Schimbarea mizei?

Sîmbătă 23 februarie, la ora 19.00 (ora României) a expirat ultimatumul dat de forţa multinaţională concentrată în Golful Persic lui Saddam Hussein. Opt ore mai tîrziu, deci în dimineaţa zilei de 24, la ora 3.00 (ora României) a fost declanşată ofensiva terestră împotriva trupelor irakiene staţionate în Kuweit. În contrast cu prima parte a războiului, cea aeriană, care a fost televizată, radiodifuzată, comentată şi descrisă cu lux de amănunte de presa mondială, operaţiunile în curs sînt secrete, mass media nefiind autorizate să transmită ceva de pe cîmpul de luptă.

Graba Statelor Unite

Planul sovietic în opt puncte, reduse apoi la şase, a fost propus Bagdadului la 18 februarie. A urmat o tăcere de 48 de ore din partea lui Saddam Hussein, după care presa locală a furnizat preţioasa informaţie că liderul irakian prezidase o şedinţă dedicată... agriculturii. A venit apoi şi răspunsul mult aşteptat, considerat de sovietici, iranieni, iordanieni, chinezi şi alţii drept un „pas pozitiv". Statele Unite, Marea Britanie, Arabia Saudită, Egiptul, apoi Franţa şi alţii au respins planul pentru că nu respecta rezoluţia numărul 660 a Consiliului de Securitate al ONU, adică „retragere necondiţionată". Unii au argumentat că diferenţele dintre planul sovietic şi cerinţele aliaţilor ar fi putut fi eliminate prin negocieri. Alţii au afirmat că Irakul a avut peste cinci luni la dispoziţie pentru a adopta singura soluţie rezonabilă, retragerea din Kuweit. Şi totuşi, persistă ideea că Statele Unite şi aliaţii lor ar mai fi putut aştepta. Generali şi experţi militari ai aliaţilor au susţinut că ar fi „periculos" să se amîne ofensiva. Să fi fost vorba de tensiunea psihică sub care s-au aflat soldaţii timp de mai bine de o lună ? S-au temut oare americanii şi aliaţii lor că Saddam Hussein ar fi putut profita de un eventual răgaz pentru a pune la cale vreun plan diabolic ? Cert este că SUA declară mereu că nu doresc nici distrugerea Irakului şi nici răsturnarea lui Saddam Hussein de la putere. În schimb Israelul, socotit de mulţi drept cauza cauzelor războiului din Golful Persic, chiar dacă nu este parte beligerantă, nu s-a sfiit să afirme că, fără zdrobirea forţei militare irakiene şi fără îndepărtarea lui Saddam Hussein, statul evreu se va afla permanent în pericol. Este bine cunoscută ura făţişă a liderului irakian împotriva israelienilor pe care îi consideră cei mai mari duşmani ai lumii arabe. Aşa încît se poate presupune că lobby-ul israelian a fost deosebit de activ la Washington şi în alte capitale. Mai mult, Israelul a ameninţat că va lua războiul „pe cont propriu" în cazul în care ofensiva terestră ar fi amînată sau anulată. Să nu uităm că, fără a participa direct la război, Israelul a suportat atacuri repetate cu rachete irakiene Scud, în urma cărora s-au înregistrat 13 morţi, 1 035 de răniţi şi 11 000 de apartamente avariate. Şi-a numărat morţii şi răniţii, dar, aşa cum i s-a pretins, nu a reacţionat. N-ar fi deci exclus ca Israelul să-şi fi cerut acum „recompensa" pentru „bună purtare", sub forma declanşării ofensivei terestre.

Ce a încercat Kremlinul

Moscova a dorit să salveze Irakul de la distrugerea potenţialului militar şi economic, să obţină garanţia că Saddam Hussein nu va fi răsturnat de la putere şi să-i asigure acestuia o ieşire cît mai onorabilă din conflictul pe care el însuşi l-a declanşat prin invadarea Kuweitului. Într-o primă formă a planului de pace sovietic se vorbea chiar de reconstrucţia Irakului, după încheierea războiului, pe banii Statelor Unite şi ai aliaţilor lor (? !).

Presupunînd că planul ar fi fost acceptat de toate părţile beligerante, este foarte probabil că retragerea irakienilor din Kuweit ar fi durat săptămîni şi poate chiar luni, date fiind starea jalnică a căilor de comunicaţie în urma bombardamentelor, lipsa de piese de schimb pentru vehiculele avariate, slaba aprovizionare a trupelor cu alimente şi apă etc. O asemenea operaţiune, de lungă durată şi anevoioasă, ar fi fost un bun prilej pentru irakieni de a desăvîrşi ceea ce au început deja prin incendierea a peste o sută de puţuri petroliere, şi anume distrugerea Kuweitului. Şi ce ar fi urmat să facă trupele aliaţilor ? Să stea săptămîni sau luni cu braţele încrucişate ? Să părăsească zona înainte de a se încheia retragerea irakienilor din Kuweit, riscînd astfel ca Saddam Hussein să „recidiveze" în orice moment ?

Care ar putea fi interesul sau interesele Moscovei ? Unul ar fi revenirea în forţă a adepţilor „liniei dure", în arena politicii interne, deocamdată, a URSS. Aceştia nu privesc cu ochi buni genul de relaţii care există — încă — în prezent între cele două mari puteri, suspectîndu-i pe americani că scopul lor real în războiul din Golf este extinderea sferei de influenţă pînă la frontiera de sud a imperiului sovietic. Pentru a contracara această tendinţă, Kremlinul face eforturi din ce în ce mai evidente, de a salva Irakul de la distrugere militară şi economică. În acest fel s-ar diminua impactul victoriei aliaţilor asupra lumii arabe iar Moscova şi-ar cîştiga un vecin la sud mult mai binevoitor decît înainte. Există apoi şi interesul economic. Irakul nu era într-o situaţie strălucită nici înainte de august 1990. Unele surse afirmă că datoria externă era de 65 de miliarde de dolari în 1989, altele ridică cifra la 80 de miliarde. În 1990, în urma embargoului impus de ONU, vînzările de petrol ale Irakului au scăzut cu aproape 30 la sută faţă de 1989, iar bombardamentele din ultima lună au afectat, cel puţin parţial, obiectivele economice irakiene. Cum Moscova a avut relaţii comerciale strînse cu Bagdadul, încercarea ei de a salva ce se mai poate salva din economia irakiană este explicabilă.

În sfîrşit, să nu uităm că o numeroasă populaţie musulmană trăieşte în zona transcaucaziană, în vecinătatea Irakului. S-au înregistrat deja cîteva manifestaţii pro-irakiene, deocamdată încă firave. Dar perspectiva unei înfrîngeri dezastruoase a lui Saddam Hussein ar putea radicaliza această populaţie pe care Moscova nu a reuşit niciodată să o controleze deplin. În contextul frămîntărilor interne din multe republici sovietice, un nou focar de revoltă ar complica şi mai mult lucrurile.

Ce se poate deduce din toată această încîlceală de interese ? Mai întîi că eliberarea Kuweitului a trecut pe planul doi, dacă nu cumva chiar trei sau patru, miza principală fiind Saddam Hussein şi regimul său. În al doilea rînd, că Israelul va face orice pentru a-şi asigura supravieţuirea ca stat şi pentru a elimina, definitiv dacă se poate, ameninţarea unor agresiuni viitoare din partea Irakului sau a altor state arabe. În al treilea şi nu în ultimul rînd, că faimoasa „înţelegere" de la Malta despre care prea puţini ştiu ceva, ori nu s-a referit şi la Orientul Mijlociu, ori, dacă da, atunci concluzia asupra acestui subiect nu mai este de actualitate.

Deocamdată, însă, cît timp aliaţii se limitează la izgonirea trupelor irakiene din Kuweit, cu greu s-ar putea vorbi de o „depăşire a mandatului ONU" sau de o „agresiune", după cum s-a exprimat regele Hussein al Iordaniei. Poate doar de o „agresiune împotriva agresorului", pentru că totuşi Irakul este cel care a ocupat prin forţă şi anexat un stat independent.

În rest, războiul continuă.

Manuela Ştefănescu

Israel. Serviciile secrete — acuzate

Serviciile secrete israeliene se află pe banca acuzaţilor pentru că au subapreciat capacităţile militare ale Irakului. Ministrul apărării, Moshe Arens, a lansat, la 19 februarie, o bombă, afirmînd în faţa Comisiei pentru apărare şi afacerilor externe din Knesseth că, după război, aceste servicii ar trebui să procedeze la un „examen de conştiinţă". Totuşi, în faţa protestului pe care l-a stîrnit, Arens a subliniat : „Serviciile noastre ne-au prezentat cele mai bune estimări din lume cu privire la Irak", în timp ce purtătorul său de cuvînt, Dany Naveh, preciza că, vorbind de „examen de conştiinţă", ministrul apărării nu critica „serviciile de informare, care sînt cele mai bune din lume". Ministru al apărării pînă în 1990, reprezentantul Partidului Muncii, Yitzhak Rabin, care a fost criticat în cadrul reuniunii pentru că nu a pregătit ţara pentru un război cu Irakul, a luat apărarea serviciilor de informare : „Nu mi-e teamă de o comisie de anchetă. Dimpotrivă, sînt mîndru de ceea ce am făcut în în legătură cu rachetele sol-sol".

În Israel există trei mari instituţii care se ocupă de spionaj : Amann (armată), Mossad (străinătate) şi Shin Bet (securitatea internă), servicii care depind de preşedinţia Consiliului de Miniştri. Yossy Sarid, deputat al opoziţiei de stînga (Ratz — Mişcare pentru drepturile cetăţeneşti, în parlament 5 locuri), a arătat că „ori de cîte ori Israelul a fost nevoit să îşi analizeze situaţia strategică, serviciile sale de spionaj s-au înşelat. Aşa s-a întîmplat în 1967, 1977, 1980, 1982 şi 1987, şi aceasta se repetă încă o dată acum cu criza din Golf".

Potrivit presei, în 1967, serviciile secrete nu au prevăzut închiderea de către preşedintele egiptean, Gamal Abdel Nasser, a Strîmtorii Tiran, iar în octombrie 1973, ele au fost surprinse de atacul comun al Egiptului şi Siriei. Concluziile comisiei de anchetă, Agranat, creată după izbucnirea Războiului „Yom Kippur", au dus la demisia responsabililor serviciilor de informaţii militare, a unor generali, a ministrului apărării, generalul Moshe Dayan, şi chiar a primului ministru de atunci, Golda Meir.

În 1977, serviciile de spionaj puseseră în gardă guvernul împotriva proiectatei vizite în Israel a preşedintelui egiptean, Anwar Sadat, evocînd posibilitatea ca avionul care îl va transporta să explodeze la sosirea sa la aeroportul Ben Gurion, ucigîndu-i pe conducătorii israelieni care ar fi urmat să-l întîmpine.

Ulterior, serviciile israeliene nu au prevăzut războiul iraniano-irakian, în 1980, şi nici durata războiului din Liban, în 1982, după cum au fost incapabile să prevadă declanşarea Intifadei, revolta palestiniană, în decembrie 1987.

Cotidianul „Yediot Aharonot" (independent) opinează, totuşi, că „serviciile de informaţii sînt făcute încă o dată ţap ispăşitor naţional. După fiecare război, începînd din 1973, oamenii politici îndreaptă un deget acuzator împotriva lor, fără să îşi recunoască însă propriile lor răspunderi".

Republica Moldova

O demisie neacceptată

Valul de demisii în fața cărora sîntem puși în ultima vreme a culminat cu cea a președintelui Republicii Moldova, dl. Mircea Ion Snegur. Impresionant prin natura funcției politice puse în joc, șocant prin absența oricărui indiciu prealabil, gestul d-lui Snegur stîrnește incertitudini și îngrijorări privitoare la aspectele, dovedite brusc a fi insuficient cunoscute, ale situației politice de peste Prut.

Vizita președintelui Snegur în România a constituit prilejul așteptat de adversarii săi politici (și personali) pentru a-și înteți atacurile. Concret, noul lider al Partidului Comunist al Moldovei, Grigore Eremei (care, după propriile declarații ale d-lui Snegur, „nu i-a prea acceptat alegerea încă la 29 iulie 1989"...), a susținut „cu gravitate de mentor", că „fiecare trebuie să-și facă misiunea lui la dînsul acasă"... Proaspătul prim-secretar comunist își făcuse cunoscută încă din cursul primei sale conferințe de presă (11 februarie) opinia potrivit căreia „colaborarea nu trebuie împinsă pînă la amestecul în afacerile interne". Desigur, problema „amestecului în afacerile interne" s-a demonstrat a fi lesne interpretabilă pentru comuniștii sovietici, atît în ultimele decenii cît și chiar în ultimele săptămîni, și nu trebuie neglijat trecutul nomenclaturistului Eremei, fost prim-ministru și, timp îndelungat, lider al sindicatelor din republică. Întrebarea dacă Eremei este prizonierul unui anumit mod de gîndire nu are decît un sens strict retoric. În orice caz, linia Partidului Comunist al Moldovei, care s-a pronunțat pentru o „RSS Moldova suverană, într-o uniune revigorată", a fost dintotdeauna contrară celei a Frontului Popular care refuză clar semnarea tratatului unional în varianta propusă „de la centru" și, în plus, lansează apeluri către cetățeni să boicoteze referendumul de la 17 martie...

Din păcate, există și alte motive ale deciziei d-lui Snegur în afara atacurilor CC al PCM (între care mai trebuie menționată și „amenințarea" cu excluderea din partid, cu toate că Mircea Snegur se consideră retras din rîndurile lui încă de la 4 august 1990...). Ele par a fi următoarele : în primul rînd, jocul de culise al cărui „centru ideologic" s-ar afla „chiar în clădirea parlamentului", motivat pesemne de „neîncrederea față de președinte, existînd teama că el nu va rezista în fața Kremlinului". În al doilea rînd (și aici apare surpriza !) disensiuni cu primul ministru, Mircea Druc, cu privire la rolul instituției prezidențiale din republică. Domnul Snegur îi reproșează acestuia că îl consideră numai „un simbol, care poate să ia cunoștință de deciziile Guvernului doar post-factum". Sublinînd că „nu pune deloc la îndoială calitățile domnului prim ministru", președintele Snegur a declarat că „ar trebui introduse modificări esențiale în Constituția Republicii Moldova, privitoare la instituția prezidențială", mai precis că ar fi necesară legea privind alegerea președintelui de către **întregul** popor (pentru a evita toate speculațiile în numele poporului) și, mai ales, că noul președinte va trebui lăsat să-și depășească statutul de „simbol"...

Parlamentul a respins în aceeași zi cererea de demisie a președintelui Republicii Moldova, dl. Mircea Ion Snegur. Faptul că votul a relevat 267 de susținători ai președintelui (un singur parlamentar fiind de acord cu demisia) nu este lipsit de importanță. Conform declarațiilor unuia dintre consilierii prezidențiali, totul face parte din procesul firesc de perfecționare a democrației, dar apele nu mai par atît de limpezi... Mai este puțin pînă la referendumul organizat de Moscova, și manifestația din Chișinău a reconfirmat atitudinea moldovenilor față de acesta.

Albania

Pe urmele României?...

Cererea oficială a Albaniei de a stabili relații de cooperare cu Consiliul Europei a fost „salutată cu mult interes" și „membrii Consiliului Europei sînt gata să stabilească contacte de cooperare", a declarat d-na Catherine Lalumière, secretarul general al acestui organism european. După acceptarea României cu statut de invitat special, Albania rămăsese ultima țară din Est în afara Consiliului Europei. Se întrevede, de asemenea, stabilirea de relații între Albania și C.E.E...

Liderul albanez Ramiz Alia se dovedește flexibil în ceea ce privește atitudinea față de ce se întîmplă în propria-i țară, sătulă, se pare, de a purta lanterna Europei la capitolul „schimbări democratice"... După ce, pe parcursul celor cinci ani de conducere „liniștită", Alia a demonstrat că este un demn continuator al politicii staliniste dusă de precursorul său, Enver Hodja, prezentul îl arată capabil de acceptarea oricăror schimbări, „condiția" părînd însă a fi păstrarea rolului de dirijor al acestora.

Recente dezvăluiri făcute în paginile ziarului de opoziție „Rilindja Demokratike" demonstrează că în Albania, de patru decenii, puterea este deținută de cîteva familii unite între ele prin legături de sînge : familiile Hodja și Alia, familia primului ministru Carcani și cea a ministrului de externe Malile... Declarațiile președintelui Alia, făcute la finele anului trecut, potrivit cărora „nimeni nu mai poate tolera" privilegiile conducătorilor, nu păreau, totuși, să vizeze elita nomenclaturii albaneze, dar în clipa de față structurile par să se clatine serios în urma treptatelor cedări de poziții ale aceluiași Alia.

Considerînd pesemne mai mult decît suficiente declarațiile și promisiunile ultimelor luni, președintele albanez a părut să „întoarcă foaia" brusc, cu prilejul recentelor manifestații studențești. Criticîndu-i aspru pe studenți (care cereau ca universitatea lor să nu mai poarte numele fondatorului Albaniei comuniste, Enver Hodja, dar și demisia guvernului care nu-și onorase promisiunile anterioare), Ramiz Alia nu a pregetat să afirme că în spatele zvonurilor și tulburărilor violente din țară (și care îngreunează, chipurile, programul de reforme) se află dușmani externi. Președintele a cerut poporului albanez să pună capăt vehiculării zvonurilor politice și să se apuce serios de muncă, pentru a putea face față dificultăților economice... E greu să nu-ți alerge gîndurile la ultimul discurs al fostului nostru dictator. Liniștea atît de rîvnită de Ramiz Alia nu s-a instaurat însă, și solidaritatea demonstrată de muncitorimea albaneză față de mișcarea pornită din campusul universitar (sutelor de studenți aflați în greva foamei li s-au alăturat alte două-trei mii de persoane) a pus conducerea țării în fața necesității de a lua o decizie. Opoziția și-a manifestat teama ca guvernul să nu adopte măsuri de excepție pentru a face față situației, dar hotărîrea autorităților a fost aparent alta. Cea mai masivă explozie de nemulțumire populară înregistrată vreodată în istoria Albaniei comuniste i-a determinat pe liderii de la Tirana să accepte revendicările studenților pentru a doua oară în trei luni (în primul caz fiind vorba de autorizarea sistemului pluripartit). Acceptul ca Universitatea din Tirana să nu mai poarte numele fostului dictator Enver Hodja, interpretabil ca un debut „oficial" al prăbușirii cultului personalității acestuia în Albania (după cel al lui Stalin...), a fost privit ca o uriașă victorie de către zecile de mii de manifestanți de pe străzile Tiranei. Adevărul e că declarația a survenit la cîteva ore după ce aceiași manifestanți demontaseră deja impunătoarea statuie a lui Hodja și îi rostogoliseră capul pînă în dreptul Universității...

Pe fondul ciocnirilor violente dintre manifestanți și poliție, soldate cu morți și răniți, Gramoz Pashko, unul din fondatorii Partidului Democratic (de opoziție), preciza că președintele Alia s-a arătat dispus să declare stare de urgență dacă situația nu se va calma ; comunicatele guvernului prin care Partidul Democratic, sindicatele independente și liderii studenților au fost acuzați că au provocat deliberat acțiunile de violență au contribuit la escaladarea tensiunii (ulterior au avut loc zeci de arestări...). Moment prielnic pentru președinte ca să-i anunțe, precum un Big Brother orwellian, pe „frații și surorile sale" că a luat decizia să preia el însuși conducerea afacerilor statului, într-o fază în care „libertatea, independența și suveranitatea națională sînt în pericol", și să formeze un Consiliu Prezidențial și un nou guvern ; aceste organe ale puterii sînt conduse de aceeași persoană, economistul Fatos Nano, iar în guvern au fost păstrați ministrul apărării, Tico Mustaqi, a cărui demisie o cer studenții, și Sane Korbeci, ministrul comerțului exterior. O nouă operație cosmetică ? O reflectare o hotărîrii de a nu mai ceda nimic de acum înainte ? Avertismentul că nu vor mai fi tolerate situații în care guvernul să fie silit să accepte revendicări ale străzii poate da serios de gîndit... Cert e că, ulterior formării noii conduceri, în capitală au avut loc schimburi de focuri între „trăgători neidentificați" și forțele de ordine, soldate cu numeroase victime... Și nu pot fi interpretate, oare, ca o amenințare reală zvonurile (dezmințite, evident, de putere) referitoare la organizarea în provincie de coloane de contrademonstranți care să readucă „stabilitatea" la Tirana ? Oricum, e greu de crezut că serviciile securității (atotputernica și omniprezenta „Sigurimi") nu-și vor juca, și ele, rolul pe scena politică. De sperat, pentru viitor, într-o absență a incidentelor care să poată determina o întîrziere a acceptării în Consiliul Europei... dar, totodată, îngrijorătoare impresia de „déjà vu" pe care o lasă evenimentele.

Bogdan Torcătoru

Uniunea Sovietică

Provocarea lui Elțîn

Într-un interviu acordat la 25 ianuarie unei companii americane de televiziune, Boris Elțîn, președintele parlamentului Federației Ruse, avertizînd asupra pericolului „deplasării spre dreapta" a lui Mihail Gorbaciov, îi cerea acestuia fie să „abandoneze încercările de a instaura o dictatură", fie să se retragă.

La 19 februarie, de această dată într-o transmisie în direct a televiziunii sovietice, Elțîn a renunțat la condițional, cerînd fără echivoc „demisia imediată" a lui Gorbaciov, acuzat de a fi adus țara „în pragul unei dictaturi denumită cu eleganță conducere prezidențială directă". El l-a supus pe președinte unui șir de critici dure : a dus o „politică antipopulară" materializată prin folosirea armatei contra populației civile, creșteri de prețuri și înrăutățirea nivelului de trai ; continuă să folosească termenul de perestroika, dar nu e în stare să se înnoiască el însuși ; dorește să mențină puterea centrală, fără a da autonomie republicilor, în special Rusiei. Elțîn a încheiat spunînd : „greșeala mea personală a fost încrederea nemăsurată în președinte".

Nu este vorba de o simplă luptă pentru putere între cei doi, ci de un conflict de principii între două viziuni asupra viitorului Uniunii Sovietice.

UNIUNEA ȘI REFERENDUMUL. Cea mai importantă divergență privește tocmai concepția despre Uniune. Gorbaciov și cei apropiați lui se pronunță pentru o uniune „înnoită", în care, însă, „centrul" ar păstra — prin „libera opțiune" a republicilor componente, exprimată prin semnarea preconizatului tratat unional — prerogative importante, existente și în prezent. Această concepție se reflectă în hotărîrea de a organiza, la 17 martie, referendumul unional menit, în intenția inițiatorilor săi, să confirme definitiv opțiunea populară în favoarea menținerii Uniunii. Opinia lui Elțîn este radical diferită : el prevede mai degrabă o confederație de state suverane, structurată printr-o rețea de tratate „orizontale", liber consimțite. În ansamblu, viitoarea uniune ar semăna mai mult cu ceea ce va deveni, în viitor, Piața comună decît cu actuala U.R.S.S. Trebuie amintit că mai multe republici unionale și-au formulat deja opțiunea pentru independență (imediată sau în perspectivă) care nu ar exclude, totuși, încheierea unor acorduri de genul celor preconizate de formula lui Elțîn (unele s-au și convenit). În consecință, ele ignoră negocierile asupra tratatului unional, iar în ce privește referendumul, fie nu vor sprijini organizarea lui (ceea ce îl va face irelevant), fie au adăugat întrebării propuse de „centru" altele, de interes republican (este și cazul Rusiei).

Din același punct pornesc și deosebirile de vederi în probleme economice. În momentul de față, mărul discordiei îl constituie reforma prețurilor — care se va traduce, la fel ca la noi, printr-o creștere puternică — și mai ales modalitățile de compensare a scumpirilor. Conducerea Rusiei, sprijinită de Ucraina și Bielorusia, a propus ca principiile de compensare să fie decise de fiecare republică, cerere respinsă de guvernul unional. În acest fel cele trei republici, cu o industrie dezvoltată, ar fi favorizate, în detrimentul celor ce produc materii prime.

ROLUL MILITARILOR. Elțîn și-a atras ostilitatea consecventă a unei mari părți din înalta ierarhie militară. După tragedia de la Vilnius, el condamnase intervenția armatei și, preocupat de implicarea tinerilor recruți ruși în asemenea operațiuni, evocase posibilitatea creării unei „armate ruse". Riposta „vîrfurilor" militare a fost rapidă și dură, materializîndu-se prin scrisoarea deschisă a unui grup de generali — publicată în tribuna comuniștilor conservatori, „Sovietskaia Rossiia" — în care era acuzat de „subminarea armatei din interior". El s-a apărat acuzînd la rîndul său pe generali și „unele structuri de partid" de a fi lansat o campanie de discreditare a sa și a conducerii Rusiei. A fost nevoit, însă, în același timp, să-și atenueze declarațiile anterioare, deoarece militarii primiseră nu numai sprijinul lui Gorbaciov — care luase cel dintîi apărarea armatei —, ci și al unei părți însemnate din Sovietul Suprem al Rusiei.

Aspect de la mitingul în sprijinul lui Elțîn, desfășurat la 22 februarie la Moscova

Armata se bucură de o mare popularitate. Totuși faptul că numeroși generali și ofițeri se situează pe poziții conservatoare dă naștere permanent la zvonuri despre o lovitură de stat ce ar putea fi inițiată din această direcție.

Un alt element ce ar confirma „alunecarea spre dreapta" a conducerii sovietice ar fi restricțiile tot mai perceptibile din domeniul informației, deși transparența (glasnost) rămîne unul din cuvintele simbol ale politicii lui Gorbaciov.

Însăși apariția lui Elțîn la televiziune nu a fost posibilă decît în urma unor lungi și penibile negocieri. Să adăugăm la capitolul „informației, deși transparența (glasnost) rămîne unul din cuvintele simbol ale politicii lui Gorbaciov. rălui Elțîn, a unor instalații de ascultare presupuse a purta marca „KGB".

REACȚIA CONSERVATORILOR. Era ușor de prevăzut iritarea pe care aveau să o provoace declarațiile lui Elțîn. Primele replici au apărut în Sovietul Suprem al U.R.S.S., unde intervenția sa a fost calificată drept „îndemn la război civil", la „schimbarea sistemului puterii din țară", „restaurarea regimului burghez" etc. Luările de poziție în apărarea sa au fost puține și izolate. În final, s-a votat, cu mare majoritate, o hotărîre potrivit căreia aserțiunile lui Elțîn „intră în contradicție cu Constituția U.R.S.S. și creează în țară o stare excepțională". S-a cerut totodată Sovietului Suprem al Rusiei, ca și Consiliului Federației și președintelui Gorbaciov să-și „precizeze poziția" față de declarațiile lui Elțîn.

Acest ultim punct ar putea avea cele mai grave consecințe, deoarece fracțiunea conservatoare este destul de puternică în parlamentul rus și ar putea folosi momentul pentru a-l îndepărta pe Elțîn din funcție. O dovadă în acest sens este declarația semnată de practic toți conducătorii acestui for — cu excepția celui în cauză —, un adevărat rechizitoriu împotriva lui Elțîn, prin care se cere, în final, punerea sa în discuția unui Congres extraordinar al Deputaților Poporului din R.S.F.S.R. Sprijinitorii săi au reușit să amîne data congresului pentru 28 martie, după ținerea referendumului unional care, în Rusia, va decide și asupra alegerii președintelui republicii prin vot universal. Aprobarea acestui punct ar constitui un succes pentru Elțîn, care, datorită popularității sale, are mari șanse să cîștige un asemenea scrutin. El s-a și lansat, de altfel, în campania pentru referendum printr-un turneu în provincie, în cursul căruia a pus o surdină criticilor la adresa lui Gorbaciov, afirmînd că nu urmărește să-i ia locul (cum fusese acuzat), iar acuzațiile sale vizau nu o persoană ,ci „vechiul sistem".

În acest timp, la Moscova, disputa a trecut în planul manifestațiilor de masă, cu participare greu de evaluat, dar oricum de ordinul sutelor de mii. Unei demonstrații pro-Elțîn, din 22 februarie, i-a urmat mitingul ocazionat de Ziua Armatei, prezidat de mai mulți miniștri, mareșali și demnitari de partid, la care s-a exprimat sprijinul pentru armata multinațională și pentru Uniune și s-au făcut auzite critici la adresa lui Elțîn. Duminică a avut loc o nouă manifestație de susținere a președintelui Rusiei ; de această dată s-au arborat drapele ale Rusiei, Ucrainei și altor republici, ca și caricaturi ale lui Gorbaciov.

CONFRUNTAREA ABIA ÎNCEPE. În ceea ce-l privește, Gorbaciov pare să fi optat, deocamdată, pentru o alianță cu sectoarele conservatoare. S-ar putea să fie vorba mai puțin de o schimbare a concepției sale despre „perestroika" cît de limitele pe care această noțiune le va fi avut de la început în intenția sa (una din limite ar viza integritatea Uniunii) ca și de dezamăgirea sa în fața neputinței „democraților" — chiar ajunși în funcții de conducere — de a demonta structurile birocrației comuniste („sistemul administrativ de comandă"). În fața haosului care cuprinde Uniunea, el ar putea fi tentat să recurgă la valori tradiționale și metode verificate, chiar pentru a le da o nouă direcție.

Pe de altă parte, alianța cu „dreapta" comportă riscuri certe. Atitudinea lui Gorbaciov în criza baltică l-ar putea costa : colonelul Alksnis, lider al grupului parlamentar conservator „Soiuz", afirmă că deține dovezi ale „complicității" președintelui sovietic în intervențiile din Lituania și Letonia, pe care ar fi dispus, la nevoie, să le facă publice (adăugînd că „am admis o serioasă greșeală teoretică în organizarea de stat cînd am recunoscut dreptul la autodeterminare și suveranitate"). Va deveni Gorbaciov un „ostatic" al conservatorilor ? În același timp, prin inițiativa sa de pace în Golful Persic, el a încercat să-și restaureze imaginea internațională, deteriorată de evenimentele din republicile baltice.

Poziția lui Elțîn pare, pentru moment, mai nesigură : el beneficiază de sprijin popular — în scădere, totuși, după unele sondaje —, dar „nomenclatura" îi este, aproape în totalitate, potrivnică. El s-a pregătit cu atenție pentru lupta pe care a declanșat-o, alcătuindu-și un „brain-trust". Consiliul suprem consultativ, format din cunoscute personalități reformatoare, printre care unii foști consilieri ai lui Gorbaciov (a cărui echipă s-a descompletat în ultimul timp prin demisiile cunoscute). În acest fel, el speră să evite erorile din trecut, pe care le recunoaște. Un sprijin i-ar putea veni din partea lui E. Șevardnadze, revenit pe scena politică, care vede confirmîndu-se avertismentul pe care l-a dat prin demisia sa. Alți aliați potențiali, deputații reformatori din Sovietul Suprem al Uniunii, reuniți în Grupul interregional au propus sistarea pregătirilor pentru referendumul din 17 martie — pe care-l consideră neconstituțional — și înlocuirea lui prin consultări republicane separate asupra noului tratat unional. Propunerea corespunde vederilor lui Elțîn, dar e îndoielnic că ea va fi adoptată.

Referendumul va avea, probabil, loc și va constitui viitoarea rundă a înfruntării dintre cele două orientări. Dacă, între timp, nu se va declara un nou focar de tensiune pe scena politică sovietică, atît de agitată în ultimul timp.

Alexandru Antonescu

Cînd C.A.E.R.-ul se destramă

Țările est-europene care se îndreaptă spre economia de piață pot fi asemănate cu niște alpiniști cu rucsacurile în spate, porniți, pe cărări diferite, să realizeze ascensiunea unui munte. Unii dintre ei sînt mai odihniți, mai antrenați sau mai bine hrăniți, alții au rucsacurile mai grele și au luat-o pe cărări mai dificile ; unii au pornit de la jumătatea pantei, alții chiar de jos. Ceea ce e sigur e că fiecare vrea să ajungă — și încă foarte repede — pe creasta muntelui.

Este greu de realizat un tablou static al acestei realități dinamice, dar cîteva coordonate pot fi, oricum, reținute. Trebuie mai întîi reținut că 1990 a fost anul afirmării acestei opțiuni și al creării primelor instrumente sau instituții necesare înfăptuirii tranziției. Dificultățile energetice din timpul iernii au reprezentat o frînă în acest curs pentru că au scos și mai pregnant în evidență costul social al transformărilor. Vechiul sistem economic s-a prăbușit, iar structurile celui nou încă nu asigură premisele saltului pe care mulți îl așteaptă ; ba chiar condițiile de viață s-au înrăutățit. Unii economiști și mulți nespecialiști au crezut că odată sfărîmate regimurile totalitare din aceste țări, trecerea spre economia de piață se va face rapid, cu consecința palpabilă și dezirabilă a sporirii nivelului de trai. Ei uitau însă că refacerea și dezvoltarea economică a Europei de Vest a durat timp de o generație, în condițiile în care reconstrucția era abordată cu răbdare. Speranțele unei schimbări rapide a calității și nivelului de viață constituie însă un vector de presiune puternică asupra factorului politic, căruia i se cere rapid și ferm să aducă bunăstarea visată. La nivelul noilor conduceri din aceste țări posibilitatea realizării acestor transformări este gîndită într-o strînsă corelație cu nivelul ajutorului din țările occidentale. În afara ajutoarelor din partea diferitelor guverne, aceste state își îndreaptă speranța către o infuzie de capital străin. Or, statele occidentale sînt deocamdată destul de prudente, întrucît nu doresc să-și asume sarcini majore în această fază a procesului de restructurări ; totodată, ele nu pot neglija potențialul acestor piețe. Pînă și Bonn-ul își dă seama că a supraevaluat capacitatea și forța economică reală a fostei RDG.

Și atunci ? Desigur că în afară de prospectarea în continuare a posibilităților de atragere a Occidentului în stimularea economiilor lor, statele est-europene nu eludează dimensiunea reală a menținerii unor raporturi între ele. Fosta structură existentă — CAER —, ale cărei limite și lipsă de eficiență erau demult cunoscute, este și mai inoperantă în noile condiții. La sfîrșitul acestei luni, la Budapesta, va avea loc ultima ei reuniune, urmînd să fie creat un nou organism de cooperare. În orice caz, există opinia că în condițiile în care economiile fostelor „aliate" nu pot face deocamdată concurență lumii occidentale și, întrucît există o piață și o structură de cooperare între ele, s-ar cuveni să fie utilizate aceste forme, evident în condiții complet schimbate.

În afara acestui cadru mai larg, se schițează acum și alte grupări regionale de cooperare politică și economică, cum ar fi „Pentagonalia", care cuprinde Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, alături de Austria și Italia, apoi din nou Ungaria, Cehoslovacia și Polonia, care au stabilit de curînd coordonatele unei colaborări mai ample, chiar și gruparea de colaborare din bazinul Mării Negre, care include România, Bulgaria, URSS și Turcia.

Ținta finală a tuturor acestor țări rămîne însă integrarea în Piața comună, iar tentativele în această direcție sînt sprijinite prudent de la Bruxelles, unde se așteaptă semnale concludente în legătură cu succesele lor în trecerea la economia de piață și cu stabilizarea noilor structuri. Pînă atunci, „cei 12" găsesc de cuviință să facă semne încurajatoare în direcția Estului, cum ar fi inițiativa unei Carte europene a energiei în vederea creării unei „mari piețe europene a energiei" și care urmează să fie negociată, inclusiv cu URSS.

Totodată, oficialitățile celor 24 țări occidentale care coordonează programul „Phare" au convenit să deschidă un program de asistență economică pentru țările din estul continentului, care în apelurile lor au arătat că absența unui asemenea ajutor ar compromite șansele programului de reformă și de democratizare din țările lor.

Întrebarea este, prin urmare, în ce stadiu se află acest proces de transformări ? Prima constatare este că în toate țările din fostul „bloc sovietic", sectorul public rămîne dominant. Consecința acestui fapt este că liberalizarea prețurilor (avansată în Polonia, Ungaria, Cehoslovacia și Bulgaria și aflată în fața celei de-a doua faze în România) s-a realizat de o manieră oarecum arbitrară. E adevărat că în Polonia liberalizarea a produs la început o superinflație, urmată de o reducere treptată a prețurilor. Și în acest caz — ca și în alte domenii legate de procesul de transformări economice din Est — se simte absența unui model.

Dacă, în domeniul privatizării, fostul ministru britanic al economiei Nicholas Ridley era dispus să ofere modelul propriei țări, în privința altor procedee, tiparele existente se dovedesc inadecvate, întrucît e vorba de o experiență cu totul originală. În această privință avea dreptate un comentator al agenției Reuter care afirma că „Europa de Est face primii pași nesiguri spre economia de piață, urmărită fiind de occidentali, care asemenea unor părinți grijulii se ceartă dacă fiul lor să meargă singur sau să se sprijine de pereți pînă devine mai puternic".

Așadar, privatizarea și crearea de societăți mixte este la ordinea zilei în țările situate dincoace de fosta „cortină de fier". Potrivit Ministerului austriac de externe, în Europa răsăriteană ar fi la ora actuală peste 16 000 societăți mixte. Cea mai mare parte a lor sînt însă mici, fără un capital inițial important, aceasta și din cauza expectativei prudente a Occidentului. Cît despre preluarea de către particulari a unor întreprinderi sau servicii, și acest proces s-a realizat în mod diferențiat. Ca o constatare generală însă se poate spune că privatizarea s-a extins mai cu seamă în comerț și în domeniul serviciilor decît în mari întreprinderi producătoare de bunuri și de locuri de muncă. Atragerea investitorilor în acest fenomen al privatizării se lovește și de unele neajunsuri din normele legislative din aceste țări care ar trebui să răspundă rapid acestor cerințe.

Neajunsul este că privatizarea trebuie să se producă pe acest fond de incertitudine legislativă și în condițiile în care scăderea producției industriale (de aproximativ 20 la sută în 1990) se răsfrînge în scăderea nivelului de trai, în creșterea șomajului și a inflației. Dar, de fapt, trecerea la economia de piață cu întreg cortegiul de efecte sociale nu poate avea loc fără un proces similar de tranziție în mentalitatea oamenilor alterată și rămasă fidelă, din inerție sau conservatorism, economiei planificate. În această privință, în aproape toate statele s-au semnalat, într-o măsură mai mare sau mai mică, frînele vechilor structuri birocratice și administrative. Dar tranziția spre economia de piață trebuie să se înfăptuiască cu riscul și chiar în pofida conflictelor sociale.

Mai grav, din punctul de vedere al țării noastre, este că, așa cum constata Associated Press, în Europa de Est se instalează o nouă ierarhie economică. Polonezii, cehoslovacii și ungurii sînt considerați, ei înșiși, mai bogați decît locuitorii loviți de sărăcie din România și Bulgaria. Iar acest lucru se explică nu numai prin startul mai lent din aceste țări, ci și prin nivelul economic de la care s-a pornit începînd cu 1990. Iar războiul din Golful Persic sau condițiile acestei ierni (invocate prea adesea, oficial drept cauze importante ale acestor necazuri) au scos și mai evident în relief stadiile diferite de dezvoltare.

Ce se va întîmpla în continuare pe plan economic în aceste țări este greu de spus. Potrivit programelor guvernamentale va fi continuat ansamblul de măsuri preconizat de către fiecare pentru realizarea obiectivului propus. Un prim și decisiv impediment l-ar putea constitui radicalizarea forțelor sindicale în condițiile în care salariații sînt tot mai amenințați și afectați de șomaj, inflație, scădere a nivelului de trai și, mai ales, lipsa de perspectivă. O stabilizare economică rapidă ar putea să ducă și la stoparea „exodului de creiere", mai ales din rîndul tinerilor care iau în număr foarte mare calea emigrației. Fragile în interior, fără un ajutor convingător din exterior, lipsite de cadrul unor noi forme de cooperare internațională, economiile din țările est-europene traversează o dificilă perioadă de transformări și de recîștigare a identității și conținutului. Ținînd seama de puternica presiune socială pe care o declanșează tranziția, s-ar putea ca 1991 să fie anul unor mari încercări pe acest plan.

Ștefan Nicolae

În numărul viitor

ACEL AUGUST '68

Pentru prima oară, ziarul sovietic „Pravda" a publicat date ample și fapte concrete, privind invadarea Cehoslovaciei, în august 1968, de către URSS, Polonia, Ungaria, Bulgaria și RDG. Este un document excepțional pentru luminarea acestei „pete negre" din istoria europeană contemporană, pe care revista noastră îl va reproduce. Așadar, începînd cu numărul următor : cum a fost stopată, în plină vară, „Primăvara de la Praga".

Bulgaria

„Un program de supraviețuire și speranțe“

În condițiile în care comuniștii s-au cramponat de putere multă vreme după căderea lui Todor Jivkov, la sfîrșitul anului 1989, reformele încep să fie puse în aplicare abia acum, declara recent ministrul bulgar al finanțelor, Ivan Kostov. El avertiza chiar că un eșec al tranziției Bulgariei către o economie de piață ar putea duce la o restaurare a comunismului.

Confruntările politice prelungite, care au marcat aproape tot anul 1990, și lentoarea din activitatea legislativă a parlamentului au întîrziat mult reformele economice și politice din Bulgaria. Primul pas real spre economia de piață a fost făcut abia la începutul lunii ianuarie a.c., prin semnarea unui acord între guvern, sindicate și patronat, considerat de premierul Dimităr Popov drept „un document istoric, un contract social“. Țara are nevoie de 200 de zile de pace socială, în pofida privațiunilor și dificultăților inevitabile în perioada tranziției, a spus premierul bulgar.

Problemele presează și, în prezent, noul cabinet de coaliție, instalat la sfîrșitul anului trecut, se străduiește să recupereze timpul pierdut. La 25 ianuarie, premierul Dimităr Popov a prezentat în forul legislativ declarația-program a guvernului său, care s-a bucurat de sprijinul grupurilor parlamentare ale Partidului Socialist Bulgar și Uniunii Forțelor Democratice. Proprietatea particulară și munca — subliniază documentul — reprezintă premisa principală a stabilității individuale și sociale. Schimbările radicale din sfera economiei vor duce la înlocuirea sistemului actual cu un altul dominat de piață, în care vor coexista proprietatea particulară, cooperatistă, mixtă și de stat. Trebuie, însă, să se treacă imediat la privatizare — concepută ca bază a schimbărilor — asigurîndu-se acesteia un ritm accelerat și dimensiuni tot mai largi. Scopul cel mai important al guvernului este restabilirea capacității cetățeanului bulgar de a acționa pe plan socio-economic.

Contrar tipului centralizat de conducere prin comandă, moștenit de la statul totalitar, guvernul va tinde spre crearea unui sistem „european“, mai simplu, mai ieftin și mai eficient de conducere, ca regulator și partener al organismului statal. În consecință, o politică bugetară mult mai aspră, liberalizarea prețurilor, dobînzi mai înalte, un nou regim valutar, un program de măsuri pentru restabilirea relațiilor de credit ale Bulgariei și obținerea datoriei de la diverșii debitori (legat de problema datoriei externe), prezentarea în parlament a unui proiect de lege a privatizării și urgentarea adoptării legii funciare — iată cîteva din principalele proiecte ale guvernului Popov. „Acesta este programul de salvare a poporului și statului, un program de supraviețuire și speranțe“, a declarat premierul bulgar.

Gîndirea în perspectivă nu poate trece, bineînțeles, cu vederea situația existentă, ci, din contră, trebuie să și-o asume, încercînd, concomitent, s-o modifice. Care este, deci, moștenirea preluată de actualul cabinet ? În 1990, volumul producției a scăzut, comparativ cu 1989, cu 10,7 la sută. Prețurile, în schimb, au crescut vertiginos, ceea ce explică accelerarea proceselor inflaționiste, pentru a căror reglementare nu s-au folosit încă mecanisme eficiente. (Cantitatea de bani acumulată depășește de trei-patru ori fondul de marfă). Chiar în condițiile raționalizării unor produse de consum, nu s-a reușit, totuși, acoperirea necesarului de mărfuri. Pe de altă parte, anul 1990 s-a încheiat cu un număr de 70 000 de someri. Dar la începutul reformei economice, această cifră va fi de 250—300 de mii, ceea ce înseamnă 8 la sută dintre angajați. Cifra, însă, nu cuprinde șomajul mascat, menținut prin creșterea nejustificată a cheltuielilor statului pentru salarii (cu 2 miliarde leva mai mult decît în 1989). A crescut numărul pensionarilor (26 la sută din populație) și a sporit considerabil — la 1,8 milioane — numărul celor ce au nevoie de ajutoare sociale (aproape 20 la sută din locuitori). Criza și șomajul se așteaptă să ridice acest procent la 25. În sfîrșit, dacă datoria internă a Bulgariei este considerată, ca inițiitoare (17,348 milioane leva), cea externă se ridica, la sfîrșitul lui noiembrie 1990, la 11.058 milioane dolari. Sub acest aspect, situația în domeniul plăților este îngreunată inclusiv de factori cum sînt încetarea încasărilor de bani „noi“ de la creditori după declararea de către fostul premier Lukanov a moratoriului privind plățile la datoria externă, după dezintegrarea CAER-ului și criza din Golf.

Stabilindu-și prioritățile subsumate reformei economice, cabinetul bulgar a adoptat, luna aceasta, primele măsuri. S-a trecut, astfel, la liberalizarea, practic, a tuturor prețurilor, decizie luată printr-un acord guvern-sindicate. Potrivit acestei hotărîri, prețurile tuturor produselor se stabilesc în funcție de cerere și ofertă, cu excepția celor referitoare la energia electrică și termică, cărbuni și gaze naturale, singurele ce vor fi fixate și garantate de către stat. Au fost adoptate, concomitent, măsuri pentru compensarea sporirii prețurilor. Astfel, salariul minim a fost stabilit la 435 leva (în care sînt incluse compensațiile în valoare de 270 leva) ; pentru pensionari, creșterea prețurilor va fi compensată aproape în întregime. Pe de altă parte, guvernul se angajează să continue a supraveghea și controla evoluția prețurilor, iar, în cazul în care se ivește necesitatea, va stabili, încă din luna martie, un nou cuantum al compensațiilor, ce vor fi incluse ca adaus la salarii. Măsurile de protecție socială se realizează în baza înțelegerilor dintre guvern, întreprinderi și sindicate ; ele sînt, de asemenea, stabilite avînd în vedere și condițiile puse de FMI.

Pe de altă parte, în baza unui nou regim valutar, începînd de la 1 aprilie a.c. toate operațiunile comerciale se vor realiza numai în moneda națională. Ceea ce va permite, practic, eliminarea magazinelor pentru vînzarea produselor de import în valută convertibilă. Vor continua să funcționeze în baza acestui sistem doar magazinele scutite de vamă din aeroporturi, porturi maritime etc. Alte reglementări urmăresc să stăvilească traficul semilegal cu valută străină. Totodată, guvernul a adoptat un proiect de hotărîre — ce va fi înaintat parlamentului — privind impozitul pe cifra de afaceri. În sfîrșit, Banca Națională a Bulgariei a introdus un curs unic al monedei naționale. Pentru prima dată după 40 de ani, cursul levei se calculează în funcție de operațiunile băncilor comerciale, cu cotare zilnică. Dolarul era, astfel, cotat, la 18 februarie, la 28,5 leva (față de 2,79 leva la cursul oficial în vigoare pînă la 17 februarie). De asemenea, întreprinderile și cetățenii pot vinde liber devize băncilor comerciale ; tot întreprinderile pot cumpăra fără restricții devize, iar populația are dreptul la cumpărarea a 50 de dolari pe an.

Președintele Jelio Jelev a dat publicității la 14 februarie, o declarație în care reafirmă necesitatea respectării acordului încheiat de forțele politice. Fiind garantul acordului semnat la sfîrșitul anului trecut, șeful statului a subliniat că respectarea acestuia constituie cheia succesului reformelor din Bulgaria. Președintele și-a exprimat, în context, îngrijorarea față de întîrzierile înregistrate în activitatea legislativă a parlamentului, unde este amînată adoptarea unor legi economice importante. Între acestea — legea funciară, care va asigura redemararea agriculturii bulgare. Legea prevede restituirea, către foștii proprietari, a pămînturilor colectivizate cu forța de autoritățile comuniste în perioada 1946-1949. Proprietatea va trebui dovedită în termen de trei ani, foștii proprietari (sau urmașii lor) putînd fie să-și lucreze pămînturile, fie să le pună la dispoziția fermelor cooperatiste în schimbul unor beneficii în natură sau în bani. Votată, într-o primă formă, în parlament, legea așteaptă, pentru a intra în vigoare, un al doilea vot (necesar conform procedurii stabilite), dar a cărui dată încă nu a fost stabilită.

Transformările structurale sînt concepute în Bulgaria — ca, de altfel, în toate celelalte țări foste comuniste — în interconexiunea lor necesară. În mod firesc, președintele Jelio Jelev atrăgea atenția asupra faptului că reforma economică nu va reuși decît dacă va fi însoțită de progresul reformelor politice. Împreună, economicul și politicul vor permite — cu cît se vor transforma mai repede cu atît mai benefic pentru Bulgaria — însăși schimbarea de fond a sistemului.

Anca Voican

STOP CADRU

Thailanda — lovitura de stat militară. *Din nou tancuri pe străzile capitalei thailandeze, Bangkok. Acuzînd guvernul de corupție, militarii, în frunte cu comandantul-șef al forțelor armate, generalul Sunthorn Kongsompong, au preluat puterea. Primul ministru, Chatichai Choonhavan, a fost arestat, Constituția abolită, parlamentul dizolvat. Această nouă înfruntare între puterea civilă și influenta ierarhie militară thailandeză s-a produs într-un climat de indiferență cvasigenerală din partea populației. Din 1932, cînd în Thailanda a fost introdusă monarhia constituțională, în acest stat sud-est asiatic, militarii au intervenit de mai multe ori pe scena politică*

Cehoslovacia

Ingredientele reformei

Republica Federativă Cehă şi Slovacă a pornit în cursa cu obstacole numită generic „reformă economică" avînd de partea sa o serie de atuuri deloc de neglijat : o industrie relativ dezvoltată, cu o veche tradiţie în această ţară care a fost una din puterile economice ale Europei interbelice, o înţelegere mai largă, din partea cetăţenilor, a necesităţii unor măsuri dure fără de care nu se poate ajunge la economia de piaţă şi un preşedinte care este, prin el însuşi, un fel de garanţie că republica se îndreptă spre democraţie, cu toate implicaţiile sale economice.

Scenariul reformei este practic acelaşi pentru toate ţările din răsăritul Europei — privatizare, liberalizare a preţurilor, convertibilitatea monedei naţionale. „Culoarea locală" este dată de ritm şi de modul concret în care se acţionează.

Mica privatizare, liberalizarea preţurilor şi convertibilitatea monedei

La sfîrşitul lunii octombrie 1990, parlamentul a adoptat legea privind „mica privatizare", adică trecerea în proprietate privată, pe bază de licitaţii, a circa 100 000 de magazine şi mici întreprinderi cu o valoare totală de aproximativ 83 milioane de dolari. Legea a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1991 iar primele licitaţii au fost organizate la sfîrşitul lunii.

Liberalizarea preţurilor, operaţiune şoc declanşată tot la 1 ianuarie a.c., a avut drept rezultat imediat o creştere a costului vieţii cu peste 40 la sută. Conform unor statistici neoficiale, circa 94 000 de familii trăiesc deja sub limita sărăciei şi o nouă creştere cu doar 10 la sută a preţurilor ar spori simţitor numărul acestora. Sindicatele acuză guvernul că a procedat practic la o scumpire pur şi simplu pentru că liberalizarea preţurilor nu este însoţită de o privatizare pe scară largă.

S-a făcut şi primul pas spre convertibilitatea monedei naţionale, realizîndu-se, prin devalorizarea coroanei cu 54,5 la sută faţă de dolar, ceea ce se numeşte convertibilitate internă.

Marea privatizare

Guvernul federal a aprobat, încă din noiembrie '90, un proiect de lege privind „marea privatizare", care nu a fost încă dezbătut în parlament. Proiectul prevede că marile întreprinderi naţionale vor întocmi propriile dosare individuale ce vor cuprinde toate detaliile privitoare la privatizare (calendar, vînzare preferenţială în favoarea salariaţilor şi a localnicilor, tehnica licitării acţiunilor etc.). Una din metodele propuse în proiect se referă la „cupoanele cu valabilitate limitată (12—18 luni)", care ar urma să fie vîndute populaţiei cu preţ redus, apoi schimbate pe acţiuni şi reinvestite în întreprinderile privatizate. Cupoanele nu vor putea fi vîndute nici străinilor, nici cetăţenilor cehoslovaci rezidenţi în străinătate. În funcţie de mărimea, specificul şi importanţa întreprinderilor, achiziţionarea de acţiuni contra cupoane se va face în proporţie de 40 pînă la 80 la sută, restul putînd fi oferit eventualilor investitori străini.

Paralel cu acest proiect de lege a apărut un altul, şi el amînat de cîteva ori de parlament, referitor la restituirea bunurilor naţionale după venirea la putere a comuniştilor în 1948. Guvernul federal a acceptat principiul restituirii în natură „acolo unde va fi posibil" iar, în rest, sub formă de acţiuni, obligaţiuni sau scrisori de credit. Unii deputaţi au cerut însă lărgirea ariei restituirilor şi la întreprinderile naţionalizate imediat după război, în mai 1945. Guvernul a fost de acord să despăgubească foştii proprietari spoliaţi între 1945 şi 1948, dar numai prin oferirea de acţiuni gratuite în momentul privatizării şi nu prin restituirea proprietăţilor. Guvernul a respins şi cererea de despăgubire a celor peste o jumătate de milion de cehoslovaci refugiaţi în străinătate după 1948, precizînd că acest lucru va fi posibil numai în cazul celor care se vor întoarce în ţară şi-şi vor relua cetăţenia cehoslovacă.

Controversa dintre guvern şi parlament întîrzie adoptarea acestei legi dar şi a celei privind „marea privatizare", căci prima va acorda foştilor proprietari un termen de şase luni, se pare, pentru a-şi face cunoscute pretenţiile.

Cel mai nemulţumit de această evoluţie este ministrul de finanţe Vaclav Klaus, liderul actual al partidului de dreapta şi al Forumului Cetăţenesc — cel puţin atîta vreme cît cele două partide rezultate din scindarea Forumului vor continua să acţioneze sub aceeaşi umbrelă. Vaclav Klaus declara în decembrie '90 că „nu există alternativă în privatizarea întreprinderilor, chiar dacă aceasta va antrena mai multe sute de mii de şomeri şi va pune în pericol consensul social" (după unele date incomplete, în luna ianuarie se înregistrau 77 000 de şomeri, adică 1 la sută din forţa de muncă activă). Klaus prevedea o creştere cu 30—40 la sută a inflaţiei, în ciuda aşteptatei scăderi a salariului real, adică a puterii de cumpărare. „Trezorierul" consideră acum că bugetul statului, destul de zdruncinat, va fi serios grevat de compensaţiile acordate foştilor proprietari, că mica privatizare, abia începută, va fi încetinită iar marea privatizare nu va putea fi aplicată decît, poate, la toamnă.

Pe de altă parte, într-o încercare de a atenua efectele reformei asupra salariaţilor, guvernul, sindicatele şi întreprinzătorii au ajuns la un acord în privinţa nivelului salariului minim (2 000 de coroane lunar, salariul mediu fiind de aproximativ 3 500 de coroane), a indemnizaţiei de şomaj (65 la sută pentru primele şase luni şi 60 la sută pentru următoarele şase luni din salariul mediu) şi a indexării salariilor.

Sprijin extern

În noiembrie '90, preşedintele Vaclav Havel îl informa pe preşedintele George Bush că ţara sa ar avea nevoie cam de 3,5 miliarde de dolari din care 1,5 miliarde pentru lichidarea dificultăţilor economice şi 2 miliarde pentru echilibrarea balanţei de plăţi. Aceasta după ce, în septembrie, guvernul federal reuşise un adevărat tur de forţă obţinînd clauza naţiunii celei mai favorizate din partea SUA (ceea ce se traduce prin reducerea de zece ori a taxelor vamale percepute la produse cehoslovace exportate pe piaţa americană) şi statutul de membru al FMI, Băncii Mondiale, şi al altor organizaţii internaţionale financiare şi semnînd un acord bilateral cu Piaţa comună, prin care s-a mărit cota de export către CEE cu 40 la sută. De altminteri, Jacques Delors, preşedintele Comisiei CEE, declara că RFCS ar putea deveni membru asociat al CEE în 1991 şi, mai tîrziu ,chiar membru plin. În acelaşi timp, Cehoslovacia a semnat, în cursul anului trecut, o serie de acorduri bilaterale cu Beneluxul, Italia, Marea Britanie, Franţa, Germania, Austria şi Canada, cu privire la protejarea investiţiilor străine, asigurînd repatrierea beneficiilor în devize liber convertibile şi încurajînd astfel pe investitorii străini.

Roadele acestei politici de deschidere au început să se vadă. FMI a acordat un împrumut de 1,783 miliarde de dolari ,disponibili în următoarele 14 luni, „cei 24" au aprobat şi ei un credit de un miliard de dolari iar Japonia a oferit un credit de 200 milioane de dolari. În total cam trei miliarde, deci relativ aproape de suma estimată de preşedintele Hăvel. Va fi oare suficient pentru înfăptuirea cu succes a reformei economice ? Dacă răspunsul va fi „da", aceasta înseamnă că asistăm la naşterea „modelului cehoslovac" de trecere la economia de piaţă.

Manuela Ştefănescu

Polonia

Dileme economice şi sociale

Am avut sentimentul, timp de 11 luni, că ne aflăm în pragul libertăţii, chiar şi de a edifica un sistem economic", declara, la sfîrşitul anului trecut, Leszek Balcerowicz, autorul reformei economice şi actual ministru de finanţe polonez. Care au fost cei trei piloni principali ai planului său ? Folosind experienţa altor ţări, guvernul a ajuns la concluzia că pentru construirea unei economii stabile sînt necesare realizarea a trei obiective : o monedă puternică, dominaţia proprietăţii private şi deschiderea economiei spre lume. Neglijarea cel puţin a unuia din aceste elemente prezintă pericolul unei înfrîngeri, este de părere Balcerowicz. Ce a reuşit pînă acum planul său economic ? Prin impunerea unui impozit pe salarii ridicat a „îmblînzit" inflaţia şi a „readus" produsele pe rafturile magazinelor. Piaţa internă a fost echilibrată, oferta a întrecut cererea, deşi aceasta s-a obţinut pe seama scăderii consumului. În urma convertibilităţii zlotului, mărfurile poloneze stau în acelaşi rînd cu cele străine şi, desigur, nu rezistă concurenţei. Există păreri că prin „terapia de şoc" poloneză, salutată de la început, în Occident, guvernul a suprimat controlul preţurilor şi al schimburilor, a blocat salariile, dar întreprinderile nu au fost privatizate. O lege a privatizării a fost votată în iulie 1990, dar ea este foarte complicată şi se va putea aplica numai într-un timp îndelungat. Costul vieţii a crescut de cel puţin patru ori, mărfurile s-au înmulţit în magazine, fără a schimba puterea de cumpărare a majorităţii. Această operaţie „a adevărului preţurilor şi al monedei", opinează un expert polonez, s-a reali-

zat pe fondul economiei de stat aproape intacte.

Ca și celelalte țări est-europene marcate de efectele războiului din Golf, Polonia a pierdut 2,9 miliarde dolari. Nu va mai exista posibilitatea de a se compensa majorarea cheltuielilor la importul de petrol prin intensificarea exporturilor, drept urmare balanța comercială va înregistra un sold negativ uriaș ceea ce — potrivit calculelor Oficiului de planificare — poate duce la scăderea cu 2—3 la sută a venitului național în acest an, în comparație cu estimările făcute.

Guvernul premierului Bielecki încearcă, în acest climat deloc optimist, să nu „pășească" dincolo de politica de austeritate. „Nu vom finanța nici un proiect ineficient", își propunea primul ministru în luna ianuarie ; 90 de întreprinderi mari urmează să fie privatizate în acest an, alături de 2500 de întreprinderi mici și mijlocii ; se va negocia cu organizațiile financiare reducerea uriașei datorii externe de 46,6 miliarde de dolari.

Parlamentul se află, și el, într-o perioadă legislativă activă : urmează să fie adoptate noi legi privind finanțarea construcției de locuințe, mediul înconjurător și pensiile. Cea mai importantă modificare legislativă se referă la investițiile de capital străine, într-o nouă încercare de a-i atrage pe marii investitori. „Se acceptă în unanimitate dreptul de repatriere integrală a profiturilor, dividendelor și beneficiilor, cît și dreptul de lichidare imediată a investițiilor", a declarat Zbigniew Piotrowski, președintele Agenției pentru Investiții Străine. „Aceasta ar fi o realizare majoră în ceea ce privește garanțiile din punctul de vedere al marilor investitori". Fiind împovărată de datoria externă, Polonia are nevoie de investițiile occidentale pentru a-și reface infrastructura și a-și moderniza industria. Din punctul său de vedere, capitalul occidental ezită să pătrundă într-o țară est-europeană datorită lipsei clarității legislative, a piedicilor administrative și birocratice la toate nivelele. Este și cazul Poloniei, singura țară care a avut, parțial, succes în atragerea capitalului occidental de care are nevoie. Pînă în prezent, au fost înregistrate aproximativ 3000 de companii cu capital străin, iar participarea străină se ridică la circa 400 milioane de dolari. Însă numai unu la sută din întreprinderile înregistrate pînă acum implică investiții de peste trei milioane dolari. „Acest fapt se datorează sentimentului relativ puternic de risc de a investi în Polonia, precum și cadrului legal existent", precizează Piotrowski.

Dacă de la formarea noii echipe guvernamentale, ce și-a propus accelerarea ritmului reformei economice, președintele Walesa a avut cîteva momente de răgaz pe plan social, iată că, odată cu masivele căderi de zăpadă, criza din construcția de locuințe și închiderea unor mine, s-au accentuat nemulțumirile muncitorilor polonezi. Grevele se țin lanț. „Gheața" au spart-o minerii din zona carboniferă Katowice (nord-vestul Poloniei), care au venit la Varșovia pentru a cere președintelui Walesa mărirea salariilor în locul „sloganurilor" pe care le-a folosit în campania electorală. Principalul „cui" îl constituie impozitul ridicat pe salarii — „Popiwek" în polonă — unul din principalii „piloni" ai reformei. Minerilor li s-au alăturat și alte cîteva mii de muncitori din alte zone ale țării care, în fața Palatului Belvedere (sediul președinției), au cerut ca „Balcerowicz să plece". Nu este, desigur, lipsit de semnificație faptul că demonstrațiile au fost organizate de fosta federație sindicală comunistă O.P.Z.Z., care se opune cu înverșunare politicii economice de austeritate promovate de Balcerowicz. O oficialitate a biroului prezidențial, care și-a păstrat anonimatul, declara, recent, că fostul sindicat comunist folosește nemulțumirea polonezilor față de înrăutățirea condițiilor de viață pentru declanșarea grevelor și a împiedica guvernul să-și continue politica de reforme.

„Trebuie să vedem protestele în contextul reînvierii forțelor comuniste în fostul bloc răsăritean deopotrivă cu reapariția conducerii dure din Uniunea Sovietică", remarca aceeași oficialitate.

Care a fost reacția președintelui și guvernului, în fapt, direct vizați în acțiunile de protest ? Se pare că, deși nu și-a exprimat o poziție clară, opinia lui Walesa față de controversatul impozit pe venit diferă de cea a lui Bielecki și ministrului de finanțe. Au existat chiar unele zvonuri, în urmă cu o săptămînă, că Balcerowicz ar putea să demisioneze dacă guvernul ia vreo altă decizie în privința acestui impozit (în sensul unei renunțări sau a unei diminuări a sa). În cele din urmă, zvonurile au fost infirmate atît de purtătorul de cuvînt al președintelui, Andrzej Drzycimski, cît și de însuși ministerul de finanțe. „Impozitul ridicat pe venit a devenit problema numărul unu, declara Drzycimski. Sîntem în situația în care trebuie să gîndim la o soluție. Problema este cum să o găsim". Pe de altă parte, s-ar putea ca, în cazul cînd Balcerowicz ar demisiona, Polonia ar risca să piardă sprijinul Occidentului — în special al Fondului Monetar Internațional — pentru continuarea reformei economice.

Mihaela Brumă

Ungaria

Reforma înaintează... dar încet

În septembrie 1990, guvernul Antall dădea publicității programul economic de „reînnoire națională", ce viza trecerea la economia de piață. Unul dintre principalii inspiratori ai politicii economice a cabinetului a fost Gyorgy Matolcsy, secretar de stat cu probleme economice și consilier al premierului, cunoscut ca partizan al unei „terapii economice de șoc" și al accelerării ritmului de trecere la economia de piață. Or, între timp, guvernul pare a se fi îndreptat spre măsuri progresive treptate, ceea ce l-a făcut pe Matolcsy să-și dea demisia, pe care premierul nu i-a acceptat-o. Amănuntul este semnificativ pentru alternativele pe care le-a avut în față cabinetul Antall în noile condiții, prin crearea structurilor democratice în stat. Dar, dacă, pe plan politic, s-a avansat rapid și spectaculos, ritmul n-a fost ținut și pe plan economic, domeniu în care s-au consemnat serioase conflicte sociale. Cînd, în toamnă, s-a mărit prețul benzinei, greva șoferilor din Budapesta și alte mari orașe a paralizat practic întreaga țară și a constrîns guvernul să facă un pas înapoi. Ulterior, ministrul finanțelor, Ferenc Rabar, care era favorabil unor reforme progresive temperate de măsuri sociale, și-a prezentat demisia, ca și ministrul de interne — ambii din cauza conflictului declanșat de greva șoferilor și a implicațiilor lui.

Cu toate aceste elemente, observatorii occidentali apreciază că Ungaria „este liderul economic al Europei de răsărit", ei ținînd seama, desigur, de faptul că, practic, țara s-a angajat de mai multă vreme în direcția reformei. Retușările economice nu întîrzie să se producă. Recent, noul ministru de finanțe Mihály Kupa, pornind de la faptul că economia se confruntă cu probleme grave, anunța că va propune un program economic „fără culoare ideologică", pentru următorii patru ani. Nu va fi abandonat programul de „reînnoire națională", dar el se dorește însă mai concret și mai precis în legătură cu obiectivele Ungariei, care va trebui, la capătul a patru ani, să trăiască într-o economie de piață. Ca urmare, se speră că la sfîrșitul lui 1994, ungurii „vor întrezări ca pătul tunelului". Inițiatorul lui a insistat asupra necesității de a se evita ca în perioada de tranziție „societatea să nu se revolte din cauza unor transformări". Kupa a precizat, totodată, că punerea în aplicare a planului presupune acordarea de către Fondul Monetar Internațional a unui credit de 1,2 miliarde dolari. Din această perspectivă anul 1991 va fi consacrat restructurării economice, mai întîi prin stabilirea unui cadru juridic. Astfel, în februarie, a fost înaintată Parlamentului legea privind restituirea proprietății căreia îi vor urma alte legi cu privire la : proprietate, finanțe publice, proprietatea unor colectivități locale, statutul băncii de emisie, rolul băncilor comerciale, contabilitatea și legislația socială.

Pe structura legislativă se vor grefa apoi obiectivele economice, pe primul loc situîndu-se inflația, pe care „încercăm s-o controlăm", după cum a explicat M. Kupa într-un interviu acordat agenției „France Presse". „1992 va fi anul stabilizării și al măsurilor antiinflaționiste, 1993 va fi anul relansării economice și sper că pînă atunci Ungaria va fi membru asociat al CEE. 1994 va marca începutul intrării Ungariei în Europa". Sînt, mai sus, obiectivele planului pe patru ani.

Economia va continua să se deschidă, statul luptînd împotriva monopolurilor și liberalizînd importurile. Însă, Ungaria trebuie să rezolve și unele puncte slabe, în special negocierile salariale. Programul va conține și un alt capitol important : șomajul, care a atins deja o rată de 2 la sută din populația activă. Într-un an, numărul șomerilor a crescut de 3,5 ori, ajungînd la 81 000 de la 23 000. Datorită unui fond de 20 milioane de dolari (12,6 miliarde de forinți) prevăzut de guvern pentru anul 1991, „vom putea începe să închidem întreprinderile nerentabile", susținea Mihály Kupa.

Ungaria își va putea restabili creșterea economică sprijinindu-se pe politica de privatizare. La sfîrșitul anului 1991, un sfert din întreprinderile de stat ungare vor fi privatizate, pe dinamismul unor investiții străine (în iulie 1990 au fost deja constituite peste 1 800 de societăți mixte). Nu e mai puțin adevărat că autoritățile susțin că „privatizare perfectă nu există".

Potrivit ministrului citat, Ungaria are și alte atuuri : reducerea rolului statului, în special printr-o modificare a sistemului fiscal și situația favorabilă a balanței comerciale (un excedent de 945 milioane dolari în schimburi pe devize convertibile în anul 1990). Problema este că un asemenea excedent trebuie menținut ani la rînd pentru ca Ungaria să poată face față plăților în contul datoriei sale externe de circa 21 miliarde dolari.

1000+1

Ceremonie. *La Madrid, ministrul de externe cehoslovac, Jiri Dinstbier, a semnat actul de aderare oficială a Cehoslovaciei ca al 25-lea membru al Consiliului Europei. După Ungaria este al doilea stat est-european care devine membru al acestei organizații. În afara instrumentelor de aderare, Cehoslovacia a semnat și Convenția europeană a drepturilor omului. La ceremonie a asistat și doamna Catherine Lalumière, secretar general al Consiliului Europei*

Carnaval. *La celebrul Carnaval de la Rio de Janeiro, unii dintre numeroșii participanți au purtat costume inspirate din conflictul din zona Golfului Persic. Ecourile privind inițiativa lor demonstrează că au fost inspirați*

Cernobîl — Cauze

Imperfecțiunile fizice și de construcție ale reactorului atomic au fost principala cauză a avariei centralei de la Cernobîl — a concluzionat comisia instituită de Comitetul de Stat al URSS pentru supravegherea desfășurării în siguranță a activității în domeniul energeticii industriale și nucleare. Comunicatul publicat de comisie analizează și sintetizează ansamblul de materiale și studii existente cu privire la cauzele avariei. Nerespingînd ideea răspunderii personalului de la centrala nucleară față de încălcarea regulamentului de funcționare, comisia enumeră circa 10 abateri de la normele și regulile de exploatare a reactorului. Astfel, sistemul de acționare și protecție a reactorului nu a corespuns exigențelor de securitate atît în privința promptitudinii, cît și a particularităților sale de construcție. Totodată, avaria a demonstrat caracteristicile fizice improprii ale reactorului. Comisia ajunge la concluzia că proiectanții acestui reactor (reactor cu canale, de mare capacitate) nu au putut evalua posibilele consecințe ale instabilității sale, în timp ce personalul de exploatare „nu și-a imaginat urmările reale ale abaterilor făcute de la regimurile reglementate de funcționare". Finalizarea activităților suplimentare de asigurare a securității centralelor nucleare, constată comisia, impune continuarea studierii proceselor de avarie.

Retragere

Santiago Carrillo, în vîrstă de 75 de ani, „bătrînul leu" al comunismului spaniol, a decis să se retragă din viața politică. Partidul Muncitorilor din Spania (PMS), fondat în februarie 1987, și prezidat de Carrillo, lipsit de reprezentare parlamentară, a semnat de curînd un acord cu Partidul Socialist Muncitoresc Spaniol pentru a se integra în acesta drept „curent politic". „Mișcarea comunistă este epuizată", a spus cu acest prilej Santiago Carrillo, pentru a explica „absorbția" partidului său în „Casa Comună a stîngii", PSMS. Dar Carrillo, care timp de 20 de ani, s-a aflat la conducerea Partidului Comunist din Spania (1962—1982), și-a luat unele distanțe : chiar dacă el a condus Partidul Muncitorilor din Spania în brațele socialiștilor, el nu a devenit un militant al PSMS. „Trecutul meu ca militant comunist mă împiedică să intru în rîndurile PSMS", a explicat el. Carrillo, unul din protagoniștii tranziției spre democrație în Spania, a preferat deci să se țină deoparte.

Radio

Primul post de radio destinat celor 600 000 de țigani din Ungaria va fi creat în curînd la Budapesta, a anunțat cotidianul „Magyar Nemzet". „Roma Radio", ale cărui cheltuieli de lansare vor fi acoperite de Fundația Autonomia, asociația organizațiilor de țigani, va emite timp de opt ore în fiecare zi în zona Budapestei. Acest post de radio, care va funcționa independent de toate forțele politice, își propune ca obiectiv să facă cunoscute istoria țiganilor, societatea lor și situația lor actuală, a precizat „Magyar Nemzet", citîndu-i pe responsabilii organizațiilor de țigani.

Aplicații

Aplicațiile de Stat Major ale trupelor din regiunea militară baltică s-au încheiat cu succes, a declarat comandantul Statului Major al regiunii, general locotenent Pietr Ceaus, într-un interviu acordat agenției TASS. Potrivit afirmațiilor sale, în timpul aplicațiilor, care au durat 10 zile, nu s-au produs nici un fel de incidente, iar trupele și tehnica au revenit la locul de dislocare. Încercările unor mijloace de informare în masă de a prezenta aceste acțiuni planificate drept tendință de a se exercita presiuni asupra situației social-politice din republicile baltice sînt lipsite de temei, a subliniat interlocutorul.

Normalizare

Într-un interviu radiodifuzat, ministrul australian al afacerilor externe, G. Evans, a anunțat că țara sa va normaliza relațiile cu China, înghețate în urmă cu 18 luni, ca urmare a reprimării manifestațiilor din Piața Tien An Men. Ministrul australian a menționat că restricțiile ce urmează să fie revizuite privesc cooperarea tehnică, cercetarea în domeniul agricol și o nouă asistență financiară pentru dezvoltare.

RĂZBOIUL DIN GOLFUL PERSIC

Înainte sau după a doua zi „Z"

○ Războiul cu Irakul a reliefat dependența Americii de petrolul străin, precum și necesitatea unei noi strategii naționale în domeniul energiei, punînd în fața Congresului o dilemă : în ce măsură să se insiste asupra conservării, în comparație cu extinderea producției interne de energie. Numeroase propuneri, între care standardurile ridicate de economie a combustibilului pentru autoturisme, forjele pentru petrol în zonele critice din punct de vedere al mediului înconjurător sau folosirea pe o scară mai largă a puterii nucleare vor fi probleme tot atît de controversate pe cît sînt de ample și vor genera, probabil, îndelungate dezbateri legislative.

○ Papa Ioan Paul al II-lea a convocat, la 4 și 5 martie, la Vatican, sinodul episcopilor din țările implicate în conflictul din Golf. Suveranul pontif intenționează să contribuie astfel la relansarea unei baze de dialog, în perspectiva încheierii conflictului din zonă.

○ Pentru a da un exemplu japonezilor, primul ministru Toshiki Kaifu și membrii cabinetului au decis să verse, începînd cu aprilie a.c., timp de un an, 10 la sută din salariu în fondurile publice nipone destinate susținerii eforturilor coaliției antiirakiene din Golful Persic. Suma obținută în urma acestei acțiuni se va cifra la 37,2 milioane yeni, salariul lunar al primului ministru fiind de 1,981 milioane yeni, iar cel al membrilor cabinetului — de 1,447 milioane (1 dolar — 130 yeni).

○ Experți ai societății americane Raytheon, care fabrică rachetele „Patriot", s-au aflat în Israel, pentru a lucra la ameliorarea performanțelor acestor rachete. Împreună cu o echipă israeliană, ei au stabilit o serie de intervenții posibile menite să sporească eficacitatea sistemului de apărare „Patriot", destinate inițial doborîrii avioanelor în plin zbor.

Manifestare. *În cunoscutul oraș elvețian Basel, luminile de pe străzi s-au stins și au început să defileze mulțimile, însoțite fiind de sunetele instrumentiștilor care parcurgeau străduțele străvechii localități. Deși carnavalul de aici este diferit de „Sărbătoarea burgurilor germane", locuitorii din Basel n-au renunțat la tradiționala lor manifestare, în pofida posibilelor implicații ale războiului din Golf*

Dificultate. *Reverendul Guy Midy, şeful comunităţii religioase din Solignac (Franţa), este nevoit să-şi vîndă mînăstirea din cauza impozitelor, care au ajuns de nesuportat. Totuşi, călugării au încercat să găsească un cumpărător din lumea religioasă şi, totodată, să blocheze pe fundamentaliştii romano-catolici şi investitorii japonezi*

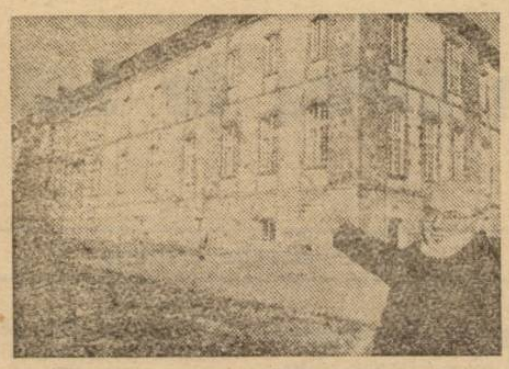

Reţele

În fosta RDG au fost descoperite 23 de reţele de telecomunicaţii speciale care nu aparţineau domeniului public; acestea nu vor putea fi utilizate nici de-acum înainte de către persoanele particulare. Aceste reţele aparţineau poliţiei secrete STASI, Armatei Naţionale, Ministerului de Interne, sectorului naval, sectoarelor circulaţiei publice, energiei şi chimiei. Reţeaua telefonică publică, supraaglomerată, nu poate fi descongestionată decît prin folosirea reţelelor speciale, dar integrarea lor în reţeaua publică nu este încă posibilă. Telefoanele speciale ale STASI au fost deconectate, a afirmat o oficialitate, care a declarat că nu ştie dacă există şi alte reţele secrete, în afara celor 23 descoperite pînă acum. „Nu pot să garantez", a spus el.

Propuneri

Pornind de la unele fenomene evidente şi grave de încălcare a prevederilor federale în legătură cu trecerea frontierei de stat, guvernul iugoslav a propus parlamentului să adopte, după procedura de urgenţă, unele completări la legea privind trecerea frontierei de stat şi deplasarea în zona de frontieră. Măsurile propuse vizează, între altele, înăsprirea sancţiunilor pentru transportul de arme şi muniţie peste frontiera de stat fără aprobarea organului de resort, precum şi împuternicirea organelor federale de resort cu controlul trecerii frontierei de stat. Conform noilor reglementări propuse, transportul de arme peste graniţă va fi considerat drept o acţiune penală şi nu de contravenţie, cum a fost cazul pînă acum.

de MATTY

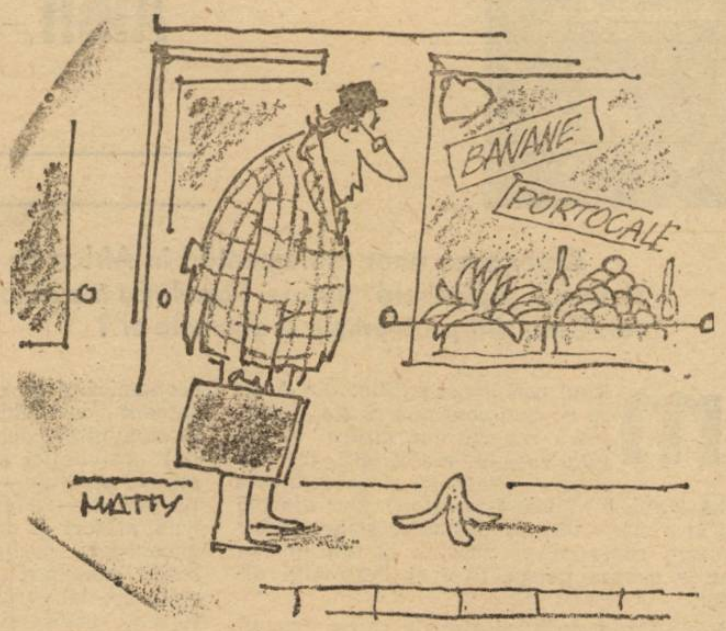

— *La preţul lor trebuie mîncată şi coaja !*

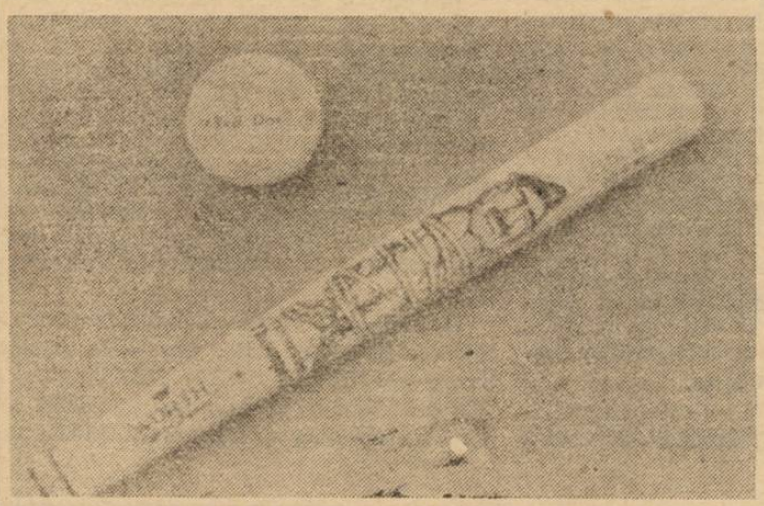

Echipament. *O firmă din Tennesse (SUA), ce produce materiale sportive a realizat un echipament special pentru preşedintele George Bush şi trupele din Golf. Echipamentul respectiv se bucură de mare căutare pe piaţă*

„Este adevărat că ?"

— Este adevărat că KGB atrage fete cu aspect exterior deosebit, în special tinere actriţe — aşa-numitele „rîndunele" —, pentru racolarea bărbaţilor străini ?

— *Termenul „rîndunele" nu se întîlneşte în lexiconul profesional al cekiştilor, ci este traducerea în rusă a expresiei engleze care indică una din categoriile de agenturi existente în serviciile de informaţii occidentale. După cum s-a stabilit în cursul cercetărilor în procesele intentate unor trădători de patrie, demascaţi de KGB, tocmai cu ajutorul acestei agenturi ei au fost racolaţi de CIA şi de „Intelligence Service", care s-au folosit de lipsa lor de scrupule în relaţiile cu femeile. În anii restructurării, în condiţiile unei politici de concepţie nouă, conducerea KGB a făcut apel la colegii din Occident să respecte principiul suficienţei raţionale şi să asigure un cadru civilizat activităţii serviciilor de informaţii. Sîntem împotriva folosirii unor asemenea metode inumane, ca răpirea copiilor, şantajul, ameninţările, etc. De aceea, KGB nu-i şantajează pe străini folosindu-se de relaţiile lor amoroase. Avem totuşi agenţi secreţi în rîndul diferitelor categorii de cetăţeni sovietici — bărbaţi şi femei, unele chiar frumoase."*

(Din interviul acordat de V. Gruşko, şeful celei de a doua Direcţii generale a KGB din URSS, revistei „Argumenti i fakti")

Vizită

Primul ministru al Marii Britanii, John Major, va efectua o vizită oficială în URSS în luna martie, s-a anunţat oficial la Downing Street 10. S-a precizat că John Major se va afla la Moscova în intervalul 4—6 martie şi va conferi cu preşedintele Mihail Gorbaciov asupra războiului din Golful Persic şi a unor probleme economice. Invitaţia de a vizita Uniunea Sovietică i-a fost transmisă lui John Major încă din noiembrie anul trecut cînd el a devenit şef al guvernului britanic, succedîndu-i doamnei Margaret Thatcher.

Centru

Întrebarea adresată şefului noului organism de prevenire a conflictelor, care are în componenţă 34 de ţări, este dacă acesta ar fi fost capabil să prevină războiul din Golf. „Răspunsul este nu", a afirmat Bent Rosenthal, danez, diplomat de carieră, directorul Centrului de Prevenire a Conflictelor din cadrul Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE). „Dacă am fi avut genul de centru pe care anumite delegaţii îl doresc, ar fi fost posibil să fi jucat un rol în încercarea de prevenire a conflictelor. Centrul pe care-l avem noi are puteri foarte limitate şi nu ar fi fost capabil să joace un rol important într-un război de felul celui din Golf", a spus el.

Cîştigător

Republica Capului Verde are un nou preşedinte în persoana lui Antonio Mascarenhas Monteiro, reprezentant al Mişcării pentru Democraţie, grupare nouă care s-a impus în ultima perioadă. Montero a cîştigat clar în competiţia dusă pentru ocuparea funcţiei prezidenţiale cu Aristides Pereira, figură istorică a ţării sale, lider al Partidului African al Independenţei Capului Verde. (Capul Verde este prima din cele cinci foste teritorii portugheze care au renunţat la marxism-leninism şi la sistemul economic centralizat.)

Devize

Băncile comerciale ungare vor obţine permisiunea de a practica în comerţ liber în deviza fostelor ţări socialiste est-europene. Premisa pentru realizarea acestui deziderat o constituie restituirea de către Banca Naţională a Ungariei a biletelor de bancă ce aparţin băncilor naţionale partenere, a informat o oficialitate de la Banca Naţională a Ungariei. Aşa cum s-a procedat cu zlotul, operaţiunea se va efectua pe parcursul a cîtorva zile, după care se va studia posibilitatea acestor devize.

Rubrică realizată de Dumitru Constantin

Albii din Africa de Sud

dr. Gheorghe Dragoş

Abrogarea unor reglementări în Africa de Sud pare să indice că sistemul „apartheid" apune. Populaţia albă încearcă să scruteze viitorul. Care sînt problemele şi dilemele ei ?

Miezul problemei politice din Africa de Sud continuă să fie inechitatea raporturilor dintre populaţia neagră, majoritară, (24 milioane locuitori) şi comunitatea albă (circa 6 milioane locuitori). Dar dincolo de aparenţe, dilema ultimelor şi actualelor evoluţii sud-africane survine şi din interogaţiile asupra perspectivei şi destinului albilor.

Preluarea puterii politice de către africani ar însemna, la prima vedere, o înfrîngere cu consecinţe pentru albi. De aceea, ei se văd acţionînd sub impulsul fricii şi angoasei şi nu sînt pregătiţi, ca mentalitate, să-i accepte pe africani ca parteneri egali la împărţirea puterii politice, militare, juridice ş.a.m.d.

Albii conservatori se socotesc, din punct de vedere rasial, superiori negrilor. Dezvoltarea separată — apartheidul — a constituit, în esenţă, mecanismul statal care le-a asigurat o protecţie economică similară fostelor structuri coloniale, un statut juridic privilegiat şi dominant în economie şi politică. De aceea, numeroşi albi nu au interesul să renunţe la sistem.

Totuşi, sub imperativele realităţii contemporane interne şi externe, la 1 februarie 1991, preşedintele de stat al Africii de Sud, F.W. De Klerk, pornind de la rezultatele unor măsuri şi negocieri politice în 1990, a înaintat sesiunii a treia a celui de al IX-lea Parlament al ţării „Manifestul pentru o nouă Africă de Sud", care preconizează ca, împreună cu Carta drepturilor omului şi constituţia nouă ce vor fi dezbătute inclusiv, sau mai ales în cadrul unei conferinţe multi-partite şi multi-comunitare, să creeze fundamentul Africii Democrate de Sud.

O premiză *sine qua non* a tranziţiei sud-africane este abolirea legislaţiei ce a creat discriminarea din R.S.A.

Principalele legi care au consacrat apartheidul sînt : legea fondului funciar (1913 şi 1936), care rezervă doar 13% din teritoriul ţării să fie „patrii" ale băştinaşilor (sau bantustane), legea înregistrării întregii populaţii cu specificarea rasei, legea privind obligativitatea permiselor de trecere din zonele locuite de negri în cele ale albilor, legea zonelor rasiale, legea raporturilor de muncă şi a sindicatelor, legea căsătoriilor inter-rasiale, legea asupra imoralităţii, ce interzice raporturi între rase ş.a. Ele au creat cadrul discriminării negrilor şi a celorlalte comunităţi de culoare (asiatici, metişi).

Premisele şi implicaţiile abrogării normelor apartheidului stîrnesc rezistenţa dîrză a unei mari părţi a comunităţii albilor care recurg la numeroase demersuri şi acţiuni vizînd temporizarea reformelor ; puterea lor este departe de a fi înfrîntă. Ei se consideră sud-africani, oameni ai locului, dar nu africani, iar ceea ce acceptă în sfera schimburilor cer să se facă numai sub controlul şi voinţa lor.

Se vorbeşte despre albi la modul global, adesea ca de o comunitate conservatoare, chiar extremistă, cu ţeluri, aspiraţii şi interese omogene ; un fel de elită asemănătoare unei nomenclaturi sprijinindu-se pe apartheid de care depinde prosperitatea ei economică şi faţă de care manifestă un ataşament endemic. Dar dincolo de o evidentă comunitate de interese, divizările din rîndul populaţiei albe sînt numeroase — în primul rînd de sorginte naţională, implicit religioasă — englezi şi olandezi sau afrikaners, alături de francezi, descendenţi ai hughenoţilor, portughezi, greci, germani, polonezi, maghiari şi un număr mic de români — în special evrei din România ; catolici, reformaţi, ortodocşi, iudaici ş.a. Este la îndemîna bunului simţ că nu toţi albii sud-africani ar putea fi socotiţi rasişti.

Specificul problemei sud-africane constă în faptul că identificîndu-se în cvasitotalitatea lor cu elita economică, albii sînt cei bogaţi în contrast cu săracii comunităţii negre, făcînd ca antagonismul real dintre bogaţi şi săraci, creat prin efectul unor legi şi criterii economice, să ia forma unui conflict rasial.

Sub impulsul mişcărilor sociale şi ale radicalizării revendicărilor populaţiei de culoare, populaţia albă reacţionează diferenţiat. Astfel, emigraţia albă din Africa de Sud a scăzut de la 14.000, în 1986, şi 11.000, în 1987, la 7.000, în 1988, iar tendinţa continuă. O parte a albilor, mai ales tineretul, este favorabilă — din diferite motive — mişcării anti-apartheid ; în acelaşi cadru, cu unele excepţii, clerul consideră rasismul şi discriminarea ca un păcat satanic.

Principalele orientări ale forţelor politice albe se etalează pe un registru limitat : centru, centru de dreapta şi extrema dreaptă ; unele grupuri de stînga au fost socotite exotice, dar nu trecute cu vederea.

Partidul Naţional-P.N. — de guvernămînt — condus de Frederik W. de Klerk, preşedintele ţării, se bazează pe cercurile de afaceri, pe aparatul administrativ şi armată. Este caracterizat de o puternică înfruntare tacită între aripa de centru, „Verligtes" (cei luminaţi) dominată de englezi, favorabilă reformei şi cea de dreapta, „Verkramptes", (cei duri şi înguşti), reprezentată de confreria Broederbond a comunităţii afrikanerilor, olandezi. Sînt structuri prefigurate încă în 1912 prin conceptul „celor două curente", susţinute de puternicul general Herzog.

Partidul Naţional este adept al concesiilor minime dar şi al ripostei drastice faţă de revoltele populaţiei negro-africane şi cele extremiste albe ; prin orientarea reformistă imprimată iniţial de Pieter W. Botha, iar în prezent de Frederik W. de Klerk, conducerea P.N. a hotărît să fie primiţi în acest partid şi negro-africanii. În sprijinul reformelor sale, Noua Mişcare Democratică, Partidul Progresist şi Partidul Independent alcătuiesc Frontul Democrat, condus de şefii acestor partide, în frunte cu dr. Frederik van Zyl Slabert, în timp ce majoritatea laburistă este condusă de Allan Hendrike.

În opoziţie, Partidul Reformei Progresive este mai moderat, în timp ce Partidul Conservator apare tot mai radical în rezistenţă şi împotrivire faţă de mişcarea şi reformele anti-apartheid ; este dominat de afrikaneri.

Dată fiind divergenţa direcţiilor de soluţionare a conflictului, măsurile şi reformele lansate de guvern au depăşit opţiunea de păstrare a unui *status-quo* al structurilor de pînă acum, confirmată şi de supunerea spre abrogare a principalelor legi ce susţin „establishment"-ul apartheidului în Parlamentul ţării.

În esenţă, se speră ca dialogul cu forţele politice ale negro-africanilor — în principal Congresul Naţional African (ANC) condus de Nelson Mandela, şi cu mişcarea zulusă „Inkatha", în frunte cu Magosuthu-Gatsha But-

Soweto — demonstraţie a negrilor

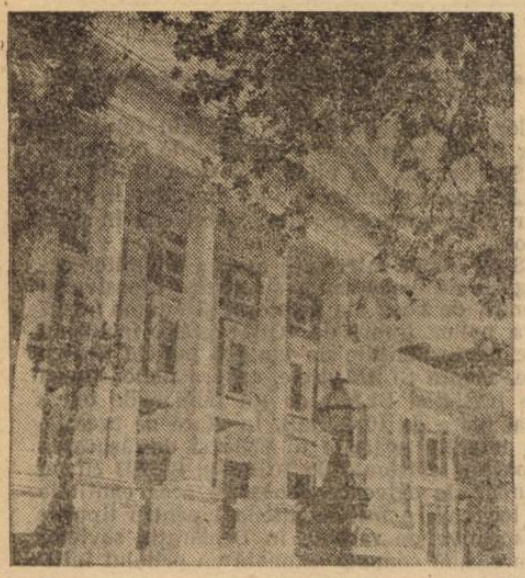

Capetown — clădirea parlamentului

helezi, prin opțiunea reformistă adoptată de Pretoria —, să tragă o linie de demarcație a unei soluții politice în alternativa războiului civil. Avansurile și rezolvările concrete sînt anevoioase, incerte și cu reculuri nebănuite în sfera rivalităților și a luptei pentru păstrare a puterii tradiționale. Ele devin mai complexe prin conflicte etniciste redutabile.

Dar în timp ce numeroși albi acceptă reformele, iar, ca răspuns, liderii negro-africani consideră că schimbările fundamentale pot surveni numai treptat, populația săracă și tineretul african își pierd răbdarea și devin tot mai radicali. În replică, sub impulsul temerilor și îngrijorării, albii conservatori, unii extremiști, acționează pentru a renova formele de rezistență și dominație, inclusiv armată în spiritul apartheidului.

Pe acest fundal comunitatea albă și cea neagră se află în fața a cel mult trei alternative vizînd raporturile interrasiale.

O primă variantă ar fi aceea a unui ipotetic război civil, de durată scurtă, riscant prin efecte și finalitate. A doua ar fi cea a menținerii sub controlul autorităților a mișcărilor anti-apartheid într-o evoluție lentă, fără schimbări esențiale ale apartheidului. A treia soluție este cea a unei reforme ce abrogă legi care instituiau apartheidul, menține controlul alb dar și reprimarea răbufnirilor de violență în ambele tabere. Trecerea se derulează într-un răstimp în care albii dar și africanii își pot acomoda mentalitatea și atitudinile psiho-politice la schimbări, își consolidează preferințe în domeniile de interes în iminența în care africanii preiau puterea.

Tranziția după modelul al treilea este acceptată de forțe politice ale negrilor. De asemenea, oamenii de afaceri sud-africani, unele forțele politice ale albilor, precum și cercurile economice occidentale consideră că o alternativă ideologică negro-africană a puterii politice nu este riscantă și distructivă pentru economie și pentru destinul în ansamblu al Africii de Sud, cum ar fi un război civil.

Dar dacă, pe de o parte, ideologia unui regim sud-african multirasial nu pune probleme monopolurilor transnaționale și nici cercurilor economice interesate în această țară, pe de altă parte, radicalizarea ambelor comunități, violențele constituie temeiuri de îngrijorare și incertitudine în însuși viitorul ei. Alternativa intrinsecă devin susținerea reformelor, dialogul, încurajarea diplomației Pretoriei de deschidere a ușilor africane și a altor continente, inclusiv în țările din Europa de Est.

România și Africa de Sud

După ce, în trecut, au existat cîteva semnale privind unele contacte româno—sud-africane, anul 1990 a consemnat oficial și transparent primele întîlniri sau vizite la nivel ministerial. Astfel, în martie, la Windhoek, cu prilejul proclamării independenței Namibiei, ministrul de externe român de atunci, Sergiu Celac, s-a întîlnit cu șeful diplomației sud-africane, Roelof „Pik" Botha. În octombrie, la Pretoria a fost semnat în premieră un acord comercial între cele două țări. Documentul a fost încheiat cu prilejul vizitei în Africa de Sud a ministrului român al comerțului și turismului, Constantin Fota. De asemenea, s-a adoptat hotărîrea de a înființa o comisie mixtă ce se va întruni anual, alternativ, la București și Pretoria.

În continuare, la jumătatea lunii noiembrie 1990, la București, a efectuat o vizită neoficială Roelof „Pik" Botha, care a fost primit de președintele Ion Iliescu, premierul Petre Roman și a avut multe întîlniri cu mai mulți miniștri români. Cu acest prilej, Roelof „Pik" Botha arăta, într-o declarație de presă, că privește „cu multă încredere către o colaborare rodnică, fructuoasă, între țările noastre". El și-a exprimat speranța că „România și Africa de Sud vor putea avea relații mai strînse și un mare număr de români vor vizita țara mea, iar mulți sud-africani vor veni aici". De notat că între cele două guverne s-a făcut un schimb de note privind misiunile comerciale și consulare, care urmează să se deschidă în curînd în capitalele celor două țări. S-a semnat și o înțelegere de facilitare a călătoriilor și vizelor și a fost convenită o largă paletă de acțiuni de cooperare economică, comercială și în alte domenii.

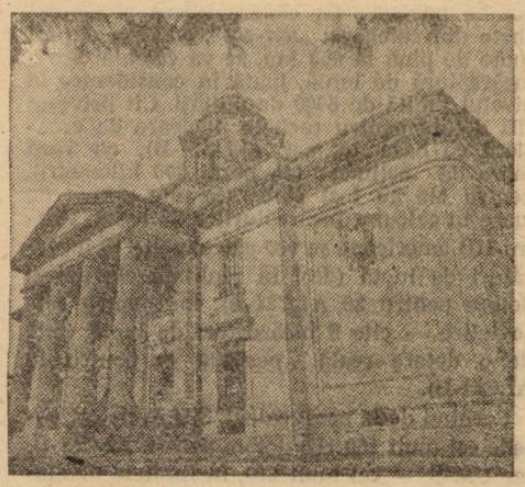

Curtea de Apel din Bloemfontein

Pe fondul constatărilor de mai sus refuzul Commonwealthului, la 16 februarie 1991, de a ridica sancțiunile economice contra unei R.S.A. angrenate în opțiunea reformelor de lichidare a apartheidului este, dincolo de aparența paradoxului unor presiuni, un ajutor politic acordat demersurilor lui F.W. De Klerk.

Pe acest teren se consideră că albii se vor obișnui cu ideea că puterea politică să fie mînuită și de negro-africani, în timp ce, departe de a fi excluși din jocul politicii, ei se vor implica în continuare tot mai mult în exercițiul puterii economice. În fond, însuși „Manifestul pentru o nouă Africă de Sud" preconizează un „acord social asupra țelurilor și acțiunilor economice pentru asigurarea unor perspective materiale și a unei calități a vieții sporite".

Și nu este greu de deslușit că o Africă de Sud descătușată din chingile și canoanele apartheidului devine, dincolo de așteptări, un eșantion inedit al unui regim pluripartid în Africa. Cu aceste date tranziția devine un exercițiu dualist, de conflict, dar și armonizarea psiho-socială a albilor cu negrii devine un factor nou și, oarecum imprevizibil, de acomodare chiar a negrilor majoritari cu o elită africană a puterii, pe care s-o poată tolera. Aceasta explică accesul convulsiv al etniilor bantu în pragul puterii politice și luptele violente în marile suburbii populate cu negri în orașele sud-africane. Ea face viața mai grea guvernului de albi, bănuiți de manevre oculte ; ea nu va face cu nimic viața mai ușoară unui regim multirasial de tranziție, chiar dacă îl va avea în frunte pe Nelson Mandela. Reformele sud-africane promovate de Partidul Național vizează de-segregarea vieții sociale, economice, culturale și, într-o măsură maximă, a celei politice. Au fost abrogate componente ale „micului apartheid", coduri ale drepturilor de grup, cel al clasificării rasiale, al așezării și domiciliilor, al căsătoriilor interrasiale. Continuă să rămînă în așteptare revizuirea sistemului electoral, ale dreptului la vot, reforme în structura parlamentului și a instituțiilor guvernamentale și locale judiciare, o constituție nouă ș.a. După cum am văzut, țelul lor declarat este instituirea unei democrații multirasiale în exercițiul politic în timp ce în economie se anunță ca model nu SUA sau Brazilia, ci noile țări industrializate — tinerii „tigri asiatici" — Coreea de Sud, Singapore, Taiwan, Hong-Kong.

Putem constata că, în timp ce apartheidul se va mai păstra în mentalitate și cultură, modelul de exclusivism totalitar rasist instituit de apartheid a mai cedat, albii se ajustează la situația de evoluție și modernizare într-o societate multirasială în consonanță cu tendințe din întreaga lume, specifice acestui sfîrșit de secol. La rîndul lor, negrii lucizi fac concesii.

Ideea după care albii sud-africani cheamă acolo albi de pretutindeni urmărind ca, numeric, să fie mai puternici are numai candoare, nu și temei rațional.

Și, dacă germanii și coreenii renunță la „bantustane" ideologice irațional pe teritoriul aceleiași națiii în favoarea unor entități cu certe progrese economice, Africa de Sud își dă seama că poate face la fel, dacă nu mai mult. Dacă europenii lucrează asiduu la edificarea „căminului Europei", înglobînd și fostele „bantustane" est-europene, Africa de Sud poate arăta că a înțeles că îi stă în putință să participe la „căminul comun" al Africii negre în concert cu toate statele de pe continent. L-a gîndit și l-a încercat mai demult (1979), prin conceptul „constelației statelor africane", un „commonwealth" negro-african polarizînd nu spre metropole europene, ci spre Johannesburg. Evident, actualii guvernanți de la Pretoria știu că nici o constelație de state africane, nici un „cămin comun" al Africii nu se poate face fără negro-africani.

De altfel, mesajul președintelui de stat al R.S.A. de la 1 februarie 1991 ni se pare fără echivoc : „...Acum sîntem în măsură să privim în viitor cu mai multă încredere în reluarea locului ce ni se cuvine într-o comunitate mai largă a națiunilor și restabilirea multor raporturi ce s-au deteriorat de-a lungul anilor. De asemenea, Africa de Sud este interesată în modul în care evenimentele curente afectează regiunea noastră. În aceste vremuri, cînd se urzește o neglijare a continentului nostru, Africa trebuie să țină seama de tendință și să reacționeze. Dacă Africa rămîne săracă, subdezvoltată, instabilă și nedemocratică, atunci ea se va autoizola și se va adînci într-o inevitabilă obscuritate."

Printr-o franchețe ce-i apare caracteristică, președintele sud-african adăuga : „Dacă izbutim și dacă acționăm împreună, vom reuși să obținem implicarea activă a Europei, a S.U.A. și a altor țări dezvoltate în creșterea economică în sudul Africii".

Graba sau frenezia reformelor la Pretoria nu sînt, deci, un drum inconștient spre fatalitate ; ci dimpotrivă : este o luptă pentru a învinge rezistența îngrijorată a albilor, unii încă rasiști, pentru a tempera dezăgăzuirea și tumultul unor patimi și rivalități ale etniilor negre sud-africane.

Postura de martori pasivi ai acestor implicații se cuvine depășită.

START
— între start şi finiş

În exclusivitate de la agenţia „Novosti"

Întîlnirea la cel mai înalt nivel dintre M, S. Gorbaciov şi G. Bush, preconizată iniţial pentru mijlocul lui februarie, va avea loc în prima jumătate a anului 1991. Ca pretext pentru amînarea menţionatului „summit", al cărui ţel principal îl constituie semnarea tratatului sovieto-american privind armamentele strategice ofensive (START), reprezentanţii oficiali ai Administraţiei S.U.A. au numit războiul din Golful Persic. În afară de aceasta, aşa după cum se consideră la Moscova şi Washington, munca la tratat încă va mai reclama o perioadă de timp suplimentară, în legătură cu problemele pur tehnice care au rămas nerezolvate.

„Judecînd practic, a arătat ministrul de externe A. Bessmertnih, noi sîntem în măsură să finalizăm munca asupra tratatului în următoarele 2-3 săptămîni". La rîndul său, secretarul de stat al S.U.A., J. Baker, a declarat : „Ne apropiem de finiş. Am ajuns aici în urma unor tratative, cărora cele două părţi ale noastre le-au acordat mult timp, chiar şi atunci cînd relaţiile nu erau nicidecum atît de bune ca azi".

Aşadar, judecînd după toate, acordul privind limitarea START este în plan principial pregătit. Însă, aşa cum spun diplomaţii, nimic nu e rezolvat, cît timp nu s-a rezolvat totul. Şi totuşi încă de pe acum există temeiuri să se vorbească cu un mare grad de încredere despre principiile convenite ale viitorului tratat şi soluţiile încă negăsite pentru unele probleme.

Iată care sînt cele mai importante principii ale tratatului, asupra cărora s-a convenit :

1. Numărul total al rachetelor balistice intercontinentale (ICBM) cu baza la sol, al rachetelor balistice pe submarine (SLBM) şi al bombardierelor grele (HB) desfăşurate va fi redus, pentru fiecare dintre părţi, pînă la nivelul de 1600 unităţi. În acest cadru, numărul ICBM grele desfăşurate (este vorba despre rachete SS-18, pe care le posedă numai Uniunea Sovietică) se reduce pînă la 154 de unităţi. Totodată, se subliniază că tipurile existente de ICBM grele pot fi modernizate în limitele criteriilor convenite, pe cînd conceperea, fabricarea şi desfăşurarea unor tipuri noi de asemenea rachete sînt interzise.

2. Numărul total al încărcăturilor de luptă de pe toate genurile de purtătoare strategice (ICBM, SLBM, HB) se preconizează să fie redus pînă la 6000 de unităţi. În limitele nivelului convenit, numărul încărcăturilor de luptă de pe ICBM şi SLBM nu trebuie să depăşească 4900 unităţi, iar al celor de pe ICBM grele — 1540 de unităţi. În afară de aceasta se impun limitări şi numărului de încărcături de luptă de pe ICBM mobile — maximum 1100 de unităţi.

În eventualitatea realizării înţelegerilor menţionate, Uniunea Sovietică va reduce „plafonul" purtătoarelor sale cu aproximativ 35 la sută, inclusiv pe cel al ICBM grele, care va scădea la jumătate. Statele Unite vor micşora numărul purtătoarelor cu cel mult 30 la sută. Cît priveşte încărcăturile de luptă care sînt determinate conform normelor de luare în considerare stabilite în tratat, fiecare dintre părţi trebuie să le reducă numărul cu cel puţin 40 la sută.

3. Greutatea globală la lansare a ICBM şi SLBM aparţinînd fiecăreia dintre părţi, după reducerea acestora, nu trebuie să depăşească un nivel, care să reprezinte aproximativ 50 la sută din greutatea existentă a acestor rachete desfăşurate, din tipurile menţionate la Uniunii Sovietice. Deoarece greutatea lansată a rachetelor sovietice este mai mare şi calculul se face pornind tocmai de la ele. Această limită nu va fi depăşită pe parcursul întregii perioade de valabilitate a tratatului.

La definirea noţiunii de „greutate la lansare" a fost nevoie ca părţile să convină asupra unei serii întregi de detalii tehnice. Să includă sau să nu includă, de pildă, în ea greutatea corpului ogivei de pe rachetă, să includă sau să nu includă în indicele respectiv greutatea combustibilului. Oricum însă pînă la urmă s-a găsit o formulare comună.

4. Fiecare bombardier greu, dotat cu dispozitive pentru transportul armei nucleare, s-a hotărît să fie luat în calcul la nivelul limită de 1600 unităţi ca un singur purtător. Totodată, pentru fiecare HB, purtător de bombe nucleare cu cădere liberă şi de rachete din categoria „aer-sol", cu raza de acţiune de pînă la 600 km, se va calcula cîte o încărcătură de luptă, luată în considerare la nivelul limită de 6000 de unităţi. Cît priveşte HB dotate pentru rachete nucleare de croazieră cu baza în aer (ALCM-B), cu rază mare de acţiune (de peste 600 kilometri), pentru ele au fost elaborate alte norme de luare în calcul a încărcăturilor de luptă. Pentru HB americane se vor calcula cîte 10 încărcături de luptă (deşi în realitate ele pot fi dotate pentru 20 ALCM-B), iar pentru cele sovietice — cîte 8 încărcături de luptă (faţă de o dotare reală posibilă — pentru 12 ALCM-B).

Pornind de la acest calcul, S.U.A. pot să posede cel mult 150 HB dotate pentru ALCM-B, iar URSS — cel mult 210, în limitele nivelului global de 1600 purtătoare. Dacă părţile vor depăşi aceste limite, atunci pentru fiecare avion suplimentar se va calcula acel număr de ALCM-B, pentru care el este dotat în realitate.

5. Rachetele de croazieră cu baza pe mare (SBCM) cu rază mare de acţiune (de peste 600 km) nu sînt supuse limitării. Ele se scot în afara cadrului tratatului cu privire la armamentele strategice ofensive. Însă fiecare dintre părţi are dreptul să desfăşoare maximum 880 rachete de acest gen, peste nivelul stabilit de 6000 încărcături de luptă. Totodată, va trebui ca U.R.S.S. şi S.U.A. să prezinte declaraţii unilaterale, care să le angajeze politic, referitor la planurile lor de desfăşurare a SBCM pentru fiecare 5 ani înainte.

6. Limitările cantitative prevăzute prin tratat se vor realiza prin lichidarea armamentelor strategice ofensive sau prin reutilarea lor în conformitate cu procedurile convenite.

Se permite, de pildă, folosirea ICBM şi SLBM pentru lansarea unor obiective în straturile superioare ale atmosferei sau în Cosmos.

S-au impus interdicţii asupra anumitor categorii de armamente strategice ofensive şi genuri de baze ale acestora, şi anume : asupra noilor tipuri de ICBM grele, incluzînd aici şi instalaţiile de lansare mobile pentru ele, asupra SLBM grele, asupra noilor tipuri de ICBM şi SLMB cu un număr de ogive mai mare de 10 unităţi. În afară de aceasta, se interzic testările în zbor şi desfăşurarea tipurilor existente de ICBM şi SLMB cu un număr de ogive ce depăşeşte acea cantitate a lor, care a fost menţionată pentru tipurile respective de rachete în Declaraţia sovieto-americană comună semnată cu prilejul întîlnirii la cel mai înalt nivel care a avut loc la Washington în decembrie 1987. Sînt, de asemenea, supuse interdicţiei ALCM-B cu rază mare de acţiune, prevăzute cu focoase nucleare teleghidate independent. S-a prevăzut şi o serie de alte limitări şi interdicţii.

7. Reducerile armamentelor strategice ofensive (a purtătoarelor şi încărcăturilor de luptă) urmează să se înfăptuiască pe parcursul a şapte ani, în trei etape (prima — de trei ani, a doua şi a treia — de cîte doi ani). Spre finele fiecăreia dintre etape vor trebui să se păstreze niveluri intermediare concrete egale pentru categoriile de armament convenite. Părţile au convenit ca tratatul să rămînă în vigoare timp de 15 ani, dacă nu va fi înlocuit înainte de expirarea acestui termen cu un acord ulterior. S-a prevăzut, de asemenea, o posibilă prelungire a lui pe o perioadă ulterioară de cinci ani.

8. Regimul de control include folosirea mijloacelor tehnice naţionale, a inspecţiilor la faţa locului, schimbul de date şi un sistem de notificări, neîmpiedicarea accesului la informaţiile telemetrice transmise de la bordul rachetelor balistice.

9. Legătura reciprocă dintre Tratatul cu privire la armamentele strategice ofensive şi tratatul privind apărarea antirachetă.

Statele Unite, chiar de la începerea negocierilor privind armamentele strategice ofensive, iar acestea au început la 12 martie 1985 (în cadrul tratativelor privind armele nucleare şi cosmice), au orientat lucrurile în direcţia convingerii Uniunii Sovietice de faptul că nu ar exista, chipurile, nici o legătură reciprocă între forţele strategice ofensive şi cele defensive. Această poziţie era dictată de aspiraţia lor de a dobîndi dreptul „legitim" de a efectua, fără restricţii, testarea componentelor de lovire ale apărării antirachetă în Cosmos, pentru ca, în cele din urmă, să desfăşoare sistemul de apărare strategică a ţării. Acest lucru îl atestă proiectele de tratate privind apărarea şi Cosmosul, introduse de delegaţia S.U.A. la tratativele de la Geneva, şi propunerile „Cu privire la unele măsuri menite să contribuie la trecerea, în temeiul colaborării, la desfăşurarea viitoarei apărări împotriva rachetelor balistice strategice". Totodată, se subliniază că fiecare dintre părţi poate concepe, testa şi desfăşura, fără nici o limitare, atît componente „clasice" ale sistemului de apărare anti-rachetă, cît şi componente bazate pe alte principii fizice.

Partea sovietică nu poate fi de acord cu o asemenea abordare şi consideră că, dacă eşalonul cosmic de lovire al sistemului de apărare anti-rachetă va fi conceput, atunci stabilitatea strategică va fi distrusă. Aceasta va duce la o nouă spirală a cursei înarmărilor în domeniul armamentelor strategice ofensive, ale cărei consecinţe sînt greu de prevăzut.

În scopul rezolvării acestei probleme, Uniunea Sovietică şi-a făcut cunoscută disponibilitatea de a accepta să semneze tratatul cu privire la armamentele strategice ofensive, chiar dacă spre finele elaborării lui nu se va fi ajuns la o înţelegere în problema apărării anti-rachetă, dar părţile ar continua să respecte tratatul cu privire la apărarea anti-rachetă, în forma în care a fost el semnat în anul 1972. Dacă însă una din părţi va încălca această convenţie, atunci cealaltă va putea face uz de dreptul său de ieşire din tratatul cu privire la armamentele strategice ofensive.

10. Necesitatea existenţei unui tratat cu privire la armamentele strategice ofensive.

Statele Unite sînt dispuse să formuleze o declaraţie în sensul că o practică a colaborării lor în domeniul armamentelor strategice cu destinaţie există doar în raport cu Marea Britanie. Este vorba de vînzarea către aceasta de SLBM americane „Trident-2". Uniunea Sovietică, fiind de acord cu livrarea acestor SLBM către Marea Britanie, fără dreptul de a le transmite unor terţe ţări, va declara că, dacă S.U.A. vor schimba caracterul colaborării sale militare cu Marea Britanie, de aşa manieră încît va fi distrus echilibrul strategic, atunci U.R.S.S. poate să aibă sau va avea dreptul să iasă din tratatul cu privire la armamentele strategice ofensive.

Probleme nerezolvate.

A) Amplasarea armamentelor strategice ofensive în terţe ţări.

În principiu există o înţelegere în sensul că armamentele strategice ofensive nu vor fi amplasate în afara teritoriului U.R.S.S. şi şi S.U.A. Se admite doar dispunerea temporară a HB dincolo de limitele teritoriilor naţionale. Totuşi, încă nu a fost rezolvată problema privind parametrii acestei amplasări.

Uniunea Sovietică propune să se soluţioneze dispunerea a cel mult 30 de HB simultan, pe o perioadă de maximum 30 de zile consecutiv. Statele Unite consideră că trebuie să se limiteze doar la transmiterea notificărilor asupra amplasării temporare a HB, fără limitarea în timp şi numerică, ceea ce le conferă, de fapt, dreptul de a dispune bombardiere în afara frontierelor teritoriului lor naţional.

B) Asigurarea accesului la informaţiile telemetrice.

Partea sovietică propune ca părţile să aibă dreptul ca, în raport de rachetele balistice existente, să folosească pe parcursul a trei ani practica de care dispun părţile în ceea ce priveşte transmiterea respectivului gen de informaţii, iar în ceea ce priveşte viitoarele rachete, transmiterea informaţiilor de la bordul lor trebuie să facă obiectul unei înţelegeri ulterioare. Totodată, ele sînt împotriva lansării de rachete cu introducerea în capsulă a datelor privind ogivele, insistînd, de asemenea, pe ideea ca nivelul minim al capacităţilor de transmitere a datelor să însumeze pentru rachetele sovietice 10 waţi, iar pentru cele americane un watt.

În afară de aceasta există o serie de probleme tehnice neconvenite, probleme privind observarea continuă a obiectelor (întreprinderilor) pentru fabricarea de ICBM mobile.

Uniunea Sovietică şi Statele Unite intenţionează să finalizeze munca la tratatul privind armele strategice ofensive în cel mai scurt timp. După semnarea lui, părţile vor trece, de comun acord, la consultări imediate asupra viitoarelor negocieri cu privire la armele nucleare şi cosmice, în scopul întăririi continue a stabilităţii strategice.

Europa: în căutarea unor noi structuri de securitate

Nimeni nu mai exclude perspectiva încheierii unor angajamente de tip nou în domeniul asigurării securităţii pe continent. Citeodată sub pălăria CSCE, dar nu neapărat. Concură la o asemenea concluzie mai multe elemente recente, strîns legate unele de altele şi toate efecte ale unei unice cauze : evoluţiile din statele Europei de Est. Anunţul sovietic referitor la soarta Tratatului de la Varşovia, „trilaterala" de la Visegrad, revigorarea bruscă a pilonului vest-european al NATO — Uniunea Europei Occidentale (UEO), retragerea spectaculoasă a americanilor (parţial motivată de conflictul din Golf), disponibilitatea, nuanţată de grabă, a guvernelor român, cehoslovac de a încheia anumite aranjamente cu NATO, care, iată, decide că se află în căutarea modalităţilor celor mai bune de a coopera cu statele est-europene. Pentru prezent, balanţa înclină, mai degrabă, în favoarea asigurării securităţii regionale decît a celei colective, continentale. Aceasta, deoarece se doreşte evitarea apariţiei unor disensiuni cu URSS. Fără excepţie, cei şase doresc înmormîntarea Tratatului de la Varşovia (excepţiile pot fi în rîndul generalilor sovietici). În capitalele est-europene se consideră că baza ideologică a acestei alianţe a dispărut, că dimensiunea sa militară va dispărea foarte rapid, iar structura politică nu va rezista, după reuniunea CSCE de la Helsinki din primăvara lui 1992. Rămîn de rezolvat probleme tehnice legate de retragerea trupelor sovietice la o dată mai apropiată (finele acestui an) decît cea stabilită, iniţial, în 1994.

Întîlnirea tripartită ungaro-polono-cehoslovacă nu se vrea nici mini-pact, nici alianţă îndreptată împotriva cuiva, dar consacră 15 februarie 1991 ca dată cînd, după 656 de ani, conducătorii celor trei ţări se întîlnesc simbolic la fosta reşedinţă regală ungară Visegrad pentru a semna tot un acord, de data aceasta de „colaborare pe calea integrării europene". De remarcat două lucruri : graba cu care a fost organizată întîlnirea, înaintea înmormîntării mai marelui Tratat şi lipsa cuvîntului „economice" ; aceasta deoarece, pe primul plan, figurează coordonarea mecanismelor de securitate şi sprijinire reciprocă. Mai atrage atenţia originalitatea căii de aderare la CEE, prin integrarea unei organizaţii paneuropene de securitate căreia i-ar putea servi drept bază NATO. În plus, trilaterala prevede acorduri bilaterale de cooperare militară de tipul franco-german, Ungaria a acceptat statutul de membru asociat al NATO şi Cehoslovacia urmăreşte acelaşi lucru. În locul marii cochilii goale, se poate spune că se pune pe picioare o structură (de securitate ?) între doi giganţi — Germania şi URSS.

Dacă criza Tratatului de la Varşovia a impulsionat trilaterala de la Visegrad, tot o criză, cea din Golf, îi stimulează pe vest-europeni să acorde atribuţii sporite Uniunii Europei Occidentale (UEO) sub masca Conferinţei interguvernamentale, lansată la 15 decembrie 1990, la Roma, asupra înfăptuirii Uniunii Politice Europene. Desfăşurată săptămînal, la nivel de ambasadori şi, lunar, la cel ministerial, conferinţa dezbate problemele apărării şi securităţii „celor 12". Franţa, Germania şi Italia au sponsorizat o întîlnire între preşedintele Comisiei CEE, Jacques Délors, şi secretarul general al UEO, William van Eekelen (Olanda) ca, pe baza unui plan franco-german, să se încredinţeze apărarea CEE Uniunii Europei Occidentale. În această nouă situaţie, UEO, care reunea nouă state (minus Grecia, Danemarca şi Irlanda) îşi va extinde aria la „cei 12", în timp ce din NATO fac parte doar 11 (minus Irlanda care şi-a păstrat neutralitatea). Oricît de defensiv l-ar prezenta, prin acest organism, „cei 12" devin un partener important al NATO şi mai mult decît un pilon european în cadrul NATO. Servindu-se de conflictul din Golf şi de retragerea unei părţi importante din forţele americane din Europa (de fapt de pe flancul de est pe cel de sud-est al URSS), CEE edifică un organism militar al regiunii, o posibilă importantă structură de securitate.

În faţa celor două iniţiative regionale, un stat balcanic, ca Bulgaria, a reacţionat prompt : ea îşi propune — deoarece circumstanţele o impun — să-şi extindă contactele pe linie militară cu Grecia. Turcia şi Iugoslavia, primele două ţări fiind membre ale NATO şi Grecia urmînd să se alinieze la UEO.

În ce o priveşte, pe lîngă contactele bilaterale axate pe problematica securităţii regionale şi pan-europene, România nu a ocolit, de fel, Alianţa Nord-Atlantică. Ambasadorii celor 16 state membre ale NATO au vrut să cunoască, printre altele, în timpul recentei întrevederi cu ministrul nostru de externe, cît este de grăbit guvernul României de a încheia anumite aranjamente cu NATO. Răspunsul este limpede : România doreşte legături mai strînse cu NATO ca membru asociat ; Pactul de la Varşovia se dezintegrează şi problema este în ce structură se pot găsi garanţii de securitate ; urmărirea unui asemenea aranjament de procedură — ca membru asociat — este un lucru absolut firesc, avînd în vedere încercările României de a se angaja în relaţii cu alte organizaţii occidentale, în speţă cu Consiliul Europei şi CEE ; însăşi poziţia sa geopolitică, în Europa, Balcani şi Bazinul Dunării, la două ore de Orient şi de sediul NATO, o îndrituieşte să găsească o formulă de asociere cu Alianţa De un asemenea mecanism beneficiază Ungaria. Recent, NATO a promis României că „vor fi găsite soluţii satisfăcătoare pentru ambele părţi". Dacă ar fi în postura de a face o structură de securitate regională, România ar avea cu cine ?

Doina Topor

Tabloul unei lumi la răspîntie

Henri Zalis

Într-o lume marcată decenii la rînd de rivalitatea Est-Vest, din fericire acum de domeniul trecutului, opoziția Nord-Sud a izbucnit pe neașteptate. A ajuns în prim planul actualității acum trei luștri. Rațiunea politică și ideologică a pălit în fața noului imperativ : cel al distincției nete între o parte a planetei, bogată, stabilă relativ și alta, săracă, disputabilă, expusă declinului economic.

Cum realitatea internațională a păstrat, pînă la un punct, o structură binară, iată-ne siliți de nevoia unor clasificări cu bătaie lungă să înțelegem mai bine rolul Sudului, în a cărui identitate se includ țările sărace, în curs de dezvoltare și, nu mai puțin legitim, mișcarea nealiniaților. Astfel, de o parte, ca termen al dialogului mondial, apare Nordul, iar ca partener, din păcate neglijat, chiar desconsiderat, Sudul, un conglomerat de state și de probleme, sfîșiat de propriile contradicții și dificultăți, afectat sub varii raporturi de ultimele vestigii ale sistemului colonial.

Luăm în considerare problematica Sudului, a partenariatului său la noul echilibru mondial din convingerea că nici o economie modernă, de tip liberal, nu poate prospera fără viața materiilor prime. Și, în particular, fără aportul de mînă de lucru și de consumatori care, împreună, redefinesc dubla dependență a ceasului de față, dependența Nordului de Sud și cea a Sudului de Nord ; a țărilor industrializate de cele decolonizate și a lumii a treia de capitalul și tehnologia grație cărora va ieși din subdezvoltare.

Originalitatea sfîrșitului de secol pare, astfel, între numeroșii factori cu greutate strategică, să învedereze cîteva aspecte fundamentale și anume **interdependența, complementaritatea** și **unitatea** construcției lumii actuale. Ea, această originalitate, include cu necesitate Sudul dezmoștenit, fiindcă nu există dinamică economică trainică clară, dacă este amputată, canalizată doar spre o parte a populației globului, în vreme ce cea mai întinsă parte a ei involuează. Se profilează o criză de o asemenea gravitate, șocantă în consecințe, încît unii politologi au început să evoce riscul unor migrații de ordinul zecilor de milioane, ceva care să depopuleze parțial unele teritorii din Brazilia de Nord, din Uniunea Sovietică, din Africa sahariană și să amplifice factorii de criză în peste treizeci de țări ale lumii amenințate de propria lor slăbiciune.

Dacă sîntem încă departe de o adevărată cooperare între toți membrii comunității de națiuni, de vină este greșita estimare a priorităților politice față de cele economice. Cu corolarul inevitabil că 1) decolonizarea politică nu a fost urmată de o completă decolonizare economică. Să spunem în treacăt aici cît de inechitabili sînt unii termeni de schimb, în favoarea țărilor superindustrializate și financiar în măsură să dicteze tranzacții, să inițieze negocieri, să acorde ajutoare ; 2) Nordul nu apelează la consens ; Nordul fixează prețurile la materiile prime și permite flotarea monedelor după propriul său interes ; 3) Din această cauză, Sudul suferă de instabilitate cronică, periodic „încasează" deteriorarea termenilor de schimb, face față unor conflicte locale și regionale ce îl secătuiesc.

Politica mondială stă sub efectul consolidării puterii discreționare a unui număr de factori de decizie politici și financiari, ale căror aranjamente sînt permanent avantajoase propriilor interese.

Creșterea economică înregistrează tot felul de disparități, cîteva de-a dreptul blamabile. Să începem cu datoria lumii a treia. În recentul ei tablou al datoriei externe totale al țărilor în curs de dezvoltare, Banca Mondială notează că : a) datoria lumii a treia s-a dublat într-un deceniu, trecînd de la 639 miliarde în 1980 la 1341 în 1990. În anul 1989, ea fusese de numai 1 261 miliarde ; b) agravarea dificultăților crescînde se vădește și în faptul că numai plata dobînzilor la datoriile scadente a fost în 1990 de 140,5 miliarde față de 137 în 1989.

În pofida acestor cifre alarmante, Banca Mondială crede că există unele motive de optimism fie și pentru că cei mai săraci n-au capotat, deși în anul ce s-a scurs au primit mai puține împrumuturi. Dar cum să trecem indiferenți pe lîngă indicatori economici ca aceștia : 1) Africa subsahariană a plătit cu o jumătate de miliard mai mult decît a primit. 2) Cele mai îndatorate 29 de țări au ramburșat anul trecut 27,5 miliarde, pe cînd în 1989 au achitat 39,8 miliarde. Creditorii nu au de ce se plînge ; africanii nu le dau temei de tergiversări și nici de îngrijorări.

America Latină nu merge nici ea mai bine. Numai datoria globală a Braziliei atinge 199 miliarde dolari, în vreme ce inflația se menține ridicată (în jur de 87%). Același fenomen în Uruguay ; indicele de inflație s-a situat la 128,9%, deficitul bugetar în ușoară reducere s-a datorat agravării impozitelor și, precum în Columbia sau Argentina, instaurării unui sever program de austeritate.

Ne putem întreba de ce economia de piață, pluralismul politic, mai mult respect pentru drepturile omului nu au condus în țările în curs de dezvoltare la un nivel decent de trai. De ce două miliarde de ființe umane nu sînt la adăpost de foame, sărăcie, boală și analfabetism. Vom răspunde la momentul potrivit. Vom începe prin a observa că strategia statelor celor mai industrializate și a organismelor internaționale nu a știut, cel puțin pînă în prezent, să inițieze și să aplice un program de cooperare care să fie substanțial, renovator, stimulativ. Cea de-a patra convenție de la Lomé în relație cu Comunitatea Economică Europeană și cu grupul din Caraibe și Pacific va primi o contribuție de 2 900 milioane de ECU. Din păcate, să spunem întreg adevărul, nici azi nu există un acord generalizat de durată pentru materiile prime precum cupru, cauciuc, cacao, salpetru, cositor, trestie de zahăr, cafea. Aceste mărfuri au înregistrat căderi ale cursului lor mergînd pînă la 78%. În condiții în care apar decalaje sensibile prin scumpirea petrolului cu sută la sută a produselor manufacturate, tendința eliberatoare ar fi trebuit să recomande prelucrarea materiilor prime la fața locului, apariția unor întreprinderi mici și medii, a instrumentelor de cooperare bilaterală și nu o politică de handicapare prin daruri lipsite de eficacitate și de perspectivă.

Abia de curînd, la cererea Regatului Unit și a USAID, în locul unor gesturi umanitare se implementează, deși eterogen la nivelul inițiativelor, cooperative de prelucrarea fructelor exotice, formarea unor tehnicieni în industria pescuitului și minereului, specialiști în comunicații și investiții de mică amploare.

În noiembrie 1990, experți ai CEE au decis să aloce resurse pentru ameliorarea competitivității industriale (mica industrie) și să abolească anumite contingentări, numite de protecție defensivă în materie de esențe rare, fildeș, piei de animale, covoare, cu scopul de a implementa întreprinderi productive. Reducerea ajutorului de stat și promovarea întrajutorării între colectivități vor intra printre acordurile convenabile. Formula a prins în Zanzibar, Insulele Capului Verde, Peru, Uganda și dă unele semne încurajatoare în Namibia, Costa Rica, Salvador și Filipine.

Dacă, firește, sînt în discuție demersuri încă modeste, absolut preocupantă rămîne situația celor mai săraci. Azi, în lume, sînt 41 de țări cu un nivel de producție și educație extrem de scăzut. De la Sudan și Etiopia, la Bangladesh, Nepal, Haiti, Samoa, populațiile acestora resimt presiunea climatului ingrat, accidentelor meteorologice, dar și a unui fenomen care, evident, are implicații grave și care ar trebui urgent stopat. În ultimele trei decenii, în atare state și în regiunile cele mai defavorizate s-au declanșat cele mai numeroase și sîngeroase conflicte locale. În asemenea condiții, nici vorbă de vreun progres notabil, puținele resurse fiind înghițite de războaie. Să punctăm conflictul endemic dintre India și Pakistan, ciocnirile tribale din Ruanda, războaiele civile din Ciad, Republica Centrafricană, Sudan și Filipine, disputele religioase din Sri Lanka, cele întreținute de terți în Afganistan sau Sahara occidentală, în Angola și Mozambic. Responsabilitatea revine parțial unor conducători mediocri. Însă nu în mică măsură incapacității puterilor foste coloniale să instituie cadrul legal pentru activități politice adaptate circumstanțelor. Să luăm două exemple opuse. În Indonezia puterea a ajutat la apariția a peste 350 000 de ateliere meșteșugărești axate pe prelucrări textile, olărit, mobilă, înnobilarea metalelor. În Coreea de Sud a înflorit industria microelectronică. La polul opus, în Burkina Fasso tăietorii de lemne n-au primit nici un sprijin să se organizeze, să își procure aparatură de tăiat și fasonat, iar în Togo două misiuni trimise în sprijinul cultivatorilor de bumbac au revenit cu mîinile goale.

Franța a reclamat un plan de urgență pentru resorbirea crizei din Golf la aprovizionarea cu combustibil. Impactul noilor prețuri la barilul de țiței l-a silit pe Barber Conable să recomande nu cadouri financiare cît reforme economice locale și programe de reclasare pentru personalul disponibilizat de revenirea din Kuweit și Irak. Este vădit că razboiul din Golf va reduce pînă la 40% nivelul de creștere al economiei unei cîtimi din țările lumii, la dezechilibre macro-economice și la investiții tot mai prudente. Chiar țări unde lucrurile merg bine, de exemplu Chile, Taiwan sau Suedia, resimt unele efecte. La care se adaugă recesiunea americană, dezorganizarea socială și politică, vechimea echipamentelor și gravitatea grevelor din URSS, problemele cu care se confruntă Europa de Est. Nu întîmplător se comentează pe un ton alarmat că datoria externă sovietică a ajuns la 63 miliarde de dolari, în timp ce se înregistrează derapajul prețurilor, dispariția mărfurilor din magazine, o piață paralelă și o pauză salarială de natură să încurajeze absenteismul, nonrentabilitatea scăzută a productivității. Ceea ce probează o dată mai mult că dezechilibre sociale și economice au efecte politice cît și civice, devin sursa manifestărilor de opoziție fără echivoc, nu de puține ori de încordare și violență. Astfel îmi și explic de ce deficite bugetare, penurie alimentară, apariția șomerilor, profituri doar pentru nomenelatură, agresiuni și ofensiva pe față a criminalității — toate conduc la fluctuații de ordin decizional pe care nu le poate remedia o politică represivă de orice culoare ar fi ea.

Planul Brady, de ajutorare a țărilor celor mai sărace, se dovedește perfect insuficient tocmai fiindcă nu rezolvă vulnerabilitatea financiară a celor ce sînt în stare de **deficit permanent**. Este de mirare că Japonia, țara cu cel mai ridicat excedent de pe glob, nu face mai nimic pentru amelioarea mișcărilor de capital spre cei în nevoie. Iată, ca să concretizăm cum stau lucrurile. Din 113 miliarde de achiziții externe japoneze în valori imobiliare (în anul ce a trecut), 90 miliarde au vizat investiții de portofolii și numai 1,3 miliarde contribuții directe la relansarea proceselor economice și umanitare în țările lipsite de resurse.

Oare marginalizarea țărilor foarte sărace mai poate fi oprită cu declarații de bune intenții ? Factorii negativi sînt atît de numeroși că donații venite din partea Japoniei și a Fundației Ford și a CNUCED abia dacă pot îm-

bunătăți urmările demografiei galopante, degradării mediului natural, disputelor interne. Guerila tribală din Liberia și Somalia, foametea și gestiunea incompetentă în Mozambic și Niger, corupția în Zair ridică o chestiune de principii : ce trebuie făcut mai întîi : eradicat totalitarismul retrograd (cu alegeri trucate și frustrare, contestare, etc.) sau găsirea unor structuri acceptate a unor modele organice pentru instalarea legitimității democratice acolo unde stăpînesc, încă, mimetismul, tutela măruntă, etatismul iluzoriu și complicitățile fățiș vinovate ?

Conștientă că agravarea decalajului existent între Nord și Sud va avea consecințe incalculabile, CEE a decis ca indispensabil, începînd din 1992—1993 un program de asistență foarte diversificat. Privind în general situația, decizia este bună și, negreșit, bine gîndită. Totuși, de și mai mare însemnătate mi se pare modul în care lumea a treia învață să se ajute singură. Astfel, nu a trecut neobservat, în ultimul exercițiu fiscal, angajamentul cîtorva țări, precum Brazilia, Algeria, China, de a depune ele singure proiecte de dezvoltare. Baraje hidroenergetice, drumuri, școli — iată ce supun aceste țări Băncii Mondiale, în atenția planului Brady. Pentru 1991, Banca Mondială va acorda credite în valoare de 23 miliarde față de 17 miliarde dolari în 1989. Totuși, spre a nu încuraja prea mari iluzii, domnul Mocen Quceshi, vicepreședintele Băncii Mondiale, a notat că în anii următori împrumuturile vor scădea, cu excepția unui program structurat pe necesitățile sprijinirii Europei de Est. „Deși nu vrem să întreprindem ceva în detrimentul altora, afirm că finanțarea nevoilor Poloniei, Ungariei, Bulgariei, Cehoslovaciei și României, devine marea noastră prioritate imediată", a relevat înaltul funcționar amintit.

Revin însă la ideea enunțată mai sus. Cele 46 de țări sărace și foarte sărace au datoria să se ajute singure. Cu toate că este neînchipuit de greu să întreprinzi măsuri eficace atunci cînd în 1989 venitul pe cap de locuitor a scăzut cu 37% în Peru, Bolivia și Salvador, cu 31% în Filipine, cu 26% în Mexic, cu 22% în Ecuador și cu 19% în Kenya.

Este, poate, locul să ne întrebăm ce idei reformatoare se cer aplicate spre a frîna declinul țărilor foarte sărace, mai ales cînd factura petrolieră este scumpă, stocurile de materii prime cresc, nefiind desfacere suficientă, iar mecanismele regulatoare de pe piață nu facilitează tranzacții și cu atît mai puțin parteneriatul.

Totuși, s-au emis unele sugestii utile. Le grupez astfel : a) ambientul economic să atragă investitori străini printr-o stabilitate reală, de durată ; b) formarea în mai mare măsură de cadre autohtone ; c) accesul la terțe piețe ; d) operatori tehnologici adaptați la factorii climatici (utilizarea energiei eoliene, a captatorilor solari, promovarea unor costuri adaptate mijloacelor locale de plată — trocul).

Este înalt simptomatic și faptul că Banca Interamericană de dezvoltare (BID) finanțează restanțele de plată ale țărilor din regiune luate prin surprindere de actualul preț al barilului de petrol. S-a constituit un credit recuperat de la Mexic și Venezuela pentru un vast plan de îmbunătățiri funciare. Recent, la întîlnirea la vîrf de la Tuxtla, șefii de stat centro-americani au decis să recicleze fonduri obținute din materii prime pentru modernizarea industriei ușoare. Grupul celor 8 (principale țări latino-americane și Mexicul) s-a întîlnit în ianuarie la Caracas și a decis crearea de la 1 martie 1991 a primului fond „pentru stabilizarea prețului materilor prime" ca o etapă pentru reducerea supraproducției și a subevaluării costurilor. Este avută în vedere și ființarea unei Burse care să reglementeze, să armonizeze și să protejeze titlurile și investitorii.

Economia mondială nu poate fi nepăsătoare la ce se întîmplă în țările în curs de dezvoltare. Ea se mobilizează, să sperăm că rezultatele se vor vedea în curînd, pentru ca să întrezărim ameliorări de substanță în productivitatea și competitivitatea celor care, săraci fiind, au tot dreptul să beneficieze de o mai echitabilă repartizare a bogățiilor.

Reglementarea politică a diferendelor

Ion Popescu

Noua gîndire politică europeană, bazată pe conceptul dreptului, conduce la concluzia logică a unui continent al statelor democratice în care toate diferendele să fie soluționate pe cale pașnică, prin lege și cu mijloace legale.

În contextul existenței, pe plan european, a unei voințe politice reale de creare a unui mecanism de reglementare pașnică a diferendelor, reuniunea CSCE privind reglementarea pașnică a diferendelor (Valletta, 14 ianuarie — 8 februarie 1991) marchează unele progrese față de reuniunile precedente (Montreux 1978 și Atena 1984), care s-au încheiat cu adoptarea unor rapoarte asupra discuțiilor purtate, fără să fi ajuns la unele concluzii concrete privind forma și conținutul unei metode europene de reglementare pașnică a diferendelor.

Potrivit Documentului final de la Viena din 1989, și „Cartei de la Paris pentru o nouă Europă", reuniunea de la Valletta a avut ca mandat stabilirea unei metode general-acceptabile de reglementare pașnică a diferendelor, care să completeze pe cele existente, inclusiv prin „implicarea obligatorie a unei terțe părți".

Dincolo de contextul politic favorabil, exprimat între altele și de proiectul de declarație al Reuniunii de la Valletta, elaborat de Elveția — în calitatea sa de inițiator și promotor al acestei idei în cadrul procesului CSCE — au fost exprimate multe puncte de vedere divergente privind structurarea mecanismului de reglementare pașnică a diferendelor.

Aceste puncte de vedere au vizat în principal :

— întinderea mecanismului — la cele două extreme aflîndu-se, pe de o parte adepții unui mecanism conturat și în domeniul procedurilor jurisdicționale (țările Beneluxului, Danemarca etc.), iar pe de altă parte, un grup larg de țări care insistă asupra necesității flexibilității în alegerea metodelor ;

— caracterul obligatoriu al utilizării mecanismului și al deciziilor acestuia, extremele fiind constituite de țările Benelux, care optează pentru decizii cu caracter obligatoriu (propunînd regulile de procedură și implicarea în mecanism a Curții Internaționale de Justiție de la Haga) și cea engleză, spre exemplu, care propune crearea unui mecanism de conciliere cu caracter voluntar ;

— sediul mecanismului — la o extremă aflîndu-se un grup larg de țări europene al căror port-drapel îl constituie Germania, Ungaria și Austria, care susțin includerea acestuia în cadrul Centrului pentru Prevenirea Conflictelor (C.P.C.) cu sediul la Viena, iar la cealaltă S.U.A., care după unele aprecieri, optează spre o temporizare a creării unui C.P.C. ale cărui funcții politice ar diminua, în perspectivă, rolul NATO în Europa, susținînd structurarea unui mecanism de reglementare pașnică după Conferința CSCE de la Helsinki din 1992.

De asemenea, în cadrul reuniunii de la Valletta s-a pus și problema modului în care celelalte instituții CSCE, create prin „Carta de la Paris pentru o nouă Europă" vor fi implicate în reglementarea pe plan politic a diferendelor și modul în care acestea se vor raporta la un eventual mecanism pentru reglementarea pașnică a diferendelor. În context și-au recăpătat actualitatea dezbaterile privind posibilitatea convocării unor reuniuni CSCE de urgență (ale „Comitetului înalților funcționari" sau ale „Consiliului de miniștri"), inclusiv pentru discutarea unor situații de criză de genul celor din republicile baltice sau Iugoslavia sau a unor diferende potențiale ale căror cauze sînt determinate de frămîntările sociale din țările est-europene cu implicații asupra Europei de Vest (mari migrații de populație etc.).

Dînd expresie unor opțiuni de politică externă ambițioase și întrînd în competiție cu însești prevederile „Cartei de la Paris" privind posibilitatea includerii mecanismului de reglementare pașnică a diferendelor în cadrul Centrului de prevenire a conflictelor, România a prezentat și susținut la Reuniunea CSCE la nivel înalt de la Paris propunerea de a găzdui un viitor mecanism european de reglementare pașnică a diferendelor.

Situîndu-se în contextul pozițiilor contradictorii menționate (care nu au făcut posibilă elaborarea unor proiecte de documente în numele țărilor membre NATO sau al „celor 12"), al războiului din Golf cît și al situațiilor de criză din republicile baltice și Iugoslavia, propunerea României a căpătat un relief deosebit, susținerea ei coerentă fundamentată juridic și politic fiind un adevărat test de credibilitate a politicii externe românești pe plan european.

Spre surpriza generală, ușurința cu care la mai puțin de două luni de la enunțarea propunerii la cel mai înalt nivel s-a renunțat la susținerea ei în cadrul reuniunii de experți dedicate tocmai reglementării pașnice a diferendelor a dus la pierderea unei noi oportunități pentru politica externă românească.

Mai mult chiar, modul în care ne-am prezentat în faza a doua a reuniunii, cu un singur diplomat (care nu a avut nici măcar coerența exprimării într-una din limbile oficiale ale CSCE) ridică nu numai problema consecvenței cu care este urmărită o acțiune de politică externă ci a însești seriozității acesteia.

Pornind de la acest fapt și avînd în vedere contextul și nivelul la care a fost făcută propunerea de găzduirea mecanismului de reglementare pașnică a diferendelor, apreciem ca oportună analiza de către Comisia de politică externă a parlamentului a modului de prezentare a delegației române, în faza de susținere și elaborare a documentului reuniunii CSCE de la Valletta.

Noaptea generalilor... argentinieni

Niciodată aşa ceva!*) 8

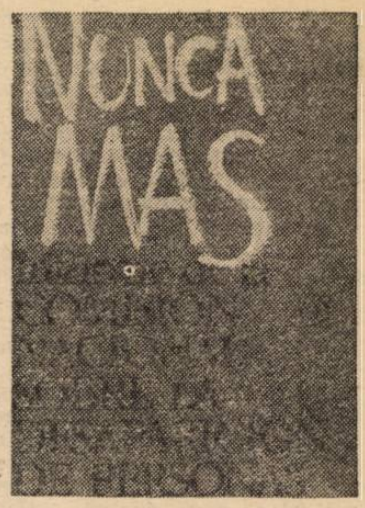

Comisia naţională pentru dispariţia de persoane a primit, în diverse ocazii, sesizări şi mărturii ale unor persoane care au recunoscut că au făcut parte din „grupurile de acţiune" sau alte forme operative ale aparatului represiv. Sesizările conţin atît datele cunoscute de ei despre metodologia represivă, cît şi fapte legate de sechestrări, tortură şi eliminarea fizică a unor persoane.

Această colaborare spontană a plecat, în multe cazuri, de la opresori, pe care, înainte de 10 decembrie 1983, înseşi Forţele armate şi cele ale Securităţii i-au sancţionat pentru diverse acte ilicite, comise în afara luptei antisubversive, respectiv pe baza unui mobil personal. Aceste delicte ale celor care participaseră la întregul aparat represiv rămîneau nepedepsite atunci cînd făceau parte din operaţiunle planificate în cadrul respectivei lupte.

În asemenea cazuri, mărturisirile nu au avut atît o motivaţie etică (căinţă, sancţiune morală, onoare militară etc.), cît convingerea că „au fost abandonaţi de propriii şefi", după ce „au contribuit la războiul antisubversiv, pierzîndu-şi uneori serviciul sau riscîndu-şi propria viaţă, în timp ce asistau la îmbogăţirea şefilor, corupţia generalizată din propriile rînduri şi pierderea obiectivelor ce fuseseră prezentate ca motivaţii ale luptei". (Sesizările nr. 3675,683 şi 1901). În unele cazuri, a influenţat însăşi aflarea unor date despre eliminarea fizică a multor tovarăşi de arme „pentru că nu le mai erau necesari şefilor sau ştiau prea multe". Doar în mod excepţional a existat cineva care să dea semne de căinţă sau să facă o apreciere etică asupra realităţilor trăite.

Uneori, denunţătorii au manifestat resentimente faţă de şefii lor „pentru că ne-au folosit", aceştia implicîndu-i într-un proiect politic şi economic prin care au trădat, în final, „idealurile naţionaliste" în numele cărora au intrat iniţial în armată, poliţie sau în „grupurile" paramilitare. În această situaţie, doar în două sau trei cazuri s-au manifestat sentimentele de vinovăţie, de satisfacţie faţă de „demenţa întregii afaceri", de dorinţă de a denunţa atrocităţile la care au fost martori sau faţă de care au fost răspunzători, ajungîndu-se la concluzia „aşa ceva să nu se mai întîmple" sau „copiii mei nu trebuie să trăiască ceva asemănător".

Orice semn de dezacord în interiorul Forţelor armate şi ale Securităţii faţă de metodele utilizate pentru arestarea de persoane şi eliminarea lor fizică a fost sancţionat în mod brutal. A da o informaţie rudelor deţinuţilor — dispăruţi, privind locul unde se află, starea lor fizică sau viitorul lor, echivala cu moartea. Erau, de asemenea, interzise comentariile, chiar în propriile rînduri, despre acţiunile desfăşurate, sancţionîndu-se cu cea mai mare asprime orice semn de omenie faţă de prizonier :

Soţul meu era ofiţer în Poliţia federală, la Departamentul Probleme Police al Superintendenţei Securităţii Federale. Era un idealist printre cei din poliţie ; era contra torturii şi a tot ceea ce putea fi negociat sau considerat o capcană. Fişa sa de serviciu era impecabilă, iar la vîrsta de 25 de ani ajunsese deja inspector. Unica sa greşeală a fost că a dat informaţii rudelor celor dispăruţi. După ce trecuseră doar două zile de la dispariţia lui Carlos Maria... soţia unui subofiţer de poliţie mi-a spus „nu-l mai căuta, pentru că deja l-au lichidat". (Monica de Napoli de Aristegui, dosar nr. 2448).

Orice încercare de a scăpa de urmărirea structurilor represive, pe care înşişi membrii ei le numeau „pactul sîngelui", putea însemna persecutarea sau chiar eliminarea celui ce-ar fi îndrăznit aşa ceva :

Într-una din aceste nopţi (în care se ardeau trupurile deţinuţilor), au început să facă presiuni asupra mea, pentru a lua parte mai activ, spunîndu-mi-se : „Tipul ăsta e prea curat..." Odată, în 1976, cinci poliţişti au fost găsiţi spînzuraţi pentru că au refuzat să colaboreze. La Comandament, toţi spuneau că nu fuseseră omoriţi de subversivi, cum se afirmase public, ci de propriii lor colegi. De asemenea, în centrul clandestin numit Nueva Baviera (provincia Tucuman) s-a întîmplat un incident pentru că două deţinute, Piturra şi Ana, trimiteau scrisori în afară, punîndu-le în rufele pentru spălat şi beneficiind de complicitatea mai multor jandarmi. La un moment dat, Piturra a mărturisit. Şi unul dintre jandarmi a dispărut imediat. Apoi ceilalţi (dosar nr. 683).

Eu am început să înţeleg ceea ce se întîmpla cînd l-au arestat pe prietenul meu, Jorge Velazquez, agent al poliţiei din San Luis. Atît eu, cît şi el şi alt membru al poliţiei, Roberto Jesus Arce, descoperisem că o întreprindere de investigaţii din San Luis opera, de conivenţă cu funcţionarii politici şi ai armatei, sechestrări ce duceau la arestarea unor oameni total nevinovaţi. Toţi participam la „grupurile" luptei antisubversive. Eram naţionalişti şi credeam în ceea ce făceam. Am relatat faptele celor de la armată şi unui şef al poliţiei din San Luis... Toţi trei am fost duşi la garnizoana Grupului de artilerie antiaeriană 141, dependent de Corpul III de armată, unde am fost torturaţi groaznic. În acest timp eram legaţi la mîini şi cu ochii acoperiţi. Cu noi, însă, torţionarii îşi făceau meseria avînd faţa descoperită (dosar 3846).

Aceste mărturii constituie o dovadă clară a modului de acţiune a aşa-numitelor „grupuri operative", a totalului lor dispreţ faţă de normele etice care trebuie să domnească asupra folosirii forţei de către Stat. Regulile jocului practicat de aceste grupuri au fost similare celor ale grupurilor de gangsteri, iar obiectivele nu erau nici ele diferite. Dar, spre deosebire de aceştia, care îşi văd restrînsă activitatea prin posibila represiune a forţelor de ordine, „grupurile operative" create de putere erau, în mod paradoxal, „înseşi forţele de ordine". Investigaţiile legate de centrele clandestine de detenţie au dovedit că ele funcţionau în cadrul organigramei concepute pentru lupta antisubversivă. Schema făcea parte din „Directive secrete", „Ordine de bătălie" şi alte diverse instrumente, prin care au fost restructurate jurisdicţiile şi introduse modificări organice în scopul organizării acţiunilor clandestine de represiune.

Comisia deţine informaţii neîndoielnice, conform cărora asemenea grupuri se alcătuiau prin întîlniri în locuri prestabilite — unde se anunţa misiunea ce le era dată — a unor persoane aparţinînd unor compartimente diferite şi care, în multe cazuri, nu se cunoşteau. Odată îndeplinită misiunea, reveneau în compartimentele din care făceau parte.

Un ofiţer al Poliţiei din provincia Buenos Aires explică în depoziţia sa modalitatea în care operau „grupurile" :

Odată cunoscut „obiectivul", „ţinta" (persoana considerată subversivă) sau cel bănuit de subversiune, acesta era arestat şi dus într-un loc de interogatoriu. Aici i se aplica „maşina" (tortura), smulgîndu-i-se informaţii despre alţi suspecţi. Aceştia erau şi ei arestaţi, pînă cînd se reconstituia întregul „mozaic" sau lanţ de persoane. Uneori, lanţul se rupea cînd un deţinut „rămînea" (murea) în urma torturii. Informaţiile culese erau codificate, iar la comisariate se predau „rapoarte de uz intern" (unde se spunea adevărul despre ce se întîmplase) şi un Act 20840 (care cuprindea datele necesare unei acoperiri „legale" ; de pildă, deţinuţii decedaţi erau trecuţi drept morţi în înfruntări armate).

Episcopatul argentinian a condamnat în repetate rînduri represiunea pe care a investigat-o apoi Comisia noastră. Nici nu trecuseră două luni de la lovitura de stat militară, din 24 martie 1976, şi Conferinţa Episcopală, în reuniunea sa în plen, a calificat drept „păcate" metodele folosite. În mai 1977, a publicat, în acelaşi sens, un sever document, precedat de proteste trimise membrilor Juntei militare. Din păcate, au existat membri ai clerului care au comis sau şi-au dat girul — fie prin prezenţă, fie prin tăcere sau cuvinte justificative — faţă de asemenea acte ce fuseseră condamnate de Episcopat :

În 1977 eram agent de poliţie în provincia Buenos Aires. Spre sfîrşitul acelui an sau la începutul lui 1978, am fost chemat în biroul comisarului, în prezenţa părintelui Christian Von Wernich, şi întrebat dacă pot să „adorm", cu o lovitură de judo, un bărbat care s-ar fi aflat în spaţiul îngust al părţii din spate a unui automobil. Într-o altă împrejurare, ni s-a spus că vor trebui scoşi de la sediul Brigăzii La Plata şi duşi în afara ţării trei subversivi „sparţi" (care colaboraseră cu forţele represive). Aşa li se promisese, motiv pentru care li se fabricaseră documente de identitate. Dar pe aceste documente, deşi numele erau cele ale subversivilor, fotografiile aparţineau unor membri ai poliţiei... În prima expediţie, au călătorit cu asemenea acte plutonierul Cossani şi doi ofiţeri ai poliţiei feminine. Am plecat deci cu trei automobile. La Brigada de Cercetări din La Plata ne-a aşteptat părintele Wernich, care i-a binecuvîntat şi şi-a luat rămas bun de la ei...

Părintele Christian Von Wernich apare şi în alte multe mărturii legate de dispariţia unor persoane.

A existat, pe de altă parte, o coordonare a represiunii în America Latină. Operaţiunile represive ilegale nu au avut frontiere geografice ; din contră, cele din teritoriul naţional (argentinian) au contat pe colaborarea cu organismele Securităţii statului din ţările limitrofe, cele care, punînd în evidenţă caracteristici similare, procedau la arestarea de persoane fără respectarea nici unei legalităţi. Erau astfel violate pe faţă tratate şi convenţii internaţionale semnate de ţara noastră în ce priveşte dreptul de azil şi statutul refugiaţilor politici. Mai mult, au operat pe teritoriul nostru agenţi străini ai represiunii, care au arestat cetăţeni uruguayeni, paraguayeni, bolivieni şi de alte naţionalităţi.

Aceşti cetăţeni străini au fost sechestraţi în cea mai desăvîrşită clandestinitate şi impunitate şi predaţi, apoi, ţărilor de origine. Unii erau refugiaţi, alţii erau rezidenţi legali, iar alţii se aflau sub protecţia Înaltului Comisariat al ONU pentru refugiaţi. Privarea lor de o atare condiţie demonstrează încălcarea clară a drepturilor internaţionale recunoscute, ceea ce constituie o evidentă nerespectare a principiilor în materie de azil politic. (Va urma).

Versiune românească de Anca Voican

*) Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariţia de persoane (Raportul Sabato)

STALIN și stalinismul*) 18

Roy Medvedev

La sfîrșitul anului 1936, Kavtaradze și soția sa au fost arestați și, după torturi îngrozitoare, au fost condamnați la moarte. Printre altele, Kavtaradze era acuzat că, împreună cu Budu Mdivani, ar fi pus la cale asasinarea lui Stalin. Mdivani a fost executat, iar Kavtaradze a fost ținut mult timp în celula condamnaților la moarte. Într-o zi, a fost chemat la Beria ; în cabinetul acestuia s-a întîlnit cu soția sa, care era de nerecunoscut. Au fost eliberați amîndoi. S-au aciuit într-un apartament locuit de mai multe persoane și și-au luat un serviciu. Dar Stalin nu-l uitase pe Kavtaradze : a început chiar să-i dea atenție, l-a invitat la Kremlin, la masă. Odată, împreună cu Beria, l-a vizitat pe neașteptate pe Kavtaradze în apartamentul suprapopulat al acestuia. Toată lumea s-a zăpăcit, o vecină a leșinat atunci cînd — după expresia ei — a văzut în prag „portretul tovarășului Stalin". Serghei Ivanovici a povestit că, de cîte ori îl invita la masă, Stalin se purta foarte cordial, servea chiar el supa, glumea, povestea întîmplări de odinioară. Într-o zi, însă, i s-a adresat oaspetelui, spunîndu-i : „Și, totuși, voi ați vrut să mă ucideți".

Cineva ar putea lua afirmația lui Stalin drept o dovadă a suspiciunii lui maniace. Dar Stalin era perfect convins că lui Kavtaradze nici prin cap nu i-a trecut vreodată să-l asasineze. A recunoaște, însă, acest lucru înseamnă a pune sub semnul întrebării legitimitatea suprimării lui Mdivani și a altor comuniști. Era mai simplu „să ierte" un singur om, pe Kavtaradze.

Toate acestea mi le-a povestit E.D. Gogoberidze, o traducătoare care l-a cunoscut bine pe Serghei Ivanovici. În 1941, Kavtaradze a fost numit adjunct al ministrului afacerilor externe ; a luat parte la conferințele de la Ialta și Potsdam, apoi a fost ambasador în România. El a aprobat demascarea lui Stalin la Congresul al XX-lea ; a fost delegat la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. Kavtaradze a murit în 1971, la vîrsta de 86 de ani.

Cu puțin timp înainte de execuție, lui A. Svanidze i s-a spus că va fi „iertat" dacă-i va cere scuze lui Stalin. Svanidze a refuzat.

Acte de acest fel sînt caracteristice unui tiran care manifestă un total dispreț pentru oameni și nicidecum unui om bolnav, irresponsabil.

De regulă, Stalin refuza cererile de eliberare. Uneori, însă, era nevoit să cedeze. Cererea academicianului P.L. Kapița de a-l elibera pe tînărul fizician L. Landau a fost îndeplinită de N.K.V.D. la indicația lui Stalin. Acesta avea nevoie de Kapița, așa încît a trebuit să facă o concesie.

Din închisoare în Biroul Politic

În timpul războiului s-a hotărît crearea în cel mai scurt timp a radiolocatoarelor sovietice. Într-un memoriu adresat guvernului, acad. A.F. Ioffe, subliniind marile merite în acest domeniu ale inginerului inventator P.K. Oșcepkov, a rugat ca acesta să fie eliberat din închisoare. Stăruințele lui au avut succes.

După războiul sovieto-finlandez, precum și în primele zile ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Stalin „a permis" eliberarea din lagăre și închisori a cîtorva mii de comandanți ai Armatei Roșii. După eliberare, mulți dintre aceștia au fost promovați în funcții de răspundere. A fost eliberat și Vannikov, care fusese comisar al poporului pentru industria de armament ; din închisoare el a fost condus direct la o ședință a Biroului Politic. Stalin a propus ca el să-și reia funcția, deoarece în industria apărării s-a creat o situație grea. Vannikov a refuzat. Atunci, Stalin s-a întors spre membrii Biroului Politic și a spus : „Vedeți, s-a supărat pe noi". Printr-o hotărîre a Biroului Politic, Vannikov a fost numit adjunct al comisarului poporului pentru industria de armament, iar după cîtva timp — comisar al poporului pentru muniții.

Aproape în același timp, în octombrie 1941 și în vara lui 1942, Stalin a ordonat să fie executat un grup mare de comandanți de marcă ai Armatei Roșii aflați în lagăre, pe care îi considera periculoși pentru sine în cazul în care pe frontul sovieto-german s-ar fi creat o situație nefavorabilă.

Asemenea acțiuni nu sînt deloc caracteristice unui om iresponsabil, unui om ce suferă de mania persecuției. Cu versiunea despre o maladie psihică gravă și despre mania persecuției nu concordă nici faptul că el se înconjura frecvent de oameni cu un trecut foarte dubios, de oameni ca Beria și Abakumov. Pentru Stalin nu era un secret că pînă în 1920 Vișinski a fost membru al partidului menșevicilor și că în august 1917, pe cînd era șeful miliției raionului Arbat din Moscova, acesta a semnat ordine de arestare a bolșevicilor. Cu toate acestea, lui Vișinski i s-a încredințat postul de Procuror General al U.R.S.S., iar mai tîrziu și acela de ministru al afacerilor externe al U.R.S.S.

Stalin a primit numeroase materiale compromițătoare și despre colaboratorii lui cei mai apropiați. Potrivit lui V. Salamov, cîțiva comandanți militari proeminenți, semnatari ai unor depoziții mistificate, au pomenit numele lui Vorošilov, uneori chiar sub presiunea expresă a anchetatorilor. F. Zastenker, vechi membru de partid, a relatat că numai în regiunea Sverdlovsk au fost „colectate" cîteva puduri de declarații împotriva lui Kaganovici și Molotov. Numeroase declarații împotriva lui Molotov au fost consemnate și în regiunea Kuibîșev. Folosind tortura, anchetatorii au smuls de la soția lui Kalinin declarații potrivnice propriului ei soț. Din considerente cunoscute numai de el, Stalin nu a pus în circulație aceste materiale.

Firește, Stalin nu a fost doar un grobian, un om rău, egoist și crud ; el a fost și suspicios. Cum e și normal, aceste trăsături s-au accentuat în ultimii lui ani de viață. Suprimînd milioane de oameni, călcînd în picioare toate legile juridice și umane, Stalin avea destule motive să se teamă de cei din jur, iar acest lucru l-a împins frecvent la noi crime. Și totuși represiunile din deceniul al patrulea n-au fost generate de mania persecuției și nici de firea suspicioasă a lui Stalin, proprii lui, asemenea oricărui tiran și despot. Despotismul însuși nu poate fi explicat prin suspiciune și frică.

Versiuni despre epurări

Curînd după cel de-al XX-lea Congres am auzit din gura unui om cu o funcție de mare răspundere o versiune stranie despre epurările sîngeroase din anii '30 :

— Da, Stalin știa bine că oamenii pe care îi condamna la moarte nu erau nici spioni și nici diversioniști. Aceste acuzații au fost fabricate pentru înlesnirea represiunilor. Firește, din punctul de vedere al normelor morale sau al normelor de drept, actele lui Stalin au fost ilegale. Cu toate acestea, ele au fost necesare pentru a asigura dezvoltarea în continuare a revoluției în țara noastră. (...) Problema se pune în felul următor : majoritatea foștilor revoluționari, pe care Stalin i-a eliminat, la jumătatea deceniului al patrulea încetaseră să mai fie revoluționari, degeneraseră în funcționari și birocrați. Acești oameni nu mai îndrumau partidul și statul nostru pe calea socialismului, nu mai mergeau înainte, ci înapoi. De aceea, Stalin a fost pus în situația de a-i elimina pe cei ce împiedicau desfășurarea revoluției socialiste și de a promova oameni tineri, capabili să ducă mai departe revoluția noastră. (...)

Un punct de vedere aproximativ similar au adoptat și unii autori străini. Astfel, Isac Deyther, în cartea sa „Un profet în exil", reflectînd asupra cauzelor „epurărilor" staliniste, încearcă să demonstreze că Stalin s-a temut că birocrația se va transforma într-o clasă nouă și că, sub pretextul luptei cu trotkiștii și buharinîștii, a luptat împotriva propriei birocrații. Deyther opinează că teroarea stalinistă a obstaculat transformarea grupurilor conducătoare într-o nouă pătură socială.

Ce se poate spune despre această versiune, foarte asemănătoare cu versiunea oficială a revoluției „culturale" chineze din anii 1965—1969, care chema „să se deschidă foc asupra statului major" și să fie înlăturați cei „care se află la putere, dar merg pe calea capitalistă" ?

E adevărat, fenomenul degenerării unei părți a cadrelor de partid și de stat în perioada postrevoluționară i-a cuprins nu numai pe cei ce s-au alăturat revoluției în etapele ei tîrzii, ci și pe unii revoluționari de profesie, din garda leninistă a partidului. Dar aceasta nu trebuie cîtuși de puțin să conducă fatalmente la degenerarea partidului și a puterii de stat în ansamblu. În procesul unei lupte hotărîte împotriva birocratismului și carierismului, automat încă în timpul lui Lenin, în deceniul al treilea și în anii primului cincinal, în partid și în Comsomol a crescut o categorie de lucrători tineri, talentați și energici, devotați trup și suflet Puterii Sovietice și idealurilor socialismului.

Poate că, nemulțumit de amploarea luptei împotriva birocratismului, Stalin a vrut să-i imprime o mai mare anvergură prin mijloacele sale barbare, așa cum crede I. Deyther ? Supoziția nu rezistă criticii.

În primul rînd, pe lîngă conducătorii birocratizați și corupți pe care îi putem numi convențional „embrionul" noii clase dominante, în anii 1936—1939 represiunile au cuprins un mare număr de lucrători din partid și soviete, de conducători militari, ingineri, oameni de știință și de cultură talentați și devotați poporului. Au pierit nu numai oameni între 45—60 de ani aflați în posturi de conducere, ci și lucrători din veriga mijlocie a conducerii de partid și de stat (inclusiv lideri ai comsomolului) în vîrstă de 30—45 de ani. Represiunile au lovit și în cea mai instruită parte a intelectualității de partid, a cărei pregătire beneficiase înainte de o foarte mare atenție.

În al doilea rînd, în locul celor suprimați de Stalin au fost promovați oameni mai puțin experimentați, mai puțin fermi și adesea mai puțin instruiți. În C.C. al P.C. (b) U.S., precum și în toate verigile superioare ale aparatului de partid, de stat și economic s-a redus considerabil numărul celor proveniți din familii de intelectuali sau din familii de proletari cu multe generații ; în schimb, a crescut numărul celor proveniți din rîndurile țărănimii și micii burghezii orășenești. În anturajul lui Stalin au fost promovați oameni ca Molotov, Beria, Kaganovici, Mehlis, Malenkov, Baghirov, Vorošilov, Skiriatov, Vișinski ș.a., care pot fi calificați, înainte de toate, ca indivizi degenerați, incapabili să dezvolte revoluția, potențele revoluționare ale statului sovietic.

O altă versiune emite M. Voslenski, un fost funcționar superior sovietic, în cartea sa „Nomenclatura", editată în 1980 la Paris. Contrar lui Deyther, care consi-

---

*) Din volumul cu același titlu în pregătire pentru **Editura Humanitas**

deră că prin teroare Stalin a lichidat „embrionul" unei clase noi, M. Voslenski încearcă să demonstreze că, suprimînd vechea gardă bolşevică, Stalin, dimpotrivă, a pus bazele unei „clase noi" — „nomenclatura". El pretinde că la jumătatea deceniului al patrulea, în pătura conducătoare sovietică ar fi apărut un grup numeros de lideri tineri, ambiţioşi şi extrem de agresivi, strînşi uniţi între ei (P. Pospelov, M. Mitin, P. Iudin, A. Jdanov, A. Scerbakov şi alţii), care a constituit embrionul clasei noi, l-a susţinut pe Stalin şi l-a împins la teroarea sîngeroasă. Aceşti oameni au fost promovaţi de Stalin şi, la rîndul lor, au făcut din Stalin conducătorul lor, din care cauză au putut să influenţeze hotărîrile acestuia.

Şi această versiune este absolut inconsistentă. Stalin îndeplinea voinţa lui şi a nimănui altcuiva, se sprijinea atît pe tinerii „staliniştі", cît şi pe nu prea vechii „leniniştі" — Molotov, Mikoian, Krilenko, Kalinin. În curînd i-a lichidat şi pe „staliniştі" care îl ajutaseră nu de mult — ca de pildă, Ejov — cît şi pe „leniniştii" care îi acordaseră şi ei tot sprijinul — bunăoară, Krilenko. Noul apturaj al lui Stalin era alcătuit şi din bolşevici tineri, şi din bolşevici bătrîni ; nu vîrsta este elementul esenţial.

Dimensiunile colosale ale represiunilor au condus la o imensă lipsă de cadre. În posturile de conducere a trebuit să fie promovaţi oameni „de jos". La sfîrşitul deceniului al patrulea, mii de muncitori au fost numiţi şefi de secţii, directori de întreprinderi. Soldaţii de ieri deveneau comandanţi de pluton şi de companie, comandanţii de pluton şi de companie deveneau comandanţi de batalion şi regiment, comandanţii de batalion şi regiment — comandanţi de corp de armată şi divizie. Simplii cercetători de ieri conduceau acum laboratoare şi secţii, şefii de laboratoare conduceau mari institute. Pe scurt, era o vreme în care sute de mii de oameni au ajuns în posturi la care înainte nici nu puteau visa. În imensa lor majoritate aceştia erau oameni cinstiţi, aveau un imens respect pentru Lenin şi pentru Stalin, munceau cu o mare energie, dar nu înţelegeau corect ce se petrece în ţară.

Temeiuri pentru a saluta această „înnoire" forţată a cadrelor nu există : situaţia creată după represiunile din deceniul al patrulea era cu totul diferită de aceea de dinaintea „marii terori". Nu e deloc surprinzător că mulţi oameni promovaţi, chiar dacă proveneau din rîndurile muncitorilor, ale ţăranilor şi funcţionarilor, au început să degenereze, să se „strice" în contact cu puterea.

Birocraţia din deceniul al optulea se simţea mai liberă în mişcări şi mai puternică decît birocraţia deceniului al patrulea, dar nici ea n-a devenit o „clasă nouă". Multe particularităţi ale comportamentului birocraţilor sînt determinate tocmai de faptul că ei nu se consideră o clasă nouă şi realizează precaritatea extremă a situaţiei lor. Privilegiile lor nu sînt chiar atît de mari cum par şi nu au girul nici al tradiţiei, nici al obîrşiei, nici al normelor juridice ; în plus, nici nu se pot moşteni.

Aparatul de conducere s-a schimbat de cîteva ori, în timp ce clasele se constituie timp de secole. Se poate vorbi de o elită conducătoare şi de particularităţi ale psihologiei funcţionarilor, dar toate acestea se regăsesc şi în alte grupuri profesionale şi sociale.

De ce a reuşit Stalin în anii '30 să dea o lovitură atît de teribilă partidului, de ce nu s-a lovit de o ripostă hotărîtă din partea poporului, a partidului şi a conducerii lui ?

Despre posibilitatea sau chiar inevitabilitatea degenerării unei revoluţii, care se produce în condiţii ce nu corespund idealurilor ei, au scris încă Marx şi Engels. În disputele sale cu norodnicii, la aceasta s-a referit de mai multe ori şi tînărul Plehanov. Dacă poporul vine la putere — afirma el — atunci cînd condiţiile istorice nu sînt încă maturizate, „revoluţia poate conduce la o monstruozitate politică, în genul vechiului imperiu chinez sau peruvian, adică la un despotism ţarist renovat, garnisit cu comunism".

Firesc, în aproape fiecare sistem şi situaţie politică există diferite posibilităţi de dezvoltare. Opţiunea se face atît de factorii obiectivi, cît şi de cei subiectivi, uneori vădit aleatorii. Chiar şi ţarismul rus avea la începutul secolului al XX-lea posibilităţi diferite de dezvoltare. Nici sistemul fragil al democraţiei burgheze, care a existat între Februarie şi Octombrie 1917, nu era inevitabil condamnat la pieire.

În acest sens, stalinismul nu ne apare cîtuşi de puţin inevitabil : statul sovietic avea, după Octombrie, diferite posibilităţi de dezvoltare.

Atunci cum a reuşit Stalin, în pofida monstruozităţii evidente a crimelor sale, nu numai să-şi păstreze puterea, ci şi să-şi sporească respectul, încrederea din an în an mai mari, devotamentul şi chiar dragostea majorităţii oamenilor sovietici ?

Cultul personalităţii

Stalin a reuşit să-i impună partidului voinţa sa înainte de toate prin exacerbarea cultului personalităţii.

„La noi se vorbeşte mult despre cultul personalităţii — scria I. Ehrenburg în memoriile sale. Pentru începutul anului 1938 mai corectă ar fi folosirea pur şi simplu a cuvîntului «cult» în accepţiunea sa primară, religioasă. Pentru milioane de oameni Stalin se transformase într-un semizeu mitic ; toţi îi repetau numele cu emoţie, credeau că doar el poate salva statul sovietic de invazie şi deznădăjduire". **(Va urma.)**

Traducere şi adaptare
Margareta Şipoş

Ce ştim despre francmasonerie? 13

O situaţie paradoxală cunoaşte francmasoneria în Italia. Şeful Bisericii, Papa, este, în secolul al XIX-lea, şi şeful statului. Dar formarea unităţii italiene, la care au contribuit masiv masonii, s-a făcut împotriva lui. Aldo A. Mola, director al Centrului italian pentru istoria francmasoneriei, scrie în „Notre histoire" :

Pentru rege, contra Papei

La începutul secolului trecut, atitudinea Bisericii de la Roma faţă de francmasonerie era net ostilă ; iar cea din urmă ducea o luptă aprigă împotriva suveranităţii papilor. Papa Clement XII îi excomunicase în 1738 pe francmasoni ; în 1751, papa Benedict XIV repeta gestul. Biserica nu putea vedea cu ochi buni tulburările de ordin politic, cultural şi chiar religios pe care lojile masonice ameninţau să le provoace, cu compoziţia internaţională a rîndurilor lor şi pretenţia de a considera toate religiile pe picior de egalitate. În 1798, ocuparea statelor pontificale şi înstituirea republicii au fost opera a numeroşi francmasoni, între care fratele lui Napoleon. Puterea papei se prăbuşea şi clasa conducătoare romană a înţeles că, pentru a-şi conserva puterea, trebuia să se înţeleagă cu ocupanţii şi prietenii lor italieni, între care mulţi masoni. Lojile, desfiinţate în Italia, reapar. În 1811, la naşterea fiului lui Napoleon, s-au organizat la Milano şi Roma serbări pentru a-l celebra pe „regele Romei" — titlul fiului împăratului voia să spună că în ochii acestuia suveranitatea papilor era definitiv moartă. La prăbuşirea imperiului, regimul papal s-a reinstaurat, au început luptele, condamnările, persecuţiile, nu numai asupra masonilor, dar şi asupra carbonarilor. Situaţia aceasta a durat pînă la moartea lui Grigore XVI (1846) şi numirea papei Pius IX, aparent mai liberal. În 1849, papa a fost obligat să părăsească Roma, unde republicanii proclamau sfîrşitul puterii sale temporale. Şefii republicii aparţineau (sau erau suspecţi că aparţin) francmasoneriei : Garibaldi — iniţiat într-o lojă din Argentina ; Mazzini, fondator al unei secte politice, „La Giovine Italia" ; Aurelio Saffi ş.a. În acelaşi an are loc o a doua restaurare pontificală şi tribunalele au condamnat la pedepse grele mulţi patrioţi (între care şi francmasoni). Lupta n-a încetat. După proclamarea Romei drept capitală a Italiei şi a regatului unit al Italiei (1861), lupta a devenit şi mai dură, sub deviza „Roma sau moartea", şi nu se va încheia decît în 1870, cu cucerirea oraşului. Dar anexarea Romei la regatul Italiei n-a însemnat şi sporirea automată a francmasonilor din capitală. Pentru a facilita apartenenţa la Marele Ordin al Italiei, a unor politicieni, scriitori, artişti şi militari care nu locuiau la Roma, a fost fondată loja „Propaganda Massonica", în 1877.

În 1884, papa Leon XIII anunţa în enciclică „Humanum genus" că masoneria era „sinagoga Satanei". Marele Maestru al epocii, Adriano Lemmi, vechi patriot şi compozitor legat de Mazzini şi Garibaldi, a răspuns cu ceremonii în care celebra un fel de „mesă", în care s-a văzut dovada că el (Marele Maestru) voia să adune în mîinile sale toate formele puterii — politică şi sacerdotală. Din punct de vedere politic, Lemmi a reuşit, într-adevăr, să adune în loji oameni din toate partidele : socialişti, radicali, liberali, republicani. Din punct de vedere cultural, prin ridicarea de monumente şi publicarea de lucrări inspirate de ideile masonice, francmasoneria a atins o poziţie dominantă.

La începutul acestui secol, primar al Romei a devenit Ernesto Nathan, evreu şi fost Mare Maestru — semn al forţei dobîndite de loji. Concomitent, însă, socialiştii, naţionaliştii şi catolicii au început o campanie de denunţuri a intervenţiilor abuzive ale francmasoneriei în viaţa politică. Lupta s-a încheiat cu victoria fascismului, Mussolini declarînd că socialismul şi masoneria sînt incompatibile. Între 1923 şi 1925, dictatorul a interzis masoneria. Cînd a fost încheiat Tratatul de la Latran (1929), reglementînd poziţia papei, masoneria nu mai exista în Italia, iar marii ei oameni erau uitaţi : pentru a i se ridica un monument lui Mazzini s-a aşteptat anul 1949 ! Victoria Bisericii a fost însă decisivă în domeniul vieţii culturale, chiar şi după căderea fascismului **(Va urma).** (Adaptare de **Stelian Ţurlea**).

poșta redacției

Primim

D-lui Gabriel Ivan

relativ la articolul **„Faliment și reconstrucție" în domeniul proprietății** („Lumea azi" nr. 5 — 31 ianuarie 1991)

Este lăudabilă intenția dvs. de a căuta o cale viabilă de reconstrucție dar este regretabil că idei valoroase coexistă în articolul menționat cu ambiguități inadmisibile.

Ați început un alineat cu „proprietatea socialistă" și ați sfîrșit paragraful cu o critică la adresa proprietății de stat. Să înțeleg că în primul caz vă referiți la conceptul marxist-leninist, temei al socialismului științific-constituțional, iar în al doilea caz la o noțiune juridică intrată de altfel, în practica jurisdicției economice în multe țări capitaliste dezvoltate. Nu ar fi numai o problemă de limbaj, eroarea este structurală.

Proprietatea socialistă a fost o aberație, sub dogma „Avuția națională — bun al întregului popor" pe fondul unei concepții filosofice absurde care amesteca socialul cu economicul și politicul îndreptîndu-le spre „visul de aur"... Nonsensuri ! Dar acum va trebui să facem distincția între actul juridic și relația economică inclusă de sistemul politic comunist. Așadar : „Proprietatea de stat obturează **legătura normală dintre interes și eficiență** (sublinierea vă aparține) doar în cazul unor defecțiuni administrative deci juridice, politice, ori la noi, în moment ce puterile au fost separate (așa se spune, nu ? !) riscurile acestea sînt excluse. De altfel, dvs. trebuie să știți mai bine decît mine cîte regii franceze sînt în proprietatea statului (francez), cît la sută din capitalul companiilor (fost vest-) germane este al statului ș.a.m.d.

Modul abuziv în care folosiți noțiunea „socialism" în orice context, cu orice atribute este o impietate istorică. Ar trebui ca, ori de cîte ori este folosit conceptul în accepție marxist-leninistă, să se precizeze expres acest sens pentru a nu fi confundat cu ideologia tradițional istorică, premergătoare cu mai bine de un secol impusturii marxiste.

Rugămintea mea este să publicați un articol bine documentat asupra socialismului. Începeți cu sec. 16-17 iar din sec. 20 evitați orice considerații est-europene și studiați evoluția ideologiei în Franța, Italia, Țările nordice, Japonia etc. Ceea ce s-a întîmplat în estul Europei nu poate constitui subiect de studiu ci doar o tristă amintire. Socialismul a fost și trebuie să rămînă o mișcare intelectual progresistă. Doar speculațiile, defecțiunile ultimului veac l-au confundat cu stînga proletară iar proaspeții emanați îl asimilează cu democrația „originală". Adăugați, de asemenea, ce înseamnă proprietate, ce înseamnă stat, ce înseamnă proprietate de stat considerînd sensul juridic și eventual implicațiile social-politice, dar desconsiderînd orice legătură cu absurda teorie economică a defunctului, socialism „științific".

Așa trebuie începută reconstrucția !

Prin rescrierea dicționarului politic și a celui economic !

Dedicați, vă rog, articolul, ziaristului Mărculescu de la România Liberă care afirma în urmă cu aproape un an într-un articol pe mai multe coloane că „socialismul"... prin însăși natura sa ideologică... poate duce oricînd la noi excese și monstruozități politice" (Sper că de atunci, i-a mai trecut !) I-am replicat la vremea respectivă, într-o scrisoare, că asta se poate întîmpla doar „în mințile închistate de idei preconcepute" dar dînsul nu a avut onoarea profesională de a își reabilita eroarea, ba mai mult a repetat inepția, chiar în aceiași termeni, după cîteva săptămîni.

Și totuși constat la dvs. un simț acut al justiției economice, o dezvoltată conștiință a ierarhiei valorilor. Acestea au fost chiar idealurile intelectualilor progresiști, ale militanților socialiști.

Ciudat !

Vasile Dumitrescu
student, Ploiești

profil

Ali Akbar Velayati

ministrul afacerilor externe al Iranului

În ultimul deceniu, cel al conflictului devastator cu Irakul, în fruntea diplomației iraniene s-a aflat Ali Akbar Velayati, care s-a remarcat prin fermitatea cu care a susținut pozițiile țării sale, atît în timpul războiului, cît și după încetarea focului.

Născut în 1945 la Teheran, s-a angajat din 1961 în rîndurile Frontului Național, organizație întemeiată de fostul prim-ministru Mossadegh destituit și întemnițat în 1953, după ce încercase să limiteze puterea absolută a șahinșahului Mohammad Reza Pahlavi În 1963, ca student în medicină la universitatea din Teheran (unde avea să obțină ulterior titlul de doctor), Velayati s-a aflat printre fondatorii unei mișcări cu pronunțat caracter islamic, care se opunea, de asemenea, regimului șahului.

La sfîrșitul anilor '70, Velayati făcea parte din mișcarea clandestină care îl susținea pe ayatollahul Khomeini. În urma revoluției care a dus la detronarea șahului și proclamarea Republicii Islâmice (1 aprilie 1979), Khomeini, revenit din exil, a devenit liderul suprem al țării.

În 1981 Velayati a candidat la postul de prim-ministru, dar a fost respins de parlament. În guvernul format de Mir Hossein Mussavi, la 29 octombrie 1981, el a primit funcția de ministru de externe, pe care a păstrat-o și în urma schimbărilor intervenite în conducerea țării după decesul imamului Khomeini, la 3 iunie 1989.

La 17 septembrie 1980, Irakul denunțase acordul din 1975 asupra frontierei cu Iranul și declanșase operațiuni militare pe scară mare ce aveau să dureze aproape opt ani. În tot acest timp, Ali Akbar Velayati a efectuat numeroase călătorii în străinătate — inclusiv în țări mai puțin binevoitoare față de Iran — în cursul cărora, indiferent de situația militară, a stăruit mereu asupra condițiilor puse de țara sa pentru soluționarea conflictului. La 20 iulie 1987, Consiliul de Securitate a adoptat rezoluția 598 asupra încetării focului, acceptată de Iran abia un an mai tîrziu. În urma negocierilor indirecte — prin intermediul Secretarului general al O.N.U. — între Velayati și omologul său irakian, încetarea focului a fost declarată la 20 august 1988. Au urmat mai multe runde de convorbiri directe, la Geneva, la care nu s-a putut ajunge la o soluție definitivă.

Anul trecut, după ocuparea Kuweitului, Irakul, printr-o schimbare spectaculoasă a politicii sale, s-a reconciliat rapid cu Iranul. După declanșarea ostilităților, Velayati este unul din protagoniștii caruselului diplomatic care urmărește identificarea unei modalități de încetare a focului.

A. A.

Ioan Chirîac, București. Noul comisar al ONU pentru refugiați este d-ná Sadako Ogata, de naționalitate japoneză. Ea a fost desemnată în această funcție de către Adunarea Generală a ONU la 21 decembrie 1990, succedîndu-i norvegianului Thorvald Stoltenberg care și-a părăsit postul pentru a deveni ministru de externe al țării sale. D-na Sadako Ogata și-a preluat oficial funcția luni 18 februarie 1991 la Sediul din Geneva al Națiunilor Unite.

Anton Alexandru, Constanța. Potrivit unor estimări anterioare ale Organizației Mondiale a Turismului, pînă la sfîrșitul anului 1990 se sconta pe un număr de 415 milioane călătorii turistice. De curînd, însă, această prognoză a fost corectată anunțîndu-se că pînă la finele anului 1990 s-au efectuat 424 milioane călătorii turistice. Cheltuielile directe ale turiștilor sînt estimate pe plan mondial în acest an la 230 miliarde dolari, ceea ce reprezintă cu 10% mai mult decît cifra de anul trecut. De aici reiese că turismul se află astăzi, prin valoarea serviciilor la export, pe locul al treilea în lume, imediat după exportul de petrol și autoturisme. Efectele indirecte ale acestui număr imens de călătorii pot fi cu greu estimate. Cifrele arată că cheltuielile turistice cresc mult mai rapid, comparativ cu exportul mondial și cu valoarea produsului național brut. Astfel, de exemplu, în perioada 1985—1989, cheltuielile în sectorul turismului au crescut după o rată de 18,9% în situația în care numărul de călătorii a crescut cu 16,1%, exportul mondial cu 13%, iar PNB cu 0,4%. Prognozele Organizației Mondiale a Turismului, comunicate recent la Veneția, anunță faptul că în 1995 se va înregistra cifra de 515 milioane turiști internaționali, pentru ca în anul 2 000 să se ajungă chiar la 637 milioane. Se estimează că, în cinci ani, cheltuielile turiștilor se vor ridica la 352 miliarde dolari, iar la începutul secolului următor vor ajunge la cifra inimaginabilă de 527 miliarde dolari.

poșta redacției

FREE BIBLE CORRESPONDENCE COURSE

For your free course, please print your complete name and address and send to:

WORLD BIBLE SCHOOL
Dept. V-1
P.O. Box 9346
Austin, TX 78766 USA

When you have completed the full course, you will receive a certificate.

Vasile Saftiuc, Dorohoi. Hotelul Metropol din centrul Moscovei a fost construit la începutul secolului în vecinătatea Teatrului Mare și este renumit prin frescele sale interioare și exterioare. După cinci ani de lucrări de restaurare realizate de o companie finlandeză, hotelul a fost redat parțial în funcțiune. Restaurarea integrală se va încheia peste un an și jumătate și va costa 40 milioane de dolari și 28 milioane ruble. Hotelul va aparține unei societăți mixte sovieto-britanice și va face parte din rețeaua „Intercontinental", fiind singurul în URSS cotat cu „cinci stele". Metropol are 402 camere, cinci restaurante, 13 săli pentru banchete, o piscină și mai multe saune. Prețul unei camere variază între 200—1 200 de dolari pe noapte. O treime din camere vor fi rezervate clienților sovietici, cu tarif variind între 50—70 de ruble pe noapte.

Concurs

Răspunsurile corecte la concursul organizat de revista „Lumea azi" în colaborare cu postul de radio CONTACT sînt următoarele :

I. 1. 31 august 1989
2. A dus flori la mormîntul studentului Ian Palach care și-a dat foc după înăbușirea „Primăverii de la Praga", în 1968
3. 6 ori — 1960, 1966, 1970, 1974, 1986, 1990
4. 1975, 1979
5. 28 iunie 1990

II. 1. 7 (se consideră bun și răspunsul „8", care include întîlnirea din cadrul CSCE de la Paris)
2. 1949, 1990
3. 1982
4. Da (dacă sînt regine)
5. Peste 1/2 milion

III. 1. Jürgen Hippenstiel-Imhausen ; 5 ani
2. Ottawa, 12—28 febr. 1990
3. „Versetele satanice"
4. Polonia
5. 1966

IV. 1. 112
2. 12 (inclusiv Andorra și Vatican) ; valabile și răspunsurile „10"
3. Partidul Ortodox Constituțional Monarhic din Rusia
4. 1966
5. Malta

V. 1. Claude Nicolau
2. 5 ; 16,7 milioane
3. Banca de Investiții Europeană (acordă împrumuturi pentru dezvoltarea zonelor mai sărace din CEE) ; Biroul Internațional al Educației, Biroul Internațional al Expozițiilor
4. 1962
5. Partidul Național (conservator)

După trierea sutelor de scrisori primite, redacția va anunța data și locul tragerii la sorți a cîștigătorilor, tragere care va fi publică. Ulterior, vom publica și lista cîștigătorilor.

NOUVELLES PRÉCISIONS IMPORTANTES

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piața Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé, par l'intermédiaire des filiales de la Banque Roumaine de Commerce Extérieur qui existent dans les grandes capitales du monde entier, au compte no. 53.51.04.43.007-7, titulaire „Revue Lumea Azi" auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :

— 6 mois — 40 $
— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

NEW IMPORTANT DETAILS

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piața Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.
The subscription cost will be deposited through the branches of the Romanian Bank for Foreign Trade which exist in all important capitals of the world, to account no. 53.51.04.43.007-7, holder „Lumea Azi Magazine", with the Romanian Development Bank S.A., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :

— 6 months — 40 $

— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services. **„LUMEA — Azi"**

ABONAMENTE

Anunțăm pe cititorii noștri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziția 18 pe lista publicațiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poștale din țară.

Revista „LUMEA AZI"

primește la redacție comenzi de mică și mare publicitate din partea firmelor de stat sau particulare. Relații suplimentare la telefon : 18.50.81.

Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poștal 33, cod 71 341, căsuța poștală 33-29, telefon : 17 60 10, internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacția „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi virat în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., București, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.P.B.

Banca de Credit Cooperatist

„BANKCOOP"

Banca de Credit Cooperatist „BANK-COOP" – societate pe acțiuni, cu un capital de 2,5 miliarde lei, efectuează toate operațiunile bancare, în lei și valută pentru persoane fizice și juridice din țară și străinătate.

Se fac depuneri la capitalul băncii începînd cu data de 1 decembrie 1990, la sediul Sucursalei Municipiului București din str. Moxa nr. 20 și la sediile sucursalelor județene.

Valoarea nominală a unei acțiuni este de 2 500 lei.

Opțiunile se pot face și în valuta preferată, iar numărul și valoarea acțiunilor se vor echivala la data vînzării acestora.

Relații suplimentare la Sucursala Municipiului București, telefon 59.27.05. și la sucursalele județene sau consiliile județene ale cooperativelor de credit.

Banca de Credit Cooperatist

„BANKCOOP"

Lei 10

"BANKCOOP"
Banca de Credit Cooperativ
BCCOOP

Banca de Credit Cooperatist „BANKCOOP"

Banca de Credit Cooperatist „BANKCOOP" – societate pe acțiuni, cu un capital de 2,5 miliarde lei, efectuează toate operațiunile bancare, în lei și valută pentru persoane fizice și juridice din țară și străinătate.

Se fac depuneri la capitalul băncii începînd cu data de 1 decembrie 1990, la sediul Sucursalei Municipiului București din str. Moxa nr. 20 și la sediile sucursalelor județene.

Valoarea nominală a unei acțiuni este de 2 500 lei.

Opțiunile se pot face și în valuta preferată, iar numărul și valoarea acțiunilor se vor echivala la data vînzării acestora.

Relații suplimentare la Sucursala Municipiului București, telefon 59.27.05. și la sucursalele județene sau consiliile județene ale cooperativelor de credit.

Banca de Credit Cooperatist „BANKCOOP"

Lei 10

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D.555

85317

LUMEA azi

Nr. 10 7 martie 1991

GOLFUL PERSIC

În căutarea păcii

PROCURATURA ÎNTRE PUTEREA JUDECĂTOREASCĂ ȘI PUTEREA EXECUTIVĂ

LUMEA
săptămînal independent de politică externă azi

Anul III, serie nouă,
nr. 10/1425, 7 martie 1991

Sumar

EDITORIAL. **Eufemisme şi aspiraţii.** Ştefan Nicolae 1

PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Procuratura — între puterea judecătorească şi puterea executivă.** Mirela Iamandi 2

GOLFUL PERSIC — ÎN CĂUTAREA PĂCII. **Despre scenarii postbelice.** Ştefan Nicolae 4
— **Washington. Statele Unite şi războiul din Golf.** Corespondenţă de la Mircea Podină 5
— **Paris. Golful şi „clauza interesului naţional" francez.** Corespondenţă de la Andrei Bârsan 6
— **Moscova. Noua gîndire politică şi vechile mijloace.** Corespondenţă de la Nicolae Creţu 7

ACTUALITATEA INTERNAŢIONALĂ. **Tratatul de la Varşovia. Cîntecul lebedei.** Doina Topor 8
— **Polonia. „Legenda" se destramă...** Mihaela Brumă 9
— **Praga. „Divorţ în stil ceh al Forumului Cetăţenesc".** Dumitru Constantin 9
— **Gruzia. Drumul accidentat spre independenţă.** Alexandru Antonescu 10
— **D.A. — mărul discordiei între SUA şi CEE.** Doina Topor 11
— **Peru. Între holeră şi mînie.** Anca Voican 11
— **Thailanda. Pas alunecos în „dansul elefanţilor".** Liana Enescu 11

OPINII. **Europa din noi.** Henri Zalis 12

RESTITUIRI. **Lascăr Catargiu.** Valeriu Stan 13

1 000 + 1 14

REPORTAJ PE GLOB. **Fantoma „Bătrînului şi marea".** Ştefan Nicolae 16

DEZVĂLUIRI. **„Era în august 1968..."** 17

PANORAMIC. **Ce fel de automobil în viitor ?** 18
— **Noaptea generalilor... argentinieni. Niciodată aşa ceva ! (9)** 20

SERIAL. **Roy Medvedev. Stalin şi stalinismul (19)** 21
— **Ce ştim despre francmasonerie ? (14)** 22

PROFIL. **Chandra Shekhar, primul ministru al Indiei** 23

POŞTA REDACŢIEI 23

Închiderea ediţiei : 5 martie 1991

Coperta I
Sorin Turculeţ

Eufemisme şi aspiraţii

„Vămile" trecerii noastre spre Europa se poate spune că s-au mai redus cu una, după vizita la Bucureşti a d-lui Anders Björk, preşedintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Cu doar cîteva săptămîni mai înainte, Bucureştiul era un punct al itinerariului doamnei Catherine Lalumière, secretarul executiv al aceluiaşi for, însoţită de Francisco Fernandez Ordonez, ministrul de externe al Spaniei, ţară ce asigură preşedinţia organizaţiei. Să fie Bucureştiul un loc privilegiat al pelerinajului est-european al reprezentanţilor acestei instituţii continentale ? Ar fi falsă o asemenea ipoteză, dar iluzia ei poate da tircoale celui care nu ştie că această serie de contacte se înscrie într-un ritual obişnuit cu astfel de ocazii. Mai limpede spus, fiecare din statele acceptate cu statut de invitat special în acest organism este supus apoi acestei ofensive curtenitoare şi cercetătoare.

Din acest punct de vedere vizita parlamentarului suedez ar fi rămas strict protocolară — cum s-a străduit în parte să fie — dacă n-ar fi scos în evidenţă cîteva detalii mai puţin scontate, repede puse în surdină. În primul rînd, a trezit destule comentarii — într-o „anumită parte a presei" — faptul că dl. Björk a fost aducătorul unor medalii de onoare ale Consiliului Europei pe care le-a înmînat preşedintelui României, preşedinţilor celor două Camere ale Parlamentului şi primului ministru.

Privite în condiţiile speciale ale dezvoltării originale a instituţiilor noastre postrevoluţionare, medaliile au fost considerate — în unele comentarii — ca nişte diplome de merit pentru titularii funcţiilor amintite, fapt ce a trezit suspiciuni şi a alimentat poziţii partizane.

Nu s-a înţeles că aceste simboluri fac şi ele parte din recuzita ce susţine generoasa idee europeană pe care, într-un consens demn de invidiat, nimeni nu o respinge. Mai interesante par să fie ideile strecurate cu fineţe diplomatică şi tact bine controlat de dl. Björk, în timpul variatelor contacte oficiale avute la Bucureşti, precum şi în declaraţiile făcute presei. După o primire plină de efuziuni la preşedinţii celor două camere ale Parlamentului român, dl. Björk a luat apoi parte la o întrunire comună a deputaţilor şi senatorilor noştri.

Cu acest prilej — după ce a receptat discursul construit după vechi tipare al preşedintelui Senatului —, preşedintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a dat asigurări că nu numai noi dorim să intrăm în Europa (ceea ce ştiam), dar că, la rîndul lor, instituţiile continentale ne aşteaptă răbdătoare (ceea ce ne dorim).

În mod eufemistic el a vorbit despre necesitatea exorcizării demonilor care au stăpînit Europa, alegorie transparentă din care s-a înţeles probabil că noi trebuie să procedăm la fel şi încă repede. În context, parlamentarilor noştri li s-a mai servit o parabolă sub forma unui citat din cuvintele rostite cîndva de fostul premier britanic Disraeli care spunea că „nici un guvern nu poate fi sigur că va dura fără o opoziţie formidabilă". Venind de la reprezentantul unei ţări cu o veche şi respectată democraţie parlamentară, citatul are nu numai credibilitate, dar şi valoare de maximă pentru reprezentanţii puterii de la noi. Dl. Björk a mai amintit şi alte „truisme" ale lumii de azi care, nerepetate la timp, au şansa să fie trecute în vederea : bunăoară a subliniat că stabilitatea (politică şi economică) e unul din factorii credibilităţii în exterior, în special pentru atragerea de capital. De asemenea, că există riscuri ca democraţia să fie răsturnată acolo unde progresele în transpunerea în viaţă a reformei economice rămîn o veşnică promisiune. Şi aşa cum ţinuse să sublinieze şi d-na Lalumière — în cursul vizitei sale — dl. Björk a mai arătat că data primirii noastre în Consiliul Europei depinde în primul rînd de noi, ceea ce se poate tălmăci că acest organism nu cauţionează orice fel de evoluţii în statele aspirante, mai ales cînd acestea vin în contradicţie cu aspiraţiile şi ţelurile sale.

Mai explicit spus, se poate înţelege că valorile fundamentale ale democraţiei şi respectării drepturilor şi libertăţilor omului trebuie să se înscrie într-un proces ireversibil pentru ca accesul nostru spre Consiliul Europei să nu aibă oprelişti. De altfel, oaspetele nostru a spus fără echivoc că una din condiţiile cele mai importante este adoptarea unei Constituţii „democratice şi moderne" care ar fi în sine cea mai bună recomandare pentru a accede la statutul de membru cu drepturi depline.

Oricum, după vizita d-lui Andres Björk ideea casei europene ne este mai familiară, fără ca aceasta să însemne că toate obstacolele au fost depăşite. Important este ca la „vămile" preconizate şi într-un fel inevitabile să nu mai adăugăm şi noi altele.

Ştefan Nicolae

Procuratura — între puterea judecătorească și puterea executivă

Constituția României, în curs de elaborare, va înscrie, înainte de toate, principiul separației puterilor în stat, conform căruia, cele trei puteri sînt : **puterea legislativă** (reprezentată prin Parlamentul bicameral — Senat și Camera Deputaților), în cadrul căruia se elaborează și se adoptă legile ; **puterea judecătorească**, al cărei sens este apărarea legilor, și, implicit, garantarea democrației ; **puterea executivă**, care se ocupă cu traducerea în practică a legilor. Discuțiile legate de acest schelet al construcției democratice apar referitor la conținutul fiecăreia dintre cele trei puteri (de altfel egale între ele), la includerea unor instituții într-una sau alta dintre cele trei sfere. În ce măsură aceste discuții sînt firești, se poate aprecia dacă există cunoștințe sumare de drept, dar pentru că, după decenii de ignoranță politică, puțini sînt cei ce știu care ar trebui să fie radiografia unui stat democratic, încercăm prezentarea unui fragment al acesteia, și anume Procuratura, așa cum arată în cîteva țări aflate în curs de democratizare și în cîteva state cu tradiții democratice. (Am ales această instituție, dintr-un dublu motiv : primul pentru că locul ei constituie o problemă controversată azi în România și al doilea, cel mai important, pentru că elucidarea ei ar fi un prim pas important în asigurarea atît de doritei liniști a societății românești).

Înainte, vom arăta însă că procurorul este acel factor care veghează la respectarea legii, semnalînd acele cazuri de încălcare a ei care afectează întreaga societate. Spunem, astfel, că se încalcă legea penală, adică se aduce atingere, direct sau indirect, societății. Infracțiunea de omor, de pildă, deși afectează o persoană anume, are reverberații mai largi, tulburînd securitatea individului în general. Astfel, apare obligația procurorului de a stabili adevărul, de a sesiza instanța și, prin aceasta, de a face dreptate — fapt ce îl atestă ca pe un factor de stabilitate în societate. Vom vedea însă cum fluctuează rolul său de la un stat la altul.

Germania : bani sau adevăr ?

Procuratura și puterea. Procurorul joacă, potrivit dispozițiilor legale, rolul unui paznic imparțial al legii, a cărui competență se extinde numai asupra legii penale. Aceasta contrar intenției legiuitorilor germani din secolul trecut, care doreau ca el să exercite o supraveghere generală asupra întregii activități (și a celei desfășurate de ministere și administrație) indiferent dacă s-a comis sau nu vreo infracțiune — cum se întîmpla dealtfel și în sistemele legislative socialiste.

Unii teoreticieni situează instituția Procuraturii ca organ judiciar independent, între puterea executivă și cea judecătorească. Părerea unanimă însă, în Germania, este că Procuratura aparține puterii executive, fiind structurată ierarhic. Iată deci că și în acest stat, fundamental democratic, există nuanțe în poziționarea acestei instituții printre puterile statului.

Conducerea unităților de procuratură din fiecare stat și la nivel federal se exercită de procurorul general, care trebuie să execute instrucțiunile ministrului de justiție ; și acest fapt a suscitat discuții, deoarece s-a creat pericolul ca ministrul să abuzeze de acest drept pentru motive politice. Astfel, în primăvara anului 1984, tipografiile din Frankfurt ale unuia dintre cele mai importante cotidiene au intrat în grevă, pichetele greviștilor blocînd ilegal căile de acces în tipografii și împiedicînd livrarea edițiilor speciale — relatează dr. Joachim Herman, profesor de drept la Universitatea din Augsburg. Editura a reușit însă, ca prin intermediul unui elicopter să efectueze transportul ziarelor. Sindicatul greviștilor a introdus plîngere împotriva pilotului elicopterului cerînd procurorului să declanșeze ancheta penală. Procurorul, motivînd că pilotul nu a săvîrșit nici o faptă penală, a pronunțat o soluție de neurmărire. După cîtva timp, ministrul de justiție al landului Hessa, al cărui partid dorea să strîngă relațiile cu sindicatul, a cerut procurorului general să verifice dacă nu se poate proceda la redeschiderea cauzei privind pe pilot. Procurorul general a refuzat public să îndeplinească o astfel de dispoziție, iar atitudinea ministrului a fost criticată în ziarele germane și elvețiene — ceea ce confirmă ideea că procurorul nu trebuie să fie influențat în deciziile sale de considerente de oportunitate.

Procurorul și polițistul. Contrar dispozițiilor legale (unde poliția joacă un rol auxiliar) în practică poliția este însărcinată cu efectuarea în totalitate a cercetărilor penale. Ea decide, independent, ce anume să ancheteze și în ce direcție să caute probele — întocmind apoi un referat. Procurorul îl examinează și hotărăște dacă există suficente probe pentru a dovedi vinovăția inculpatului și pentru a sesiza instanța prin rechizitoriu. Numai în cazuri deosebite (crime, infracțiuni economice grave, infracțiuni comise de teroriști), procurorii și poliția cooperează nemijlocit în efectuarea anchetei.

Dreptul de a nu trimite în judecată. În Constituție există principiul aplicării egale a legii pentru toate persoanele care se fac vinovate de încălcarea ei, iar activitatea procurorului se desfășoară sub autoritatea acestui principiu. Există însă unele cazuri cînd el are dreptul de a decide neurmărirea judiciară ; avînd o funcție „managerială" a problemelor penale, ceea ce face pe unii comentatori să se întrebe dacă nu cumva procurorul a devenit „judecător înaintea judecății". Există și cîteva situații cînd monopolul acestuia este limitat, dar în practică se întîlnesc destul de rar.

Justiție negociată. Dar cel mai șocant aspect din acest domeniu îl constituie practicarea unei înțelegeri între judecători, procurori și apărători conform căreia acuzatul (vinovat) poate să doneze o sumă de bani unei instituții de binefacere, în schimbul închiderii cazului (ceea ce este altceva decît plata unei cauțiuni pentru judecarea în stare de libertate). Nevinovăția se poate cumpăra deci în aceste tranzacții („modern plea bargoning justice") care au devenit tradiționale (chiar în afara legii fiind) mai ales în cazurile infracțiunilor săvîrșite de așa-zisele „gulere albe" — înalți funcționari, oameni de afaceri. Practicienii acestor tranzacții care încalcă flagrant principii ale Constituției și maculează însăși ideea de dreptate, susțin că o astfel de procedură are avantajul rapidității, despovărînd în același timp justiția criminală. Dreptul acuzatului de a avea un proces public este și el încălcat (fiind considerat evident vinovat), dar această atingere probabil nu-l nemulțumește, dat fiind că astfel are certitudinea cumpărării unei biografii imaculate.

S.U.A. : „Dezbaterile din curțile cu juri înseamnă pentru cetățeanul american tot atît de mult cît plăcinta cu mere și baseballul"

Democrația americană în Procuratură. Rolul procurorului american se supune celor trei caracteristici ale experienței democratice americane : federalismul, contradictorialitatea și respectarea strictă a principiilor constituționale.

Federalismul — împărțirea puterii politice între guvernul național și guvernul statelor federale — face ca portretul Procuraturii să aibă trăsături inedite. Astfel, sistemul național (federal) este condus de Procurorul General (numit de Președintele SUA) care administrează Departamentul de Justiție al SUA, cuprinzînd Procurori ai Statelor Unite numiți și ei de președintele SUA ce răspund însă față de Procurorul General. Acesta, deși are, înainte de toate, îndatoriri de „avocat al statului", datorită poziției sale, cea mai mare parte a energiei o consumă în problemele administrative.

Biroul Federal de Investigații (F.B.I.) este unul din birourile Departamentului Justiției și, prin directorul acestui compartiment, Procurorul General controlează starea deținuților și a închisorilor federale.

Instituția Procurorului General a fost creată în anul 1789, moment din care Statele Unite au fost împărțite în 13 districte judiciare. Acest număr a crescut la 93 și trebuie spus că desfășurarea anchetei penale comportă particularități de la stat la stat, aplicarea legii penale la nivel statal aflîndu-se în mîinile procurorilor. Datorită paralelismului celor două sisteme (federal și statal), posibilitățile de suprapunere sînt mari, dar, cu toate acestea, există o strictă coordonare a activităților între aceste nivele. Relațiile procurorului general de la nivelul fiecărui stat cu guvernul acestuia sînt similare raporturilor Procurorului General al SUA cu guvernul federal. El este, de obicei, ales de cetățeni și pentru aceeași perioadă de timp ca și guvernatorul.

Contradictorialitatea — un alt principiu care guvernează activitatea procurorului american, face ca procesul penal american să se desfășoare în prezența judecătorilor (care au rolul de arbitru) și a juraților (ce au o funcție neutră, relativ pasivă, de observatori). Apărarea și acuzarea își dispută cauza, prin prezentarea în ședință de martori și alte probe contradictorii — fapt ce reprezintă cea mai bună cale de aflare a adevărului. Această prezentare în contradictoriu care face din procuror un avocat, egal în drepturi cu apărătorul inculpatului, constituie miezul legislației penale americane, și, în același timp, subiectul multor creații artistice precum și obiectul interesului cetățeanului american.

Constituționalismul — a treia trăsătură a experienței democratice americane este și cea mai importantă, reflectînd preocuparea de a fi în permanență în legalitate, pentru a asigura ordinea în stat. Cîteva exemple de prevederi constituționale care trebuie în mod riguros respectate sînt : făptuitorul este prezumat nevinovat — vinovăția trebuie dovedită ; condamnarea făptuitorului se obține numai dacă opinia juriului este unanimă în acest sens ; procurorul nu poate impune făptuitorului să facă declarații ; percheziția domiciliară pe care o efectuează poliția se face numai în baza unui mandat emis de un magistrat neutru. Aceste reglementări foarte riguroase se explică prin aceea că, dincolo de aflarea adevărului, justiția penală americană — și acest lucru trebuie reținut — urmărește asigurarea unui echilibru între demnitatea cetățeanului și pericolele generate de puterea extraordinară a statului. Ca urmare a unei puternice implicări sociale și a nevoii de o democrație garantată, aceste prevederi sînt cunoscute, prin diverse mijloace de informare, de către cei mai mulți dintre cetățeni. Poate și în ideea demnității de om (ca parte a unui sistem social) dar și ca o consecință a istoriei Statelor Unite, americanul știe cu certitudine care sînt drepturile sale fundamentale iar această mentalitate creează un obstacol implacabil în calea oricărei încercări de deviere spre o nondemocrație. Este greu să ne imaginăm astfel un dictator de tip stalinist instalat comod la Casa Albă.

Revenind însă la instituția Procuraturii, merită subliniat că procurorul are menirea de a stabili adevărul (și nu de a acuza neapărat) el fiind obligat să înlăture probele false, sau mărturiile mincinoase, sub sancțiunea de a pierde chiar procesul. Amintind că legislația americană derivă din cea engleză, semnificativă este atitudinea lui Thomas More, lordul Cancelar al regelui Henry al VIII-lea (personaj al unei piese de teatru scrise de un dramaturg englez) care, sfătuit să-l aresteze pe trădătorul său, fără vreun motiv legal, a refuzat să facă o spărtură în lege, pentru „a-l scoate afară pe diavol". „Unde te vei ascunde, l-a întrebat pe sfătuitor, dacă legile vor fi doborîte la pămînt și diavolul se va năpusti asupra sa ? Voi acorda diavolului protecția legii, de dragul propriei mele siguranțe".

Procurori aleși de cetățeni. Procurorul american, ales prin vot de către cetățenii orașelor, ținuturilor sau districtelor este un agent independent, care are puterea de a decide punerea sau nu sub acuzare a unei persoane. În mod firesc, se naște întrebarea dacă nu cumva o astfel de independență riscă să devină atît de „desăvîrșită" încît să fie incompatibilă cu societatea democratică. Numai că independența lui este contrabalansată de responsabilitate, în special în fața alegătorilor săi, și apoi prin existența unei prese libere și prin discutarea publică a activității procurorului. Astfel se creează metoda de a limita apariția unor excese.

Italia : Multe drepturi pentru suspect — puține pentru procuror

În anul 1988, Italia a adoptat un nou Cod de procedură penală care rupe tradiția „inchizitorială" din această țară, conturînd un sistem bazat pe contradictorialitate. Astfel, se stabilește o distincție clară între atribuțiile de cercetare penală și punerea sub acuzare, ceea ce înseamnă că această fază „preprocesuală" nu se mai desfășoară considerîndu-se adevărul deja stabilit, singura fază în care pot fi administrate probe fiind aceea a judecății. Asistăm, astfel, la o emancipare a concepției justițiare despre nașterea adevărului și la o garantare a respectării drepturilor învinuitului.

Se înființează, totodată, și o nouă instituție judiciară, cea a „judecătorului preprocesual", căruia procurorul public i se va adresa, de cele mai multe ori, pentru obținerea mandatelor de arestare, — prin aceasta supraveghindu-se cercetarea în fiecare cauză. Judecătorul preprocesual este cel care decide dacă există suficiente dovezi pentru punerea sub acuzare, procurorul nemaiavînd dreptul de a închide dosarul. Tot el este cel care poate respinge orice fel de tranzacție negociată între cei implicați sau orice sancțiune vădit disproporționată în raport cu gravitatea infracțiunii. În concluzie, vom constata că se urmărește acordarea unui rol predominant fazei judecății propriu-zise și crearea, pe de altă parte, de proceduri alternative pentru ocolirea judecății ; totodată, se are în vedere reducerea libertății de acțiune a procurorilor (spre deosebire de cazul american). Drepturile avocatului în spațiul legislativ italian au fost, însă, dezvoltate peste limita celor americane, existînd posibilitatea ca acesta să participe la cele mai importante acte efectuate de procuror (interogarea suspecților, expertize, percheziții).

O prevedere inedită este cea care angajează obligația dezvăluirii, încă din faza preprocesuală, a tuturor rezultatelor cercetărilor penale pentru a nu se putea organiza judecata „prin surprindere".

Europa de Est

Țările Europei Centrale și de Est, eliberate de comunism, sînt acum preocupate de transpunerea în practică a programului reformei democratice prin restructurarea întregului aparat al organelor statului și, implicit, a procuraturii.

În **Cehoslovacia**, de pildă, se desfășoară o febrilă activitate legislativă, concretizată deja printr-o serie de legi adoptate în cursul anului 1990 de către Consiliul Național Ceh și Consiliul Național Slovac. Abrogarea din Constituție a rolului conducător al partidului comunist a declanșat o gamă largă de efecte legislative cum ar fi : o amplă discriminare de sub imperiul legii penale, abolirea pedepsei capitale, reforma procedurii penale (ca urmare a dezideologizării) cu respectarea riguroasă a drepturilor omului. În ideea așezării la baza societății a unor noi valori, și în privința Procuraturii se încearcă distrugerea modelului stalinist, care făcea din procuror factorul suprem de păstrare a legalității în toate domeniile, acea sabie sub care se plecau toate capetele. Acum, pentru a descongestiona puterea de la nivelul acestei instituții, se urmărește concentrarea ei numai asupra sferei procedurii penale judiciare nu și asupra celei administrative.

Iugoslavia, altă țară ce-și concentrează atenția asupra restructurării sistemului legislativ, prefigurează procurorul ca pe un agent public independent ce protejează comunitatea socială, constituționalitatea și legalitatea. Judecătorii și juriații administrează justiția numai conform prevederilor statutului, existînd și anumite materii cînd numai primii dintre ei au dreptul de a o înfăptui.

Și în acest stat, anul 1990 a înscris reforme în plan legislativ, aducîndu-se un Amendament la Legea Penală a RSF Iugoslavia, referindu-se la acele declarații publice și atitudini care trebuie pedepsite de legea penală (cum ar fi prezentarea falsă a situației sociopolitice din țară, incitarea la distrugerea unității dintre statele federației și minoritățile conlocuitoare).

Bulgaria este o altă țară eliberată de comunism, care face eforturi pentru restructurarea justiției și, implicit, și a laturii ei penale. Se impune astfel revizuirea statutului legal al persoanei (care a suferit grave atingeri prin încălcarea drepturilor omului), pornind de la prezumția de nevinovăție. Pe lîngă alte deficiențe, surmontabile dealtfel, este și aceea a numărului mic de justițiari (în primul rînd judecători și procurori), fapt care împiedică înfăptuirea justiției prin imposibilitatea unei acoperiri eficiente a tuturor cazurilor de nerespectare a legii. Dar, ca o concluzie generală asupra întregii situații a reprezentanților puterii judecătorești, se desprinde faptul că, în această țară, că, dealtfel, în toate statele fostului lagăr socialist, prestigiul justiției a fost serios știrbit. Astfel, se simte nevoia, înainte de toate, ca acest prestigiu să fie redobîndit, prin înlăturarea corupției și prin profesionalism.

Și în **România** s-au făcut cîteva modificări în reglementările ce vizează statutul juridic al persoanei, prin Legea pentru modificarea și completarea unor dispoziții ale Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial din 17 noiembrie 1990. Astfel, înainte arestatul nu putea lua contact cu apărătorul (avocatul) la efectuarea actelor de urmărire penală (care se știe foarte bine cu ce mijloace se efectuau). Acum, însă, legea prevede că „în cursul urmăririi penale apărătorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală și poate formula cereri și depune memorii" art. 172 C. pr. pen.). Și în acest caz însă, ca în multe dintre schimbările anului din urmă există portițe legale prin care se poate scurge firava democrație în curs de instituire. Astfel, se arată în continuare, că „în mod excepțional, cînd interesul urmăririi o cere, procurorul, din oficiu sau la propunerea organului de cercetare penală, poate dispune, prin ordonanță motivată, interzicerea luării de contact a inculpatului arestat cu apărătorul, o singură dată, pe o durată de cel mult cinci zile". Acest „în mod excepțional", nefiind riguros delimitat prin lege, poate fi interpretat în funcție de subiectivitatea celui în drept, care poate uza de această labilitate legală ori de cîte ori dorește, ceea ce face ca lucrurile să poată ajunge din nou în același punct. Poate că toate aceste temeri par nejustificate sau exagerate, dar există în spatele lor motivația întregului trecut, care a demonstrat cum poate fi strivit sensul unei legi democratice. Tot în acest context trebuie spus că instituția Procuraturii, așa cum arată ea în momentul de față, a apărut în anul 1952. Pînă atunci, conform spuselor unui practician, existau, pe de o parte procurori (ale căror atribuții erau mai restrînse decît cele de astăzi) și, pe de alta, judecători de instrucție (care se ocupau de activitatea pe care azi o desfășoară anchetatorul penal). Iată deci cum sarcinile de astăzi ale procurorului erau diseminate în cele ale procurorului de atunci și cele ale judecătorului de instrucție, ceea ce făcea imposibil ca un singur factor să concentreze toată puterea în această activitate de descoperire a adevărului.

Efortul României pentru înlăturarea suspiciunilor asupra justiției va trebui să fie foarte mare, cu atît mai mult cu cît se știe care erau instituțiile ce au sprijinit măsurile de represiune ale vechiului regim și ce raporturi existau între ele. Neelucidarea enigmelor legate de Revoluție, lipsa de vigoare și credibilitate a „adevărului oficial" sînt, poate, efecte ale nestabilirii cu certitudine a poziției unor instituții importante în cadrul puterilor din stat. Să fie astfel inclusă Procuratura României în puterea executivă ? Care ar fi raporturile ei cu puterea politică, în acest caz ? Să aparțină puterii judecătorești ? Și aici, să se subordoneze Ministerului de Justiție sau să dobîndească independență în cadrul acestei puteri ? Rămîne de stabilit în ce caz vulnerabilitatea sistemului democratic e mai mică și atunci speranțele noastre de liniște vor fi mai mari.

Mirela Iamandi

Despre scenarii postbelice

Despre războiul din Golful Persic se vorbește deja la timpul trecut. Acum a izbucnit pacea, dar fandările diplomatice pentru pregătirea ei au început, se poate spune, chiar din momentul începerii conflictului. Întrucît sfîrșitul era previzibil și numai un fanatic precum Saddam Hussein a putut crede că Occidentul și-a deplasat o uriașă armada la granița irakiană doar pentru a-l mustra blînd și sfios pentru ca apoi să se retragă.

De fapt, scenariile postbelice se leagă, într-un fel, de obiectivele acestui război. Potrivit rezoluțiilor ONU, SUA și aliații săi trebuiau să îndepărteze forțele agresive irakiene din teritoriul Kuweitului devenit — în urma unui „Anschluss" pus la cale la 2 august anul trecut de liderul de la Bagdad — a 19-a provincie irakiană. Pentru realizarea acestui obiectiv „multinațională" nu avea cum să se rezume la un „război limitat" pe conturul graniței irakiene ; dimpotrivă, forțele adversarului trebuiau treptat slăbite prin distrugerea parțială sau totală a capacității sale de luptă dar și a infrastructurii economice și militare care ar fi putut contribui la refacerea pierderilor.

Aceasta a fost explicația — plauzibilă în logica războiului — pentru care încă de la primele raiduri aeriene s-a pătruns adînc în teritoriul irakian, fiind bombardate masiv puncte strategice. În același fel, au fost liniștite spiritele unor aliați dar și ale altor state — inclusiv URSS — care se temeau că acest război ar putea depăși obiectivul fixat de ONU.

În virtutea acestui mandat — remarcă observatorii politici — forțele multinaționale au realizat (potrivit Israelului doar în parte) o distrugere a mașinii de război irakiene, care devenise amenințătoare pentru securitatea statelor din regiune. Un expert de la Institutul Brookings din Washington, Yahia Sadowski, a fost foarte explicit în această privință arătînd că războiul a fost un „instrument" prin care s-a urmărit, între altele „paralizarea capacității militare a Irakului... și paralizarea capacității sale economice care trebuia să susțină acest rol militar".

Dintr-o asemenea perspectivă, scenariile de construire a structurilor păcii pornesc de la ideea obținerii garanțiilor de securitate. Pentru a potoli o potențială sete de răzbunare din partea Bagdadului, bunăoară, s-a lansat deja ideea, din surse americane, de a nu se mai permite înarmarea Irakului cu rachete asemănătoare modelului „Scud" și a controlării instalațiilor sale industriale în așa fel încît să se blocheze orice încercare de construire a unor arme chimice sau biologice.

Potrivit scenariilor militar-politice avansate, trebuie să se obțină garanții din partea Bagdadului că nu va mai amenința securitatea Kuweitului, nefiind exclusă posibilitatea creării unor forțe tampon sub egida ONU. Un plan de pace postbelic, avansat cu cîteva săptămîni în urmă de secretarul de stat american, propunea o posibilă împăcare a „focului cu apa", respectiv a Israelului cu lumea arabă, a Irakului cu Iranul și a acestuia cu vecinii săi. După cum trebuie obținute garanții de pace între statele arabe beligerante în acest conflict : adică între Irak și puținii săi aliați (Sudan, Yemen, Iordania), pe de o parte, și Siria, Egipt, Emiratele din Golf, Arabia Saudită, pe de altă parte.

Sigur că înseși șansele păcii vor depinde de prezența sau absența la conducerea Irakului a lui Saddam Hussein. După cum în redactarea viitoarelor documente ale păcii, Israelul va fi un beneficiar cert. Iar aceasta atît pentru reținerea de care a dat dovadă în urma repetatelor provocări din partea Bagdadului, cît și pentru că alianțele sale tradiționale occidentale au ieșit în mod evident întărite. Și nu în ultimul rînd, izbînda Israelului se numește îndepărtarea (cel puțin pentru cîțiva ani) a amenințărilor irakiene.

Problemă cea mai delicată rămîne, în economia tuturor acestor proiecții postbelice, cea palestiniană. Ea ar putea fi abordată în cadrul unei Conferințe de pace, devenită acum posibilă după ce a fost doar probabilă. Din păcate, însă, OEP și conducerea palestiniană, care și-au manifestat partizanatul pro-irakian în acest conflict, s-ar putea să-și vadă zădărnicite multe din șansele de împlinire a propriilor aspirații. În același timp, garantarea păcii și securității în apele Golfului (inclusiv a exploatării și comercializării petrolului) va implica atribuirea unui rol mai pregnant Iranului, care-și va vedea valorificată, fie și în parte, poziția sa de neutralitate în cele aproximativ șase săptămîni ale conflictului. O necunoscută rămîne cea legată de modul în care noua structură a păcii va menaja sentimentele de frustrare ale populației islamice din regiune. Se știe că în ochii multor fundamentaliști acest război a căpătat dimensiunea unei „cruciade antiislamice". Faptul că Washingtonul a acceptat să nu transforme înfrîngerea lui Saddam Hussein într-o umilință islamică, poate fi considerat un factor favorizant al viitorului proces al păcii.

De bună seamă că între prioritățile momentului figurează îngrijirea răniților, începerea procesului de refacere economică a Kuweitului și Irakului (la care și-au anunțat dorința de participare multe state). Dar din punct de vedere militar situația este, totuși, încă instabilă. Iată de ce atît SUA cît și Marea Britanie (mai puțin Franța și alți aliați) au anunțat că vor menține forțe militare în zonă cel puțin încă un an.

Cît despre viitoarele structuri de securitate în zonă, ele se vor contura oricum — așa cum se bănuiește — în cadrul ONU. Iar aici poate să aibă un cuvînt de spus și URSS ale cărei eforturi de pace de ultim moment i-au asigurat (și din acest punct de vedere) o poziție privilegiată între factorii chemați să asigure credibilitate noului (sau noilor) acorduri de pace.

Întrebarea care stăruie este dacă viitoarele planuri de pace vor reuși să atenueze și alte potențiale surse de conflict în această regiune atît de fierbinte a lumii.

Ștefan Nicolae

EPILOG

● „Blitz Krieg" reușit. După 100 de ore de luptă, generalul Schwartzkopf a raportat președintelui Bush : „Misiune îndeplinită !" Deocamdată armele au tăcut, dar presiunea continuă.

● La Națiunile Unite, Consiliul de Securitate a adoptat sîmbătă, 2 martie, cu 3 abțineri și un vot împotrivă (Cuba), rezoluția 686. Ea fixează condițiile pe care trebuie să le îndeplinească Irakul pentru a se ajunge la o încetare permanentă a focului în războiul din Golf. Printre altele, Irakului i se cere să revină imediat asupra măsurilor pe care le-a luat în vederea anexării Kuweitului, să accepte responsabilitatea tuturor pierderilor, stricăciunilor și prejudiciilor provocate prin ocuparea teritoriului kuweitian, acestei țări și terților, precum și eliberarea imediată a prizonierilor de război. Se solicită, de asemenea, indicarea amplasamentelor unor depozite cu arme chimice și biologice din Kuweit și sudul Irakului. Celelalte 12 rezoluții ce privesc Bagdadul rămîn în vigoare.

● Neavînd încotro, în condițiile scoaterii din luptă a 40 de divizii din 42, irakienii s-au așezat la masa tratativelor, acceptînd în prealabil toate rezoluțiile ONU în cauză. După o amînare de 24 de ore, o delegație militară aliată, condusă de generalul american Norman Schwartzkopf și prințul Khalid Bin Sultan, comandantul forțelor aflate din coaliție, s-a întîlnit duminică dimineață cu reprezentanți militari irakieni la o bază americană din sudul ocupat al Irakului. Acceptarea de către Bagdad a tuturor condițiilor pentru armistițiu impuse de americani a pus capăt oficial ostilităților. Generalul american s-a declarat optimist după întîlnirea cu irakienii, deși cu o zi înainte avusese loc o ciocnire considerată ca importantă între forțe irakiene și americane, soldată cu distrugerea unor tancuri irakiene și luarea de noi prizonieri de război irakieni. Numărul acestora a atins aproape 100 000.

Kuweitienii folosesc bancnote abandonate de soldații irakieni în retragere pentru a-și aprinde țigările. Bucuria eliberării capitalei, Kuweit City, este imensă

● În timp ce la Bagdad era difuzat primul ordin de demobilizare parțială, în sudul țării, la Basra, au izbucnit manifestații violente împotriva regimului lui Saddam Hussein. „A început revoluția !" susțin liderii musulmanilor șiiți, care stăpînesc orașul. Valul revoluționar se îndreaptă spre nord.

● Conducerea irakiană s-a întîlnit pentru a dezbate măsurile de normalizare a situației din țară. Participarea președintelui Saddam Hussein la întrunire, precum și întrunirea însăși, sînt puse sub semnul îndoielii în condițiile în care anunțul privind refuzul Indiei de a-i acorda azil politic liderului irakian s-a difuzat aproape simultan cu declarația explozivă a unui lider al opoziției în exil. „Imaginile sînt de la începutul războiului", a precizat el, referindu-se la reportajul difuzat de televiziunea din Bagdad, avînd ca subiect respectiva întîlnire. Și totuși...

● ...Tăcere. Mass-media oficială irakiană nu a făcut nici o remarcă cu privire la întîlnirea de duminică dimineață între comandantul aliat și cel irakian, în cursul căreia Irakul a acceptat condițiile pentru o încetare a focului în Golf.

Predarea primilor prizonieri aliați către Crucea Roșie a început, dar 30 000 de kuweitieni sînt dați dispăruți. Cine, cînd și cum va plăti pentru tot ?

Washington

Statele Unite și războiul din Golf

Corespondență de la trimisul special „Rompres", Mircea Podină

Așadar, Statele Unite și aliații lor au cîștigat războiul din Golf. Au cîștigat. Cum, de altfel, era și de așteptat, absolut categoric. Fără să lase Irakului nici o speranță într-o eventuală viitoare revenire. Victoria militară s-a datorat, în ultimă instanță, faptului că participanții la coaliție au reușit să transporte un număr impresionant de forțe și echipament la cîteva sute de kilometri vest față de locul în care așteptau irakienii să se producă ofensiva, fără ca aceștia să sesizeze ceva, ceea ce a dat posibilitatea trupelor aeroportate americane, franceze și britanice să atace din spate temuta Gardă Republicană și să-i anihileze în totalitate forța într-o singură bătălie, ce a durat mai puțin de 100 de ore.

Succesul coaliției antiirakiene a fost zdrobitor, aproape miraculos, cum a declarat generalul Norman Schwartzkopf, comandantul trupelor americane angrenate în operațiunea „Desert Storm", — „Furtună în deșert". La fel de miraculos a fost și numărul extrem de mic de pierderi suferite de trupele americane : 79 de morți, 213 răniți, 9 prizonieri de război, 31 de soldați dați dispăruți, 30 de avioane pierdute în acțiuni de luptă și 21 de avioane pierdute în alte acțiuni, în timp ce, judecînd după faptul că în urmă cu aproximativ o lună de zile Pentagonul a comandat unei firme particulare din SUA circa 20 000 de „body-bags", saci de plastic în care ar fi urmat să fie transportați acasă soldații căzuți în luptă, militarii americani se așteptau la mult mai multe victime.

Desigur, în toată această evoluție a evenimentelor din ultima fază a războiului din Golf trebuie ținut seama de mai multe elemente. Printre care, în primul rînd, acela că Saddam Hussein, cu toată bunăvoința, nu prea avea ce să opună din punct de vedere tehnic, echipamentelor militare extraordinar de performante pe care Statele Unite și aliații le-au aruncat în luptă. Apoi, trebuie avut în vedere că soldații și poporul irakian s-au săturat, pur și simplu, de război, de distrugeri și nenorociri. În momentul în care a pornit ofensiva, ei nu au opus, practic, o rezistență notabilă, excepție făcînd Garda Republicană. Mărturie în acest sens o constituie numărul foarte mare de prizonieri irakieni : mulți dintre ei s-au predat fără să tragă nici un foc. Prin urmare, Irakul a fost anihilat din punct de vedere militar, iar Statele Unite au înregistrat o victorie răsunătoare. Rezultatul pe care a scontat președintele George Bush, în momentul în care a aruncat potențialul militar și economic al țării sale în acest conflict, a fost atins din plin.

Să încercăm, însă, să vedem care au fost motivațiile care l-au determinat, la vremea respectivă, pe George Bush să-și asume greaua responsabilitate a implicării Statelor Unite într-un război ale cărui ițe au fost, de la bun început și continuă să fie, atît de încurcate, mai ales că, încă din primele zile ale intervenției aliaților, în SUA s-au făcut auzite suficiente voci care au protestat cu vehemență, motivînd că țara nu are nevoie de noi cheltuieli. În paranteză fie spus, acțiunea forței multinaționale a costat, se pare, circa un miliard de dolari zilnic, într-o perioadă în care economia se află într-o fază de recesiune, iar atîtea și atîtea programe sociale au fost reduse, sau chiar suspendate, din lipsă de fonduri.

În afară de aceasta, ce reprezenta, în fond, Kuweitul pentru majoritatea americanilor ? Mulți dintre ei nici nu știau unde se află pe harta lumii micul emirat și atunci, pentru ce să moară tinerii și tinerele din forțele armate ale SUA, într-un colț al mapamondului lipsit de orice interes ? Petrolul ? Sînt atîtea surse neconvenționale de energie și se mai pot găsi și altele. „Nu dorim ca sîngele copiilor noștri să curgă pentru petrolul arab", scandau participanții la manifestațiile antirăzboinice desfășurate la Washington și în alte orașe americane în prima fază a operațiunii „Furtună în deșert". Cu toate acestea, președintele Bush a dat ordinul de începere a ostilităților. Desigur, decizia de a angrena țara în efortul războiului a fost dictată, înaintea rațiunilor economice, de cele politice.

„Zîmbetul deșertului"

Militarii americani staționați în zona Golfului și angajați în ostilitățile împotriva Irakului urmau să primească o „încărcătură" neobișnuită. Este vorba de casete video cu filme artistice, în majoritate comedii, benzi de magnetofon cu „poantele" celor mai buni artiști comici americani, volume de povestiri umoristice și anecdote. Toate acestea sînt colectate de membrii unei organizații de binefacere din statul California, în cadrul unei acțiuni denumite „Operațiunea Zîmbetul deșertului". „Directorul" organizației a declarat presei că în primul lot — expediat deocamdată pe adresa punctului de colectare din orășelul californian Tracy — se mai găsesc tot felul de căciuliță, cești de cafea, tricouri și ilustrate, avînd gravate inscripții care „te fac să zîmbești", știut fiind — precizează directorul — că umorul ajută la menținerea unui „high spirit", mai ales în condiții dificile.

Pentagonul s-a angajat și el să expedieze în zona Golfului tot o „încărcătură", dar mai puțin umoristică. Cum războiul s-a încheiat, nu știm dacă s-a mai ținut de cuvînt.

Imediat după anunțarea încetării focului în zona Golfului, președintele Bush s-a întîlnit în Biroul Oval cu consilierii săi cei mai apropiați

În cadrul întîlnirii avute la Casa Albă cu ambasadorul Kuweitului la Washington, președintele Bush a primit invitația de a vizita emiratul eliberat

Iar acest lucru a fost făcut cunoscut suficient de clar de președinte în mesajul privind Starea națiunii prezentat la începutul anului în cadrul sesiunii comune a celor două camere ale Congresului. Într-o nouă ordine mondială pe care o anticipează George Bush, Statele Unite vor avea de jucat rolul unui judecător sui-generis al democrației, al unui „rege Solomon al lumii contemporane", care va veghea asupra bunului mers al lucrurilor pe întregul mapamond. Într-o asemenea perspectivă, ar fi fost pur și simplu imposibil ca să rămînă nepăsătoare în fața unui evident act de agresiune, de genul ocupării și anexării Kuweitului de către Irak. Aceasta, cred, a fost motivația principală, susținută, desigur, de multe altele, cum ar fi, de exemplu, faptul că într-o lume în care liderul incontestabil sînt Statele Unite, acestea nu pot scăpa din sfera lor de influență Orientul Mijlociu, în care, pînă în prezent, un rol semnificativ l-a jucat Uniunea Sovietică, iar Irakul a fost un partener tradițional al acesteia. Or, în cazul unei victorii americane, balanța influenței în zonă s-ar fi înclinat înspre SUA, ceea ce, aparent, se și întîmplă în prezent. În plus, mai existau motivațiile strict militare, de genul necesității testării ultimelor modele de armamente în condiții reale de luptă și împotriva unor echipamente similare sovietice aflate în dotarea armatei irakiene. Și, fără îndoială, mai erau și alte argumente în favoarea acțiunii aliaților, pe care nu vom încerca acum să le explorăm. Cu toate acestea, și-a asumat, oare, președintele Bush un anumit risc în momentul luării deciziei ? Fără îndoială. Armata americană nu mai fusese angrenată într-o intervenție militară de amploare de la dezastrul din Vietnam. Succesele din Golful Sirta, Grenada și Panama erau mult prea mărunte pentru a da certitudinea victoriei într-o confruntare de genul celei din Orientul Mijlociu.

Și apoi, să nu uităm faptul că și din punct de vedere strict politic, ar fi putut să apară surprize capabile să pună sub semnul întrebării nu numai trăinicia coaliției dar și sensul însuși al intervenției. Atacurile irakiene asupra Israelului cu rachete Scud sau demersurile diplomatice sovietice de ultimă oră, menite, printre altele, să deturneze meritul soluționării crizei, au constituit tocmai astfel de surprize. Spre meritul său, președintele Bush și echipa de la Casa Albă — printre care se numără James Baker, Brent Scowcroft

și Dick Cheney —, precum și generalii Colin Powell și Norman Schwartzkopf au reușit să facă față cu cinste neprevăzutului, forțînd, poate, pe alocuri nota, dar cîștigînd în cele din urmă.

Pe ce s-a bazat, însă, șeful administrației în momentul în care a ales calea războiului ? În primul rînd, pe faptul că președintele Statelor Unite, și nimeni altcineva, este cel care trebuie să dea ordinele armatei americane în stare de război. Această convingere, dublată de acțiunile corespunzătoare, l-au transformat, fără îndoială, pe președintele Bush în cel mai puternic lider american de la Franklin Roosevelt încoace. Pentru că, după cum se pare, pînă acum, alții au fost cei care au dat ordine, sub paravanul autorității președinților. Pe vremea lui Lyndon Johnson, autoritatea militară o deținea John McNaughton, asistentul secretarului pentru problemele apărării ; în timpul lui Richard Nixon, hotărîrile militare erau luate de Henry Kissinger și Alexander Haig, iar deciziile lui Ronald Reagan au fost substituite de locotenent-colonelul Oliver North. Cu totul altfel au stat lucrurile acum. Pe de altă parte, după războiul din Coreea, în funcții de conducere la Pentangon au fost sistematic plasați oameni de afaceri, ce-i drept talentați, dar prea departe de domeniul militar, ca de exemplu Charles Wilson, fostul șef al diviziei motoare din cadrul companiei „General Motors", sau Robert McNamara, de la „Ford". Extrem de prost funcționa, de asemenea, legătura între președinte și armată. În cursul anilor 1965 și 1966, cruciali pentru desfășurarea intervenției americane în Vietnam, președintele Johnson s-a văzut doar de două ori în particular cu șeful Marelui Stat Major al armatei, generalul Harold Johnson. Se spunea, pe atunci, că nu există compatibilitate între conducerea politică și cea militară. Acum, și acest handicap este de domeniul trecutului. În sfîrșit, să nu omitem că, după Vietnam, armata americană a fost reorganizată pe baze profesioniste, pornindu-se de la principiile voluntarismului, competenței și implicării recruților.

Acestea au fost elementele pe care s-a bazat președintele Bush în momentul în care a decis intervenția. Și, probabil, rezultatul cel mai important al victoriei în Golf a fost, pentru americani, demontarea sindromului Vietnamului, războiul în care au pierit 58 000 de soldați americani și care a divizat națiunea, cum, poate, nu mai fusese împărțită de la războiul civil. Acum, dimpotrivă, America pare mai unită și mai încrezătoare în viitor ca oricînd. Sutele de mii de steaguri naționale arborate în fața locuințelor și milioanele de panglici galbene, legate de antenele sau portierele autoturismelor, simbolizînd simpatia față de trupele din Golf, au arătat, fără echivoc, și dincolo de datele sondajelor de opinie efectuate de Institutul Gallup, că țara este alături de președintele său, iar poporul îl aprobă.

Implicațiile și semnificațiile victoriei sînt multiple, dar, cred, în plan politic, cea mai importantă rezultantă pe moment este aceea că SUA și-au luat în serios rolul de lider al democrației în lume, iar succesul în Golf va acționa ca un catalizator în viitoarele acțiuni pe care America le va întreprinde. Rămîne de văzut dacă și lumea va avea de beneficiat în urma succesului american și aliat pentru că mai sînt încă atîtea probleme de rezolvat, chiar în zonă, și la soluționarea cărora aplicarea forței ar fi cel din urmă lucru de făcut. Desigur, am exagerat, dar această victorie implică, pentru Statele Unite, nu numai bucuria izbîndei, ci, în primul rînd, responsabilitatea acțiunilor viitoare, care trebuie să se ridice la nivelul prestigiului actual. Pînă atunci, însă, America este în sărbătoare și în așteptarea trupelor, primele contingente urmînd să se întoarcă în circa 3-4 săptămîni.

Paris

Golful și „clauza interesului național" francez

Corespondență de la trimisul special „Rompres", Andrei Bârsan

Se poate aprecia că în criza din Golf acțiunea Franței s-a caracterizat prin două coordonate majore : angajament militar ferm alături de aliați, pentru impunerea deciziei Consiliului de Securitate ; efort diplomatic constant, vizînd dezamorsarea conflictului și pregătirea, din timp, a etapei postbelice. Poziție onestă, ce a revendicat permanent — deși, uneori, doar în termeni voalați — o anumită specificitate, pe care acum Parisul pare decis să o dezvolte. Desigur, în interesul Franței, dar și al păcii în ansamblul Orientului Mijlociu. Franța — sublinia, la 3 martie, președintele François Mitterrand, în alocuțiunea adresată concetățenilor — și-a asumat pînă acum rolul pe care l-a considerat potrivit și intenționează să procedeze la fel în continuare.

Care ar fi principalele priorități, imediate sau de perspectivă, ce par să marcheze optica Parisului față de „Dosarul Golf" ? În primul rînd, consolidarea păcii, uzînd de mecanismul decizional al Consiliului de Securitate. Parisul rămîne vigilent, dar anunță deja retragerea, în luna aprilie, a primelor contingente, procesul urmînd a se încheia pînă în toamnă. Această precizare, pe care François Mitterrand a ținut să o facă mai repede decît „alte părți", egal implicate în evenimentele din Golf, este semnificativă și corespunde conceptului strategic anunțat anterior, potrivit căruia obiectivul francez a fost „doar eliberarea Kuweitului". În ce privește evoluțiile politice în Kuweit și Irak, Parisul optează, cu explicabile nuanțe, pentru principii similare. Sprijinind pe deplin „restabilirea autorităților legale în Kuweit", Franța continuă să dorească „o consultare democratică" — releva purtătorul de cuvînt al Ministerului de Externe. Referitor la Irak, deși se dorește ca Saddam Hussein să părăsească scena politică irakiană, declarațiile publice rămîn fără fisură. Atît François Mitterrand cît și premierul Michel Rocard au afirmat că numai poporul irakian poate decide...

Reconstrucția păcii și stabilității politice în Golf este asociată soluționării ansamblului focarelor de tensiune din Orientul Mijlociu : problema palestiniană, securitatea Israelului, situația din Liban. În acest scop, Parisul se pronunță pentru una sau mai multe conferințe internaționale, nu omite resursele ONU și a promis deja contribuția diplomației franceze, care și-a cîștigat, inclusiv prin arme, locul la masa tratativelor. Potrivit observatorilor, Franța consideră, de asemenea, importante chestiunile privind noul sistem de securitate în regiune, controlul internațional al vînzărilor de arme, dezvoltarea sau reconstrucția economică, inclusiv la capitolul petrol, precum și „democratizarea" regimurilor din Orientul Mijlociu.

O altă notă particulară în abordarea franceză a situației din Golf este determinată de imperativul refacerii relațiilor tradițional privilegiate cu ansamblul arab și cu țările Maghrebului, în special, relații serios șifonate în prezent. Apare evident că Franța va depune eforturi maxime pentru ca în viitoarele negocieri de pace, „vocile" arabe să se poată exprima din plin. Desigur, în această privință, ar trebui depășite reticențele Washingtonului — în special față de palestinieni și față de ideea organizării unei conferințe internaționale —, ceea ce nu este ușor, dată fiind poziția de forță cu care Statele Unite au ieșit din război. În orice caz, nici președintele François Mitterrand și nici șeful diplomației franceze, Roland Dumas, nu par dispuși să dezarmeze, după cum ar fi demonstrat recentele convorbiri ale ultimului, la Washington, cu secretarul de stat american James Baker. Surse diplomatice din Paris avansează, de altfel, ideea reluării deplasărilor unor emisari francezi în capitale arabe, pentru evaluarea marjelor de manevră. Cu atît mai mult cu cît „creditul intern" al președintelui Mitterrand este ridicat, iar o serie de conducători arabi — care au jucat, mai mult sau mai puțin deschis, „cartea Irakului" — nu sînt, probabil, atît de „supărați" pe Franța pe cît au lăsat să se înțeleagă în perioada conflictului. Totodată, efortul de pace al Elysée-ului beneficiază de aprobarea cvasiunanimă a clasei politice franceze, care, date fiind împrejurile deosebite, a fost nevoită să pună surdină confruntării interne.

Deși criza din Golf a tulburat ape și în interiorul Partidului Socialist, de guvernămînt, (cazul demisiei fostului ministru al apărării, J.P. Chevenement, de exemplu), François Mitterrand a manevrat cu abilitate, uzînd de „clauza interesului național". Tocmai de aceea există șanse ca reajustarea (cerută de unii) a politicii arabe a socialiștilor majoritari să se facă din mers, cuplîndu-se cu însăși ofensiva diplomatică pentru pace în Orientul Mijlociu. Iar o reușită în acest sens, fie și parțială, ar avea consecințe notabile nu numai pe plan internațional, ci și intern. Pînă atunci, „logica reconstrucției" în Golf, începînd cu Kuweitul, servește și ea interesele Franței.

Moscova

Noua gîndire politică și vechile mijloace

Corespondență de la trimisul special „Rompres", Nicolae Crețu

La Moscova, opiniile sînt împărțite în ceea ce privește războiul din Golf. Acum, cînd conflictul a intrat într-o nouă fază, cea a soluționării la masa verde, în conformitate cu rezoluțiile ONU, academicianul Evgheni Primakov, consilier și trimis special al președintelui Mihail Gorbaciov în misiuni repetate pe lîngă Bagdad, își împărtășește opiniile — desigur după conflict — în paginile ziarului „Pravda", afirmînd că „acest război ar fi putut fi evitat".

Raționamentul este cît se poate de logic. Mai ales că acest război nu s-a desfășurat „peste mări și oceane", cum a fost pentru Statele Unite, ci la cîteva sute de kilometri de frontierele sudice ale URSS. Ca dimensiune, „confruntarea" ar fi comparabilă doar cu deschiderea celui de-al doilea front împotriva Germaniei hitleriste, din iunie 1944.

După declanșarea operațiunilor militare de către forțele aliate pentru a-l determina pe Saddam Hussein să se retragă din Kuweit, la Moscova se considera deja că acțiunile respective depășesc prevederile mandatului ONU, deoarece eliberarea Kuweitului nu trebuie să însemne distrugerea Bagdadului.

Nu a putut să-și treacă „atestatul maturității" noua gîndire politică al cărei postulat fundamental arată că „războiul, și nu numai cel nuclear, nu trebuie să fie instrumentul soluționării diferendelor internaționale". După adoptarea ultimatumului la adresa Irakului, prin acordul celor „cinci" din Consiliul de Securitate (cu excepția abținerii Chinei), Uniunea Sovietică, așa cum preciza președintele Mihail Gorbaciov, a acționat pînă în ultima clipă „pentru a evita confruntarea militară". La Moscova, nu toți au fost de acord cu refuzul Washingtonului de a accepta și punctul de vedere al Bagdadului de a „condiționa" îndeplinirea rezoluțiilor Consiliului de Securitate privind retragerea Irakului din Kuweit de aplicarea hotărîrilor ONU referitoare la eliberarea, de către Israel, a teritoriilor arabe ocupate. Dacă, la Washington, o asemenea condiționare era calificată drept o „concesie făcută lui Saddam Hussein", la Moscova, se aprecia că ar fi vorba și de o favoare acordată tuturor popoarelor din Orientul Mijlociu, inclusiv Israelului, de a trăi în pace și siguranță, de „a nu se mai culca, fiecare, cu pistolul sub cap, în loc de pernă". Se punea întrebarea firească : este posibilă afirmarea „noii gîndiri politice" prin vechile mijloace ?

În capitala Uniunii Sovietice, mandatul ONU de eliberare a Kuweitului nu trebuie interpretat ca o acceptare de ocupare a teritoriului Irakului.

Mai trebuie avut în vedere și un alt element evidențiat de conflictul din Golf. Complexul militaro-industrial occidental nu numai că și-a experimentat cele mai noi realizări în materie de armament, ci și-a subliniat importanța armelor în conștiința publică, demonstrînd, în fața camerelor de televiziune, că „armele pot totul, că trebuie să te bizui pe ele".

În ceea ce privește Irakul, poziția Kremlinului a fost foarte limpede exprimată de ministrul sovietic de externe, Aleksandr Bessmertnih, la puțin timp după încetarea operațiunilor militare de către forța multinațională. La o conferință de presă el a afirmat textual : „Sîntem convinși că nu poate exista un sistem viabil de securitate în Golf dacă Irakul nu va juca un rol trainic în regiune".

În ce-i privește, militarii sovietici consideră că din acest conflict trebuie trase serioase concluzii, războiul recent oferind lecțiile necesare întregului spectru al complexului militar contemporan. Comandantul centrului de cercetări operativ-strategice ale Marelui Stat Major al forțelor armate sovietice, generalul Nikolai Kutenko, arată că ar fi incorect ca „Furtuna în deșert" să fie apreciată ca o confruntare între tehnica, armamentul, tactica și strategia de luptă americane și sovietice. Armata irakiană, menționează generalul sovietic, nu a fost dotată doar de sovietici, ci și de alte țări, atît din Est cît și din Vest.

Un alt militar, colonelul Aleksandr Țalko, acum deputat în Sovietul Suprem, este de părere că înfrîngerea umilitoare a armatei irakiene dovedește caducitatea doctrinei și a modelului militar sovietic. Pînă acum, strategii sovietici considerau că „soarta războiului este determinată de înfruntările între mari mase de trupe terestre". Războiul din Golf a demonstrat ineficiența totală a uriașului număr de transportoare blindate, tancuri și tunuri — armata irakiană n-a putut să ridice capul din nisip, fiind distrusă din aer.

Deputatul Țalko nu împărtășește punctul de vedere susținut de o serie de publicații influente sovietice, potrivit cărora americanii ar fi depășit „mandatul ONU, săvîrșind un măcel necruțător". „Războiul odată declanșat — susține deputatul colonel — trebuie lichidate cauzele acestuia, regimul politic care l-a provocat — oferind garanția că acest lucru nu se va mai repeta".

O altă opinie față de criza din Golf, în total dezacord cu cea a Kremlinului, a fost exprimată public de Iuli Zaslavski, președintele Comisiei pentru relații internaționale a consiliului coordonator al mișcării „Democraticeskaia Rossia". Într-un apel adresat șefilor de stat din țările participante la coaliția pentru eliberarea Kuweitului, consiliul coordonator „sprijină poziția comunității internaționale pentru eliberarea Kuweitului ocupat, respingînd încercările de repetare a complotului de la München". Totodată, sînt „condamnate manevrele diplomatice ale președintelui Mihail Gorbaciov în încercarea de a salva regimul criminal al lui Saddam Hussein".

Dar, la Moscova, mai există o opinie, cea a străzii, care susține : „Să dea Domnul ca acest război să fie ultimul din istoria lumii".

China — un mare absent în Golf

China, unul din furnizorii de arme ai regimului irakian, a fost aproape inexistentă pe plan diplomatic în întreaga perioadă a războiului din Golful Persic și a rămas pînă în momentul final al conflictului marea absentă într-una din cele mai grave crize de după cel de-al doilea război mondial.

Spre deosebire de situația confuză în care s-a aflat puterea politică și de entuziasmul populației, care a susținut masiv coaliția multinațională, militarii chinezi apar ca principalii, dacă nu chiar ca singurii, beneficiari ai crizei : eficacitatea tehnologiilor ultramoderne de luptă (folosite de aliați) a subliniat într-adevăr, în sens contrar, starea de înzestrare a armatei chineze.

Pe baza acestor argumente, militarii chinezi au reactualizat și lungit listele conținînd necesitățile materiale moderne pentru înlocuirea echipamentelor, aflate printre cele mai demodate din lume — apreciază experții militari occidentali. „Absentă", „în afara jocului", „pe tușă", „profit scăzut" — aceste calificative și expresii au revenit frecvent în comentariile diplomaților și observatorilor străini aflați la Beijing după declanșarea operațiunilor militare, la 17 ianuarie și la fiecare nouă fază a conflictului din Golf.

Reacționînd cu încetineală, conducătorii chinezi și-au exprimat la mai multe ore după anunțarea încetării focului de către Washington „satisfacția" față de redobîndirea independenței, suveranității și integrității teritoriale de către Kuweit.

„Guvernul chinez a îndemnat întotdeauna, chiar de la început, la încheierea rapidă și pașnică a conflictului", a declarat un purtător de cuvînt al Ministerului Afacerilor Externe al Chinei. Puțin mai tîrziu, președintele chinez, Yang Shangkun, a adresat un mesaj de felicitare emirului Kuweitului, șeic Jaber Al Ahmed Al Sabah.

Izolată de peste un an, după evenimentele din Piața Tienanmen, în iunie 1989, China a fost singurul membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, care nu a votat rezoluția 678, ce prevedea recurgerea la forță împotriva Irakului dacă acesta nu se retrage din Kuweit. Votînd anterior toate rezoluțiile care condamnau Irakul și impuneau sancțiuni împotriva acestuia, China își exprimase, totuși, solidaritatea cu occidentalii, înlesnind, astfel, accelerarea revenirii sale în concordia internațională. Dar Beijingul nu a exploatat această poziție originală și s-a limitat la reafirmarea apelurilor sale la „reținere", „la exprimarea îngrijorării" sau a dorinței unei „reglementări pașnice", apreciază diferite surse diplomatice.

Cu toate acestea, în noiembrie anul trecut, China a fost primul membru al Consiliului de Securitate care și-a trimis ministrul afacerilor externe la Bagdad pentru a încerca să obțină o reglementare negociată.

Neprofitînd de relațiile sale bune cu Irakul și de ameliorarea lentă a raporturilor cu Washingtonul, conducerea chineză a încercat să-și consolideze poziția pe lîngă țările din lumea a treia, susținînd, în mod special în ultimele săptămîni, o tentativă de reglementare politică întreprinsă de mișcarea nealiniaților.

În ajunul declanșării ofensivei terestre a aliaților, China a susținut, în mod timid, ultima propunere a sovieticilor pentru cazul în care Irakul ar fi părăsit Kuweitul.

(după agenții internaționale de presă)

Tratatul de la Varșovia

Cîntecul lebedei

duna — Intercontinental este o perlă a Budapestei, un hotel cu toate dotările moderne, inclusiv săli pentru reuniuni internaționale de anvergură, apartamente de un lux exuberant și magazine șic. Inconvenientul este că, avînd totul la îndemînă, participanților la o reuniune de o zi-două le este peste mînă să mai vadă și marea capitală de pe Dunăre.

Într-o astfel de ambianță s-a hotărît ca între 25 februarie și 1 aprilie 1991 să fie dizolvat Înaltul Comandament al Forțelor Armate Unite și Statul Major al acestora, să fie anulat actul de creare a Tratatului de la Varșovia, ca și obligația de întrajutorare în caz de agresiune. După 36 de ani de existență, funcțiile sale militare au fost lichidate, pentru încă o perioadă de timp, rămînînd cele politice consultative.

Părerea larg răspîndită și oficial acreditată a fost aceea că Tratatul de la Varșovia a apărut ca o replică la amenințarea pe care o reprezenta pentru statele blocului răsăritean apariția, în 1949, a NATO. Istoriografia politică mai recentă pune crearea Tratatului pe seama frustrărilor resimțite de URSS, ca urmare a rezolvării problemelor Germaniei occidentale în defavoarea sa. Stalin are meritul de a fi murit cu doi ani înainte de edificarea celui de-al doilea bloc militar în Europa. Curios că ceea ce nu a făcut Stalin în patru ani au făcut-o alții care se considerau mai puțin duri și care au înăbușit în sînge revoluția ungară din 1956. Au fost, oare, ungurii primii care au avut presentimentul încătușării pe care o pregătea Tratatul ? La fel de curios e faptul că un lider considerat în vita et post mortem mai puțin dur și mai accesibil dialogului cu occidentalii, Hrușciov, a dus rachete în Cuba și a dispus ridicarea zidului Berlinului, iar cel care a avut cele mai numeroase întîlniri la nivel înalt cu președinții Americii, Brejnev, a zdrobit Primăvara de la Praga și a invadat Afganistanul.

În decursul timpului, România nu s-a lăsat antrenată în aceste duritați : din 1958 nu mai are trupe sovietice pe teritoriul său, din 1964 a început să se distanțeze de planurile aliaților, și-a limitat rolul la activitățile militare, refuzînd să participe cu trupe la manevre pe teritoriul altor state pentru a nu fi obligată să accepte aplicații pe propriul teritoriu, de teama că unele dintre acestea ar putea folosi un pretext oarecare pentru a nu se mai da plecate. România nu s-a alăturat intervenției militare în Cehoslovacia, fapt menționat recent ca memorabil, după atîția ani, de o înaltă personalitate de la Praga.

Pe lîngă cîteva observații de ordin general, se impun două analize oricît de succinte — una privind declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia și a doua — existența NATO. La capitolul observații s-ar putea ridica unele întrebări mai mult sau mai puțin subiective : de ce nu a fost desființat Tratatul acolo unde i s-a pus temelia, adică la Varșovia ? De ce, cunoscute fiind a priori atîtea detalii semnificative ale desființării laturii sale militare și iminentei dispariții și a celei politice, Consfătuirea extraordinară a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratat s-a desfășurat cu ușile închise, cum susține un corespondent român aflat în preajmă ? De ce, după atîta caz făcut pe marginea transparenței, nu au fost invitați observatori din NATO, din alte țări participante la CSCE ? Tocmai acum cînd inițiativa este meritorie.

Declarația abundă în cuvinte frumoase. Astfel, se arată că s-a pus capăt erei de confruntări și scindare a continentului, evident ca urmare a prăbușirii regimurilor comuniste și a reunificării Germaniei. Pilonul principal al Declarației îl reprezintă Carta de la Paris pentru o Europă nouă potrivit căreia statele membre ale celor două alianțe militare au încetat să se mai considere adverse, și, ca urmare, vor conlucra pentru întărirea securității, stabilității politice și progresului economic pe continent. Declarația de la Budapesta plusează înscriind : „Carta de la Paris a proclamat o nouă eră, de democrație, pace și unitate în Europa". O formulare a specialiștilor în drept internațional, dar abstractă și aproape necunoscută pentru marele public care a înțeles altceva foarte clar : la Budapesta reprezentanții „celor șase" au urmărit să scape de un reziduu al comunismului — Tratatul de la Varșovia. O altă idee generoasă o constituie libertatea de opțiune a fiecărui stat de a fi sau nu participant la un tratat de alianță. Contextul nu restrînge această opțiune la „cei șase", ci o lărgește la cele 22 de state semnatare ale Tratatului privind forțele armate convenționale în Europa (noiembrie 1990). Invitația voalată pare timidă, dar este întărită de chemarea de a se trece „de la structurile de bloc la cele general-europene de securitate, în spiritul înțelegerilor realizate la reuniunea CSCE la nivel înalt de la Paris". Pe acest fir, ne-am fi așteptat, cum e în logica lucrurilor, ca Declarația să se adreseze „celor 16" din NATO ca aceștia să facă un gest similar. Ar fi fost o completare firească și sub patronajul acelorași idei convenite în cadrul CSCE. De ce n-o face Declarația ? Probabil, pentru ca, în felul acesta să recunoască caracterul defensiv pe care NATO și l-a proclamat perpetuu, neintervenind practic, în nici un conflict, nici în cel greco-turc pentru Cipru, iar pe cel din Golf l-a expediat ca neintrînd în aria sa de operații.

Din luna iulie 1990, NATO susține că se află într-un proces de restructurare. Sediul Alianței și-a deschis, pe rînd, porțile lui Șevardnadze, Antall, Petre Roman, Mazowiecki, Havel, Adrian Năstase ; secretarul general Wörner (Germania) s-a întreținut amical cu liderii din centrul și estul Europei ; cei 16 ambasadori permanenți ai țărilor membre le-au pus numeroase întrebări în legătură cu mersul democratizării și intențiile de a se integra în structuri de securitate sau economice europene. La reuniunea la nivel înalt a NATO de la Londra din 1990, liderii occidentali l-au invitat pe Mihail Gorbaciov să participe la summit-ul următor : curtoazie și glasnost la Bruxelles, la Londra. Mai greu este cu formularea noii strategii și adoptarea unei noi înfățișări (a new look).

Doina Topor

Scurt istoric

Înființare : **14 mai 1955.** Denumire : **Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală între țările socialiste europene.** Valabilitate : **20 de ani ; Tratatul de la Varșovia își pierde valabilitatea în ziua în care ar intra în vigoare Tratatul general european.** Suprafața totală : **23 392 375 kmp. (17,2% din suprafața mondială).** Numărul de locuitori : **363 374 000 (9,1% din populația Pămîntului).** Cronologie : **14.V.1955. La Conferința de la Varșovia privind asigurarea păcii și securității în Europa a fost semnat Tratatul de la Varșovia de către reprezentanții Albaniei, Bulgariei, Cehoslovaciei, Ungariei, R.D. Germane, Poloniei, României și U.R.S.S. A fost prezent, în calitate de observator, ministrul apărării al RP Chineze, generalul Peng Dehuai. S-a hotărît înființarea Comandamentului Unit al Forțelor Armate (comandant șef, mareșalul sovietic Ivan Konev, eliberatorul Cracoviei). Pe lîngă comandantul șef al forțelor unite s-a constituit Statul Major al forțelor armate unite.** 5.VI.1955 : **Prin depunerea documentelor de ratificare de către toate statele membre la guvernul R.P. Polone, Tratatul a intrat în vigoare.** 27.I.1956 : **Prima ședință a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia : se aprobă includerea armatei populare germane în forțele armate unificate.** 24.V.1958 : **La ședința Comitetului Politic Consultativ de la Moscova se aprobă reducerea trupelor sovietice din Ungaria și rechemarea trupelor sovietice din România.** 7.VI.1962 : **Pentru prima dată Albania nu participă la o ședință a Comitetului Politic Consultativ.** 6-7.VIII.1968 : **La Consfătuirea de la Sofia se adoptă Declarația în problema nepoliferării armelor nucleare pe care România nu o semnează.** 20-21.VIII.1968 : **Intervenția în Cehoslovacia.** 13.IX.1968 : **Albania face cunoscută hotărîrea sa de a se retrage din tratat.** 17.III.1969 : **Se înființează comitetul miniștrilor apărării, simultan cu constituirea Forțelor Armate Unite cuprinzînd trupe de uscat, forțe aeriene, forțe maritime și forțe ale apărării antiaeriene.** 11.XII.1969 : **Ia ființă Consiliul Militar al Forțelor Armate Unite.** 27.VII. 1971 : **R.P. Mongolă solicită aderarea la Tratatul de la Varșovia.** 20.XI.1976 : **Se creează Comitetul miniștrilor afacerilor externe.** 9 mai 1986 : **Declarație a guvernului libian în legătură cu o eventuală cerere de aderare la Tratatul de la Varșovia, „dacă interesele Libiei o vor impune".** 24.IX.1990 : **R.D.G. informează că a părăsit oficial Tratatul de la Varșovia.** 13.II.1991 : **Vitali Ignatenko, șeful serviciului de presă al președintelui URSS, anunță că în jurul datei de 1 aprilie procesul de desființare a structurilor militare ale Pactului de la Varșovia se va încheia.**

Polonia

„Legenda" se destramă

Noul lider al sindicatului „Solidaritatea" este Marian Krzaklewski. Noi sînt și problemele față de acum un deceniu, altul si entuziasmul...

După zece ani de la crearea „Solidarității", sentimentele polonezilor sînt amestecate : pare îndepărtat momentul în care, sub conducerea charismatică a lui Lech Walesa, sindicatul număra 10 milioane de membri, avînd ca singur scop lupta anticomunistă ; a dispărut și mare parte a entuziasmului din iunie 1989, ce marca prăbușirea totalitarismului în Polonia. „Acest om a fost o legendă", declara recent Stefan Jurczak, ce a asigurat, pînă în prezent, interimatul conducerii sindicatului ; astăzi, „Solidaritatea" are numai 2,3 milioane de membri. Pe coridoarele sediului său de la Gdansk este acum liniște. Se pare că și legendele se destramă uneori, iar mișcarea și-a pierdut mult din forța de atracție. Polonezii au simțit prima ruptură odată cu anunțarea candidaturii lui Lech Walesa pentru președinție, cu atît mai mult cu cît acesta se angaja în „cursă" alături de prietenul și consilierul său, Tadeusz Mazowiecki. „Duelul" politic din campania electorală i-a îndepărtat vizibil pe cei doi, angajînd, la fel de vizibil, și nemulțumirea alegătorilor. Pentru a se putea prezenta la scrutin, Walesa a demisionat în decembrie din funcția de lider al „Solidarității". Și cum un „clasament" electoral nu înseamnă numai „adepți", iată-l pe Walesa președinte și pe Mazowiecki în opoziție.

Evoluțiile politice recente din Polonia combinate cu reformele economice ale guvernului au avut reflexe directe asupra opțiunilor din sindicat. Problemele au ieșit „la suprafață" la cel de-al treilea congres extraordinar al „Solidarității", de la 23—24 februarie, care s-a desfășurat pe fundalul unui val de greve ce afectează 22 din cele 49 voievodate ale țării. Greviștii revendică credite, privatizarea terenurilor, asigurarea de locuri de muncă (în prezent există 1,2 milioane persoane fără ocupație). La toate acestea se adaugă și eșuarea negocierilor dintre sindicat și guvern în problema înghețării salariilor, măsură antiinflaționistă aplicată de executiv, dar respinsă masiv de muncitori, a căror putere de cumpărare a scăzut, anul trecut, cu 30 la sută.

Cei 500 de delegați ai „Solidarității" aveau, așadar, „cadrul" asigurat. Nici problemele „interne" nu s-au dovedit mai simple : de ce parte a „baricadei" urma să se situeze sindicatul ? În fruntea muncitorilor și a mișcării contestatare sau să devină un aliat al guvernului în sprijinirea reformei ?

Dezbaterile congresului au fost marcate de prezența președintelui Lech Walesa și a primului ministru Jan Bielecki. Destul de incomodă poziția fostului lider al sindicatului, care, în calitate de șef al statului, sprijină politica economică de austeritate a cabinetului. În cuvîntul de deschidere a lucrărilor „Solidarității", Walesa a „ocolit" problemele economice serioase ale Poloniei și a vorbit, în schimb, despre „necesitatea dezvoltării democrației". Discursul său a declanșat o serie de critici din partea unor mai vechi „colegi" din sindicat, care au vorbit despre „politizarea" făcută de Walesa. Desigur că „Solidaritatea" a fost baza sa politică majoră, declara Lech Kaczynski, un fost apropiat colaborator al lui Walesa. Noul lider, care nu va constitui o instituție, va avea răgazul să se concentreze asupra conducerii sindicatului. „Plecarea lui Walesa ne-a oferit mai mult timp pentru a ne ocupa de problemele sindicatului". Asemenea păreri tranșante la adresa fostului lider al primei mișcări muncitorești antitotalitare, mai ales că au venit din partea unor pretendenți la conducerea organizației, au fost interpretate de mulți observatori și ca semn al lipsei unui adevărat lider într-un moment de cumpănă al „Solidarității".

În intenția de a mai tempera acțiunile de protest ale muncitorilor și a-și face cunoscute cele mai „proaspete" promisiuni, primul ministru Jan Bielecki a făcut un apel către Occident de a reduce datoria externă a țării. „Opinia mea este că Polonia nu poate ieși din criză prin propriile eforturi. Guvernul nu trișează, iar politica sa nu are altă alternativă decît colapsul", preciza Bielecki. Probabil că îndemnul său la calm și la liniște nu a fost receptat cu prea mare entuziasm. Cît privește apelul la răbdare, în așteptarea primelor semne ale redresării economice, ce se vor înregistra în a doua jumătate a anului, se pare că nu a fost deloc convingător, de vreme ce mișcările contestatare nu se anunță a înceta.

Cele două zile ale Congresului „Solidarității" au pus în evidență mai degrabă dilemele șale decît să-i limpezească orientările. Chiar și cele trei runde de vot pentru cei șapte candidați rămași în cursa pentru conducerea sindicatului este unul din elementele „căutărilor". În cele din urmă a fost ales, cu 222 de voturi, Marian Krzaklewski, un apropiat al lui Walesa din anii '80. Deținător al unui doctorat în informatică, Krzaklewski, reprezentant al centrului minier din Silezia (sud-vestul Poloniei), este un contrast al lui Walesa : el și-a impresionat auditoriul cu talentul său de orator și logica prezentării punctelor de vedere. Ceea ce s-a degajat din primele sale „discursuri" a fost înclinația către problemele strict sindicale, lăsînd deoparte cele politice. La o conferință de presă, noul lider a definit „Solidaritatea" drept principala forță anticomunistă a Poloniei și a respins ideea cooperării cu Federația Sindicală O.P.Z.Z., formată de fostul regim comunist după interzicerea „Solidarității" în 1981. Și-a manifestat și intenția de a nu discredita politica antiinflaționistă a guvernului, dar și dezacordul față de impozitul ridicat pe salarii, instrumentul de bază al politicii de austeritate a lui Bielecki. Krzaklewski urmează a-și limpezi concret promisiunile.

Mihaela Brumă

Praga

„Divorț în stil ceh al Forumului Cetățenesc"

Este un fapt recunoscut că „Revoluția de catifea" din Cehoslovacia a avut ca protagonistă mișcarea democratică „Forumul Cetățenesc", creată chiar în noiembrie 1989, a cărei figură de prim plan era Vaclav Havel, devenit între timp președinte al țării.

Timp de aproape unsprezece luni, „Forumul Cetățenesc" a ființat ca „o mișcare deschisă, fără sistem de înregistrare a membrilor, fără structuri politice și administrative". Or, la jumătatea lunii octombrie 1990, alegerea lui Vaclav Klaus, ministru de finanțe, ca președinte al „Forumului Cetățenesc" a fost apreciată ca însemnînd debutul restructurării și transformării mișcării în partid politic. Un paradox : la începutul lui 1989, același Vaclav Klaus, 53 de ani, era singurul membru al grupului de disidenți ce refuzase să semneze petiția adresată autorităților comuniste de la Praga prin care se cerea eliberarea din închisoare a lui... Vaclav Havel !

Revenind la finele anului trecut, trebuie semnalat că, deja la începutul lunii noiembrie, se vorbea insistent despre divizări în cadrul „Forumului Cetățenesc", eveniment cu atît mai comentat cu cît se consemna înaintea alegerilor municipale de la 23 și 24 noiembrie. Este și cauza pentru care Convenția Forumului — prevăzută pentru decembrie — a fost amînată pentru ianuarie a.c. Totuși, comentariile au evocat insistent posibilitatea scindării partidului de guvernămînt în două mișcări : una de stînga, cealaltă de dreapta, care, la alegerile următoare, să meargă pe căi independente. Pe măsură ce se apropia data congresului (12—13 ianuarie), știrile despre scindare se înmulțeau, ele amintind, din nou, despre o grupare orientată spre dreapta, în timp ce conducătorii „istorici" înclinau, cu cîteva excepții, spre stînga. Totuși, la Convenție, Vaclav Klaus a fost reales ca președinte al Forumului, fără ca amenințarea de scindare să fie eliminată. Însuși șeful statului, Vaclav Havel, a atras atenția delegaților despre pericolul unei scindări care ar fi „tragică pentru țară și adevărată trădare față de alegători". „Responsabilitatea Forumului Cetățenesc față de alegătorii săi este indivizibilă", spunea el. Dar la 8 februarie, Vaclav Klaus a propus oficial scindarea „Forumului Cetățenesc", printr-o inițiativă calificată drept tentativă de a salva programul de reforme al țării (Klaus este definit ca fiind autorul reformei economice din țară, ce preconizează măsuri capitaliste rapide).

Pînă la urmă, la 23 februarie, la Praga, a avut loc Congresul extraordinar al „Forumului Cetățenesc" care a consacrat oficial „divorțul său în stil ceh", cum îl numea o agenție de presă. Pe calea înțelegerii, cu 161 de voturi pentru, 3 împotrivă și 3 abțineri, delegații au optat pentru constituirea, în viitorul imediat, a două formațiuni politice distincte : Partidul Democrat Cetățenesc (centru-dreapta) și Mișcarea Politică Cetățenească. Prima formațiune politică va fi condusă de Klaus și va fi un partid democrat, de tip occidental, „un partid format din cetățeni independenți și întreprinzători, un partid federal". Cea de-a doua este „liberală" și va apăra supleția și lipsa disciplinei de partid ce s-au aflat la baza „Forumului Cetățenesc", ea fiind condusă de șefii „istorici", intelectuali de stînga și foști disidenți, majoritatea dintre ei făcînd parte din cercul de prieteni ai lui Vaclav Havel, favorabil „divorțului". De notat că, printr-un emisar, acesta a transmis congresmenilor scindați următoarele : „Lumea ne arată încredere, dar noi nu ajungem să ne înțelegem între noi".

Dumitru Constantin

Gruzia

Drumul accidentat spre independenţă

Evenimentele dramatice din republicile baltice au făcut să treacă pe planul doi evoluţiile similare din alte teritorii periferice ale Uniunii Sovietice. Este şi cazul Gruziei, unde situaţia este aproape la fel de tensionată.

Adesea asociată, în trecut, cu chipul unuia din cei mai celebri (în rău) fii ai săi, Stalin, această republică din Caucaz a început să fie privită cu alţi ochi odată cu intrarea în scena internaţională a fostului ei prim-secretar, Eduard Şevardnadze. Politica de „glasnost" a permis ieşirea din clandestinitate sau înfiinţarea unor organizaţii care puneau în discuţie, în mod deschis, viitorul relaţiilor cu Uniunea, într-o ţară în care sentimentul naţional nu fusese niciodată înăbuşit pe deplin. Tragedia de la 9 aprilie 1989, cînd armata a intervenit cu brutalitate împotriva unei manifestaţii paşnice, lăsînd în urmă morţi şi răniţi, a avut un efect contrar celui, probabil, scontat : numărul partizanilor independenţei a sporit vertiginos.

Alegerile multipartite pentru Sovietul Suprem, din octombrie anul trecut, au confirmat această tendinţă : victoria a revenit, cu circa 54 la sută din voturi, coaliţiei „Masa rotundă — Gruzia liberă", formată din şapte partide ce susţin independenţa. Ea a devansat cu mult partidul comunist. În plus, o serie de partide şi mişcări intransigente au boicotat alegerile, considerînd că, prin participarea lor, ar recunoaşte „legitimitatea puterii sovietice pe teritoriul Gruziei... care fusese stabilită ca urmare a agresiunii armate din 1921" în cuvintele lui I. Ţereteli, liderul Partidului Independenţei Naţionale a Gruziei (PIN). S-au organizat alegeri paralele — în care au votat mai mult de jumătate din cetăţenii republicii — pentru constituirea unui organ complet separat de structurile sovietice, Congresul Naţional Republican.

De partea sa, Sovietul Suprem şi-a desemnat preşedintele în persoana lui Zviad Gamsahurdia, scriitor şi traducător, veteran al mişcărilor pentru independenţă, de patru ori condamnat pentru activitatea sa. Apoi s-a trecut la elaborarea unui „pachet de legi" al cărui obiectiv final este dobîndirea independenţei şi restabilirea statalităţii, după o perioadă de tranziţie de durată neprecizată. Printre altele, s-a decis să nu se participe la negocierea Tratatului Unional, pe care Gruzia a anunţat deja că nu-l va semna, şi nici la referendumul asupra viitorului URSS din 17 martie.

Consensul aparent care s-a realizat în privinţa independenţei — chiar şi partidul comunist s-a separat de cel unional, ceea ce nu i-a frînat declinul — nu a dus la liniştirea atmosferei. Dimpotrivă, pe fundalul unei dezlănţuiri a criminalităţii — datorată fragilităţii structurilor de putere, în curs de transformare — s-au înmulţit violenţele cu substrat politic. Lucru ce era, oarecum, previzibil într-un oraş ca Tbilisi, unde se spune că fiecare cetăţean adult posedă cîte o armă. Sediul PIN a fost incendiat şi mitraliat ; liderul unui alt partid din CNR a fost rănit de focuri de armă ; s-au creat cîteva grupări paramilitare. Însuşi preşedintele Gamsahurdia este însoţit permanent de cîţiva „îngeri păzitori". Autorii acestor atentate — şi ale altora — nu au fost identificaţi, iar rivalităţile politice au alimentat suspiciunile. Ceea ce nu poate fi decît pe placul acelor forţe de la „centru" interesate în păstrarea cu orice preţ a integrităţii uniunii.

Factorul etnic complică şi mai mult lucrurile. Deşi gruzinii constituie circa 65 la sută din populaţie, republica include două republici autonome — Abhazia şi Adjaria — şi o regiune autonomă, Osetia de Sud. Cea din urmă a devenit în ultimele luni scena unui conflict sîngeros, după ce, mai de mult, şi Abhazia îşi anunţase intenţia de a promova la rangul de republică unională, ceea ce ar fi însemnat separarea de Gruzia.

Osetinii — circa două treimi din cei 100 000 locuitori ai regiunii — doresc reunirea cu conaţionalii lor din Republica Autonomă Osetină de Nord, inclusă în R.S.F.S. Rusă, cu care se învecinează. Un prim pas ar fi putut fi proclamarea, la 20 septembrie anul trecut, a Republicii Democratice Osetine de Sud, act ce implica desprinderea de Gruzia. Gruzinii l-au considerat un atentat la integritatea teritoriului naţional, suspectînd regiunea autonomă de a fi un cap de pod al „imperiului". Nu fără motiv, poate : delegaţii osetini s-au opus, la congresul P.C. Gruzin, separării de P.C.U.S., iar reprezentantul regiunii în Sovietul Suprem al U.R.S.S., Anatoli Cehoev, face parte din grupul deputaţilor conservatori „Soiuz".

Ceea ce este sigur — şi regretabil — este că s-a ajuns la ciocniri între osetini şi, gruzini, soldate cu morţi şi răniţi. În replică, parlamentul de la Tbilisi a proclamat, la mijlocul lunii decembrie, starea excepţională în regiune, a cărei autonomie a desfiinţat-o printr-un decret. Faptul a atras protestele în Sovietul Suprem al Uniunii. Cum violenţele au continuat, fosta regiune autonomă a fost ocupată de circa 3000 de membri ai miliţiei gruzine, întîmpinaţi cu focuri de armă şi bombe.

Intervenind, preşedintele Gorbaciov a emis, la 8 ianuarie, un decret prin care anula hotărîrile, considerate ilegale, ale ambelor parlamente, restabilind situaţia anterioară. Decretul nu a prea fost luat în seamă ; un alt document, prin care parlamentul gruzin propunea membrilor formaţiunilor armate ilegale să predea armele, nu a avut nici el ecou. Capitala regiunii, Ţhinvali, a fost practic împărţită în două, un sector fiind controlat de miliţia gruzină, iar celălalt de osetini. Ulterior, oraşul a fost blocat iar curentul electric i-a fost întrerupt de Uniunea energeticienilor din Gruzia, pe motiv că în întreprinderile din oraş se confecţionau arme. Satele izolate din jur au devenit ţinta raidurilor grupărilor armate de ambele naţionalităţi.

Conaţionalii din Osetia de Nord au protestat : „situaţia... capătă forma unui genocid împotriva poporului osetin", se spunea într-un mesaj adresat preşedintelui Gorbaciov. S-a organizat expedierea unor ajutoare pentru populaţia din Ţhinvali, supusă blocadei.

Convoaiele urmau să fie escortate de unităţi ale ministerului unional de interne, propunere respinsă, însă, de guvernul gruzin.

Violenţele au izbucnit din nou. Un bilanţ publicat la sfîrşitul lunii trecute menţiona 33 de morţi — 14 osetini şi 19 gruzini. În cele din urmă, sub presiunea parlamentului unional, preşedintele Gamsahurdia a acceptat să înceapă negocieri cu reprezentanţi osetini, cu condiţia încetării acţiunilor armate. Disputele politice care iau amploare la Kremlin le-ar putea eclipsa de cele din Gruzia, oferindu-le liderilor locali ocazia de a-şi demonstra calităţile politice de care vor avea nevoie pentru realizarea aspiraţiei la independenţă.

Alexandru Antonescu

D.A. — mărul discordiei între S.U.A. şi C.E.E.

Euro-avionul „Airbus" face obiectul orgoliului „celor 12" din Piaţa comună. „Deutsche Airbus", prescurtat D.A., mai puţin norocos, a intrat în colimatorul discordiilor comerciale dintre SUA şi CEE. Astfel, comitetul GATT pentru subvenţii s-a reunit la 28 februarie pentru a studia plîngerea SUA împotriva CEE privind subvenţiile Germaniei acordate consorţiului Airbus. Acesta s-a pronunţat asupra constituirii unei comisii de arbitraj pentru a tranşa conflictul comercial. La Geneva, SUA au obţinut instituirea acestei proceduri de arbitraj, reglementările GATT (la care sînt parte 108 state) fiind foarte clare. Comisia are la dispoziţie 90 de zile pentru a da verdictul în acest litigiu care afectează relaţiile SUA cu CEE. În joc sînt miliarde care provin din fonduri guvernamentale sau particulare, comenzi importante de avioane, concurenţi redutabili. Dosarul arbitrajului este deschis...

Există în această afacere de proporţii un spiriduş care a încurcat lucrurile : dolarul. Pentru că firma D.A. îşi stabileşte încasările în valuta americană şi sub cursul de un dolar = 1,60 mărci, ea este falimentară. În consecinţă, are nevoie de subvenţii pentru a supravieţui. SUA sînt împotriva subvenţiilor, pentru fair-play în competiţia comercială ; din partea lor, concurenţii pot sucomba. Dar guvernul german nu-şi poate permite să îngroape euro-avionul.

Cînd, în septembrie 1989, concernul aviatic şi de armament MBB a preluat proiectul Airbus şi s-a unit cu concernul din Stuttgart, Daimler-Benz, s-a considerat încheierea celei mai spectaculoase fuziuni de după război. Daimler deţinea 80 la sută din capital, statul — 20 la sută. În momentul acela cursul dolarului era de 1,95 mărci şi numai cu plata în dolari a fost convins şeful de la Daimler, Edzard Reuter, să intre în afacere. Profeţiile privind profiturile, vînturate de ministrul economiei, Helmut Haussmann, şi de şeful Airbus-ului de fabricaţie germană, Hartmut Mehdorn, au rămas doar pe hîrtie, în pofida limitării costurilor şi creşterii productivităţii.

Motivul a rămas acelaşi : societatea D.A. vinde avioanele în dolari ; moneda americană a ajuns în jurul a 1,50 mărci, în timp ce directorul Mehdorn îşi plăteşte muncitorii şi subansamblurile în mărci. Iar întreprinderea sa îşi încheie bilanţurile în mărci, primind pentru un dolar numai 1,50 mărci.

Totuşi, „riscul dolarului" a jucat un rol important în negocierile de cumpărare a liniei de fabricare a D.A. Astfel, Reuter de la Daimler i-a cerut, la vremea respectivă, ministrului Haussmann asigurări pentru primii cinci ani în vederea acoperirii pierderilor pînă la graniţa de un dolar = 1,60 mărci. Imprevizibilul s-a produs, şi încă în 1989, ministrul finanţelor, Theo Waigel, a subvenţionat firma D.A. cu 105 milioane mărci. SUA s-au reţinut atunci să supună problema arbi-

trajului GATT. Au stat în expectativă. Anul 1990 se anunța păgubitor : subvenții de circa 500 milioane dolari dacă dolarul se menținea la 1,60 mărci, plus 900 milioane mărci investiții pentru dezvoltare — un total de 1,4 miliarde mărci. Guvernul a cerut concernului Daimler să suporte jumătate ; acesta a răspuns laconic : „Banii trebuie să curgă de la Bonn".

Din august 1990, deci odată cu izbucnirea crizei din Golf, dolarul a scăzut sub „granița critică" de 1,60 mărci, aruncînd ministerul german al economiei într-o perplexitate totală față de soluțiile de a o scoate la capăt cu euro-avionul. Dezastrul s-a conturat în septembrie, cînd Mehdorn și-a refăcut calculele constatînd că propriul capital s-a epuizat și că trebuie să recurgă urgent la ajutoare. Inițial, fusese asigurat cu capital pînă în 1998. Atît timp însă cît există garanții guvernamentale, problemele sînt încă solvabile, dar și acesta și-a luat măsuri de precauție incluzînd, de la început, clauze privind eventuale subvenții pînă în 1995 pentru 75 la sută din producție și pînă în 1998 pentru numai 50 la sută. Daimler nu vrea să preia din povara financiară decît începînd cu anul 1996. Și, în aceste condiții, guvernul federal și-a făcut calculul că pînă în anul 2000 afacerea D.A. l-ar costa 4,1 miliarde mărci. Paradoxul este că dacă numărul comenzilor crește, acești bani vor fi înghițiți pînă în 1995. Un scenariu de sacrificiu, dar pe care SUA nu-l acceptă în practicile comerciale internaționale. Ei vor să stopeze hemoragia de mărci pentru Airbusul german și bilanțul anului 1990 îi încurajează. D.A. se află în zona roșie, cu pierderi cifrate la 1,39 miliarde mărci și un capital propriu negativ de 751 milioane dolari. Acțiunea de salvare a început imediat după revelion, cu subvenții de milioane din partea Bonnului care a profitat că sesiunea GATT tocmai se încheiase, în decembrie, fără nici un rezultat. La 20 februarie a început o nouă sesiune a GATT și Airbusul se află în vîrtejul patimilor concurențiale dintre SUA și CEE. Cu subvenții nu există fair-play ?

Doina Topor

Pînă la începutul acestei luni, epidemia de holeră din Peru a făcut 193 de victime, înregistrîndu-se, totodată, circa 45 de mii de cazuri de îmbolnăviri. Molima tinde să se extindă spre zonele învecinate din sudul Ecuadorului

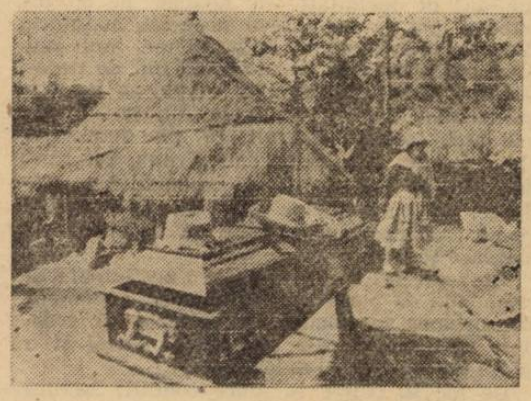

Peru

Între holeră și mînie

Chimbote — un port peruan, situat la 400 kilometri nord de Lima. De aici s-a declanșat, la sfîrșitul lunii ianuarie, epidemia de holeră ce bîntuie și face ravagii în Peru, amenințînd să se extindă dincolo de frontiere, în țările vecine. Căci epidemiile nu cunosc noțiunea de granițe, iar geografia nu le inhibă și nici nu le înspăimîntă. Din contră, molimele par să sfideze orice logică și orice le-ar putea sta în cale, cu excepția măsurilor adecvate de combatere. O luptă crîncenă se duce între stihia bolii și strădaniile de a o învinge. Cu siguranță că se va reuși, iar caracatița va fi răpusă, dar, cu cît victoria întîrzie, cu atît numărul victimelor crește.

Odată declanșată, holera a progresat rapid și alarmant. Popoarele de limbă spaniolă o numesc „el cólera", care, la feminin, deci schimbînd „el" cu „la", înseamnă „mînie". Ce asociere (ciudată ? semnificativă ?) între sensurile posibile ale aceluiași cuvînt ! Asta mă duce cu gîndul la dilema în care m-am aflat citind titlul — dar nu încă și romanul — cărții lui Gabriel García Márquez „El amor en los tiempos de cólera". El putea fi tradus, în absența articolului, „Dragostea în vremuri de holeră" sau „de mînie". În românește sună mai bine în a doua variantă. Dar conținutul cărții contrazicea orice posibilitate de cantonare în semantica românească și te obliga să mergi pe drumul evident, indicat de scriitor. Era vorba, neîndoielnic, de holeră.

Și totuși, asocierea de idei este nu numai tentantă, dar, din păcate, uneori chiar firească. Căci Lima, un fel de „curte a miracolelor" și un microcosmos național peruan, suferă acum nu numai de epidemia de holeră care afectează toată țara, dar și de mînia (aceeași „cólera") socială, ca reflex al nemulțumirii generale față de o criză de durată, crescîndă și multiplă, ce apasă practic țara de cîteva decenii.

Iar oamenii sînt obligați să lupte și cu una și cu cealaltă.

În ultimele două săptămîni, s-au înregistrat, zilnic, aproape 2 000 de cazuri de îmbolnăviri, deși guvernul a decretat starea de urgență sanitară pe întreg teritoriul țării, pe o perioadă de 120 de zile, și se zbate din răsputeri să răpună un flagel considerat acum drept cel mai puternic din acest secol pe tot continentul sud-american. De altfel, miniștrii sănătății din șase țări latino-americane, inclusiv Peru, s-au întîlnit într-o reuniune de urgență la Lima, pentru a stabili și a-și coordona strategia de contracarare a extinderii epidemiei. Aceasta afectează mai multe regiuni peruane ; majoritatea bolnavilor din Lima provin din cartierele cele mai sărace ; în capitala țării, multe spitale sînt suprasolicitate.

Estimările apreciază că, la sfîrșitul lunii martie și începutul lui aprilie, în Peru vor exista circa 300 de mii de cazuri. Foruri competente avertizează chiar că, ținînd cont de situația actuală, ar putea fi expuși maladiei 14 din cele 22 de milioane locuitori, cîți are Peru. S-au suplimentat, deci, în zonele afectate, cadrele sanitare și medicamentele necesare, solicitîndu-se respectarea strictă a regulilor de igienă, indispensabile protecției față de riscul îmbolnăvirii. De asemenea, autoritățile peruane au făcut apel la Oficiul Națiunilor Unite pentru asistență în caz de dezastre (UNDRO), solicitînd asistență și sprijin. La o primă evaluare, ar fi necesari 3,9 milioane dolari, servind, în principal, pentru medicamente și material medical, necesar rehidratării bolnavilor.

Conform principiului că „o nenorocire nu vine niciodată singură", alături de problemele de sănătate, decurgînd direct din epidemia de holeră, se adaugă pierderile economice uriașe. Și aceasta, într-o țară apăsată oricum de criză și recesiune. Daunele provin din refuzul, la export, al produselor peruane, de teama răspîndirii molimei, numai valoarea acestor mărfuri ridicîndu-se la 400 milioane dolari. În plus, au fost închise frontierele cu țările vecine, unde sînt oprite orice fel de produse alimentare sau piscicole, anunțîndu-se că „nici un contract nu va fi semnat cîtă vreme va mai dura epidemia".

În tot acest timp, „cólera" socială nu se lasă nici ea mai prejos : greve în lanț reclamă îmbunătățiri ale salariilor, locuri de muncă, locuințe, pămînt, servicii. Guvernul președintelui Alberto Fujimori se străduiește să facă față situației, printr-o perseverare pe programul economic de austeritate ce-l promovează, contînd, pentru aceasta, pe indicele de popularitate încă ridicat al șefului statului și pe roadele politicii sale, care se speră să apară, chiar dacă aceasta se va întîmpla ceva mai tîrziu. A fost numit, pe de altă parte, un nou premier, Torres Lara, cunoscut apărător al politicii economice a guvernului.

În sfîrșit, o altă „mînie", de data aceasta violentă și colerică, își spune, și ea, cuvîntul. Nu de acum, ci de mai mulți ani : este vorba de terorism, o adevărată plagă a societății peruane. Lima este unul din cele patru orașe cele mai violente ale Americii de Sud, alături de Bogota, Medellin și Rio de Janeiro. În capitală, dar și în țară, mai ales în departamentele Puno (la frontiera cu Bolivia) și Arequipa, grupurile de gherilă de extremă-stîngă, cunoscute sub numele de „Sendero Luminoso", terorizează autoritățile și populația. Cele două mari provincii trăiesc sub incidența aproape permanentă a stării de urgență, pe care autoritățile o instaurează pentru a putea asigura ordinea.

Mizeria și lipsurile hrănesc, de data aceasta, în egală măsură, atît holera, cît și mînia. O întîlnire nefericită a sensurilor, altfel întîmplătoare poate, ale aceluiași cuvînt.

Anca Voican

Thailanda

Pas alunecos în „dansul elefanților"

Militarii au preluat, recent, puterea în Thailanda. Nu este un fapt deosebit în această țară, unde, din anul 1932 — cînd s-a trecut de la monarhia absolută la cea constituțională — au avut loc 17 tentative de lovituri de stat militare, dintre care 10 au reușit. Echilibrul delicat dintre puterea civilă și puterea militară face parte din „originalitatea" peisajului intern thailandez.

De această dată, însă, s-a asistat la un gest fără precedent din partea suveranului țării : regele Bhumibol Adulyadej, care se bucură de o nemărginită stimă din partea tuturor thailandezilor, a aprobat inițiativa militarilor. Într-o proclamație, monarhul a apreciat drept justificată lovitura de stat a forțelor armate, deoarece — a spus el — s-a dovedit că guvernul premierului Chatichai Choonhavan a eșuat în administrarea țării pe o cale care

să-i asigure încrederea poporului și să garanteze ordinea.

În vîrstă de 71 de ani, fostul premier Chatichai Choonhavan gira treburile țării din 1988. El a fost primul șef al unui guvern thailadez ales în mod democratic. În prezent, este arestat.

Preluînd puterea, militarii și-au justificat acțiunea prin „corupția guvernului" și „lipsa de sinceritate" a acestuia. Liderul lor, generalul Sunthorn Kongsompong a admis că recentele evenimente vor afecta imaginea democrației thailandeze, dar, a susținut el: „este problema noastră internă și noi ne rezolvăm problemele în felul nostru". Nici decizia SUA de a întrerupe ajutorul acordat Thailandei nu pare să-i fi impresionat pe noii lideri, care au replicat imediat prin fraza memorabilă (în sensul și de trimitere la alte fraze memorabile): „vom sta pe propriile noastre două picioare".

O altă caracteristică — de reținut — a evenimentelor desfășurate, de curînd, la Bangkok, este totala indiferență a populației, care și-a văzut liniștită de treburi. Să fie vorba de obișnuința cu desele răfuieli dintre guvern și militari sau de înțelepciunea unui popor pentru care aceste confruntări la „vîrful puterii" nu au, în mod necesar, un impact prea puternic în spațiul economico-social, girat de o influentă birocrație, în rîndurile căreia interesele armatei sînt bine reprezentate?

De altfel, generalii thailandezi s-au grăbit să asigure populația și comunitatea oamenilor de afaceri că răsturnarea guvernului civil nu reprezintă o lovitură la adresa progresului politic și economic al țării. „Dacă va fi instalat un guvern capabil și cinstit, lucrurile ar putea merge mult mai bine" — a fost de părere un reprezentant al cercurilor de afaceri.

În evaluarea mobilurilor acțiunii militarilor thailandezi, părerile sînt împărțite: opiniei că gestul lor a fost determinat de abuzurile și corupția guvernului civil se opune cea cu privire la desele și gravele dispute din ultima vreme dintre premierul Chatichai Choonhavan și generali. Un expert militar străin de la Bangkok era de părere că, oricum, „acțiunea militarilor nu face impresie bună". La care un diplomat occidental a replicat: „Imagine internațională? Dar toată lumea știe că acesta a fost un guvern democratic la fel de corupt ca și unul neales. Dacă liderii loviturii de stat își vor respecta promisiunile, acțiunea lor ar putea fi considerată chiar pozitivă". Mai mult, un universitar din Bangkok considera: „Ei (generalii thailandezi — n.n.) au acționat în numele democrației". Iar un analist politic afirma: „Sînt destul de optimist în ce privește actuala situație".

Care sînt promisiunile noilor lideri thailandezi? Instaurarea cît mai curînd a unui nou guvern civil și organizarea de alegeri. Nu puțini sînt cei care apreciază că fostul ministru al apărării, generalul în retragere Chaovalit Yongchaiyudhar ar putea fi noul premier. Retras din funcție în iunie anul trecut, el nu și-a ascuns pe vremea cînd era activ ambițiile de a conduce țara. A fost coleg la Academia Militară cu liderul loviturii de stat și întreține relații apropiate cu alți membri ai ierarhiei militare. E drept că generalul Chaovalit s-a referit, deseori, la necesitatea ca armata să rămînă departe de viața politică — amintește un expert militar, adăugînd, însă, imediat: „Dar, peste șase luni..."

Desprinsă din învelișul de declarații, comunicate, precizări și comentarii dintre cele mai diverse, recenta lovitură de stat thailandeză se relevă a fi, în fond, o înfruntare pentru putere, convertită într-o criză politică. Cu puțin înainte de lovitură, un periodic, „Bangkok Post", avertiza că executivul și armata sînt prinși într-un fel de „dans al elefanților", cu inevitabile repercusiuni. Ceea ce s-a și întîmplat...

Liana Enescu

Europa din noi

Henri Zalis

Toamna trecută, celebrul Milan Kundera, declara într-un articol de răsunet că Europa este aici, în Est, numai în Est, unde revoluțiile anticomuniste au dat măsura eroismului cetățenesc. În Vest, instituțiile și indivizii n-au habar ce este nocivitatea de toate felurile, cu ce gen de muzică rimează cartofui fiert în apă, în apă chioară, cît unt degresat se găsește, unde duce lipsa de decență în relațiile de grup și austeritatea radicalizată.

Ne place să credem că valoarea traiului atîrnă de securitate. Adică de un minim palpabil de bunuri de consum și de drepturi respectate. Nu doar duminica sau la zile mari!

Pentru ca aerul să fie respirabil pe bătrînul continent, cu precădere în ceea ce numim Răsărit, Milan Kundera opina ca rezistența și dizidența de ieri să devină astăzi un gaj de luciditate. Aș adăuga, pe cît de modest pot să fiu, cîteva necesare nuanțări. La cele cîteva zeci de opozanți mai mult sau mai puțin fățiși și la sutele de mii de dezorientați de odinioară, s-ar cuveni să nu minimalizăm aportul fiecăruia din noi la lichidarea stării generalizate de debilitate. Aici, la noi, și la Sofia sau Tirana, debilitatea rămîne privilegiul macrostructurilor politice. Al magazinelor de stat cu rafturile goale. Al maselor salariale cu venituri ce frizează sărăcia.

Dialogul între o populație neștiutoare și economia de piață s-a soldat pentru moment cu un spor spectaculos de delincvență, creșteri vertiginoase ale prețurilor, șomaj și o piață paralelă a valutelor forte.

Ce loc să ocupe în atare condiții factura energetică, dizolvarea CAER, declinul constant al productivității, lipsa cronică de credite, insuficiența exporturilor?

Un politolog rus, Alexis Filonenko, a publicat în 1990, în editura pariziană Grasset, o carte dedicată insularizării conștiinței europene sub titlul **L'archipel de la conscience européenne**. Sensul exact al reflexiei conținute în titlu mi se pare sugerat de apariția, într-o subtilă constelație, a practicii scrisului, prohibiției, incestului, războiului și crimei. Toate laolaltă ar alcătui marele flagel al acestui timp. Față cu ele și cu ideea de lege morală, autorul emite supoziția că, dacă am fi în Europa, nici o insulă situațională din arhipelagul de ipostaze enumerate nu ar trage mai greu în balanță decît ansamblul. Oare? Existențialismul, de la care împrumutăm optică, vrem nu vrem, cum poate ne amintim, întîrzie mai mult în negare pentru ca el să fie un bun partener de dialog cu restul componentelor din eseul lui Filonenko.

Motiv să înclin în credința că nici scrisul, în înțelesul de suport mărturisit al gîndirii, nici prohibiția și nici incestul nu sînt, chiar dacă au o anume gravitate, sursa ruinării noastre. Pe cînd războiul și crima au o greutate tragică și efecte larg distrugătoare.

Dacă aș negocia cu fiecare în parte din factorii enumerați le-aș da numere. Și numai războiului și crimei le-aș ascunde cîtă disperare îmi inspiră. Și cîtă voință de a le ține sub controlul rațiunii.

De sîntem debili în Est, în acel Est socotit de Kundera mare cît toată Europa, dacă nu regăsim încă drumul spre o comunitate de destin cu Europa comunitară, de vină nu este doar confuzia de mentalitate între **situația noastră** pe continent și prezența tot mai apăsătoare în starea de spirit a dezideratelor fără acoperire.

Sîntem debili fiindcă încercăm să prindem din urmă o societate sănătoasă fără să ne scuturăm de apucăturile ce ne aparțin. De anxioși, de jinduitori, de simulanți. Sîntem bolnavi de scolastică, de înnoptări, de lupte îndîrjite, de contestări și sfîșieri între noi, cei care ne credem vindecați...

Mai sîntem bolnavi de o fenomenală șubrezire a încrederii în **Celălalt**. Bolnavi de adoptarea unor temporizări contraproductive ce sfîrtecă pînă la cataclism firul speranței, urzit din confort mental, ieșire din orientalism, adeziune la democrație.

Un transfer în Europa rămîne de realizat abia după ce bătălia pentru unitatea ființei noastre ne va despovăra de haosul interior.

Temeri japoneze

După războiul din Golf, Japonia se teme de o renaștere puternică a conflictelor comerciale între cele două maluri ale Oceanului Pacific și de faptul că ar putea deveni victima creșterii puterii celui mai important partener economic al său, Statele Unite, devenite mai disponibile pentru alte probleme și mai ales mai puternice, apreciază observatorii. Îngrijorarea se manifestă mai ales în privința faptului că America, a cărei economie trece printr-o perioadă de recesiune, jumătate din deficitul ei comercial datorîndu-se Japoniei, își va întoarce rapid privirile spre Tokio, al cărui rol în războiul din Golf a fost criticat.

„Războiului din Golf îi va urma un război economic", iată titlul sub care a apărut editorialul marelui cotidian „Mainichi", care apreciază că, în acest context, „Japonia va deveni inamicul public nr. 1 pentru Statele Unite". „Astăzi este bombardat Irakul, mîine va fi rîndul Japoniei", comentează Toshio Obi, expert al unei universități americane.

În timp ce tensiunile americane în legătură cu dosarele bilaterale — semiconductori, piața construcțiilor, dereglări financiare, automobile, orez, pastă de hîrtie, distribuție, depozite — se înmulțesc, Tokio se teme și de înăsprirea și intransigența atitudinii Washingtonului în cadrul GATT și al altor instanțe multinaționale.

Pe termen scurt, diferendul SUA-Japonia riscă să se concentreze asupra reconstruirii țărilor din Golf. Japonia dorește să facă tot ce-i stă în putință pentru reconstrucția țărilor Golfului, fiind însă, în același timp, vigilentă față de critici, a declarat, în esență, ministrul japonez al finanțelor în fața unei comisii parlamentare.

„O prezență excesivă a firmelor japoneze" nu este de dorit, a supralicitat Masaru Hayami, președintele Casei de Comerț „Nissho Iwai" citat de cotidianul economic „Nihon Keizai".

Tokio a hotărît deci să trimită la Washington o înaltă oficialitate din Ministerul Afacerilor Externe pentru a discuta cu americanii problemele perioadei postbelice.

„Unul din învățămintele care se desprinde din războiul Golfului este acela că a arătat limitele unei superputeri economice ca Japonia", apreciază un demnitar de la o firmă americană din Tokio. Dar „este păcat, scrie ziarul «Yomiuri», și sîntem nevoiți să constatăm că industriașii și parlamentarii americani se arată cu toții tentați să politizeze diferendele economice".

Lascăr Catargiu

Valeriu Stan

Printre personalităţile care domină scena politică românească în cea de-a doua jumătate a secolului trecut, un loc de seamă îl ocupă Lascăr Catargiu, şeful celui de-al doilea mare partid de guvernămînt, Partidul Conservator.

Născut la Iaşi, la 1 noiembrie 1823, ca descendent al uneia dintre cele mai puternice şi bogate familii boiereşti moldovene, şi-a început cariera în 1845, sub domnia lui Mihail Sturdza, ca pîrcălab' (prefect) al ţinutului Neamţ, post pe care l-a deţinut şi sub urmaşul acestuia, Grigore Ghica, cînd a îndeplinit de asemenea, pentru un timp, şi funcţia de agă (şef al poliţiei) al capitalei Moldovei. La revoluţia de la 1848 nu a participat. A fost în schimb unul din fruntaşii mişcării unioniste moldovene din acei ani, fiind ales deputat în Divanul ad-hoc din partea marilor proprietari din ţinutul Covurlui, unde îşi avea şi moşia. Deşi unionist, ca deputat în Adunarea ad-hoc el s-a făcut remarcat prin ideile sale conservatoare în problemele sociale, îndeosebi prin atitudinea ostilă faţă de emanciparea sătenilor prin împroprietărire. A dobîndit în acest fel încrederea unei părţi a moşierimii care în 1859 l-a împins să-şi pună candidatura pentru ocuparea tronului Moldovei. Contestat de majoritatea membrilor Partidei naţionale — între alţii de M. Kogălniceanu — el s-a văzut nevoit să renunţe la intenţia sa, ralliindu-se în cele din urmă propunerii de a se alege în acest înalt post colonelul Alexandru Ioan Cuza.

În timpul domniei lui Cuza a fost deputat şi vicepreşedinte al Adunării legislative, remarcîndu-se printre adversarii cei mai intransigenţi ai domnului. Opoziţia lui faţă de Cuza era determinată atît de ostilitatea faţă de reformele preconizate de acesta, cît şi de tendinţele domnitorului Unirii de a nesocoti prerogativele parlamentului şi de a institui un regim autoritar. După îndepărtarea lui Cuza, în 1866, datorită prestigiului de care se bucura în rîndul conservatorilor, Lascăr Catargiu a fost unul dintre membrii Locotenenţei domneşti, acţionînd cu hotărîre pentru menţinerea unităţii statului naţional român şi aducerea pe tronul ţării a unui principe străin, conform dorinţei exprimate în 1857 de Divanurile ad-hoc. Lui i se datorează înăbuşirea cu energie, în faşă, a mişcării separatiste de la Iaşi din 3 aprilie 1866, care ameninţa să pună sub semnul întrebării actul istoric de la 24 ianuarie 1859. A condus de asemenea primul guvern al principelui Carol I (mai—iulie 1866), guvern efemer, dar în timpul căruia a fost adoptată Constituţia din 1866, una dintre cele mai liberale din acel timp din Europa.

Noul domnitor, mai tîrziu regele Carol I, l-a preţuit şi i-a acordat încredere. Comparîndu-l cu adversarul său politic I.C. Brătianu, el scria în memoriile sale : „Întreg felul de a fi al acestui bărbat respiră linişte şi prudenţă, deoarece a trăit mai mult în cuibul său propriu, decît în centrele apusului european. Nu posedă dibăcia lustruită a lui Ion Brătianu, dar e însufleţit de aceeaşi iubire de patrie ca şi acesta ; atît numai că, fiind o mare deosebire de fire şi de convingeri între dînşii, şi această iubire se manifestă la ei în chipuri cu totul diferite. Pe cînd liberalul Brătianu, conform ideilor parlamentarismului modern francez, aşteaptă toată mîntuirea de la hotărîrea poporului însuşi asupra soartei sale şi voieşte să conceadă unor straturi cît se poate de largi ale poporului influenţă asupra guvernului, Catargiu, mai liniştit şi mai practic, pune temeiul de căpetenie pe înfiinţarea unei administraţii sistematic organizate". Sînt surprinse aici nu numai două temperamente diferite, dar şi deosebirile dintre două concepţii politice contrarii, cea liberală şi cea conservatoare.

Calităţile de om politic ale lui L. Catargiu, intuiţia şi hotărîrea ce-l caracterizau s-au manifestat pe deplin în 1871 cînd a reuşit să-l determine pe domnitor să renunţe la intenţia de a abandona tronul şi de a părăsi ţara. A fost atunci un moment de cumpănă în care în joc era nu numai soarta monarhiei ci şi a ţării. El şi-a dat seama că abdicarea lui Carol, în condiţiile reconstituirii celui de-al doilea imperiu german şi a preponderenţei acestuia pe plan european, ar fi putut avea grave urmări pentru existenţa României ca entitate politică distinctă. De aceea a promis domnitorului tot sprijinul, reuşind să solidarizeze în jurul lui toate grupările conservatoare. Rolul jucat de L. Catargiu în martie 1871 a constituit poate actul cel mai însemnat din întreaga lui carieră politică. Singur acest act şi ar fi fost de-ajuns pentru a-i asigura un loc onorabil în istoria ţării.

În 1880, cînd s-a constituit Partidul Conservator, L. Catargiu s-a impus în mod firesc ca lider al acestei formaţiuni politice. A fost un şef de partid recunoscut şi ascultat, deşi în rîndul conservatorilor existau în acel timp şi au existat întotdeauna oameni de mare valoare politică şi intelectuală. Guvernarea conservatoare din anii 1871—1876, dar mai ales aceea dintre anii 1891—1895, cînd la conducerea cabinetului s-a aflat L. Catargiu, s-au numărat printre cele mai stabile şi în acelaşi timp mai importante sub aspect legislativ. A fost maximum ce a putut realiza acest partid în întreaga lui existenţă. Desigur, legislaţia adoptată în decursul celor două guvernări, cum a fost de exemplu legea tocmelilor agricole din 1872, poartă amprenta intereselor de clasă ale moşierimii, ai cărei exponenţi erau L. Catargiu şi Partidul Conservator, dar ea a răspuns totodată intereselor majore ale ţării, contribuind la consolidarea României pe multiple planuri.

Ultimul act politic însemnat săvîrşit de liderul conservator a fost reglementarea, în 1896, împreună cu guvernul liberal condus de P.S. Aurelian, a chestiunii provocate prin demiterea mitropolitului primat (aşa numita „afacere Ghenadie"), prilej cu care L. Catargiu a făcut dovada că ştia să pună interesul public mai presus de interesele de partid. S-a stins din viaţă la 31 martie 1899, în chiar momentul în care Suveranul intenţiona să-i încredinţeze un nou mandat pentru formarea guvernului.

Încercînd să explice ascensiunea şi cariera politică a lui Lascăr Catargiu, unul dintre fruntaşii conservatorilor, Take Ionescu, releva că acesta fusese călăuzit în întreaga lui activitate de trei principii, pe care a căutat să le ducă la îndeplinire cu toată energia şi hotărîrea de care era capabil, anume unirea, monarhia constituţională cu dinastie străină şi regimul parlamentar. Urmărirea neabătută a acestor principii, care aveau să stea de altfel la baza constituirii statului român modern, au făcut ca viaţa lui politică să se caracterizeze printr-o remarcabilă unitate, fără ezitări sau eşecuri. Este de remarcat că, deşi dinastic fără şovăire, L. Catargiu s-a numărat printre puţinii oameni politici ai vremii care au avut curajul să se opună ingerinţelor regelui în luptele politice sau depăşirii de către acesta a atribuţiilor conferite prin constituţie. Au rămas proverbiale în epocă replicile date de el Suveranului : „Aiasta se poate, majestate ! Aiasta nu se poate !" Ceea ce l-a preocupat mai ales, atunci cînd s-a aflat în fruntea guvernului, a fost să dea statului o bună administraţie, singurul domeniu în care se pricepea de altfel. Căci, spre deosebire de alţi fruntaşi politici conservatori, L. Catargiu nu era un om cultivat, nici un mare orator, ci numai un om practic şi bun cunoscător al ţării. N. Iorga, în portretul pe care i l-a făcut, spunea despre el că multe îi lipseau, dar avea în schimb o calitate, „un simţ, un instinct, acela de a şti **ce se poate**". Spre deosebire de C.A. Rosetti, care îşi luase ca deviză maxima franceză „Voieşte şi vei putea", L. Catargiu se călăuzea după principiul „Se poate ? Voieşti. Dar numai dacă se poate".

I.L. Caragiale, într-o perioadă în care cocheta cu Partidul Conservator, publica în ziarul „Epoca", la 8 decembrie 1896, un articol elogios despre L. Catargiu. „Îndărătul acelor doi ochi blînzi — scria marele nostru scriitor — stă dîrză o voinţă neîncovoiată, sub chipul acela de răzeş plin de bonomie naivă, e totdeauna deşteaptă la pîndă cea mai sigură judecată, cea mai adîncă dibăcie de om de stat. Toate acestea pe un fond moral fără cea mai mică imputare".

Posteritatea, recunoscîndu-i meritele de om politic şi serviciile aduse ţării, i-a ridicat în 1907 o frumoasă statuie în Piaţa Romană, la începutul bulevardului care i-a purtat mult timp numele (astăzi bd. Ana Ipătescu). Ca şi alte monumente ale Capitalei, înălţate spre cinstirea unor personalităţi ale vieţii noastre naţionale, şi acesta a căzut pradă furiei distructive a regimului comunist.

1000+1

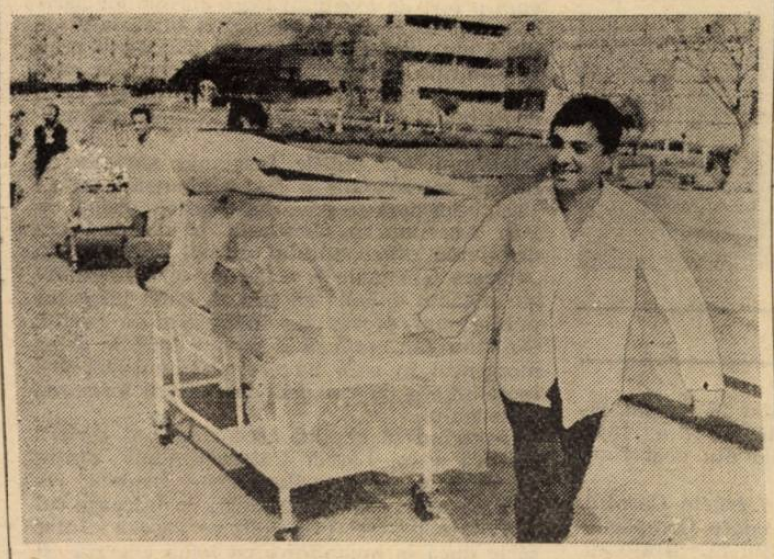

Relaxare la Tel Aviv. Paturile speciale, care erau destinate transportării răniților în caz de atac chimic, sînt înapoiate spitalelor

Un soldat american din Divizia 24 mecanizată îi oferă ajutor unui membru al Gărzii Republicane irakiene, rănit în luptele din valea Eufratului

Palestinienii sînt îngrijorați și se îndoiesc acum de oportunitatea invadării Kuweitului de către Irak, în urmă cu șase luni. Bărbații fac politică chiar și înainte de rugăciune

Imagini din Golf

● *Majoritatea rețelelor de televiziune au relatat rapid, pe spații largi, despre începerea ofensivei terestre a forței multinaționale din Golf. În timp ce știrea „dădea ocol Pămîntului", televiziunea din China și-a început programul de actualități cu vești despre producția de textile și oțel, apoi au urmat alte 21 de informații interne, și abia în final, la rubrica știri externe, s-a anunțat că forțele terestre ale aliaților au pătruns în Kuweit. Scurte imagini cu președintele Bush anunțînd atacul, urmate de tancurile americane ce porneau în deșert, au însoțit această știre.*

● *Televiziunea Română a transmis cu promptitudine sumarele imagini „scăpate" din cenzura militară. Urmărind micul ecran, am rămas cu impresia unei „ofensive de catifea" : trupe în derivă, tehnică de luptă abandonată, soldați dezertori. Așa să fi fost ? Vom ști vreodată ? Surprinși într-o tranșee săpată în nisipul deșertului, un grup de militari irakieni se predau trupelor americane. Sub amenințarea țevilor de pușcă, cad în genunchi și sărută mîna ostașilor, ca pe un semn al providenței. Imaginea lor poartă stigmatul morții ce îi pîndește de luni de zile. Chipul nu exprimă nici frică, nici mînie, nici implorare, ci un soi de fericire senilă. E cutremurător să citești în ochii celor ce tocmai fuseseră făcuți prizonieri sentimentul eliberării, al unui final de coșmar (poate mai lung ca războiul în sine).*

● *Marea companie americană CNN și corespondentul său din Bagdad, de altfel singurul ziarist occidental rămas în capitala irakiană, au fost acuzați de „propagandă în folosul Irakului" de către o coaliție de grupări conservatoare din SUA, cerîndu-se, totodată, retragerea lor. Totuși, vicepreședintele CNN, Ed Turner, nu a ascuns niciodată că rețeaua a transmis din Bagdad informații cenzurate de autoritățile irakiene. „Arnett și CNN se află la Bagdad pentru ca toți spectatorii noștri să se poată afla acolo, oricît de imperfecte, restrictive și periculoase sînt condițiile", a adăugat Turner.*

Petrol

Producția de petrol brut extras din Marea Nordului de către platformele britanice a atins cel mai scăzut nivel din ultimul timp. Extracția medie zilnică a lunii ianuarie a scăzut cu 2 la sută față de media lunii decembrie și a atins un nivel de 1,71 milioane barili. Statisticile au fost furnizate de Royal Bank of Scotland. Scăderile se datorează, în principal, închiderii unor exploatări, precum și diminuării extracției din motive de securitate.

Manifestații

La Saint-Denis, capitala insulei Reunion, teritoriu de peste mări al Franței, au avut loc manifestații de protest împotriva deciziei autorităților locale de a sechestra cele două emițătoare ale stației de televiziune pirat „Freedom". Manifestanții au incendiat un magazin și numeroase automobile, incidentul soldîndu-se cu opt victime și pagube materiale de sute de milioane de franci. Între demonstranți și poliție au avut loc puternice înfruntări, în urma cărora s-au înregistrat zeci de răniți.

„Corry"

Corazon Aquino, care a preluat puterea în urmă cu exact cinci ani în urma fugii precipitate a fostului dictator Ferdinand Marcos, continuă să conducă cu fermitate destinele țării. A fost confruntată permanent cu încercări de puci militar (șapte la număr), cu acuzațiile de trădare legate de prelungirea prezenței militare americane, cu luptele gherilelor comuniste, cu criticile membrilor celor 200 de clanuri familiale care domină economia țării, cu recesiunea economică și cu criza politică acută. Considerată o „minune dumnezeiască", plecarea dictatorului abandonat de militari a dus la instalarea văduvei și casnicei „Corry" în funcția de președinte. Aclamată de popor și sprijinită de cler și vîrfurile armatei, ea și-a ținut promisiunea de atunci și a reinstaurat democrația în țară. Entuziasmul inițial s-a transformat, cu timpul, în resemnare. Jumătate din filipinezi (62 de milioane) trăiesc la limita sărăciei și după cinci ani. Țara are o datorie de 29 miliarde dolari, iar corupția persistă, cele 1700 de insule filipineze nereușind să scape de atributul de „suferind" al Asiei de sud-est.

Automobil

Compania japoneză „Toyota Motors" a fabricat automobilul cu numărul 70 de milioane, după 55 de ani de producție neîntreruptă, au informat oficialități ale firmei. Vehiculul, un turism „botezat" „Vista GT", avînd un motor de 2 000 cmc a ieșit de pe benzile de montaj ale uzinei „Tsutsumi", una din cele 10 fabrici pe care „Toyota" le-a construit în provincia Nagoya din centrul Japoniei.

Recesiune

Temerile în legătură cu o posibilă recesiune a economiei americane au fost risipite în mare parte datorită războiului din Golf și cursului favorabil pentru aliați al acestuia. Economiștii susțin că succesele din campania terestră au ajutat la îndepărtarea incertitudinii care a blocat parțial tranzacțiile financiare din ultima lună. „O victorie rapidă va însemna o creștere a cursului dolarului și o relansare a economiei naționale americane" susține Robert Dederick, expert al firmei Northern Trust din Chicago, adăugînd că „o scădere a prețului petrolului este iminentă".

Reconstrucție

Costul refacerii postbelice a Kuweitului este estimat între 20 și 100 miliarde de dolari. Guvernul kuweitian în exil a contactat deja firme americane încheind chiar contracte ferme cu diverse companii specializate în stingerea incendiilor și construcția de utilaje petrochimice, cum ar fi Blowouts Control INC., Houston's Wild Well Control, Boots and Coots INC sau M.W. Kellog Co. Se așteaptă ca „partea leului" în afacerile postbelice din zonă legate de reconstrucție să revină americanilor.

Negri

Președintele Bush a declarat că armata americană este instituția care oferă posibilități nediscriminatorii de angajare și chiar avansare, în funcție de criteriul rasial. El a răspuns astfel celor care au făcut aluzie la numărul disproporționat de soldați de culoare din forțele armate. „Generalul Collin Powell, șeful de stat major interarme, este un exemplu al faptului că cetățenii de culoare pot ajunge în înalta ierarhie de la Pentagon", a adăugat el.

Conversiune

Anul 1991 va marca trecerea unei jumătăți din producția întreprinderilor sovietice din complexul apărării spre o destinație pașnică. De 40 de ani, în mare secret, firma „Saliut" construiește avioane de luptă, rachete purtătoare „Proton", aparate cosmice cu diferite destinații. Ieșind din „anonimat" în 1990, „Saliut" încearcă să se folosească „din plin de ceea ce alții nu știu și nu pot" pentru a-și converti producția și a pătrunde pe piața civilă. Racheta „Proton" ar putea fi utilizată pentru lansarea sateliților de telecomunicații și televiziune, pe care tot firma îi produce, de observare permanentă sau chiar pentru prevenirea cutremurelor. De asemenea, „Saliut" poate construi laboratoare spațiale în care să se obțină materiale și preparate cu proprietăți speciale. Se poate instala pe orbită chiar o „uzină" de 100 tone. Aplicarea studiilor cosmice la nevoile terestre va duce la progrese uriașe în planul calității și nivelului producției civile.

Energie

Solul, cu precădere cel de natură stîncoasă, prezintă caracteristica de a acumula, în timpul verii, căldura naturală. Această energie ar putea fi obținută, chiar și acolo unde nu există surse de ape geotermale, cu ajutorul pompelor termice. Temperatura apei ar putea fi ridicată la 50—60 de grade Celsius prin „spălarea" pietrelor calde din adîncuri și ar fi suficientă pentru încălzirea locuințelor și serelor, furnizarea de apă caldă menajeră și alte facilități. Preluarea căldurii straturilor superficiale ale pămîntului ar necesita cheltuieli mult mai mici decît exploatarea apelor geotermale, unde sînt necesare forarea de sonde, instalarea de conducte și combaterea coroziunii. Cu aceeași cantitate de energie cheltuită s-ar obține rezultate de 5—7 ori mai mari, sistemul prezentînd și avantajul de a fi închis și curat din punct de vedere ecologic, susțin specialiștii de la Academia de Științe a R.S.S. Bieloruse.

de MATTY

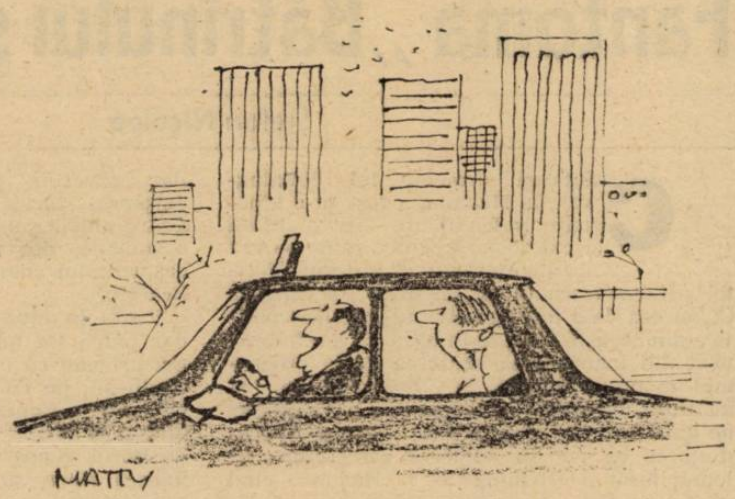

— Mai degrabă găsești cu ce să umpli vidul de putere decît vidul de benzină...

Noul președinte al Mișcării pentru Democrația Multipartită din Zambia, Frederick Chiluba (dreapta), îi strînge mîna rivalului său în cursa pentru alegerile prezidențiale, Arthur Vina

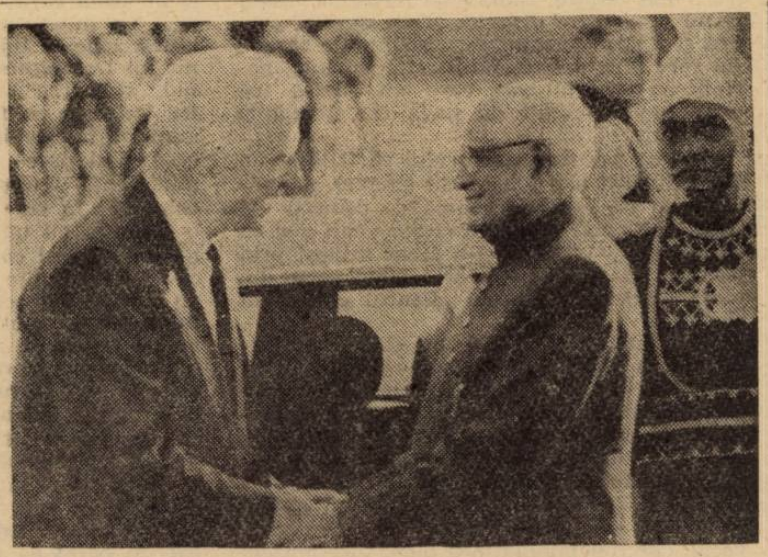

În India, cea de a doua etapă a turneului său asiatic care a debutat în Coreea de Sud, președintele german Richard von Weizsaecker (stînga) s-a întîlnit la New Delhi cu Ramaswany Venkataraman, președintele țării gazdă

Risc

Neurochirurgul american Robert Dempsey apreciază că o persoană în vîrstă de 50 de ani care fumează două pachete de țigări pe zi are aceleași probleme arteriale ca și un fumător mai puțin pasionat, dar cu 10 ani mai în vîrstă. În studii separate, cercetătorii au descoperit că cei ce fumează un pachet de țigări pe zi sau chiar mai puțin au de patru ori mai multe șanse să sufere de o anumită formă de criză cardiacă, numită hemoragie subarahnoidă, decît nefumătorii, în timp ce aceia care fumează mai mult de un pachet pe zi, de 11 ori.

Superstar

„New York Times" sublinia „aura de invincibilitate" a președintelui american, în timp ce „Washington Times", sub un desen care îl reprezenta pe George Bush în costum de superman, a publicat un adevărat panegiric. Aproximativ 90 la sută din americani sprijină politica lui în Golf, potrivit celui mai recent sondaj de opinie. George Bush a refuzat pentru moment să se pătrundă de sentimentul victoriei. Aceasta „nu este niciodată totală", a declarat el, însă cercurile apropiate n-au putut să nu observe satisfacția din tonul său.

Crime

Patru infirmiere vor trebui să răspundă în curînd în fața tribunalului din Viena pentru uciderea, începînd din 1983, a 42 de pacienți, în cea mai mare parte bătrîni și neputincioși. Conform actului de acuzare, cele patru femei, care lucrau într-un pavilion al secției medicale, au folosit barbiturice și calmante, pentru a se debarasa de bolnavii „dificili" și dezagreabili și au afirmat că au acționat din „milă" pentru a „ușura" suferințele pacienților.

„Stele"

În urma victoriei forțelor aliate conduse de americani, membri ai Congresului SUA și experți militari reclamă, deja, a cincea stea pentru generalii Collin Powell, șeful Statului Major interarme, și Norman Schwartzkopf, comandantul forțelor dislocate în Golf. Singurii generali americani recompensați cu cinci stele au fost cei care au contribuit efectiv la victoria în cel de-al doilea război mondial : Dwight Eisenhower, Douglas McArthur, George Marshall, Henry Arnold și Omar Bradley. De asemenea, se fac speculații privind posibila candidatură a generalului Powell la postul de vicepreședinte în 1992, iar generalul Schwartzkopf este privit ca potențialul succesor la comanda Statului Major.

Elită

Amatzia Baram, profesor de istorie la Universitatea din Haifa și specialist în probleme irakiene, opinează că pentru înlăturarea lui Saddam Hussein e necesară implicarea „elitei" care-l înconjoară. Operațiunea e dificilă, întrucît 20 la sută din generalii armatei provin dintr-un orășel, pe nume Takriti. La fel, mulți dintre piloții avioanelor de vînătoare ca și membrii gărzii sale personale, fideli clanului Hussein, sînt originari din orașul amintit, locul de baștină al lui Saddam Hussein.

Perfecționare

Progresul din domeniul chirurgiei face tot mai adesea inutil bisturiul. Amigdalele se extirpă prin congelare, tumorile sînt bombardate prin intermediul tunului cu radiații, țesuturile bogate în vase sanguine sînt tăiate cu ajutorul laserului. Perfecționarea operațiilor pe cord suscită interesul chirurgilor leningrădeni, care au pus la punct o metodă principial nouă de intervenție în cazul afecțiunii de stenoză (îngustarea valvulelor cardiace). Aceasta constă în introducerea unui ac mare în venă, ac prin care se trece un mic tub alungit, din plastic, prevăzut la capăt cu un balonaș gonflabil, care este condus pînă la valvula cardiacă, cu ajutorul unui monitor Roentgen. Aici balonașul este umflat, căpătînd forma unui deget, și desface, ca pe o stridie, valvulele lipite. Din acest moment, sîngele începe să circule fără obstacole, iar inima începe să lucreze relaxat. Operația durează 30 de minute și înlocuiește o intervenție complicată pe cord deschis.

Rubrică realizată de Cristian Moanță și Ovidiu Dranga

Fantoma „Bătrînului și marea"

Ștefan Nicolae

Căutarea urmelor lui Hemingway, la Havana, a fost ca o vînătoare. Îndeletnicire — involuntară și capricioasă pentru mine — dar atît de îndrăgită de autorul „Fiestei". Întrucît scopul vizitei mele în capitala Cubei era de a înțelege stadiul evoluției politice din această țară, se înțelege că am îmbrățișat din toată inima abaterea de la programul monoton (vizite, la întreprinderi și instituții, dialoguri cu oficialități etc) propus de gazdele mele. Prima dată am avut încredințarea că pot să adîncesc cercetarea haloului lăsat de Hemingway la Havana cînd mi s-a propus — ca o fereastră în program — să vizitez zona de agrement (exclusiv internațional) denumită Marina Hemingway. Pot să depun mărturie că e o zonă foarte plăcută, agreabilă, situată oarecum în marginea Havanei. De aici — mi se spune — plecau putrezii (de bogați) yankei spre Florida aflată la nu prea mare distanță și tot de aici pornea și tînărul Hemingway, înainte de război, fie spre țara natală, fie în cîte un lung periplu cu propriul vas, care am înțeles că avea funcționalități de navă comercială și de yacht.

Fără ca trecerea scriitorului să fi lăsat un semn distinct aici (un obiect anume), numele său este un **label** (o marcă de comerț) și sună bine pentru turistul străin venit aici cu valută să se știe că și-a făcut sejurul prin locurile unde și-a petrecut o bună parte din viață autorul romanului „Pentru cine bat clopotele".

Pe această prejudecată ori slăbiciune psihologică a turistului s-au bazat și cei care au construit în acest perimetru un hotel cu numele **El Viejo y el Mar** (Bătrînul și marea) avînd la intrare un grup statuar expresiv, dar ușor didactic, inspirat de acest roman.

Apoi, într-o după-amiază călduroasă și umedă (cum este mai tot timpul anului în Cuba) am pornit-o într-un „Moskvici" vechi, dar funcționînd încă bine, spre muzeul Hemingway, aflat în partea opusă a Havanei.

Mi-am dat seama cu acest prilej că orașul este foarte întins, iar zona traversată continua una dintre platformele sale industriale. Așadar, clădiri cenușii, vehicule vechi, hodorogite, foarte poluante, figuri ponosite reprezentînd clasa muncitoare care va merge în paradis. În acest coșmar — de altfel foarte familiar — o excepție : o insulă de verdeață, cea a parcului-fermă, fostă cîndva proprietate a marelui scriitor, devenită acum, de bună seamă, reper predilect al turismului la Havana. O clădire în stil colonial, modestă ca înfățișare, dar încăpătoare și relativ confortabilă, cu mobilier, obiecte de îmbrăcăminte, cărți, arme de foc și cuțite cu mînere „artistice", cîteva manuscrise, veselă, încălțăminte — toate aparținătoare marelui scriitor, mare iubitor de călătorii, de coride, de vînătoare, de femei, de băutură, ziarist întreprinzător, corespondent de război etc. Sînt uimit mai cu seamă de varietatea bocancilor, ghetelor, cizmelor de dimensiuni uriașe (omul trăia „pe picior mare") și a armelor. După cum m-au contrariat cîteva bizarerii : vînătorul infatigabil care mergea în Africa după un trofeu deosebit, neînfricat în fața leilor, avea lîngă piscină un mic cimitir al cîinilor pe care-i iubise foarte mult, iar într-un turn special construit, un fel de Belvedere (sau mai exact miramare, cum zic italienii) de unde se zărește marea și țărmul pînă la mari depărtări, oferind și o panoramă a Havanei, el rezervase o încăpere specială unde creștea 20—30 de pisici, multe din ele adunate de pe străzile orașului.

Și totuși, prezența omului parcă e străină, îndepărtată, aici stăruie ceva din spiritul lui, dar oarecum confecționat, comercializat. Impresia stăruie chiar și după ce o femeie dintre ghizii muzeului ne vorbește — în notă nostalgică, dar după un calapod auzit — despre felul cum l-a cunoscut cîndva pe don Ernesto.

Vizita la muzeu mă stîrnise și mai mult, dar parcă tot nu era destul și gazdele mele mă priveau cu mirare și îngăduință, răspunzîndu-mi, pe cît se pricepeau, la întrebările pe care le puneam. Cu amabilitate am fost invitat să vizitez cîrciuma din apropiere unde scriitorul venea să-și bea cafeaua și să răsfoiască ziare, să bea un pahar de băutură cu marinarii, amestecîndu-se printre ei, iscodind și respirînd împreună aerul sărat și umed al mării. Da, aici simțeam că mă aflu în preajma lui. Poate și datorită faptului că atît cîrciuma, cît și întreg cartierul au rămas neînfrumusețate. Așa arătau, probabil, și în urma cu 50—60 de ani, nu au acel aspect cu butaforie îngrijită și aseptică specifică zonelor tipic „turistice". Aici i-a venit lui Don Ernesto ideea de a scrie „Bătrînul și marea", mi se spune, iar unul dintre cei care au fost părtași la această plăsmuire locuiește în preajmă. Nu-mi vine să cred, deși parcă îmi revine în minte o reminiscență a unui text citit cîndva în „Secolul 20" în care se amintea tocmai despre o întîlnire cu un asemenea martor. Ard de nerăbdare să-l cunosc pe acest om, mai ales că mi se dau alte amănunte : a stat de vorbă cu actorul Spencer Tracy, cel care avea să interpreteze rolul bătrînului pescar din filmul — parabolă, „Bătrînul și marea". După ce colindăm prin cartierul Cojimas, dăm în sfîrșit de casa fostului căpitan al vasului lui Hemingway, Juan. Nu-l găsim acasă, dar mi se propune să-l așteptăm. După o vreme, vedem apropiindu-se un bătrîn încadrat de două tinere (aveam să aflu că sînt două studente columbiene, care voiau să scrie o carte despre... subiect). Are mersul sigur, trupul uscat și bătut de vînturi, într-un cuvînt seamănă cu un adevărat lup de mare ajuns în ultimul port și seamănă izbitor cu... Spencer Tracy. Sînt convins că marele actor l-a copiat în multe gesturi pe acest bătrîn care are aceeași privire șireată, ușor ironică. E conștient că este privit ca o curiozitate, ca o instituție, iar în povestea pe care ne-o deapănă — repetată probabil de mii de ori — sînt probabil unele fapte evocate cu aceleași cuvinte, cărora le-a pierdut înțelesul. Gîndește ca un bun cubanez din zilele noastre — a fost probabil „prelucrat" cîndva, dar la cei peste 80 de ani e convins de varianta lui, care păstrează, sigur, sîmburele de adevăr de care am nevoie.

L-a cunoscut cu adevărat pe Hemingway, a fost căpitanul lui de vas, restul e anecdotă, literatură. Și totuși insist după amănunte. Ne spune cum prin anii '20, pe cînd era căpitan de vas, a ajuns într-o insulă din Caraibe unde a dat peste niște americani care nu mai aveau nimic : nici bani, nici hrană. El a acceptat să-i transporte, să-i hrănească și unul dintre ei, un tînăr voinic, i-a spus : „O să ne mai întîlnim. O să vezi". Era Hemingway. Americanii, spune bătrînul repetînd probabil placa, dar mărturisind și un adevăr, erau niște tipi foarte aroganți. Dacă ne întîlneam cu ei prin porturi și le spuneam de unde sîntem strîmbau din nas, scuipau sau chiar înjurau. Disprețuiau tot ce nu e american. Señor, spuneam, dar eu sînt spaniol, părinții mei au fost din Spania. Ei, nimic. Era bun numai ce era american.

Señor Hemingway, zice bătrînul, era un om deosebit, nu era ca ceilalți. Era un om

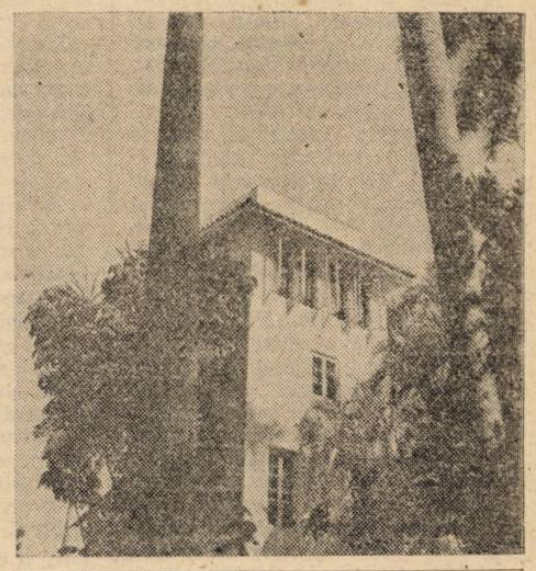

Din acest turn-belvedere (care era și „casă a pisicilor") privea Hemingway marea și țărmurile cubaneze

bun, un om uman, și apoi lui îi plăcea să stea printre oamenii necăjiți.

Bătrînul își continuă povestea : L-am revăzut după 15 ani. Cînd a venit în Cuba m-a căutat. Mi-a zis : „Vezi. Ți-am spus că o să ne întîlnim. Îți mai aduci aminte de mine ?" Așa ne-am revăzut și ne-am întîlnit din cînd în cînd, apoi într-o zi m-a chemat și m-a rugat să fiu comandantul vasului său. I-am spus, bueno, sînt de acord, dar îmi plătești atît. Nu mai știu cît era, cred că vreo 200 de dolari, dar era un salariu bun. Plecam cu el pe mare, dar îmi aduc aminte că îmi spunea să nu stăm mai mult de 28 de zile. Dar de ce, señor ? Mi-a spus că trebuie să fie acasă pentru a le plăti oamenilor care munceau la el, la fermă. Spunea că acei sărmani n-au alte venituri și că el trebuie să le plătească la timp. Era un om bun.

Cînd a murit — continuă bătrînul lup de mare — mi-a lăsat prin testament nava, care acum e la muzeu. Și știți că atunci cînd a murit nu mi-a venit să cred ? Eram, pe vremea aceea, spune bătrînul și vocea i se frînge, pe o navă de patrulare de coastă și cînd am ajuns într-un port un om mi-a zis arătîndu-mi un ziar : „Uite, a murit prietenul tău american, scriitorul". Am plîns, señor, pentru că în viață n-am întîlnit oameni ca el. Îl văzusem înainte cu cîteva luni, era slăbit, mi-a zis că se duce în Spania. Era descurajat, dar eu îi spusesem că ne vom mai vedea. N-a fost să fie așa.

Apoi bătrînul ne-a povestit cum i-a venit lui Hemingway ideea de a scrie romanul „Bătrînul și marea". Odată, își amintește el, ne întorceam cu vasul nostru, era într-un loc de-i zicem noi Tartuga. Și am văzut într-o barcă un bătrîn pescar cu un copil. Dl. Hemingway a zis să ne apropiem și să le lăsăm ceva, niște fructe, că probabil nu aveau. Pescarul însă a refuzat și a început să înjure și să blesteme, zicînd că n-are el nevoie de nimic. Am lăsat totuși o plasă cu fructe și am văzut copilul cum a început să mănînce dînd din mîini.

Întîmplarea l-a tulburat pe scriitor care și-a notat îndată ceva pe niște hîrtii. După o vreme — spune bătrînul — mi-a spus că a scris o poveste despre acel bătrîn pescar și puștiul ăla, despre ce văzusem atunci. Și mi-a zis, că nu știe ce titlu să-i dea. Spuneți-i „Bătrînul și marea", a fost de părere comandantul de navă și scriitorul a salutat această propunere.

Bătrînul era foarte mîndru de acest episod și sincer încredințat că el a sugerat titlul celebrului roman. Naiv și fanfaron, cum se cuvine unui marinar, în fond un om cumsecade, cum am zice noi, bătrînul a adus, însă, aproape mai mult decît orice mărturii materiale, imaginea vie a marelui Hemingway. Fapt pentru care îi sînt recunoscător.

În sfîrșit, se apelează la surse de primă mînă privind invadarea Cehoslovaciei, în august 1968 !

După ce, la 21 august al acelui an, trupe ale URSS, Ungariei, Poloniei, Bulgariei și RDG au invadat Cehoslovacia, punînd capăt în mod brutal „primăverii de la Praga", ani la rînd presa din respectivele state n-a scris decît favorabil despre acea acțiune. În alte țări, deși socialiste (precum România, care a condamnat invazia), s-a tăcut, din motive lesne de înțeles, în vreme ce în unele state (Iugoslavia, China, Albania) invazia era frecvent criticată. (De altfel, în semn de protest, Albania s-a și retras imediat din Tratatul de la Varșovia.)

În urma spectaculoaselor mutații politice din Estul european, gheața s-a spart și în ce privește dedesubturile amintitei invazii. Ies la iveală, cu timpul, acțiunile principalilor protagoniști — conducătorii celor cinci state (plus Alexander Dubcek, din Cehoslovacia), dar și ale altor lideri estici.

Anul trecut, revista noastră a reprodus în premieră absolută, în nr. 5/1990, un amplu text dintr-o carte a lui Zdenek Mlynar, unul dintre liderii de partid din 1968, de la Praga, în care el se referea la convorbirile organizate la Moscova după invazie, între o delegație sovietică și una cehoslovacă, conduse de L. I. Brejnev și, respectiv, A. Dubcek. De curînd, cunoscutul ziar moscovit „Pravda" a abordat pe larg, pentru prima oară în presa sovietică, preliminariile invadării Cehoslovaciei, așa cum se conturează ele din cercetarea arhivelor URSS. În urma sprijinului acordat de Saşa Samoşkin, șeful biroului agenției „Novosti" de la București — căruia îi mulțumim și pe această cale —, sîntem în măsură să prezentăm cititorilor noștri acest document excepțional.

„Era în august 1968..."

Timpul deschide arhivele. De această dată, MAE al URSS a ridicat vălul tainei de pe documentele care aruncă o lumină asupra unuia dintre cele mai dramatice evenimente ale istoriei contemporane – intrarea în CEHOSLOVACIA, în august 1968, a trupelor celor cinci state-membre ale Tratatului de la Varșovia.

Discuție cu I. V. Buharkin

expert al direcției istorico-diplomatice din M.A.E al U.R.S.S.

Pagini de istorie

Întrebare : În viața generației noastre, ziua de 21 august 1968 a lăsat o rană dureroasă. Înainte de aceasta căutau să ne convingă de faptul că, în Cehoslovacia vecină, cuceririle socialismului sînt în primejdie, că acolo se restaurează capitalismul. Și totuși, cînd a venit știrea că în zorii acelei zile de august tancurile sovietice au intrat în Praga, multora nu le-a prea fost comod. Pe dv., Igor Vasilievici, unde v-a găsit știrea „TASS" despre intrarea trupelor a cinci țări aliate „în toate regiunile și orașele" Cehoslovaciei ?

Răspuns : *În acea zi mă aflam la locul meu de muncă — la ambasada noastră de la Belgrad. Ambasadorul Ivan Alexandrovici Benediktov primise, de la Moscova, indicația să viziteze pe ministrul de externe al Iugoslaviei (după terminologia lor de atunci — secretar de stat) și să-l informeze despre intrarea trupelor, să-i ofere clarificările cuvenite. Era însoțit de consilierul ambasadei și de mine.*

Cu anii, a devenit tot mai clar că „ajutorul internațional" a întrerupt procesul democratizării și înnoirii socialismului — și nu numai în Cehoslovacia. Cu forța au fost „conservate" structurile învechite, stagnarea vieții sociale. După începutul restructurării la noi, după zguduirile revoluționare din țările Europei răsăritene, reevaluarea evenimentelor din august 1968 devenise doar o chestiune de timp.

I : Și acest timp sosise. La 5 decembrie 1989, în presa sovietică au fost publicate două mici documente — Declarația guvernului sovietic și Declarația conducătorilor Bulgariei, Ungariei, RDG, Poloniei și Uniunii Sovietice. Ele calificau intrarea trupelor în Cehoslovacia, din august 1968, drept amestec în treburile interne ale unei țări suverane, drept niște acțiuni ilegale, care au întrerupt procesul de înnoire democratică în Cehoslovacia și care au avut urmări negative de lungă durată. Consider că mulți, citind declarațiile, și-au spus : „În sfîrșit, dreptatea a triumfat !" În același timp a rămas și un sentiment amar : tîrziu, prea tîrziu s-a înțeles acest lucru. O parte din documente dă o imagine despre evenimentele și atmosfera care au precedat acțiunea militară de la 21 august. Acest capitol al discuției s-ar putea numi :

Prima intrare a trupelor despre care știu puțini

R. Da, din documente reiese că un contingent al trupelor aliate a fost introdus în Cehoslovacia pînă la evenimentele din august. La 6 mai, ambasadorului sovietic de la Varșovia i s-au dat instrucțiuni să viziteze pe Wladyslav Gomulka, conducătorul de atunci al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, și să-i transmită următoarele : „În legătură cu situația creată, CC al PCUS și guvernul sovietic consideră necesar să efectueze aplicații militare cu o divizie de pușcași motorizată pe teritoriul RP Polone, în apropiere de granița polono-cehoslovacă, în raionul Cieszyn, Bielsko-Biala (la 60 km, la sud de Katowice), Pszczyna.

Dacă CC al PMUP și guvernul RP Polone sînt de acord, deplasarea va trebui să se efectueze în cursul zilelor de 7 și 8 mai, cu luarea în considerare a sosirii complete a principalelor forțe ale diviziei în raionul stabilit spre sfîrșitul zilei de 8 mai a.c.".

Dezvăluiri

Pentru a preveni întrebările și îndoielile cetățenilor cehoslovaci, comandantul Forțelor armate unite ale statelor-participante la Tratatul de la Varșovia, mareșalul I.I. Iakubovski, în interviul dat corespondentului ziarului „Rude Pravo", la 18 iunie 1968, a precizat că aplicațiile respective vor fi efectuate „în conformitate cu planul Statului Major al Forțelor armate unite", „în scopul definitivării problemelor interacțiunii și conducerii trupelor în condițiile desfășurării operațiunilor actuale, ale ridicării continue a pregătirii de luptă a trupelor și statelor majore". Spre deosebire de cunoscutele aplicații denumite „Vltava", care au avut loc în septembrie 1966 și la care a participat un mare număr de trupe din partea a patru armate aliate, exercițiile indicate sînt de comandament și de stat major. Pentru participarea la ele „se prevede atragerea comandanților și statelor majore, forțelor și mijloacelor de comunicație și de aprovizionare din partea armatelor Cehoslovaciei, Ungariei, Poloniei, RDG și Uniunii Sovietice". Aplicațiile vor avea loc pe teritoriul Poloniei, Cehoslovaciei, RDG și URSS, a liniștit mareșalul opinia publică cehoslovacă.

Aplicațiile au provocat o puternică reacție negativă și au servit ca pretext pentru desfășurarea unei campanii antisovietice în mijloacele de informare în masă din R.S. Cehoslovacă.

La 13 iulie 1968, ambasadorul sovietic la Praga, S.V. Cervonenko, a comunicat, de exemplu, că pe adresa ambasadei au sosit, în 11 și 12 iulie, 52 de scrisori și telegrame. În 38 de scrisori și telegrame erau expuse rezoluții ale organizațiilor de partid, ale adunărilor de sindicat, ale colectivelor de întreprinderi, opinii ale unor cetățeni, care conțineau o singură cerință — retragerea imediată a trupelor sovietice de pe teritoriul Cehoslovaciei. La ambasadă au sosit, de asemenea, nouă scrisori ale unor cetățeni care se pronunțau pentru menținerea trupelor sovietice în Cehoslovacia și se exprimau temeri pentru soarta socialismului în Cehoslovacia.

La 11 iulie, A. Dubcek, care conducea Partidul Comunist din Cehoslovacia, a comunicat ambasadorului nostru că el a convocat la CC al PC Cehoslovac pe toți redactorii ziarelor centrale, radioului și televiziunii și i-a avertizat ca, în nici un caz, să nu publice rezoluțiile și scrisorile care cereau retragerea trupelor sovietice, întrucît aceasta poate provoca o campanie antisovietică. Dacă această indicație va fi încălcată, i-a prevenit A. Dubcek, vinovații vor fi aspru pedepsiți.

Totuși, nu toți au ascultat de acest sfat. La 12 iulie, ziarul „Prace" a publicat o serie de rezoluții care cereau retragerea trupelor sovietice din Cehoslovacia. În aceeași zi, în timpul transmisiei, crainicul de la televiziune atrăgea atenția asupra faptului că din textul sovietic al anunțului privind încheierea aplicațiilor de comandament și de stat major (spre deosebire de cel cehoslovac) lipsește ultimul paragraf, în care se vorbește despre plecarea subunităților armatelor aliate de pe teritoriul Cehoslovaciei.

I : Aplicațiile din iulie de comandament și de stat major sînt numite, de unii, repetiția lui august 1968. Nu vom spune cît adevăr cuprind aceste cuvinte. Să trecem la o altă grupă de documente. Documentele MAE dau posibilitatea să dezvăluim profunzimea resorturilor evenimentelor din august, să clarificăm pozițiile personajelor principale, să răspundem la întrebarea cine este răspunzător pentru introducerea trupelor ?

R : *Sînt de acord cu dv. Am o propunere concretă : să dăm cuvîntul celor care în acel ceas au hotărît soarta Cehoslovaciei.* **(va urma)**

Ce fel de automobil în viitor?

După zeci de ani de promisiuni deşarte, maşinile electrice vor fi, în sfîrşit, introduse în anii '90. Dar ele nu vor fi chiar atît de puţin ostile mediului înconjurător — cum se credea cîndva.

Achiziţionarea unei maşini la începutul secolului era o treabă primejdioasă şi o afacere dificilă. Adepţii modernizării aveau de ales dintr-o gamă largă de vehicule fără cai, riscîndu-şi nu doar banii, ci, uneori, şi vieţile. Astfel, puteau să-şi aleagă o maşină cu aburi prevăzută cu un cazan gata oricînd... să explodeze, sau un rahitic automobil dotat cu un motor cu explozie, ce-i făcea pe cai s-o ia la goană. Combustibilii folosiţi erau la fel de diferiţi — de la alcool, la petrol lampant sau benzină (care, cel puţin, era ieftină şi se găsea din plin). Existau şi maşini electrice. Dar ele erau scumpe şi nu aveau o autonomie mare.

Şi, iată că, la aproape 100 de ani de la apariţia primelor autovehicule, maşinile electrice încă nu mulţumesc cumpărătorii — pentru a le putea face concurenţă rivalelor lor acţionate pe benzină. Şi totuşi, s-ar părea că timpul-lor a venit...

Autovehiculele acţionate electric sînt deseori văzute ca o ultimă soluţie pentru rezolvarea problemelor ce le pune poluarea emanaţiilor din ţevile de eşapament. Cu deosebire în oraşele în care domneşte smogul — precum Los Angeles sau Tokio — aceste emanaţii de hidrocarburi nearse, monoxid de carbon sau oxizi de azot, sînt motive de îngrijorare crescîndă. Încercările de a reduce aceste reziduuri (de exemplu, prin introducerea în sistemul de eşapament a convertoarelor catalitice) nu au făcut decît să dezamăgească. Dar autovehiculele electrice nepoluante par a oferi odată pentru totdeauna, o soluţie pe care maşinile pe benzină nu vor putea niciodată să o furnizeze.

Aceasta este o iluzie. Lipsa ţevii de eşapament nu integrează neapărat vehiculul în decorul verde. În plus faţă de îngrijorările produse de gazele emanate de maşinile clasice, există temerea că nivelul ridicat de bioxid de carbon în atmosferă va amplifica efectul de seră, ameninţînd cu o schimbare climatică de proporţii catastrofale.

Din nefericire pentru entuziaştii susţinători ai maşinii electrice, arderea oricărui combustibil fosil — inclusiv cărbune, petrol sau gaze naturale folosite la producerea electricităţii pentru vehiculele „curate" — presupune emanaţii de bioxid de carbon. Deşi motoarele convenţionale se găsesc în ţările industrializate probabil pe locul 3 în ierarhia marilor producători de CO_2, ele totuşi se află la o distanţă considerabilă de primele două surse de poluare: centralele termice şi uzinele. Emanaţiile de CO_2 ale maşinilor pot fi reduse prin diminuarea consumului de combustibil cu un conţinut mai mic de carbon — precum metanolul, de exemplu. Poluarea nu va fi redusă neapărat prin introducerea în circulaţie a maşinilor electrice.

Cu toate acestea, ele vor apărea pe şosele în următorii 10 ani. Statul California dispune de noi reguli ce duc la accelerarea dezvoltării industriei maşinilor acţionate electric. Începînd cu 1998, se va cere ca 2 la sută din totalitatea autovehiculelor nou fabricate să nu producă nici un fel de poluare. Prin urmare, aceasta înseamnă că ele trebuie să fie acţionate de un sistem electric. Numărul vehiculelor fără eşapamente va creşte pînă în anul 2003 la 10 la sută. Conform tendinţelor actuale, aceasta ar reprezenta o ofertă potenţială de aproximativ 180 000 maşini pe an. Producătorii de autoturisme ar putea fi atraşi de această cerere, dar maşinile electrice oferite vor avea un preţ ridicat şi o rază de utilizare scăzută. Acest lucru se întîmplă din cauza faptului că greutatea bateriilor necesare pentru punerea în mişcare a vehiculului va restrînge raza de acţiune.

Dificultatea constă în aceea că tehnologia actuală nu permite stocarea într-o baterie a unei mari cantităţi de energie — comparativ cu energia potenţială ce poate fi conţinută de un galon de petrol (n.t—1 galon UK= 4,54 l).

Regulile stricte de limitare a gazelor poluante ar putea încuraja tehnologia actuală în fabricarea maşinilor electrice şi integrarea lor în „cadrul natural". Cel mai avansat prototip îl constituie un produs numit provizoriu „Impact" şi care aparţine firmei americane „General Motors". Acest vehicul poate atinge o viteză de 60 mile/oră (n.t. — 96 km/h) în mai puţin de 8 secunde — la fel ca un autoturism sport. Viteza maximă este de 100 mile/oră (161 km/oră — n.t.) dar nu o poate menţine pentru un timp îndelungat. „General Motors" a anunţat că intenţionează să producă o astfel de maşină — sau ceva asemănător — pe la mijlocul acestui deceniu.

„Impact" are o formă aerodinamică, greutate redusă şi este prevăzut cu o aparatură electronică ce permite folosirea unor motoare electrice mai uşoare şi mai eficiente. Deşi maşina e cochetă, în ansamblu, performanţele ei sînt mai slabe decît cele ale unei maşini convenţionale: în primul rînd nu are decît 2 locuri. În al doilea rînd, foloseşte 32 baterii de acumulatori (plumb-acid) care, după ce au stat la încărcat o noapte întreagă, oferă o autonomie de 120 mile (193 km — n.t.), adică jumătate din cea a unei maşini cu un rezervor de capacitate medie. Bateriile trebuie schimbate după 20 000 mile (32 186 km — n.t.). Adăugînd la costul schimbării bateriilor şi pe cel al electricităţii, „General Motors" fixează un preţ de două ori mai mare pentru energie decît la maşinile pe benzină.

Şi preţul de cumpărare va fi mare. Maşina „Elettra", pe care „Fiat"-ul se pregăteşte să o lanseze în 1990, este o versiune electrică a „Pandei". Cu o viteză maximă de numai 45 mile/h (72,5 km/h — n.t.), cu o autonomie de 60 mile (96,6 km) şi dotată cu baterii de plumb (există şi o variantă cu baterii mai scumpe de nichel-cadmiu cu o autonomie de 110 mile — 177 km), e de aşteptat ca „Elettra" să coste de două ori mai mult decît „Panda" pe benzină.

În Franţa, unde există un surplus de energie electrică rezultat de la centralele atomoelectrice, grupul „Peugeot" împrumută, pentru testări de lungă durată, prototipurile automobilului 205 — variante electrice — altor companii franceze.

Modelele Peugot schiţează o altă tehnologie care va ajuta la îmbunătăţirea performanţelor maşinilor electrice, şi anume „frînarea regenerativă". Cînd se acţionează frîna — fie chiar şi uşor la coborîrea unei pante — motorul electric funcţionează ca un generator care încarcă bateriile. Maşinile sînt prevăzute cu un cablu de alimentare care poate fi conectat la orice priză pentru reîncărcare.

Tehnologia în domeniul fabricării bateriilor face progrese lente, dar continue. Cu toate acestea, e greu de prevăzut o ieftinire a acestora. Cele mai promiţătoare par a fi acumulatoarele pe bază de sodiu-sulf. Firma germană Volkswagen testează acest nou tip produs de concernul suedezo-elveţian ABB. Germanii consideră că, în comparaţie cu variantele convenţionale (plumb-acid), bateriile sodiu-sulf avînd acelaşi gabarit, pot stoca o energie de 4 ori mai mare.

Pînă la îmbunătăţirea bateriilor mai există şi un alt tip de vehicul care se anunţă promiţător. Este vorba de un hibid care foloseşte şi energia electrică şi motorul cu ardere internă. Profesorul Ulrich Seifferd, specialist al firmei Volkswagen, vede în acesta soluţia ideală pentru introducerea maşinilor electrice. Vor fi mai scumpe, dar poluarea lor va fi mai mică decît a celor pe benzină.

Aceste tipuri hibride pot fi realizate în două feluri. O metodă constă în combinarea unui motor cu ardere internă cu un motor electric în aceeaşi unitate. Cooperînd cu firma Volkswagen, Robert Bosch a alcătuit un hibrid tip Golf, care foloseşte un motor diesel combinat cu unul electric. Maşina poate fi comutată pe unul din cele două. De asemenea, poate funcţiona cu cele două sisteme în tandem, dar în acest caz motorul diesel porneşte automat cînd se solicită o acceleraţie mare sau cînd viteza depăşeşte 40 mile/oră (64,3 km/h — n.t.).

În traficul urban, un Volkswagen Golf cu motor diesel consumă aproximativ un galon de carburant la 44 mile (6,43 l/100 km — n.t.). Varianta hibridă reuşeşte să parcurgă

cu un galon o distanță de 113 mile (2,51/100 km), cu o energie adițională de 16,3 kWh la fiecare 60 mile (96,6 km — n.t.).

Cea de a doua variantă constă în construirea unui vehicul care este în principal o mașină electrică, dar care folosește și un mic motor cu ardere internă care are rolul de a reîncărca bateriile. Proiectul firmei americane „General Motors", denumit „Project Freedom", își propune realizarea unui astfel de vehicul.

Mașinile hibride vor continua să se îmbunătățească, dar în același timp vor evolua și motoarele cu ardere internă, ridicînd noi obstacole pe care vehiculele electrice vor trebui să le înlăture pentru a deveni o alternativă atractivă. Introducerea combustibililor alternativi, mai curați, va aduce cele mai radicale îmbunătățiri motoarelor cu ardere internă. Cei care se ocupă de poluarea aerului în California au dispus ca, pînă în 1996, 400 de stații de pe teritoriul statului să furnizeze combustibil cu grad scăzut de poluare.

Tipul de combustibil nu a fost specificat, dar e posibil ca acesta să fie metanolul. Mașinile convenționale îl pot utiliza cu succes, după ce au suferit ușoare modificări, dar există și inconveniente. Deoarece metanolul conține mai puțină energie decît benzina, vehiculele vor trebui prevăzute cu rezervoare mai mari. De asemenea, pe timp rece, mașinile vor porni mai greu.

Acest neajuns ar fi rezolvat de automobilul pe bază de hidrogen. Hidrogenul este un combustibil curat care poate reprezenta o concurență serioasă pentru vehiculele electrice, dar nu pentru mult timp. Arderea hidrogenului nu produce CO_2, ci apă. Din păcate, acesta este la fel de periculos ca trinitrotoluenul. Cea mai mare problemă o constituie stocarea pe vehicule, în condiții de siguranță, a unor cantități suficiente de combustibil. Acest lucru se poate realiza folosind hidrogen lichefiat la minus 253°C, dar realimentarea se dovedește cam dificilă. Tehnicienii de la BMV au avut nevoie de o oră pentru a reumple rezervorul de combustibil al mașinii lor experimentale.

La automobilele electrice probleme pun, de pildă, locurile de parcare necesare reîncărcării bateriilor, operație care poate dura 6—8 ore. O soluție ar fi introducerea de contoare în locurile de parcare.

O altă alternativă ar fi crearea unei rețele electrice îngropate sub carosabil, de unde vehiculul ar putea „trage" continuu energia necesară. Acest lucru poate fi realizat prin folosirea curentului electric de sub carosabil pentru a transmite, prin inducție, energia în vehiculele respective, fără a fi conectat fizic la sursă. Sună destul de șocant, dar această idee a fost dezvoltată de către cercetătorii Universității californiene de la Berkley. Lăsînd la o parte faptul că e de parcurs de drum lung de la idee la faptă, se ivesc noi probleme : mașinile care nu sînt prevăzute cu acumulatori nu pot circula decît pe drumurile electrificate.

Autovehiculele acționate cu energie solară constituie o altă alternativă într-un viitor nu prea îndepărtat.

La raliul „Sunrace", care a avut loc în iulie, anul trecut în America, au participat 32 de astfel de mașini, concurînd pe o distanță de 1600 mile (2575 km — n.t.), din Florida pînă în Michigan. Folosind mari panouri solare pentru a pune în funcțiune motoarele electrice, aceste vehicule ușoare au atins viteze medii de 15—30 mile/h (24,13—48,3 km/h).

Concurenții „solari" sînt însă mult prea „șubrezi" pentru a rezista în viața cotidiană, dar, cu toate acestea unii fabricanți de mașini încearcă să utilizeze energia solară. În Japonia, firma Suzuki a experimentat o furgonetă ale cărei baterii sînt încărcate cu ajutorul panourilor solare plasate pe acoperișul vehiculului și al garajului. Din nou, îmbunătățirea bateriilor va fi crucială în dezvoltarea acestui prototip, mai ales dacă el va fi utilizat și noaptea.

Oricare va fi tipul de mașină electrică care va intra în producție în următorii 10 ani, el va trebui să facă față numărului mereu crescînd al ideilor. (din "The Economist")

În românește de
Ioana-Mariela Bărbulescu

Vodca „Gorbaciov" în instanță

„Vinexport" deja de mai bine de douăzeci de ani „înoată" în vîltoarea pieței mondiale. Această organizație sovietică s-a transformat dintr-un „peștișor mic" într-unul „de pradă". Astăzi ea deține practic dreptul de monopol asupra vînzării peste graniță a vodcii autohtone.

Această organizație sovietică a declarat în întreaga lume că ea este singurul moștenitor legitim al tuturor capitaliștilor ruși care au produs cîndva vodcă și nu va permite nimănui să pretindă același lucru. În 1982 „Vinexport" a rupt simbolurile țariste de pe eticheta puternicei vodci „Smirnoff" care se vinde în Europa. După părerea conducerii firmei, dacă ea ar avea mai mulți dolari pentru cheltuieli de judecată, ar sta în genunchi și producătorii vodcii „Smirnoff" în SUA.

În prezent „Vinexport" are o altă țintă. Vodca „Gorbaciov", produsă de firma vestberlineză „Gorbaciov Gmbh", a început din 1985 să cucerească rapid popularitate. Acum ea a intrat în rîndul celor cinci mărci de vodcă dintre cele mai cumpărate. Firma sovietică consideră că succesul este nemeritat întrucît în reclama acestui produs participă, fără voie, președintele URSS.

„Vinexport" se pregătește pentru un proces penal și o face temeinic, căci dorește nici mai mult nici mai puțin decît să șteargă de pe fața pămîntului vodca „Gorbaciov". Colegii germani, apărîndu-se de furiosul „Vinexport" afirmă : vodca lor a fost creată de un general țarist L. Gorbaciov în 1880 la Petersburg. În 1919 el, împreună cu colaboratorii firmei sale, au fugit la Berlin, unde au continuat afacerea. Aceasta ar fi istoria. S-ar putea !... Însă partea sovietică, pune la îndoială versiunea originii acestei vodci, spunînd că nu este decît un truc de reclamă. Și nici măcar cel mai original. Căutările intense în arhive a unor dovezi despre generalul țarist și despre produsul fabricat de el nu au arătat deocamdată nimic (din „Izvestia")

Matrioșca non-grata

Tribunalul popular al raionului Kievsk din Moscova a dat sentința în procesul lui Elihan Antipov, un rus în vîrstă de 23 de ani, originar din orașul Mîtișsci.

El a fost acuzat de încălcarea normelor operațiunilor valutare și jignirea onoarei președintelui URSS.

Miliția l-a ridicat pe Antipov de pe strada Arbat pe cînd atenta la cinstea și demnitatea șefului statului — tînărul făcea comerț cu matrioșci care-l înfățișau pe Mihail Gorbaciov.

Așa cum este consemnat în dosarul respectiv, operațiunea de arestare a lui Elihan Antipov a avut loc la 18 iulie 1990 în jurul orei 11 și 40 minute. În prezența martorilor, comerciantului i-au fost confiscați 60 dolari SUA și 34 ruble URSS. Au fost reținuți și doi cetățeni SUA — soț și soție — care au plătit lui Antipov valută pentru două jucării politice din lemn.

Turiștii au relatat la miliție că au plătit în dolari pentru cele două matrioșci deoarece nu au avut cele 350 de ruble pretinse de Antipov. După depunerea mărturiei, turiștii au plecat în patrie și astfel au scăpat de răspundere. Însă Antipov a rămas în URSS și, pentru jignirea președintelui prin aceste matrioșci, a fost pasibil de o pedeapsă de pînă la trei ani privare de libertate și pînă la doi ani în colonie de muncă sau 3 000 ruble amendă.

Aceste pedepse sînt prevăzute de Legea URSS „Cu privire la apărarea cinstei și demnității președintelui URSS" pentru „jignirea intenționată a cinstei și demnității președintelui exprimată într-o formă indecentă". Juriștii profesioniști, imediat după apariția acestei legi și-au spus părerea : aplicarea ei va fi greu de realizat în practică. În lege nu se spune concret ce anume se consideră a fi o jignire pentru șeful statului ?

Procurorul raionului Kievsk, V. Kruglov, consideră că președintele este un fel de simbol al țării, al patriei, mîndria națiunii și el trebuie apărat așa cum se cuvine. Antipov a declarat că el nu l-a jignit pe președinte și nu l-a înfățișat în caricaturi. Matrioșca respectivă, a cărei figură este prea puțin asemănătoare cu a lui Mihail Gorbaciov, conține în interiorul ei în ordine cronologică pe „tovarășii" Brejnev, Hrușciov, Stalin și Lenin, care la fel de vag amintesc originalele.

În final Antipov a fost declarat nevinovat, iar pentru cei 60 dolari SUA a primit 3 ani fără confiscarea averii, amînînd intrarea în vigoare a sentinței cu doi ani. Lui Antipov i s-a confiscat matrioșca, cei 60 dolari au fost trecuți în contul statului, acuzatului fiindu-i restituie cele 34 ruble care i se luaseră.

Deocamdată matrioșca confiscată de la Antipov va fi distrusă. După cum spune V. Kruglov, mai degrabă prin metoda loviturii de ciocan. Poate, și asta este tot o discreditare ? (din **„Izvestia"**)

Niciodată așa ceva!*) 9

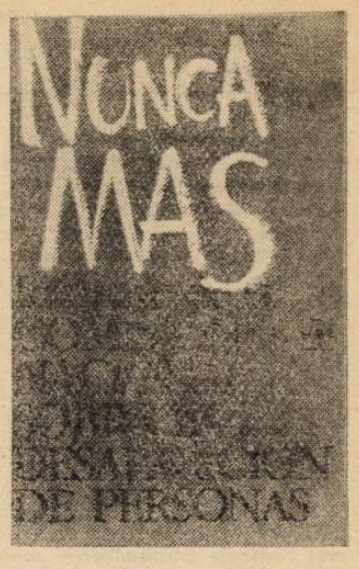

metodologia folosită a constat, în principal, în interrelația dintre grupurile ilegale de represiune, cele care, în fond, au acționat ca și cum ar fi fost vorba de o aceeași unică forță ; operațiunile, prin caracterul lor constant ilegal, reprezentau o încălcare evidentă a suveranității naționale. Din nefericire, tot ceea ce s-a întîmplat dovedește existența unui aparat represiv tipic „multinațional". La adăpostul lui, forțele străine de represiune au început să facă parte din așanumitele „grupuri operative", care s-au dedat la sechestrări, interogatorii sub tortură, asasinate și mutări ale compatrioților lor la centrele clandestine de detenție din propriile țări. Chiar dacă este cert că cel mai mare număr de străini au fost de naționalitate uruguayană, nu pot fi trecute cu vederea cazurile de azilanți paraguayeni, bolivieni și chiar chilieni, care au suferit, în egală măsură, consecințele asemănării dintre modelele politice autoritare ce au bîntuit într-o parte a continentului.

Mărturia Matildei Artes Company, mama și bunica dispăruților Graciela Antonia Rutilo Artes și Carla Graciela Rutilo Artes (dosar nr. 6 333 și 7 243) :

La 2 aprilie 1976 au fost luate, de către forțele de securitate din orașul Oruro (Bolivia), fiica mea Graciela și, împreună cu ea, nepoata mea Carla. Au fost apoi transferate în orașul La Paz, unde le-au separat. Graciela a fost dusă în diferite clădiri ținînd de Ministerul de Interne bolivian, unde a fost torturată. Carlita a fost dată la orfelinatul „Hogar Carlos Villegas", unde a stat foarte supravegheată sub numele probabil de Norah Nentala. De nenumărate ori a fost dusă la „ședințele" de tortură la care era supusă mama sa, fetița fiind chinuită(o țineau dezbrăcată, agățată de picioare cu capul în jos) pentru ca Graciela să cedeze și să vorbească.

...Fetița a fost apoi mutată la orfelinatul Villa Fatima (La Paz), unde, în sfîrșit, a putut fi înregistrată sub numele adevărat. A rămas aici pînă la 25 august 1976, de unde a fost luată cu forța de către patru agenți ai Ministerului de Interne bolivian, care, spunînd că îndeplinesc ordinele col. Ernesto Cadina Valdivia, au afirmat că fetița trebuia să călătorească imediat împreună cu mama ei. În acest timp, fiica mea a fost obligată să semneze un act prin care arăta că „a primit copilul în perfectă stare de sănătate". În cele din urmă, Graciela și Carlita au fost predate, la 29 august 1976, la frontieră, autorităților argentiniene. Alătur aici copia radiogramei oficiale. Trebuie să spun că fiica mea Graciela a stat de la vîrsta de 9 ani în Bolivia, unde eu mă stabilisem cu familia, iar ulterior, cu excepția unor scurte vizite în Argentina, nu a locuit niciodată în această țară. De aceea, dincolo de flagranta ilegalitate a predării ei, rezultă clar că guvernul argentinian nu avea vreun motiv s-o revendice. De atunci, Crucea Roșie Internațională este unicul organism care : 1. a văzut-o în viață pe fiica mea ; 2. a primit confirmare oficială din partea guvernului bolivian privind predarea celor două în Argentina ; 3. a anunțat guvernul argentinian despre existența lor, Junta militară insistînd, însă, că „nu se cunoaște nimic despre soarta lor și nu sînt arestate".

Dispariția lui Claudio Ernesto Logares, Monica Sofia Grispon de Logares și Paula Eva Logares (dosare nr. 1982, 1983 și 1984). Este cazul unei familii argentiniene care locuia în Montevideo, Uruguay, și care a fost sechestrată în acest oraș-capitală. La 18 mai 1978, Claudio, argentinian, soția sa, Monica, și minora Paula au fost arestați în plină stradă, în Montevideo, de un grup de civili puternic înarmați, aflați în trei automobile. Claudio a fost luat într-unul, iar soția și fiica în altul. S-au făcut demersuri atît în Uruguay, cît și în țara noastră pentru a se afla unde se găsesc cei trei, dar fără nici un succes. Ceea ce trebuie evidențiat este că Paula a putut fi totuși, localizată prin „Bunicile din Plaza de Mayo" (organizație cu profil umanitar, care și-a propus și, adesea, a reușit, să găsească dispăruții din familiile proprii sau din alte familii -n.tr.). Fetița familiei Logares se afla în custodia unui fost comisar de poliție din provincia Buenos Aires, care o înscrisese drept copilul său. La acea dată, prin plîngerea înaintată la Judecătoria Federală din Buenos Aires, a fost emis un ordin de arestare preventivă împotriva lui Ruben Luis Lavallen, Raquel Teresa Leyro și dr. Jorge Hector Vidal. Aceștia erau acuzați de complicitate la delictul de modificare a stării civile a unei minore în vîrstă de 10 ani, realizat într-un act oficial (actul de naștere). Apariția fetiței în țara noastră și, în plus, în custodia unui membru al forțelor de poliție nu lasă nici o îndoială asupra faptului că, în scopul sechestrării familiei Lugares, s-a recurs la o strînsă colaborare între grupurile de presiune ilegale.

Se pot trage unele concluzii referitoare la legăturile internaționale ale represiunii. Trebuie, de pildă, neapărat menționat cazul notoriu al delincventului american Michael Townley, care a declarat, cu toate amănuntele, că este autorul crimelor comise împotriva unor personalități din Chile și Bolivia. Declarațiile au fost făcute în fața unor tribunale din Statele Unite.

Astfel, el a mărturisit că a participat, în calitate de protagonist, la atentatul comis la Washington împotriva fostului ministru chilian Orlando Letelier (în guvernul Allende) și a secretarei sale, totul din ordinul faimoasei DINA, poliția politică transandină ; pe această bază, justiția americană a cerut extrădarea celor mai înalți șefi ai DINA, pentru a fi judecați în SUA. De asemenea, a mărturisit că este autorul asasinatelor, produse pe teritoriul argentinian, cărora le-au căzut victime generalul chilian Carlos Prats, comandantul șef al armatei, și soția sa, ca și generalul bolivian Juan Jose Torres (fost președinte al țării), asasinat la Buenos Aires. Datorită acestor declarații, puterea judiciară argentiniană a cerut extrădarea lui Townley pentru a fi judecat aici.

În virtutea tuturor acestor conexiuni evidente, Comisia și-a formulat sesizarea adresată la un moment dat justiției în felul următor :

În concluzie, trebuie relevată, prin importanța sa, atenționarea făcută de diverși martori în legătură cu un fapt extrem de grav : prezența unor funcționari uruguayeni care practică represiunea ilegală pe teritoriul argentinian. Confirmă aceasta, în primul rînd, faptul că au fost văzuți în captivitate, la centrul clandestin de detenție „Pozo de Quilmes", un mare număr de persoane de ambele sexe, de naționalitate uruguayană. De aceea, capătă un înalt grad de credibilitate spusele lui Illarzen, în sensul că unul din deținuți, numit Sobrino, i-a confesat următoarele : cel care la Quilmes apare ca ofițer uruguayan de rang înalt, specializat în represiune, și care poartă numele de Ariel Prerel — sau Prete — este în realitate, un funcționar de la o închisoare din Montevideo, unde Sobrino a stat arestat și pe care îl cunoaște deci personal.

Aceste fapte evidente merită din partea autorităților constituționale argentiniene o verificare amănunțită, cu scopul neabătut de a se garanta exercitarea deplină a suveranității naționale. Trebuie realizată o verificare exhaustivă a eventualelor legături ilegale dintre persoane din țara noastră și unii funcționari străini.

Decretul 187 din 1983, de creare a Comisiei Naționale pentru Dispariția de Persoane, arată la articolul 2, paragraful „d" că acest organism trebuie „să denunțe justiției orice încercare de ascundere sau sustragere de elemente probatorii, referitoare la faptele pe care încearcă să le clarifice".

Prin munca desfășurată în timpul funcționării Comisiei, s-a putut stabili că a existat un număr mare de documente care au fost distruse sau care sînt menținute ascunse de autorii acțiunilor represive.

Imensul și complexul dispozitiv creat pentru a desfășura activitatea represivă clandestină și uriașa infrastructură pe care a presupus-o au fost rodul unor ordine, dispoziții, indicații, acte, care, în mod sigur, trebuie că au existat în scris și au fost înregistrate. S-a beneficiat de mari resurse, a fost afectat un personal anume, s-au ridicat mari construcții și s-au adaptat clădiri întregi pentru a fi transformate în centre clandestine de detenție. Aceasta presupune existența unor documente indispensabile unei asemenea afaceri.

Toți sechestrații erau identificați, s-au confecționat actele complete referitoare la fiecare, cu cópii care se distribuiau diverselor organisme de securitate și informații. Unde este azi această imensă cantitate de materiale scrise, care, în mod necesar, trebuie că le-au avut în mînă cei ce au pus în practică un atît de vast și sinistru mecanism ? Doar o mică parte din aceste documente a putut fi găsită printr-o tenace muncă de investigare. Pe baza doar a acestei părți putem reconstrui o parte din mecanismul terorii care a domnit în țara noastră.

Diverse mijloace de presă au furnizat recent informații, date de Ministerul de Interne, arătînd că s-a reușit identificarea ordinelor emise de autoritățile guvernului militar, prin care se cerea distrugerea în totalitate a arhivei secrete legate de acțiunea represivă. Însuși președintele de facto, generalul Reynaldo Benito Bignone, prin decretul 2726/83 — care nu avea circuit public — a dat ordinul în scopul de a se proceda la distrugerea documentelor privind persoanele care fuseseră arestate din dispoziția puterii executive, în virtutea aplicării stării de asediu.

Dificultățile și limitările cu care s-a confruntat Comisia în activitatea sa de investigare au fost prezentate inclusiv președintelui Raul Alfonsin, prin nota din data de 3 mai 1984, în care afirmam :

Este neîndoielnic că guvernul reprezentînd fostele junte militare — prin controlul absolut, stabilit pentru a se garanta monopolul exercitării forței asupra statului — a primit, înregistrat și introdus în arhivă toată informația amănunțită privind respectiva situație. Pe de altă parte, legitimitatea formală pe care au trebuit s-o asigure metodelor și procedeelor folosite în așa-numita luptă antisubversivă face imposibil de eludat existența unui minim de documente, ce derivă, pe de altă parte, inclusiv din caracterul instituțional pe care l-a avut represiunea. **(Va urma)**

Versiune românească de Anca Voican

*) Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariția de persoane (Raportul Sabato)

STALIN și stalinismul*) 19

Roy Medvedev

Divinizarea lui Stalin nu i-a permis partidului să-i controleze actele, tot ceea ce emana de la el era acceptat aprioric. Întruchiparea în persoana lui Stalin a tuturor realizărilor Uniunii Sovietice a paralizat activismul politic al comuniștilor, nu a permis o evaluare a realității, a cerut o încredere oarbă în „conducător". Ca orice cult, cultul lui Stalin a generat tendința de transformare a partidului într-un soi de organizație clericală, în cadrul căreia „păstorii" — conducătorii, în frunte cu infailibilul „papă"-Stalin — erau rupți de cei păstoriți, de membrii de rînd ai partidului. Cultul lui Stalin nu numai camufla ilegalitățile și greșelile săvîrșite, ci și justifica dinaînte noi crime. În același timp, cultul adîncea ruptura dintre Stalin și popor și partid. Pentru popor, liderii din Kremlin erau tot atît de departe ca și zeii din Olimp.

În anii '30 și '40, conștiinței poporului i-au fost inculcate elemente de percepere religioasă, de psihologie religioasă cu toate iluziile, autosugestia, spiritul necritic, intoleranța față de heterodocși, cu fanatismul ei. Cum pe bună dreptate scria I. Kariakin, a apărut o variantă sovietică de conștiință religioasă. Perceperea realității era denaturată, faptele și fenomenele căpătau tente nefirești lor. Era greu să crezi în crimele monstruoase atribuite vechilor bolșevici. Și mai greu, însă, era să te gîndești că totul era doar o provocare premeditată, că Stalin comite crime oribile, suprimîndu-și prietenii și colaboratorii din partid.

Firește, cultul lui Stalin îi influența pe oameni în mod diferit, în funcție de vîrstă și de statutul social. Cea mai mare influență a exercitat-o asupra tinerilor, așa cum, 30 de ani mai tîrziu, se va întîmpla în China. Școala și facultatea au devenit focarul cultului personalității. Dar nu numai tinerii între 12 și 17 ani îl admirau pe Stalin și credeau în el. Unii activiști de partid și de stat proeminenți au pășit spre locul execuției strigînd „Trăiască Stalin !"

Această conștiință religioasă, care pusese stăpînire pe mase, paraliza și voința celor care nu mai credeau în Stalin, care începuseră să-și dea seama de realitate. De ce Ordjonikidze s-a împușcat și nu l-a împușcat pe Stalin ? De ce istoria de două decenii de sîngeroase crime ale lui Stalin nu a generat nici o încercare de a-l înlătura ? Probabil că au existat oameni în stare s-o facă, dar i-a oprit nu atît teama pentru viața lor, cît imposibilitatea de a prevedea consecințele unui asemenea pas.

Cum se explică, însă, existența atît de îndelungată a cultului personalității lui Stalin ?

Campania de elogiere excesivă a lui Stalin a fost organizată și inspirată în bună măsură de el însuși și de anturajul lui. Cultul lui Stalin era inculcat încă de la grădiniță. Din primele clase, copiilor li se spunea că pentru tot binele vieții ei trebuie să fie recunoscători lui Stalin. Nu e vorba, însă, numai de propagandă. La vremea respectivă, s-au făcut încercări de a explica și apariția creștinismului, în primul rînd, prin amăgirea oamenilor de către biserică și nu prin condițiile istorice ale începutului de eră.

Unii istorici occidentali și sovietici au exprimat opinia potrivit căreia apariția și consolidarea cultului lui Stalin au fost facilitate de tradițiile și orînduirea socială a Rusiei țariste, pe care revoluția le-a schimbat, dar nu le-a lichidat. Cultul țarului, al împăratului, implantat secole de-a rîndul, nu putea să dispară dintr-o dată. E o opinie care are dreptul la existență. Dar unele premise ale apariției cultului personalității există în revoluția însăși.

Revoluția din Octombrie a dărîmat într-un timp scurt rînduieli ce s-au clădit în decurs de secole. Transformările generate de ea au fost uriașe și neobișnuite. Iar cei ce au condus revoluția au dobîndit în ochii poporului o aură de eroi nepămînteni. Se pare că tendința de a-i preamări pe conducători apare în toate revoluțiile de masă învingătoare.

În apariția și amplificarea cultului lui Stalin, un rol deloc neglijabil a avut amploarea represiunilor din anii '30. Stalin n-a acționat de unul singur. În crime el a antrenat nu doar organele de represiune, ci milioane de oameni. Mii de activiști de partid au făcut parte din „troici" și din Instanțele Speciale. Zeci de mii de activiști și de conducători de întreprinderi au denunțat „dușmani ai poporului". Încă în 1937 Biroul Politic a decis ca arestarea lucrătorilor dintr-o instituție trebuie sancționată, pe cît posibil, de șefii instituțiilor respective. Comisarii poporului sancționau arestarea colaboratorilor lor, secretarii comitetelor regionale — a lucrătorilor comitetului regional. Președintele Uniunii Scriitorilor sancționa arestarea scriitorilor.

Sute de mii de comuniști votau excluderea din partid a „dușmanilor poporului". Milioane de oameni cereau, la mitinguri și demonstrații, pedepsirea aspră a „dușmanilor poporului". La judecată și pedeapsă își trimiteau uneori chiar și prietenii de ieri. Firește, cei mai mulți aveau încredere în Stalin și în organele N.K.V.D.-ului. Au fost și oameni care s-au îndoit, cel mai adesea atunci cînd era vorba de cazuri concrete ; dar ei au tăcut, înlesnind astfel răfuiala cu cadrele de partid. Chiar avînd dubii și îndoieli, acești oameni nu voiau să se considere părtași la crime. Și atunci se sileau să creadă în Stalin, care, chipurile, știa totul și nu putea greși. Cultul lui Stalin îi ajuta să-și liniștească conștiința.

Aliajul de sentimente și mentalități contradictorii, plămădit în anii terorii, constituie una dintre cauzele principale ale duratei și temeiniciei cultului lui Stalin. Altfel spus, între teroare și cultul lui Stalin a existat o relație de cauză-efect directă și inversă.

Firește, în alte condiții cultul unui conducător nu conduce automat la ilegalități și represiuni de masă. Foarte multe depind de omul învestit cu prerogative excepționale. Dar o societate sănătoasă nu poate să existe în condițiile în care singura garanție a drepturilor și chiar a vieții cetățenilor o constituie în principal calitățile personale ale liderului unui partid sau al unui stat.

Ziarul principal al bolșevicilor se numea „Pravda" („Adevărul"). Luptînd împotriva țarismului, iar apoi împotriva Guvernului Provizoriu burghez, ei militau pentru publicitate (glasnost) și libertatea criticii. În lupta sa împotriva adversarilor politici, în intrigile și provocările sale, lui Stalin publicitatea (glasnost) și libertatea criticii nu-i erau necesare. Întreaga activitate a N.K.V.D.-ului s-a desfășurat în deceniul al patrulea într-un secret total și orice încercare de a pătrunde în aceste taine era considerată o crimă. Dimensiunile colosale ale terorii scăpau oamenilor sovietici. La aceasta contribuia și orgia de transferări ale lucrătorilor dintr-o regiune în alta, dintr-o funcție într-alta în anii 1937—1939. Adesea, nu se știa dacă cutare activist de partid a fost arestat sau transferat într-un alt loc de muncă. În majoritatea cazurilor, nici măcar rudele celor arestați nu știau nimic de soarta acestora. Mințind în mod josnic rudele, de regulă, organele N.K.V.D.-ului nu le comunicau executarea „dușmanilor poporului", ci le spuneau că au fost deportați în lagăre îndepărtate, „fără drept de corespondență".

Cum se înscenau „sinucideri"

În multe cazuri, Stalin și N.K.V.D.-ul preferau represiunilor directe teroarea deghizată, de exemplu, înscenarea pătrunderii unor „hoți" în apartamentul celui considerat indezirabil. Așa a fost asasinată soția lui Meierhold, actrița Zinaida Raih, care lupta să-și salveze soțul. Potrivit lui Ehrenburg, cei care au comis spargerea în apartamentul Zinaidei Raih nu s-au atins de multe obiecte de valoare, dar au furat documentele pregătite de ea. Unii oameni politici erau asasinați acasă, la hotel, la vînătoare, în cabinetul lor de lucru, erau aruncați pe fereastră, otrăviți, după care se anunța că au decedat în urma unui „atac de cord", unui accident de muncă sau s-au sinucis. Astfel, a fost otrăvit Nestor Lakoba, al cărui corp neînsuflețit a fost transportat de la Tbilisi la Suhumi pentru ceremonia de înhumare. (Ulterior, sicriul lui Lakoba, declarat după moarte „dușman al poporului" a fost dezgropat din mormîntul din centrul orașului și dus în alt loc.)

A. Handjian, prim-secretar al C.C. al P.C.(b) din Armenia, a fost ucis la Tbilisi chiar de Beria. Potrivit declarațiilor făcute de A. Ivanova, activistă în aparatul Comisiei Controlului de Partid, care în ziua asasinatului se afla într-o încăpere vecină cu biroul lui Beria și a auzit o împușcătură, corpul lui Handjian a fost transportat la hotelul în care locuiau de obicei activiștii de partid veniți din Armenia. Complicii lui Beria au așezat corpul neînsuflețit al lui Hadjian pe pat și au tras în aer. S.O. Gazarian a relatat că în buzunarul victimei au fost strecurate două scrisori pregătite din vreme : una, adresată soției lui, Roza, alta — lui Beria. În cea de-a doua, Handjian ar fi scris că a hotărît să se sinucidă din pricina unor încurcături în care intrase. După ce l-au ucis mișelește pe Handjian, Beria și clica sa l-au acuzat de „lașitate" pe omul pe care chiar ei îl asasinaseră. În iulie 1936, în întreaga Transcaucazie au avut loc adunări de partid, în care au fost condamnate frica, lașitatea lui Handjian. Cîteva luni mai tîrziu, s-a spus că Hadjian a fost „dușman al poporului", iar în Armenia au fost arestați numeroși „complici" de-ai lui.

Oamenii de stat din anturajul lui Stalin comiteau nu numai acte de banditism politic, ci și numeroase delicte de drept comun „obișnuite". Cheltuind fraudulos milioane de ruble, au construit pentru ei și pentru rudele lor vile somptuoase ; au organizat (asemenea lui G.F. Aleksandrov, „ideolog" de frunte și funcționar superior în administrația stalinistă) case de toleranță clandestine. În timpul plimbărilor lui cu mașina prin Moscova, Beria ochia femei tinere și frumoase care i se aduceau apoi la vilă. Tocmai pentru aceste motive, lui Stalin și anturajului său le convenea absența publicității (glasnost).

Mulți apărători ai cenzurii mai fac și astăzi referiri la Decretul cu privire la presă, adoptat curînd după revoluție și semnat de Lenin. Prin acest decret au fost interzise unele ziare burgheze, dar el avea un caracter temporar și parțial. Războiul civil, care a izbucnit la puțin timp după aceea, a făcut necesară prelungirea efectului ei pentru cîțiva ani și chiar amplificarea unor măsuri administrative împotriva organelor de presă ale altor partide. Astfel, în 1918, au fost suspendate ziarele și editurile menșevicilor și eserilor. Dar la cîteva luni după încheierea războiului civil, Lenin a insistat asupra lărgirii libertății cuvîntului și a presei, deși, după cum reiese din corespondența lui cu G. Miasnikov, și în 1921 s-a pronunțat împotriva libertății

* Din volumul cu același titlu în pregătire pentru **Editura Humanitas**

presei „de la monarhiști pînă la anarhiști", invocînd atunci sărăcia R.S.F.S.R. și bogăția burgheziei mondiale care poate organiza („cumpără, „plăti") o propagandă și o agitație mult mai puternice. De aceea, cu acordul lui Lenin și al conducerii P.C.(b) din Rusia, cenzura presei s-a menținut, deși mult mai puțin severă, în primii ani ai n.e.p.-ului.

Stalin n-a continuat deloc tendința de creștere a libertății cuvîntului și a presei, care se conturase la începutul deceniului al treilea. Dimpotrivă, sub directa lui influență, încă pe la mijlocul acestui deceniu, publicitatea (glasnost) a fost continuu îngrădită, inclusiv atunci cînd se dezbăteau problemele specifice de partid sau problemele și perspectivele construcției socialiste. Nu numai „monarhiștii" sau „anarhiștii", dar nici liderii de partid nu-și puteau expune liber opiniile. În anii '30, cînd Stalin a instaurat puterea unipersonală, controlul asupra tuturor mijloacelor de informație a înregistrat o amploare fără precedent. Oamenii sovietici dispuneau numai de informațiile permise de Stalin și colaboratorii săi. Nici un film nu putea să ruleze pe ecrane înainte de a fi fost vizionat de Stalin. Faptul că atît oamenii simpli, cît și demnitarii sovietici erau lipsiți de informațiile de care dispunea doar Stalin făcea ca în multe cazuri el să domine pe de-a-ntregul situația. Tuturor li se părea că Stalin știe infinit mai mult decît oricare dintre ei și acest fapt îi făcea pe oameni să-și piardă încrederea în forțele proprii și în dreptatea lor.

Sistemul dictaturii unipersonale creat de Stalin a fost complex și durabil. Rolul principal în acest sistem a fost deținut de organele de reprimare, care s-au aflat sub controlul personal al lui Stalin.

Ceka

Înainte de Revoluția din Octombrie, Lenin estima că proletariatul va reuși să anihileze destul de ușor împotrivirea burgheziei și că pentru înfrîngerea contrarevoluției vor fi suficiente cîteva acțiuni de reprimare relativ scurte și limitate. Realitatea s-a dovedit mult mai complexă, și guvernul sovietic a trebuit să creeze curînd după revoluție organe speciale de reprimare. Prima consfătuire a Comisiei Extraordinare din Întreaga Rusie pentru Lupta împotriva Contrarevoluției și Sabotajului (V.C.K., Ceka) a avut loc în decembrie 1917. Activitatea V.C.K. a cunoscut o amploare deosebită în anii războiului civil, în primul rînd în zonele din apropierea fronturilor de luptă. În acea perioadă, comisiile extraordinare nu erau concepute ca organe de judecată sau de anchetă, ci ca organe administrativ-militare **de reprimare**, care trebuiau să descopere dușmanii interni și să-i lichideze sau să-i izoleze. Așa cum soldatul își ucide **adversarul** numai pentru că îl vede de partea cealaltă a liniei frontului și cu arma în mînă, tot așa organele V.C.K. Trebuiau să-i caute pe contrarevoluționari și pe sabotori și să-i lichideze la locul crimei.

E puțin probabil că Puterea Sovietică și Armata Roșie ar fi reușit să-și înfrîngă dușmanii fără ajutorul V.C.K., fără acțiunile ei masive de reprimare și fără „teroarea roșie". Dar tocmai atributele „extraordinare" — și nu întotdeauna bine definite — ale V.C.K. au condus frecvent la abuzuri și greșeli.

Acțiunile de reprimare ale V.C.K. presupuneau nu doar execuții prin împușcare, ci și crearea unor mari lagăre de concentrare. Detenția în aceste lagăre era considerată temporară — numai pentru perioada războiului civil. Și, într-adevăr, imediat după încheierea lui a început golirea închisorilor și lagărelor și au fost modificate formele de muncă ale V.C.K. În ordinul emis de conducerea V.C.K. la 8 ianuarie 1921 se spunea :

„Formal, fronturi nu mai există. Pericolul unei lovituri de stat burgheze a dispărut. Perioada acută a războiului civil s-a încheiat, dar el a lăsat o moștenire grea — închisori arhipline, în care sînt deținuți, în principal, muncitori și țărani, și nu burjui. Trebuie să lichidăm această moștenire, să golim închisorile și să veghem ca acolo să nu mai ajungă decît cei care, într-adevăr, reprezintă un pericol pentru Puterea Sovietică. Atunci cînd existau fronturi, chiar și specula măruntă sau trecerea liniei frontului puteau constitui un pericol pentru Armata Roșie ; asemenea cazuri trebuie acum lichidate. În viitor, cu bandiții și cu recidiviștii înrăiți se va proceda radical, dar menținerea în închisoare a numeroși muncitori și țărani care au ajuns acolo pentru furturi neînsemnate sau pentru speculă e inadmisibilă..."

Nu era vorba doar de schimbarea stilului sau a metodelor de muncă a V.C.K. Încă în 1919, la propunerea lui Dzerjinski, au fost lichidate aproape toate comisiile extraordinare județene, deoarece dispăruseră condițiile extraordinare care reclamaseră existența lor. În timp de pace, organele de reprimare „rapidă" erau inutile. În decembrie 1921, la propunerea lui Lenin, Congresul ordinar al Sovietelor a însărcinat C.E.C. din Rusia „să reexamineze în cel mai scurt timp situația privind Comisia Extraordinară din Întreaga Rusie și a organelor ei în direcția reorganizării lor, limitării competențelor lor și consolidării principiilor legalității revoluționare". La 6 februarie 1922, a fost emis un decret de transformare a V.C.K. în G.P.U. (Direcția Politică de Stat), care era însărcinat numai cu combaterea infracțiunilor deosebit de grave împotriva statului : contrarevoluția politică și economică, spionajul și banditismul. G.P.U. nu avea dreptul să ia hotărîri definitive privind pedepsirea infractorilor. Organele G.P.U. efectuau cercetarea ; de regulă, sentința trebuia să fie dată de tribunal. **(Va urma)**

Traducere și adaptare
Margareta Șipoș

Ce știm despre francmasonerie? 14

Spania, cu tradiția ei inchizitorială, a primit francmasoneria nefavorabil. José Ferrer-Benimeli, **profesor la Universitatea din Saragosa, specialist în istoria francmasoneriei (a publicat o istorie în 4 volume și o carte despre arhivele secrete ale Vaticanului și francmasoneriei) oferă informații despre francmasonerie în :**

Spania și America Latină

Prima lojă a cărei existență este cunoscută, loja engleză, apare la Madrid în 1728. Dar curînd i se pierde urma ; de-a lungul secolului, în lumea iberică francmasoneria este inexistentă. O masonerie organizată apare după 1808, formată de Napoleon care îl va numi Mare Maestru pe fratele său, Joseph. Prima lojă a fost creată în 1809 la San Sebastian. Curînd, coexistă în Spania două francmasonerii : una, franceză și militară, constituită din soldați ai armatei imperiale, mai ales ieșiți din serviciile spitalelor — medici, chirurgi ș.a. ; alta, spaniolă, dar tot în serviciul lui Joseph, „afrancesada", francizată. Între ele izbucnesc dispute teritoriale. După 1814 (revenirea regelui Ferdinand III), francmasoneria este din nou interzisă (de 14 ori pînă în 1833 !). Va reapărea în 1868, după „revoluția din septembrie" de la Cadiz, care a dat prima constituție democratică a țării.

În același secol XIX se va dezvolta francmasoneria și în coloniile latino-americane. Ea a fost chiar foarte puternică în insule, mai ales Porto Rico și Cuba, cu mult înaintea independenței. În anii luptelor pentru independență, coloniile portugheze și spaniole din America Latină au dat naștere unei proliferări de societăți patriotice. Unii din membrii acestor societăți aparțineau și francmasoneriei : Bolivar, San Martin ș.a. Bolivar, marele **libertador**, fusese inițiat la Paris. Cînd s-a constituit Marea Columbie și Statele Unite ale Americii latine, primul decret al lui Bolivar, din 1828, a fost interdicția francmasoneriei și a tuturor societăților secrete din țară. Masoneria a dispărut vreme de 30 de ani. Bolivar era convins, după un atentat eșuat asupra sa, că orice societate secretă este periculoasă pentru putere.

În ce privește rolul jucat de francmasonerie în viața politică, în Spania, în timpul Primei Republici (1873—1902), se constată prezența, printre oamenii politici, a numeroși francmasoni, precum Sagasta și Ruiz Zorrilla, șefi ai guvernului ; deputații francmasoni erau numeroși. Între marii francmasoni ai acelor vremuri : Santiago Ramon y Cajal (Premiul Nobel pentru medicină, în 1906), Vicente Blasco Ibañez, scriitor. Nume ilustre de francmasoni în America Latină : Jose Marti, poetul și patriotul cubanez, Cesar Augusto Sandino, în Nicaragua, Emiliano Zapata, în Mexic.

Cazul Mexicului a fost aparte. Numeroși președinți ai acestui stat au aparținut francmasoneriei, lojile apărînd și dispărînd. Astăzi, este dificil de știut dacă lojile masonice se află în centrul manevrelor politice, cert este că ele constituie o școală de instrucție liberală cu Partid Revoluționar Instituțional (de guvernămînt) și un mijloc de selectare a mexicanilor care vor să conducă politica țării.

În țările hispanice există și o francmasonerie feminină, îndeosebi în Spania, Mexic și Brazilia. Femeile care fac parte din loji aparțin tuturor mediilor sociale și intelectuale.

În ce privește Portugalia, prezența Inchiziției, în secolele trecute, a împiedicat, într-o măsură, răspîndirea francmasoneriei. Arhivele au păstrat informații despre procese în care erau implicați francmasoni cărora li se aplicaseră metodele tipice inchizitoriale — interogatorii, torturi ș.a. Constatarea cea mai interesantă : unele din primele procese antifrancmasoni au fost deschise unor... preoți catolici. Unul dintrei ei era destinat să-și exercite apostolatul în Irlanda și era dominican. S-a gîndit, de aceea, că i-ar fi mai ușor să acționeze într-o țară aparținînd Marii Britanii, ea însăși inimă a francmasoneriei, dacă intra personal în rîndurile sale. Acestea se petreceau înaintea condamnării pontificale a francmasoneriei. Alt fapt surprinzător : raportul trimis de inchizitorul din Lisabona la Roma este pe deplin favorabil francmasonilor și susține că nu se poate reproșa nimic acestei organizații. Se știe, însă, că raporturile dintre Biserica catolică și francmasonerie nu s-au îmbunătățit deloc. **(Sfîrșit)**

(Adaptare de **Stelian Țurlea**).

Prof. Gh. Dascălu, Babadag. Într-o emoționantă scrisoare vă arătați **„de-a dreptul revoltat, căci, tocmai acum, cînd speram ca situația să se normalizeze, lucrurile merg mai prost decît înainte și decît ne-am așteptat noi, în ceea ce privește difuzarea revistei «Lumea» (...) Mult timp, eu am simțit această revistă ca pe o carte proaspătă ce-mi venea săptămînal în casă, ca să mă ducă săptămînal în lume. Acum n-o mai simt ca pe o carte, ci ca pe o călătorie. Neavînd bani ca să călătoresc în lume, vreau să călătoresc cel puțin mental, dar cu regularitate și pe itinerare deosebite“.** În ce ne privește, vom face tot ce ne stă în putință să satisfacem, în continuare, interesul tuturor cititorilor noștri. De asemenea, vom întreprinde tot ce depinde de noi pentru normalizarea difuzării publicației noastre. Dvs. alăturați scrisorii și un **„microeseu“** intitulat **„Cuvîntul național — aerul sufletului nostru“**, pe marginea dezbaterilor din parlament privind definirea statului român. Spațiul nu ne permite decît să redăm doar scurte extrase. **«Cuvîntul Național ocupă, pentru mine, locul al patrulea, după „mamă“ „tată“ și „România“ (cu derivatele lor), fiind astfel, la ieșirea din universul familiei, al doilea cuvînt al existenței și simțirii mele, după numele țării. Are acest cuvînt, pe lîngă sensurile lui, o forță fascinantă, aproape magică, de „topire“ liniștitoare a individului într-o mare comunitate umană și de legare a acestei colectivități de mediul existenței sale istorice. Deși nu este un cuvînt prea vechi în limba noastră (dovadă că se află încă printre neologisme), odată ce s-a fixat (probabil prin contribuția Școlii Ardelene), și-a întins rădăcinile în adîncul istoriei noastre pînă la originile latine, revigorîndu-le, dar și-a înălțat și crengile înfloritoare spre cerul spiritual românesc, devenind un fel de copac tutelar al limbii noastre. Eminescu abia împlinea 16 ani cînd, în prima lui poezie, „La mormîntul lui Aron Pumnul“, îl introducea în sintagma „simț național“, după ce înaintașul său, Vasile Cîrlova, scrisese, în zorii perioadei pașoptiste, un celebru „Marș“ (al oștirii omâne), în care clama :„...d-acuma înainte națiie să vă numiți“ (căci cuvîntul naț (un)e atrage pe național) și M. Kogălniceanu impusese, prin „Dacia Literară“, 1840, fericita și atotcuprinzătoarea îmbinare lexicală „duh național“, iar N. Bălcescu avusese curajul, ca istoric, să-l folosească în oglindirea unei perioade de acum 400 de ani, cînd, în opera „Românii supt Mihai Voievod Viteazul“, două cărți din cele cinci cuprind acest cuvînt : „Libertatea națională“ (I) și „Unitatea națională “ (IV). În greul an 1877, cînd țara noastră se afla „cu două împărții pe cap“, tot pașoptistul și unionistul M. Kogălniceanu exprima crezul și voința întregului popor cînd formula lapidar : „sîntem națiune de sine stătătoare“, înțelegînd, prin aceasta, independența și toate atribuțiile unui stat național. (...) Cuvîntul „național“ este prima condiție a existenței unui stat „natural“, căci prin el se desemnează crearea organismului sociopolitic ce are la bază neamul neamurilor de același neam. Chiar statul multinațional este organizat pe baze naționale, căci altfel ar fi un Babilon (conglomerat) statal, gata de prăbușire în orice clipă. Marele sentiment de iubire universală trece prin național. Nimic în lume nu este în afara naționalului. Dacă zicem istorie națională, apărare națională, convenție națională, program național, adunare națională, drapel național, teritoriu național, echipă națională, sărbătoare națională, partid național, bancă națională, costum național, literatură națională, jocuri naționale, cultură națională și alte nenumărate sintagme care au în componența lor cuvîntul național, de ce nu am putea spune și „stat național“? Eu, dimpotrivă, mă simt obligat să spun „stat național“ de vreme ce determinantul său este atît de frecvent în „limba națională“. Fără „stat național“ orice element național s-ar perverti și n-ar mai rămîne atunci nici cuvîntul național. Și, culmea ! ar trebui să dispară și cuvintele „internațional“ și „multinațional“, căci de la „național“ s-au format acestea (...). Poate că și Dumnezeu nu s-ar supăra dacă am spune că are și El în sine ceva-ceva „național“, de vreme ce numele lui nu se pronunță la fel în toate limbile. Armonizarea „naționalelor“ este cel mai înălțător principiu de organizare a lumii, după cum diseminarea „naționalelor“ ar fi cel mai diabolic principiu distructiv. (...) Numai „naționalul“ face ca toate comunitățile umane — etnice, religioase, ideologice etc. — să nu fie niște adunături de indivizi, ci construcții solide de relații umane».**

Gh. Drinda, Măguri-Răcătău. Nu sînteți singurul care vă plîngeți că nu primiți revista pentru care ați plătit abonamentul. Redăm din scrisoarea dvs : „Locuiesc într-un sat din Munții Apuseni, izolat de restul lumii, fără mijloace de comunicație civilizate, (ultima stație a autobuzului se află la 14 km depărtare) un ziar și o revistă formează un sprijin de neprețuit în modificarea monotoniei zilnice. De aceea le așteptăm ca pe pîinea caldă. L-am întrebat pe factorul poștal sătesc dl. Mariș Nicodim din care cauză nu ne aduce ziarele și revistele abonate. Mi-a răspuns că la ședința de la Direcția de poștă și telecomunicații a jud. Cluj le-a spus că redacțiile respective nu trimit ziarele și revistele la poștă. Nu mai înțeleg nimic. Și nici nu-mi vine să mă gîndesc că și aici a pătruns... bișnița !“ Ne pare rău, dar să știți că nu redacția se ocupă de trimiterea abonamentelor prin poștă ci Direcția Expedierii Presei care oprește din tirajul revistei numărul de abonamente și le trimite (sau ar trebui să le trimită) prin poștă în județe.

profil

Chandra Shekhar

primul ministru al Indiei

Cu silueta ascetică și privirea pătrunzătoare, primul ministru al Indiei, pe numele său întreg Sadanand Singh Chandra Shekhar, este o figură remarcabilă pe scena politică indiană.

S-a născut la 1 iulie 1927 într-un sat din statul Uttar Pradesh, într-o familie aparținînd castelor superioare. Este diplomat în științe politice al universității din Allahabad. În tinerețe a activat în Partidul Socialist Praja, devenind secretar general al acestuia pentru statul său natal, între 1955 și 1957. În 1962 a fost ales deputat în Consiliul Statelor (una din camerele parlamentului) iar doi ani mai tîrziu se alătură Congresului Național Indian, partidul de guvernămînt. În controversele din cadrul partidului, ce au urmat decesului lui J. Nehru, s-a situat de partea Indirei Gandhi, primind în 1967, postul de lider al grupului parlamentar.

În acea perioadă, Shekhar era un adept al ideilor de justiție socială, în tradiția lui Mahatma Gandhi. Aceste convingeri aveau să ducă, în cele din urmă, la un conflict cu însăși Indira Gandhi. În iunie 1975, cînd aceasta a proclamat starea de urgență el a fost întemnițat. Mai tîrziu avea să denumească perioada de doi ani petrecută în-închisoare „una din cele mai utile experiențe“ din viața sa. Din ea a extras mai tîrziu materia unei cărți, „Dinamica schimbării sociale“.

Eliberat, a devenit liderul opoziției, ca președinte al partidului Janata, nou format. Partidul a cîștigat alegerile, dar în decembrie 1979 a fost nevoit să părăsească puterea. Chandra Shekhar a inceput un proces de reflecție care l-a condus, în ianuarie 1983, la o acțiune puțin obișnuită. În căutarea „Indiei adevărate“ a efectuat, însoțit de cincizeci de simpatizanți, un marș de 4 200 km care, timp de șase luni, l-a condus prin cele mai retrase și mai mizere colțuri ale imensei sale țări. Fondurile obținute urmau să fie folosite în scopuri sociale. Chiar dacă, în alegerile din 1984, Shekhar și-a pierdut locul din Parlament, el beneficia de acum de o mare popularitate pe plan național.

În noiembrie 1989, C.N.I., condus acum de Rajiv Gandhi, a pierdut din nou alegerile în fața partidului Janata Dal, în conducerea căruia se afla și Chandra Shekhar. Totuși, el nu a obținut nici un post ministerial în cabinetul format de V.P. Singh. Cîteva luni mai tîrziu, în cadrul partidului au izbucnit disensiuni, iar Shekhar a trecut în fruntea disidenților. După căderea guvernului Singh, el a primit sprijinul lui Rajiv Gandhi — care a refuzat să formeze guvernul — și a fost desemnat prim-ministru la 9 noiembrie 1990.

Este, pentru Chandra Shekhar, încununarea unei cariere în cursul căreia el a părut, de cîteva ori, că lasă să-i scape ocazii importante. Rămîne de văzut dacă el va reuși să mențină stabilitatea unui guvern bazat în mare măsură pe suportul oferit — condiționat și pe termen limitat — de Congresul Național Indian.

A. A.

poşta redacţiei

FREE BIBLE CORRESPONDENCE COURSE

For your free course, please print your complete name and address and send to:

WORLD BIBLE SCHOOL
Dept. V-1
P.O. Box 9346
Austin, TX 78766 USA

When you have completed the full course, you will receive a certificate.

Mariana Dumitraşcu. Craiova. Experţii sînt de părere că reconstrucţia Irakului ar necesita peste 200 miliarde dolari şi ar dura o întreagă generaţie, această ţară fiind condamnată să rămînă ani de-a rîndul un invalid economic — scrie într-o analiză pe această temă agenţia Reuter. Potrivit relatărilor martorilor oculari din Irak, cele 5 săptămîni de bombardamente au distrus absolut toate uzinele electrice ale ţării, toate centrele de telecomunicaţii şi toate rafinăriile. Instalaţiile de extragere şi pompare a ţiţeiului sînt practic distruse. Bombardamentele şi rachetele forţelor multinaţionale au distrus cel puţin 30 poduri rutiere peste Tigru şi Eufrat, fluviile care au dat Irakului vechiul său nume de Mesopotamia — „Pămîntul dintre rîuri". Cea mai mare parte a industriei irakiene a fost transformată în ruine. O estimare oficială asupra pierderilor a fost dată de vicepremierul irakian Saadoun Hammadi, care le-a apreciat la circa 200 miliarde dolari — cifră ridicată, dar nerealistă, potrivit unor experţi americani consultaţi de Reuter, care sînt de părere că „Irakienii au cheltuit cel puţin 160 miliarde dolari pentru construirea infrastructurilor în anii '80. Presupunînd că majoritatea acesteia a fost distrusă sau avariată, reconstruirea ei ar cere considerabil mai mulţi dolari la valoarea anului 1991. Chiar dacă Irakul ar dispune de vastele fonduri şi de cooperarea externă ce i-au susţinut avîntul în anii '80 ar fi nevoie de 6—7 ani pentru a reclădi ce a fost distrus. Dacă nu va putea face rost de bani, Irakul va rămîne la nivelul primitiv al subzistenţei 20—30 de ani de-acum înainte". În condiţiile în care practic toate instalaţiile de extragere şi pompare a petrolului sînt avariate sau distruse, irakienii vor fi lipsiţi de peste 90 la sută din veniturile lor externe şi, prin urmare, de fondurile necesare pentru a trece la reconstrucţie. Dimpotrivă, mai mulţi experţi francezi sînt de părere că economia irakiană, în pofida pagubelor importante suferite, ar putea să se redreseze rapid în cazul victoriei forţelor multinaţionale, cu condiţia ca ţările creditoare să accepte anularea parţială a datoriilor Irakului. Există două atuuri în vederea redresării. Irakul dispune de un potenţial agricol foarte bogat datorită apelor Tigrului şi Eufratului şi de un climat mai temperat decît ţările sale vecine. Pe de altă parte, rezervele sale de petrol descoperite, evaluate la 13,7 miliarde tone, situează Irakul pe locul al doilea în lume, după Arabia Saudită.

Ştefan Niculescu, Bucureşti. Conform unei statistici a Agenţiei Internaţionale pentru Energie Atomică (AIEA), la finele anului 1990 se aflau în funcţiune în întreaga lume nu mai puţin de 424 centrale atomoelectrice. Numai în cursul anului trecut au devenit operaţionale 10 centrale atomoelectrice concomitent cu ieşirea din uz a altor 12. Trei din cele noi sînt instalate în Franţa, iar cinci din cele 12 „pensionate" se află în Germania. Capacitatea totală a centralelor nucleare a marcat o creştere de la 318 200 Mw în 1989 la 324 500 Gmt în prezent. Primul loc pe lista deţinătorilor de astfel de centrale îl ocupă SUA, cu 112 unităţi de producţie, urmate de Franţa — 56, URSS — 47, Japonia — 41. În curs de construcţie sînt acum 83 de reactoare nucleare, din care 25 în URSS, 10 în Japonia, cîte 6 în Franţa, Cehoslovacia şi Germania şi 5 în România.

Lucian Matei, Buzău. Potrivit rezultatelor ultimului recensămînt, mai mult de jumătate din americani trăiesc în aglomerări urbane cu peste un milion de locuitori. La ora actuală în această situaţie se află 124,8 milioane din cei 248,7 milioane de americani, adică 50,2 la sută faţă de 45,9 la sută acum 10 ani şi mai puţin de 30 la sută în 1950. Una din principalele explicaţii ale acestei evoluţii este, după părerea urbaniştilor, creşterea rolului serviciilor în economie. Cele mai mari centre urbane americane sînt : New York cu 18,1 milioane locuitori (împreună cu suburbiile) ; Los Angeles — 14,5 milioane şi Chicago — 8,1 milioane locuitori.

NOUVELLES PRECISIONS IMPORTANTES

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piaţa Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé, par l'intermédiaire des filiales de la Banque Roumaine de Commerce Extérieur qui existent dans les grandes capitales du monde entier, au compte no. 53.51.04.43.007-7, titulaire „Revue Lumea Azi" auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :

— 6 mois — 40 $
— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

NEW IMPORTANT DETAILS

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piaţa Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.
The subscription cost will be deposited through the branches of the Romanian Bank for Foreign Trade which exist in all important capitals of the world, to account no. 53.51.04.43.007-7, holder „Lumea Azi Magazine", with the Romanian Development Bank S.A., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :

— 6 months — 40 $
— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services.

„LUMEA — Azi"

ABONAMENTE

Anunţăm pe cititorii noştri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziţia 18 pe lista publicaţiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poştale din ţară.

STIMAŢI CITITORI

Revista vă pune cu plăcere la dispoziţie spaţii publicitare cu plata în lei sau în valută prin intermediul Agenţiei de publicitate „PRESTIP", specializată în publicitate prin presă.

Pentru informaţii vă rugăm să vă adresaţi la „PRESTIP" — Agenţie de publicitate, Calea Victoriei, Nr. 135 Intrarea A, et. 7, cam. 33—35, sector 1, tel. 59.25.77, zilnic între orele 8—16, sau la redacţie, telefon 18.50.81.

Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 71 341, căsuţa poştală 33-29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din intreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţia „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi virat în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., Bucureşti, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.P.B.